AMAÇ

Haydar Kutlu-Nihat Sargın • SORGU

14

Kutlu-Sargın
SORGU

AMAÇ

SORGU

Haydar Kutlu Nihat Sargın

AMAÇ

AMAÇ YAYINCILIK
Çatalçeşme Sokak, 15/1
Cağaloğlu — İSTANBUL
Tel : 522 11 96

Genel Sıra No: 14
Siyasal Bilgiler Dizisi: 7

Birinci Basım: İstanbul, Eylül 1988

Kapak grafik: Zehra Şenoğuz; **Kapak baskı:** Orhan Ofset; **Dizgi - Baskı - Cilt:** ACAR Matbaacılık Tesisleri, Tel: 526 84 42 - 567 98 64

SUNU

Nesnel çözümlerini kendi içinde olgunlaştıran ve giderek dayatan toplumsal sorunların «mahkemelik» olması ülkemizde sıkça rastlanan bir olgu. Burada yatan çarpıklık, siyasal nitelikli davalarda kendini daha açık, daha kalın çizgilerle ortaya koyuyor. Ankara DGM'de görülen Kutlu-Sargın davası, böylesi bir çarpıklığın en son örneği.

Çünkü ülkemizde demokrasinin kurulması ve yerleşmesi sorunu ile Komünist Partisi'nin yasallaşması arasında doğrudan bir ilişkinin var olduğu düşüncesi toplumumuzda giderek güçleniyor. Bu sorun kimi zaman politik gündemin en sıcak tartışma konularından biri haline geliyor. Hatta yönetici çevreler yaptıkları açıklamalarda sorunun kendisinden çok «zamanlaması» üzerinde duruyorlar. Dolayısıyla Kutlu-Sargın davası, toplumsal yasalarla hukukun yasaları arasında açık bir çelişkinin yaşandığını ortaya koymakla kalmamakta, bu çelişkinin nasıl ve hangi yönde çözüleceğine ilişkin ayrı bir merak da uyandırmaktadır.

Bu nedenlerle olsa gerek, özellikle uluslararası planda çeşitli siyasal çevreler, bilim adamları, aydınlar, insan hakları kuruluşları ve yayın organları Ankara DGM'deki dava ile yakından ilgilenmekteler. Bu davanın gidişini ülkemizdeki demokratikleşme sürecinin temel göstergelerinden biri saymaktadırlar.

Kendi doğallığı içinde görülürse, bu yakın ilgiye şaşmamak gerektiği kolayca anlaşılır. Çünkü yeryüzünde oluşan yeni dinamikler; demokrasi, insan hakları, siyasal özgürlükler gibi kavramlar söz konusu olduğunda, dil, din, ırk ve inanç gibi ayrımların ve ulusal sınırların kolayca

aşılabildiği koşulları hızla olgunlaştırmaktadır. Bu kavramlar, çağdaş bir içerikle yeniden biçimlenmekte ve evrensel ve bütünsel bir niteliğe bürünmektedirler.

Öyleyse Kutlu ve Sargın'la dünyanın hemen her ülkesinden devlet ve hükümet başkanlarına kadar uzanan geniş bir dayanışma hareketinin oluşması ve hatta bütün duruşmaların ta Ankaralara gelinerek izlenmesi, uygarlığımızın yarattığı bu yeni duyarlılıkların bir gerekliliği sayılmalıdır. Tıpkı, Başbakan Özal ile Rajiv Gandi'nin, birlikte Güney Afrika yöneticilerine yaptıkları bir çağrıyla Mandela'nın serbest bırakılmasını istemelerindeki duyarlılık gibi...

Demokrasi, siyasal yalıtlanmışlıklardan, saldırganlıklardan, yıkıcılıklardan, özgürlüklerin gelişmesi yönündeki engellerden arındıkça yol alıyor.

Her iki Genel Sekreter, TİP ve TKP'nin birleşmesi ile oluşan TBKP'yi yasal olarak kurmak ve ülkenin, demokratikleşme sürecine daha etkin katılmak amacıyla geçen yıl Ankara'ya geldiler. Şimdi ise mahkeme önündeler.

Birkaç ay önce başlayan duruşmada önce savcılık iddianamesi okundu. Kutlu ve Sargın ise bu iddianameye karşı kendi görüşlerini yazılı metinler halinde mahkemeye sundular.

Elinizdeki kitap, dava dosyasına girmiş olan bu sorgu metinlerinin biraraya getirilmesi ile oluştu.

Mahkeme dosyalarına girmiş belgelerin açıklık kazanacağı ve herkes tarafından görünüp incelenebileceği bir hukuk ilkesi. Neredeyse yüzyılımızın en önemli siyasal davalarından biri sayılan Kutlu-Sargın davasının belgelerini yayınlamanın geniş bir okur kitlesi tarafından ilgiyle karşılanacağı düşüncesindeyiz. Yayınevimiz böylesine belgesel bir yayını gerçekleştirmekle, yasalarca tanınan bir hakkı basın yasası çerçevesinde kullanmış olmaktadır. Ayrıca, dönüşleri kamuoyunda geniş yankılar uyandıran Kutlu ve Sargın'ın görüş ve düşüncelerinin doğrudan öğrenilmesi açısından da önemli bir işlevi yerine getirdiği kanısındadır.

AMAÇ YAYINCILIK

HAYDAR KUTLU

SORGU

G İ R İ Ş

Sayın Başkan,
Sayın Yargıçlar,

Bu iddianamede, hukuki temellerden yoksun ve kanıtsız iddialardan önce dikkatimi çeken ilk şey, onda egemen olan bir ruh halidir. Bu ruh hali, dönüşümüzden beri etrafımızdaki ruh halinin aynıdır. Ülkemize ayak bastığımızdan bu yana devlet yönetimi şaşkınlık içinde soğukkanlılığını yitirmiş gözüküyor. Etrafımızı saran bunca telaş niyedir?

Herkesi sağduyuya, soğukkanlılığa davet ediyorum.

Şu iddianame, şaşkınlık içinde ne dediğini bilmiyor. Şaşkınlık o kerteye yükselmiştir ki, benim için «yakalandığı 16 Kasım 1987» diyor. Yani kendi isteğimle ülkeye dönmüş değilim de yakalanmışım. Böyle olması için neler verilmezdi kim bilir? Artık en basit dürüstlük kuralları da mı geçerli değil? Halkımızın ve dünya demokratik kamuoyunun gözleri önünde olup bitenleri böylesine tersine çevirmek için mantıklı ne gibi nedenler olabilir? Hayır, bu durumun tek bir açıklaması vardır; telaşın yarattığı şaşkınlık.

DGM Savcısı, sansasyonel karşılanma törenimizden sonra kamuoyuna sansasyonel bir dava vaat etti. Şimdi

ise ciddiye alınması bütünüyle olanaksız bir iddianame ile karşımıza çıkıyor. Daha da önemlisi gürültü ile başlatılan sorgulamamızdan sonra şimdi davamız halkımızdan, dünya kamuoyundan gizlenmeye, kaçırılmaya çalışılıyor.

Sormak hakkımız değil midir? Bütün bunlar niye, ne oluyor? İşte yargının önündeyiz. Bu davayı açtıranlar ileri sürdükleri iddiaların doğruluğuna güveniyorlarsa bıraksınlar herkes bizi de suçlamayı da rahatlıkla dinlesin. Davanın sonucu ne olursa olsun sonuçta gerçek yargıyı halkımız verecektir.

Şu iddianameyle halkımızın, dünya demokratik kamuoyunun önüne çıkmak için ya şaşkınlık içinde ya da pervasız olmak gerekir.

İddianame, temel tezleri ve bütün dayanaklarıyla daha duruşmanın ilk gününde iskambil kâğıtlarından yapılmış bir şato gibi çökmüş ve dağıtılmıştır. Çünkü o, hukuku, yasaları bir yana bırakıp doğrudan toplumsal meşruiyetimize ideolojik-politik saldırı yöneltmektedir. Temel tezi, görüşlerimizin hiçbir zaman benimsenmediğini kanıtlamaktır. İşte, tek bir darbede tarihin çöplüğüne atılan tez budur.

Duruşmamızın ilk gününde işçi ve emekçi halkımız, aydınlarımız, gençlerimiz ve kadınlarımız davamızın özü olan demokrasiye sahip çıkma kararlılığını bir kez daha gösterdiler. Demokrasi ve özgürlük isteği bütün caydırıcı çabalara rağmen mahkemenin kapısına dayandı. Basınımızda bu istek gerçek boyutlarıyla yansıdı.

Demokrasi kavgasının merkezinde yer alan düşünce, örgütlenme ve politik eylem özgürlüğünün simgelendiği TBKP, politik görüşleri farklı da olsa geniş bir çevrenin gönüllerinde yasallığının ilk gününü yaşadı. Evet, yargı önüne çıkmamızla birlikte o gün TBKP kamu vicdanında yasallaştı.

Halkımızın haklı istemlerini taşıyabildiğimizi görmek, halkımızla, yaşamın canlılığıyla çepeçevre kuşa-

tılmış olmak, eziyetle mutluluğu hep iç içe yaşamış olan, aynı anda tadan biz komünistler için eşi bulunmaz bir coşku kaynağıdır.

Halkımızın dertlerinden, tasalarından uzakta, tarih bilincinin izine bile rastlanmayan şu iddianameye, artık çoktan fosilleşmiş yasaların karanlık, küflü zindanına hapsolmuş şu iddianameye acıyarak bakıyorum. Düşünceden ve düşünenlerden korkanlara acıyorum.

Savcılık makamı, iddianamede konuyu bilerek tersine çevirmiştir. İddianame dünyada ve Türkiye'de komünist partisinin olmaması gerektiğini kanıtlamaya uğraşıyor. Sorunun böyle konuşu tamamen yanlıştır. Dünyayı bırakalım ülkemizde TKP ve komünistler her zaman var oldu, işçi sınıfı var oldukça da her zaman var olacaktır. 12 Eylül bunun en son kanıtıdır. Baskılar, tutuklamalar çare değildir. Namık Kemal'in dediği gibi, eğer elinizden geliyorsa düşünceyi kaldırın insanlıktan.

Bu nedenle yasal TBKP, demokrasimizin bir süs çiçeği asla olmayacaktır. Sorun, bir de yasal komünist partimiz olsun sorunu değildir.

Türkiye'nin demokrasiye, demokrasinin komünist partisine, sol'a gereksinimi var. Türkiye Cumhuriyetinin yarım yüzyılı aşan serüveni tanıktır ki ülkemizin bunalımlar girdabında yuvarlanmasından bugüne dek uygulanagelen sermayeden yana politikalar sorumludur. Emekten yana demokratik ve devrimci politikalar ise sürekli baskı altında tutulmuştur. Fakat artık yolun sonuna gelindi. Türkiye, 12 Eylül ile tarihinin en bunalımlı dönemine girdi. 12 Eylül, ülkemizin karşı karşıya olduğu hiçbir temel sorunu çözemediği gibi sorunları daha da ağırlaştırdı.

Öyle ise sorunun doğru konuşu işçi sınıfının, komünistlerin, solun politik yaşama özgürce katılımı olmadan Türkiye'nin bu derin bunalımdan çıkıp çıkamayacağını tartışmak olmalıydı.

Bugün ekonomik gündemin de başında demokrasi sorunu var. Çünkü bugün boydan boya politik rejim

bunalımı yaşanmaktadır. Demokratik rejim çoğulcu demokrasi demektir. Ne var ki bu tanım yerli yersiz kullanılmaktadır. Tanzimat taklitçiliği hâlâ sürüyor. Çoğulcu demokrasi çok partili demokrasi değildir. Faşist dikta rejimlerinde de çok parti vardır. Kapitalist sistem çerçevesinde çok partili demokrasi «çok sınıf partilerine» dayalı demokrasi demektir. Burjuvazinin partileri varsa işçi sınıfının da partileri olacaktır. Topal demokrasi daha fazla yürüyemez. Bu nedenle de bunalımlardan kurtulamaz.

İddianamenin üzerinde tek satır yazmadığı, gözlerden gizlemeye çalıştığı TBKP Program Taslağı ile biz bu düzeni yalnızca eleştiri ile yetinmiyoruz. Bunalımlardan çıkışın gerçekçi yolunu ortaya koyan yapıcı, yenileyici yeni alternatif ortaya koyuyoruz.

İkincisi, yasal TBKP, Türkiye'nin Avrupa standartlarına uyum kaygısının bir ürünü de olamaz. Bu bizim değil, Türkiye'de demokrasinin var olduğuna dünyayı inandırmaya çalışan **hükümetin** sorunudur. Demokrasi ve onun ayrılmaz parçası olan komünist partisi sorunu Türkiye'nin sorunudur. Dünya demokratik kamuoyu ülkemizle ve davamızla ilgileniyorsa, insan haklarının ihlal edildiğini görüyor olması nedeniyledir. Demokrasiyi, dünya halklarının tarihi boyunca yarattığı en büyük erdem olarak görmelerindendir.

Başka ülkelerdeki insan hakları için dünya kamuoyunun ilgisini isteyen hükümet, bize gösterilen ilgiden tedirgin olmamalıydı. Çifte standart kullanmak kime yakışır?

Kısaca, bu dava, toplumsal meşruiyete sahip düşüncelerimizle, teorimizle, pratiğimizle, meşruluğunu çoktan yitirmiş yasaların karşı karşıya gelmesidir. Ortada dev gibi bir çelişki vardır. Yapılan bir kamuoyu yoklamasına göre, politik görüşleri farklı da olsa toplumumuzun %26'sı komünist partisinin yasal olmasını istiyor. Bizler cezaevindeyiz ve yargılanıyoruz. Oyların %36'sını alan bir parti ise hükümettedir. İşte demokrasi.

Davamız, geçmişle geleceğin karşı karşıya geldiği bir köprü başında bulunuyor. Bu davada karşımızda duran şu iddianamede tarih, yüzyıllık geri kalmışlığımızı yansıtan, yaşamsallığını yitirmiş tüm düşünce kalıntılarını şaşılacak bir beceri ile bir araya getirmiştir. Davamız bu en geri zihniyetle şu mahkeme salonuna sığmayan ileriye yürüme dinamizminin bir hesaplaşmasıdır.

Sayın Başkan
Sayın Yargıçlar,

Davamız, dünyanın ve ülkemizin yepyeni gelişmelere gebe olduğu tarihsel bir dönemeç noktasında açılıyor. Dünyamız korku ve vahşet çağını kapatarak, barış ve özgürleşme çağına giriyor. İnsanlık, kahramanlar, büyük kurtarıcılar, bulutlardan inecek büyük günler bekleme biçiminde her tür zayıflık ve aşağılık komplekslerinden kurtuluyor. Kendi yazgısını kendi eline almaya başladığı yeni bir tarihsel döneme giriyor.

Dünyamızın şurasında burasında olduğu gibi ülkemizde de vahşete çağrı hâlâ duyuluyor olsa da demokrasimizin sesi artık daha gür çıkıyor. Bu nedenle davamız demokrasi ve özgürlük isteyen halkımızın büyük ilgi yoğunluğu, demokrasiden korkanların ise endişeli, karanlık bekleyişleri içinde başlıyor.

Ülkeye dönüşümüzle birlikte bu davaya ülke içinden ve dışından gösterilen, bizim için sevinç ve güç kaynağı olan ve teşekkür borçlu olduğumuz bu ilgi ve büyük dayanışma nedensiz değildir. Gözler bu davanın üzerindedir.

Bu ilgi bizim şahsımızla bağlı olmadığı gibi partilerimizi de aşmaktadır; çünkü davamızın konusu barış, demokrasi ve insan haklarıdır; iş, emek, özgürlüktür.

Bu davada işçi sınıfımızın, yaşlı, genç, kadın tüm halkımızın; politik görüşleri ne olursa olsun demokrasi için sorumluluk ve kaygı duyan herkesin, yurtdışındaki

yurttaşlarımızın, politik sürgünlerin ve dünya demokratik kamuoyunun nabzı atıyor. Bu dava yalnız bizim davamız değildir. Davamızın adını da halkımız koydu. Davamıza «DEMOKRASİ DAVASI» deniyor.

Sayın Yargıçlar,

Karşınıza, iki politik partinin sorumluluğunu ayrı ayrı üstlenmiş kişiler olarak çıkıyoruz.

Bu iddianamenin 230 sayfa tutan koca bir ciltle bize yönelttiği suçlama nedir? İddianamede de itiraf edildiği gibi düşüncemiz suçlanıyor. Marksizmi bilmeyenlerin onu suçlamaya kalkmaları olsa olsa traji-komik bir oyun olur. Öyle ise özünde suçlanan demokrasi düşüncemiz ya da gerçek çok partili demokrasidir.

Demokrasi düşüncesi hiçbir zaman yansızlıkla eleştirilemez. Bu nedenle, bu iddianameyi hazırlayanlar, 12 Eylül felsefesi ve soğuk savaş döneminin anti-komünist histerisi ile bizim demokrasi düşüncemizi eleştiriyorlar.

Kendilerinin bileceği iştir, bu yolu kendileri seçmiştir. Tarihin bazen böyle zekice tuzakları vardır. Tarih kendi oyununun zevkini çıkarmaya başlayınca orada durmaz da. Bu iddianame aynı zamanda bugün nasıl bir rejimin var olduğu konusunu da tartışma gündemine sürüyor.

Sormak hakkımızdır; bu iddianame ister 1983, ister 1986 tarihi esas alınsın, «artık demokrasiye döndük» denilen koşullar esas alınarak mı hazırlandı, yoksa «hâlâ 12 Eylül rejimi» koşulları mı sürmektedir? Bu iddianamenin neresine bakarsanız bakın, bu ikinci anlayış çıkıyor. Böylece ikinci bir soruyu sorma hakkımız doğuyor: Biz 12 Eylül hukukuna göre mi, yoksa olağan hukuk düzeni içinde mi yargılanacağız? Bu soru, davamızın kuruluşuna doğal yargı ilkesine aykırı bulduğum DGM'de açılmış olması nedeniyle ayrıca gerekli oluyor.

Bu sorular, güncel gelişmeler nedeniyle de haklı sorulardır. «Batı tipi bir demokrasi için her şeyi yapa-

cağız» denildiği bir ortamda, bir yandan işkenceye karşı Avrupa sözleşmesi imzalanıyor, ama işkenceler sürüyorsa, düşüncelerinden dolayı komünistler yargılanıyorsa, 1 Mayıs'lar yasaklanıyorsa, işçi hakları İLO standartlarına yükseltilmek istenmiyorsa, öte yandan çok yakın bir tarihte, 12 Eylül rejiminin sürüp sürmediği tartışması «gerekirse yeniden darbe olur» sözüyle parlamentoya kadar girmişse bu soruları sormak hakkımızdır.

İddianame zamansızlıktan acele ile çiziktirilmiş bir izlenim bırakıyor. Gerçekten böyle midir, savcılık makamı iddianameyi hazırlamaya yeterli zamanı bulamamış mıdır?

Sayın Yargıçlar,

Yedi aydır davamızın açılmasını susarak beklemekteyiz. Üstelik yargılamayı hızlandırmak amacıyla, daha doğru bir deyişle bu gerekçe ile kurulmuş olan DGM'de yargılanıyor olduğumuz halde, yedi aydır ülkeye ayak bastığımız andan itibaren başlayan, işkence yapma akılsızlığına kadar vardırılan, olağanüstü zor koşullarda her davaya koşarak yıllardır demokrasi, insan hakları için, hukukun üstünlüğünü korumak için büyük bir özveri gösteren avukat arkadaşlarımızın görev yapmalarını engellemeye, dahası iki avukat arkadaşımızı da yasaları çiğneme pahasına gözaltına almaya varan tuhaflıklara, beceriksizliklere tanık olarak beklemekteyiz.

Biz susarak bekledik, telaş etmemiz için hiç bir neden yoktu. Ama, bu ülkenin Cumhurbaşkanı, Hükümet Başkanı beklemediler, hakkımızda açılmış davalar varken, tutuklama kararları varken beklemediler. Bu tutum, ülkemizde ne yazık ki alışılagelmiş bir tutumdur. Ancak, bu kez DGM Savcısı Bay Nusret Demiral da beklemedi. Bir hukuk adamı olarak Bay Savcı susmayı bilmedi. Daha emniyette bulunduğumuz süre içinde gerçek dışı, hakkımızda kamuoyunda yanlış izlenimler bırakacak beyanlarda bulundu. Sanki hakkımızda ka-

rarın önceden verilmiş olduğu izlenimini yaratmak ister gibi. Oysa, tersi olması, savcının erken konuşanları ki bunlar Cumhurbaşkanı, Başbakan bile olsa hukuka, yasalara saygıya davet etmesi gerekmiyor muydu? Bir hukuk adamına yaraşan bu değil miydi? Acaba iki şey birbirine mi karıştırılıyordu; Cumhuriyet savcısı olmakla davacı olmak? Anlayış ikincisi ise, kuşkusuz o zaman tüm yaptıkları ile hukuk anlayışı, tutumu çok denktir. Sorgum boyunca, Bay Savcının tutumunun nedenleri yeterince anlaşılır olacaktır.

Ülkeye dönen iki yurttaş, iki insan, iki komünist, iki politik partinin genel sekreteri idi. Fakat, sanki hava-alanına ayak basan bu iki kişi değil, bir düşman ordusu idi.

İddianamede, hemen her satırda geçmesine özen gösterilmiş olan «Büyük Devlet»e ne olmuştu? Bu telaş ve korku niye idi? Başkent Ankara'da bulunuyorduk, bir tane bile soğukkanlı bir devlet yöneticisi yok muydu ki, dünyanın gözleri önünde, kaçırılırcasına alınıp götürüldük? İddianamede, yurt dışında devleti küçük düşürücü propaganda yaptığımız gerekçesiyle TCK'nın 140. maddesi gereği cezalandırılmak isteniyoruz. Sorarım size, bu yapılanlarla devlet «itibar» mı kazanmıştır? Hava-alanında bekleyen arkadaşlarımız, dostlarımız, ailelerimiz başka şeylerle değil, çiçeklerle bekliyorlardı bizi. Bizim elimizde de çiçekten başka bir şey yoktu.

Bu gerçeklerin ışığında şunu hatırlatmak zorunda kaldığım için üzgünüm: Davamızın konusu insandır, uygarlık düzeyimizdir. İki komünistin yargılanıyor olması bu gerçeği değiştirmiyor. Bir kişinin insan olması için komünist olması zorunlu değildir. Ne var ki, bu davada komünistler sırf düşüncelerinden, özgürce düşünme, düşündüğünü özgürce açıklama, kısaca insan olmanın işlevlerini yerine getirmelerinden ötürü yargılanıyorlarsa, orada yargılanan gerçekte insandır. Bağlı olarak tartışılan konu uygarlığımız ve demokrasidir.

Uygarlık, el ile beynin, emek ile düşüncenin karşılıklı ilişkisinin (diyalektiğinin) ürünüdür. Başka hiçbir şeyin değil.

Sayın Yargıçlar,

Buraya ellerimiz kelepçeli-zincirli getirildik. Bu durumu kendimiz için ve tüm politik tutuklular için protesto ediyorum. Fakat bu uygulamaya şaşıyor değilim. İki yüz küsur yıl önce, Kant, «el, dışa uzanmış beyindir» demişti.

Sayın Yargıçlar,

Ben bir komünistim... Öyle sanıyorum ki, bu sözüm kulağınıza her zaman duymaya alışık olduğunuz bir söz olarak çarpmıyor. Fakat, «sen komünistsin» sözü tersine ülkemizde oldukça sık duyuluyor. Üstelik, «sen komünistsin» denilen insanların çoğu gerçekten komünist de değildir. Gerçekten komünizme inananlar ise komünist olduklarını söyleyemezler. Bu işte bir terslik yok mu?

Dahası da var; bu ülkede «ben devrimciyim» denebilir, daha da ileri gidelim, darbe ile iktidara el koyup «bu bir ihtilaldir» denebilir, ama «ben komünistim» denemez. Oynanan oyun çok açık seçik değil midir?

Bunları şunun için söylüyorum, bu iddianamenin hazırlayıcılarının bir psikolojik eşiği aşamadıklarını görüyorum : İnsan olmakla komünist olmayı aynı anda ve birlikte algılayabilmek. Gülmekle düşünmeyi aynı anda yapamamak gibi bir şey bu.

Gerçekte de iddianamenin gerisindeki zihniyetin sonucu bu belgede insan ve yaşamla ilgili bir kıpırtı izine rastlamak olanaksızdır. Komünizm konusunda söyledikleri, kahvelerde kâğıt oyununda kaybedenlerin öfkeli söyleşilerinin ötesine geçemiyor. Bunu, iddiana-

menin 14. sayfasında kiminle yapıldığı belli olmayan söyleşide yadsınamaz bir biçimde görmekteyiz.

Oysa ben, bu ülkenin bir yurttaşı, bir insan ve bir komünistim. Anamın, babamın doğup büyüdüğü bu topraklarda doğdum, halkımın içinde onlarla birlikte, acıyı, mutluluğu, sevmeyi, öfkeyi, umudu, umutsuzluğu, kavgayı öğrendim; halkımın acılarını, çaresizliklerini, mücadelelerini tanıdım; diğer halkların, insanlığın sorunlarına ilgi duydum; düşünmeyi öğrendim, yaşam daha insanca olsun, baskısız, sömürüsüz bir dünya istedim ve komünist oldum.

Bu ülkede, ülkemde doğmuş olmasaydım komünist oluşum nedeniyle yargılanmayacaktım. Ama bu ülkede doğmuş olmasaydım belki de komünist olamayacaktım. Ülkemde, bu ülkede doğduğuma memnunum.

Sayın Yargıçlar,

Bu dava ile TKP davalarına, TİP davalarına, komünistlerin yargılanması serüvenine yeni bir halka daha eklenmektedir. Bu davada söz konusu olan iki partidir. Yani, Cumhuriyet tarihimizin en eski ve hâlâ yaşayan partisi TKP ve tabuları bir bir yıkarak parlamentoya kadar girebilmiş olan TİP.

Bu dava, öncekilerin bir devamı olmakla birlikte, öncekilerden önemli bir farklılık gösteren bir davadır. Bu farklılık da davanın açıldığı ortam ve onun hukuki konusu ile bağlıdır.

İddianame baştan sona bir hayalet korkusu ile titremektedir. Kâbus gören bir insan gibi çırpınıyor, kurtulmak istiyor, kurtarıcı arıyor, yalvarıyor.

«Avrupa'da bir hayalet dolaşıyor. Komünizm hayaleti. Eski Avrupa'nın bütün güçleri bu hayaleti defetmek üzere kutsal bir ittifak içine girdiler: Papa ile Çar, Metternich ile Guizot, Fransız radikalleriyle Alman polis ajanları.»

«Muhalifleri tarafından komünist olmakla suçlanmamış muhalefet partisi nerede var? Bu lekeleyici komünizm suçlamasını, daha ilerici olduğu kadar, gerici hasımlarına karşı da gerisin geriye fırlatmamış muhalefet partileri nerede vardır?»

Bu satırlarla başlayan Komünist Manifesto'nun ilk yayımlanmasından, 1848'den bu yana tam 140 yıl geçti.

İnsanlık tarihinin son derece yoğun geçen bu zaman süresi içinde bilim ve teknikte devasa gelişmeler oldu, atom çekirdeği parçalandı, binlerce hidrojen ve nötron bombası imal edildi. Uzay trafiği yoğunlaştı. Aya insan ayağı değdi.

Bu zaman süresi içinde insanlık sayısız bölgesel savaşın, bağımsızlık ve kurtuluş savaşının yanı sıra iki de büyük dünya savaşı yaşadı.

Bu uzun zaman süresi içinde dünya nüfusu dört kat arttı. 1950'de bir milyar yüz yetmiş bir milyon, bugün yaklaşık beş milyar.

Dünya politik coğrafyası değişti; beş kıtaya yayılmış imparatorluklar, sınır tanımayan çarlıklar, üzerinde güneş batmayan krallıklar, bu zaman süresi içinde çok hızlı bir gerileme, parçalanma dönemi yaşadı.

Gene bu zaman süresi içinde dünyanın sosyo-ekonomik yapısında büyük çaplı değişimler oldu, sosyal ve politik devrimler gerçekleşti. İnsanlık kendi gelişim çizgisinin en büyük dönüşümünü yaşadı. Yeni bir üretim tarzı doğdu, yeni bir üretim ilişkisi yepyeni bir toplum ve yeni tipte insan yarattı.

Çağın sosyal, ekonomik devrimlerinin yarattığı büyük dönüşüm ve yepyeni toplumun, yeni tip insanın özünde, odağında sosyalist emek yatıyor.

Sosyalist emek sömürüden kurtarılmış toplumu anlatır. Çünkü kapitalist özel mülkiyet kaldırılmıştır. (Bireysel küçük mülkiyet değil.) Sosyalist emek aynı zamanda kapitalizmin yarattığı her tür bencilliğin aşılmasını sağlar. Çünkü sosyalist emek, özünde gönüllü emektir.

Sosyalist toplumda en yüksek değer emeğin yaratıcısı olan insandır. Mülkiyet hakkı sosyalist toplumda da vardır. Fakat artık bu hak gerçek sahibi ile bütünleşmiştir. Yani emek, yaratan insanda toplumsal ve bireysel mülkiyet olarak birleşmiştir.

Emeğin tarihteki bu belirleyici rolü öyle kolayca kavranmış değildir.

İnsan zorlu çabalarla düşünmeyi ve konuşmayı öğrendi. Bu süreç emeğin gelişimine paralel gelişti. Düşünmeyi keşfeden insan ona heyecanla sarıldı. Düşünme yeteneği ile koca evreni keşfetme savaşına girişti. Düşünce yolu ile dünyayı tanımaya çalıştı. Dünya ve evren içinde kendini tanımaya başladı. Hayvandan farkını kavramaya başladı. Bu nedenle «düşünüyorum öyle ise varım» dedi.

Artık, düşünme yeteneği, insanın elinde karanlığı yaran keskin bir kılıçtı. Ne var ki bu kılıcı kullanmak öyle eziyetsiz, zahmetsiz bir iş değildi. Değerli bir yazarımızın özlü deyişi ile, «düşünüyorum öyleyse varım», «düşünüyorum öyleyse vurun» gerçeği ile atbaşı birlikte yürüdü.

Kendini tanıyan insan düşünceyi kutsadı. Ortaçağın karanlığını yardı ve düşüncenin aydınlığını getirdi. Düşünen insan kendine döndü. Gökteki yıldızlardan, kendi yarattığı tanrılardan yüzünü kendine çevirdi. İnsanı kutsadı. Fakat henüz dünyanın ve evrenin büyük yürüyüşünün sırrını çözebilmiş değildi. Toplumların doğuşunu, yükselişini, düşüşünü, savaşları, yenilgileri, bitip tükenmeyen insan kırımlarını, açlığı, sefaleti, acıları açıklamakta zorlanıyordu insan. Bu nedenle «insan insanın kurdudur» dedi.

İnsanın insanın kurdu olmadığının, dostu olduğunun anlaşılabilmesi için dünyadaki zenginliğin kaynağının keşfedilmesi gerekiyordu. Bu insan emeğiydi. Bu ufacık gibi görünen keşif bütün bir tarihi, geleceği güçlü bir projektör gibi aydınlatacak ve gerisi hızla gelecekti. Hızla diyorsam hızı tarihsel ölçekte anlamak gerek.

Nitekim bu serüven öyle kolayca gerçekleşmedi. Çağlar boyu insanın mücadelesi temelde emeğin ve düşüncenin özgürlüğü için mücadele oldu. İnsansal tarihe geçiş emekle başladı. Bilinçli emek insanı hayvandan ayırdı. İnsan doğayı emeği ile değiştirerek, doğanın kör güçlerine egemen olmaya başladı. Hayvandan farklı olarak insan, âlet yapan olarak doğanın esaretinden kurtuldu. Aynı zamanda âlet yapan insan, bu esaretten daha önemli olarak doğadan apayrı kendine özgü bir dünya yarattı. Bu kültür dünyasıdır. Kültür dünyası insanın yarattığı maddesel ve tinsel değerler bütünüdür. Eğer insan eli iş süreci içinde özgürleşmeseydi ne Rafael'in tabloları, ne Beethoven'in müziği, ne de Mimar Sinan'ın eserleri yaratılabilirdi.

Emek, insan olarak var olmanın ilk şartıdır. Aynı

zamanda emeğin niteliği toplumsal sistemin, yani sosyo-ekonomik formasyonun niteliğini de gösterir. İlkel komünal toplumda emek ortaklaşadır ve niteliği itibariyle kollektiftir. Ondan sonra sosyalizme kadar olan toplumlarda ücretli emek sömürü düzeninin temelidir. Bu sömürü üretim araçları üzerindeki özel mülkiyetten kaynaklanır.

Bu nedenledir ki insanlık baskı ve sömürüye karşı çağlar boyu mücadele verdi. Daha insanca bir toplum düşledi. Daha insanca yaşamı arayanlar karşılarında özel mülkiyetin dikildiğini gördüler. Bu sistemi eleştirdiler. Bu eleştiri tâ ilkçağ filozoflarına kadar uzanır. Ne var ki kurtuluşun nasıl olacağını bilemiyorlardı. Böylece ütopyacılar, ütopik sosyalistler ortaya çıktı. Mükemmel ama düşler ülkesinde olan toplum modelleri çizdiler.

Yani ne özel mülkiyetin eleştirisini, ne sınıfları, ne de sınıf mücadelesini Marksizm keşfetmedi. Bu keşifler daha önceye dayanır. Bu gerçek yakın zamana kadar ülkemizde anlaşılmış değildi. Bu iddianame hâlâ anlamış değil. Sınıfları, sınıf mücadelelerini bizim yarattığımızı sanıyor.

Marks ve Engels, sosyalizmin bir ütopya olmaktan çıkıp bir bilim haline gelmesini, üretim güçlerinin kapitalist toplumda köklü değişikliğe yol açan gelişmesinde, örgütlü sanayi proletaryasının ortaya çıkmasında görürler. Marks, kapitalizmi analiz ederek sosyalizmin tarihsel zorunluluğunu göstermiştir.

Marks ve Engels, tarihi gelişimin bilimsel açıklamasını yaptılar. Onlardan önce bütün filozoflar tarihi, doğaüstü güçlerin, üstün insanların eseri sanırlardı.

Marks ve Engels ise tarihsel sürecin yaşamın maddesel faktörleri tarafından belirlendiğini; sınıf mücadelesinin hem kaçınılmaz, hem de tarihi ilerleten motor güç olduğunu gösterdi. Düşüncenin, kitlelerin ve bireyin tarihteki rolü böylece yerli yerine oturdu. Sonuçta toplumsal düşünce, dünyayı yalnızca açıklamak gibi pasif konumdan kurtuldu.

İşte emeğin, düşüncenin her tür baskı ve sömürüye karşı «her şey insan için, insanın mutluluğu için» mücadelesinin serüveni üzerinde kısa gezintide söylenecek şeyler bunlardır.

Çağı ve geleceği kavramak, evreni ve insanı tanıyıp çözümlemek, (karanlığı yarıp aydınlığı yakalamak) doğruyu ve güzeli kurmak özgürce düşünmeden olanaksızdır. Biz bunların emekle, insanla olduğunu anlatıyoruz diye suçlanıyorsak, bu, düşüncenin yargılanmasından başka bir şey değildir.

Şimdi de tarih öncesine, yani şu iddianameye dönelim.

İddianame insanlığın bu büyük yürüyüşünden tamamen habersizdir. Dolu dolu geçen 140 yılın gelişmelerinden bir iz, bir eser yoktur.

Nasıl olabilir? Çağının bu denli dışında ve uzağında kalmış bir mantık, böyle bir cehalet bu çağı yargılamaya nasıl kalkar?

21. yüzyıla girerken iddianame diye ortaya atılan:
Bu dedikodunun,
bu korku masalının,
bu McCarthy'ci hortlamanın ipliği çoktan pazara çıkmıştır.

Elimizdeki iddianamenin 13 ile 22. sayfaları arasında yer alan bir genel anlatım bölümü var. Bu bölüm, iddianameyi hazırlayanların tam boy bir fotoğrafını veriyor bize. Anlatım olarak, mantık olarak, bilgi ve kültür seviyesi olarak tam boy bir fotoğraf.

Şöyle giriliyor bu bölüme:

«Tarih boyunca Türk Milleti bağımsız yaşamış ve her şekil ve (her) şartlar içinde bağımsızlık mücadelesi vermiştir. Tarih boyunca bağımsız yaşayan, hak ve hürriyetleri için savaş vermiş bulunan, Türk Milleti 19 Mayıs 1919 tarihinde Mustafa Kemal Atatürk'ün Samsun'a çıkmasıyla, son olarak Türkiye Cumhuriyeti Devletini kurmak için İstik-

lal Savaşını geliştirmiş ve dolayısı ile sonuçta yine bağımsız Türklüğe yakışır bir şekilde hukuk düzeni içinde Türk Devletini kurmuştur.»

Biraz hamaset,
bolca bilgi yanlışı, bolca dil yanlışı...

İlle kahramanlık taslanacak, hamaset yapılacak. Hem «tarih boyunca Türk Milleti bağımsız yaşamış oluyor» hem de «her şekil ve şartlar içinde bağımsızlık mücadelesi veriyor».

Demek ki tarihi boyunca, Türk Ulusu da zaman zaman tehlikeye düşen ya da zorbaca gaspedilen bağımsızlığı için savaşmak durumunda kalmıştır.

İddianame kime karşı savaşıldığından tek söz etmiyor. Emperyalizm sözcüğünü ağzına almıyor. Bağımsızlığımıza kim kastetmişti? İddianamenin ezilen uluslara, sömürgeciliği çökerterek kurtuluş yolunu açan Büyük Ekim Sosyalist Devriminden söz etmesini beklemek elbette boşuna beklenti olur.

İddianamenin devamında :

«Geçen zaman içinde 1961-1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasaları...»

deniliyor. Ne demek «1961-1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasaları?»

Bu iddianamede göze batan en belirgin özelliklerden biri de «derdini, meramını anlatamama» sıkıntısıdır. Burada da görülen sanki, 1961-1982 arasında var olmuş bir Türkiye Cumhuriyeti ve onun Anayasalarından söz ediliyor.

Biraz aşağıda :

«Her üç Türkiye Cumhuriyeti Anayasası» denmiş,

«Türkiye Cumhuriyeti'nin her üç anayasası...»dır doğru olan.

14. sayfada, 82 Anayasasının 14. maddesi aynen

alınmış ama bunun Anayasanın bir maddesi olduğundan, bir alıntı olduğundan gene bir iz ve işaret yok.

Öncekilere fazla takılmadan, 14. sayfada, Anayasanın 14. maddesinden sonra yer alan 11 satırlık cümleye bakalım :

«19 Mayıs 1919 tarihini takip eden zaman içinde devamlı safdışı bırakılan ve her anayasamızda Türkiye Cumhuriyeti Devleti için hiç bir şekilde benimsenmeyen ve daima reddedilen (burada bir virgül atılmış ve satır başı yapılarak tırnak açılmış ve) «yalnız bir sınıfa hak tanıyan, ferdi mülkiyeti kabul etmeyen gerek istihsal, gerek istihlakta mülkiyetin tamamen ortadan kaldırılması, emlak ve servetin müşterek hale getirilmesi, iktidarı ele geçirmek ve muhafaza edebilmek için sermayenin kuvvetinin yok edilmesi, bunun da gerçekleştirilmesinde proleter ihtilalin temini ve bu yolda çalışılmayı gaye edinen (burada tırnak kapanıyor ve tekrar satırbaşı yapılarak) düşünce, diğer deyimle düşünceyi açıklayan komünist düşünce Türkiye Cumhuriyeti Kanunlarında cezalandırılmıştır.»

Ne anladınız, diye sormuyorum. Ne anlamadınız? Her şey var bu cümlede : bilgisizlik, tutarsızlık, mantıksızlık, kara mizah... her şey var.

Önce, «19 Mayıs 1919 tarihini takip eden zamana» ve «hiçbir şekilde benimsenmeyen ve reddedilen düşünceye» bir göz atalım.

«1919 yazının sonunda, Anadolu milliyetçileri ile Sovyet yöneticileri, uzaktan uzağa birbirlerine karşı iyi niyetlerini ifade etmişlerdir. Mustafa Kemal Paşa, 23 Temmuz'da Erzurum Kongresindeki konuşmasında Sovyetleri öven sözler söylemiştir.» (Mete Tunçay, Türkiye'de Sol Akımlar, Sayfa 96) «İstiklal-i millilerini tehlikede gören ve her taraftan

istilaya maruz kalan Rus milleti bu tahakküm-ü umumiye karşı bütün efrad-ı milletinin kudret-i müşterekesiyle çarpışıp ve umumun malumu olduğu veçhile bu kuvvet kendi memleketleri dahilinde galebe çalmış ve kendi üzerinde musallat olan milletleri de daire-i nüfuz ve sirayetine almakta bulmuştur.» (Kemal Atatürk, Nutuk, III Vesikalar. S. 929/f).

«Sovyet Dışişleri Komiserliği de, Sivas Kongresinden iki gün sonra yayınladığı demecinde hazırlanan Anadolu milli mücadelesine 'Rus İşçiler ve Köylüler Hükümeti'nin 'kardeşlik elini' uzatacağını belirtmiştir». (Mete Tunçay, Türkiye'de Sol Akımlar, S. 96).

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılmasından birkaç gün sonra, 26 Nisan 1920'de Mustafa Kemal Paşa Lenin'e çektiği telgrafta şöyle demektedir :

«Sayın Başkan,

«... Rus Bolşevikleriyle bütün çalışmalarımızı ve askeri harekâtımızı birleştirme zorunluluğunu kabul etmekteyiz. Bolşeviklerin emperyalist hükümetlere karşı savaşmak ve bütün mazlum ulusları emperyalistlerin hegemonyasından kurtarmayı amaç edinmiş olduklarına inanıyoruz.

«Ayrıca, ülkemizi işgal eden emperyalist kuvvetleri safdışı bırakmak, emperyalizme karşı girişilen genel savaşı sürdürebilmek amacıyla yurt içindeki gücümüzü arttırmak için Sovyetler Birliği'nin bize ilk önce (5 milyon altın lira) vermesini, yapılacak görüşmelerde miktarı kararlaştırılacak (silah ve cephane) ve bunlardan başka (askeri teknik malzeme ve tıbbi malzeme) birliklerimizin ihtiyacını karşılayacak (gıda maddesi) sağlanmasını istemekteyiz.

Saygı ve selamlarımızla samimi duygularımızı lütfen kabul buyurunuz, efendim.

T.B.M.M. Başkanı
Mustafa Kemal»

(Mete Tunçay, Türkiye'de Sol Akımlar, S. 101-102)

Hâkimiyet-i Milliye Gazetesinin 73. sayısında :

«1920 yılı boyunca Türk-Sovyet dostluğu her vesile ile belirtilmiş ve örneğin, 7 Kasım'da Sovyet Devriminin 3. yıldönümü Ankara'da Rum mektebinde düzenlenen özel bir törende coşkunluk içinde kutlanmıştır.»

Birinci Meclisin milletvekillerinden Damar (Zamir) Arıkoğlu şunları anlatmaktadır :

«Bazı milletvekili arkadaşların komünizmin ilan edilmemesinden ötürü canları sıkılıyordu, 'daha ne bekliyoruz, niçin komünizmi ilan edip halkımıza yeni bir ruh, yeni bir heyecan aşılamıyoruz? Hangi mal, hangi servet kaldı ki korkalım' diyorlardı... Komünizmin işareti sayılan kızıl renk moda haline gelmişti. Bilerek bilmeyerek bu rengi kalpaklarında taşıyanlar çoktu. Kravatları kırmızı olanlar da az değildi.»
(Mete Tunçay, Türkiye'de Sol Akımlar, S. 105)

Hükümetin yayın organı olan Hâkimiyet-i Milliye gazetesinde «En Büyük Düşman» başlığı altında şöyle deniyordu :

«En büyük düşman, düşmanların düşmanı ne falan ne de filan millettir; bilakis bu, adeta âlemşümul bir Yahudi saltanatı halinde bütün dünyaya hâkim

olan «kapitalizm» afeti ve onun çocuğu olan «emperyalizm»dir.
«Sadece 1920 yılında Türkiye'ye yapılan Sovyet yardımı şöyledir : 6.000 tüfek, 5 milyon kadar tüfek mermisi, 17.600 top mermisi, 200.6 kg. külçe altın; 1921 Ocak-Şubat'ında 1000 atımlık top barutu, 4000 el bombası, 4000 şarapnel mermisi ile daha başka askeri malzeme verilmiştir.»
(Armaoğlu'nun Siyasi Tarih adlı eserinden)

İşte, 19 Mayıs 1919 tarihini takip eden zamanda Marksist-Leninist'lerle Anadolu'daki bağımsızlıkçıların ilişkilerinden küçük bir kesit. Yakın tarihimizi çarpıtarak, aka kara diyerek bir yere varılamayacağını nasıl anlamıyor iddia makamı.

Biz gene iddianameye dönelim ve üzerinde durduğumuz iddialı cümleyi incelemeyi sürdürelim. Marksist-Leninist düşüncenin «devamlı saf dışı bırakılma» yakıştırmasını cevaplamayı biraz sonraya bırakarak aynı cümlenin tırnak içinde verilen ilk kısmını okuyalım :

«Yalnız bir sınıfa hak tanıyan, ferdi mülkiyeti kabul etmeyen gerek istihsal ve gerek istihlakta mülkiyetin tamamen ortadan kaldırılması, emlak ve servetin müşterek hale getirilmesi...»

diye inciler saçarak devam ediyor. Bir alıntı olduğu belli. Ve gene belli ki ilmi, irfanı çok derin bir zattan iktibas edilmiş. Ve gene kaynak göstermeyerek bizim bu bilgi deryasından bir katreyle yetinmemiz uygun görülmüş. Öyle olsun.

Bir konuyu, bir olayı, bir olguyu anlamadan, kavramadan, onu yargılamaya kalkmak zor bir iş, nankör bir zanaat olsa gerek. Bir şeye sadece karşı olmak yetmez, onu anlamak da gerekir. Anlayarak, bilerek karşı çıkmak kişiyi güçlü kılar, kendine güvenli kılar. Antitezi yaratır. Ve ikna eder, ya da ikna olur. Oysa, bir fikre,

bir eyleme, bir görüşe körlemesine karşı olmak, önyargılı davranmak, koşullandırılmış yeminli bir düşman gibi hareket etmek kişiyi şaşkınlığa, tutarsızlığa ve ne dediğini bilmezliğe götürür.

Marksizmin mülkiyet konusundaki görüşleri üzerine laf edeceksen, onu eleştireceksen, önce onu öğreneceksin. Ne dediğini, ne olduğunu bileceksin. Bu işin ABC'si sayılan Komünist Manifesto'nun ilgili bölümünü açıp şu satırları okuyacaksın :

«Komünizmin ayırıcı özelliği, genel olarak mülkiyetin ortadan kaldırılması değil, burjuva mülkiyetinin ortadan kaldırılmasıdır. Ama modern burjuva mülkiyet, ürünlerin üretilmesinin ve mülk edinilmesinin sınıf karşıtlığına, çoğunluğun azınlık tarafından sömürülmesine dayanan sistemin nihai ve en tam ifadesidir.»

«Bu anlamda, komünistlerin teorisi tek bir tümcede özetlenebilir : Özel mülkiyetin kaldırılması.»

«Özel mülkiyeti ortadan kaldırma niyetimiz karşısında dehşete kapılıyorsunuz, oysa özel mülkiyet sizin mevcut toplumunuzda nüfusun onda dokuzu için zaten ortadan kalkmıştır; birkaç kişi için var oluşu, tamamiyle bu onda dokuzun ellerinde var olmayışından ötürüdür. Demek ki, siz bizi, varlığının zorunlu koşulu toplumun büyük bir çoğunluğunun mülksüzlüğü olan bir mülkiyet biçimini ortadan kaldırmaya niyetlenmekle suçluyorsunuz.»

«... Elbette; bizim niyetimiz de zaten budur.»

«... Komünizm kimseyi toplumun ürünlerini mülk edinme gücünden yoksun bırakamaz; yaptığı tek şey, onu böyle bir mülk edinme aracılığı ile başkalarının emeğini boyunduruk altına alma gücünden yoksun bırakmaktır.»

Sayın iddia makamı özel mülkiyet üzerine bir şeyler söylemek ihtiyacını duyduğunda bu görüşleri esas almalı ve bu görüşleri eleştirmeliydi. Kulaktan dolma bilgilerle, ne idüğü belirsiz alıntılarla Marksizmi-Leninizmi eleştirmek bu mekânın ciddiyeti ile bağdaşmamaktadır.

Aynı alıntı bir de «İstihlakta mülkiyetin ortadan kaldırılmasından» söz etmektedir. Bunu anlamak mümkün değildir. «İstihlak», «tüketim» demektir. Tüketimde mülkiyetin ortadan kaldırılmasından kasıt nedir? Nasıl olabilmektedir? Tüketim araçlarının mülkiyeti nasıl ortadan kaldırılacaktır?

Alıntının devamından bir şey anlayamadığımız için burada üzerinde durmuyoruz. Alıntı bittikten sonra da cümle devam ediyor:

«... *Düşünce, diğer deyimle Marksist-Leninist düşünce ve o düşünceyi açıklayan komünist düşünce Türkiye Cumhuriyeti Kanunlarında cezalandırılmıştır.*»

Bu kadar çok 'düşüncenin' içinden çıkmak zor. Ama hemen belirtelim: Marksizm-Leninizm salt bir 'düşünce' değildir. Bilimsel Sosyalizme ulaşmanın, teorik ve pratik anlamda ulaşmanın yol göstericisi, eylem kılavuzudur, bir. Komünizm bir toplum düzeninin nasıl gerçekleşeceğine ve nitelik taşıyacağına ilişkin bir doktrinin ifadesidir, iki. Hem, ne demek «Türkiye Cumhuriyeti Kanunlarınca cezalandırılmak»? Hukuk terminolojisine yeni bir katkı mı? Yasalar cezalandırmaz; suç olan eylemi zikreder. Yasa uygulayıcılar, yargı organları açık ve adil bir yargılama sonunda ceza verir ya da vermez. Ama bu iddia makamı o kadar sabırsız ve telaşlı ki, hazır suçluyu bulmuşken hemen kanunlara cezayı kestirmek istiyor.

Kanunlara düşünceyi cezalandırtan iddianame devam ediyor:

«Her üç Anayasamızda da 'Türkiye devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütün' olduğu açık açık açıklanmış bulunan kaide karşısında komünist düşünce içinde Türkiye Cumhuriyeti devletinin bir değişikliğe tabi tutulmaması esası kabul edildiği görülmektedir.»

İzninizle bu cümleyi bir kez daha okumak istiyorum. «Her üç Anayasamızda da açık açık açıklanmış bulunan kaide» ne? Türkiye devleti ülkesi ve milletiyle bölünmez

bir bütündür. Her devlet için birinci derecede bir ilke olan bu anlatım, iddianamede «kaide»leşmiş. Eh, her kaidenin bazı istisnaları olacağı varsayıldığına göre bu kaidelerin de istisnası komünistlerin bu birlik ve bütünlüğü bölüp parçalayacağı şeklindedir! Sadece Türkiye gerici güçlerinin değil, tüm dünya gericiliğinin komünistlere yönelttiği ikiyüzlü ve hayasız saldırılarından biridir bu varsayım. Aynı kaynaklar, komünistlerin hem sınırları hem sınıfları kaldıracağını öne sürerler, hem de ülkeleri bölüp parçalayacağını. Üstelik önümüzde tarihin parlak bir örneği varken. Sovyetler Birliği parçalanmış bir toplum ve devlet midir? Bu kâhinler, bu simyacılar, bu illüzyonistler artık karar versinler, hangisi? İkisi de mi? Hiçbiri mi? Karar versinler.

«İşte Marksist-Leninist ve bunun amacı komünist düşünce ve bu düşünce içinde bir devlet kurulmasını gaye edinen harekette mağdur Türkiye Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti'dir.» diyen iddianame, yukarıdan beri sıraladığı son derece objektif(!) son derece bilimsel(!) ve tarihsel(!) gerçeklerle tezini bize kabul ettirdi ve şimdi de «işte...» diye bir paragraf açarak sonuç çıkarmak istiyor diyorduk ki, bir de ne görelim, yeni açılımlar, yeni analizler, yeni alıntılar ve yeniden yeniden toparlanıp saldırmalar, tepyekûn imha hevesleri, tatlı «söyleşi»ler, acı itiraflar... Asıl yeni başlıyormuş!

«Bir müellif yaptığı ayrımındaki tehlike suçları bu tür suçlardır.» cümleyi bu haliyle okuduğumuzda açık seçik bir anlam çıkarmak oldukça zor görünmektedir. Her halde söylenmek istenen bir müellif var ve bu zat suçları sınıflandırıyor ve bir kısmını tehlike suçları diye işaretliyor. Kimdir bu müellif? İlmi, irfanı, otoritesi nedir? Yasa koyan, suç üreten bir varlık mıdır? Türkiye Cumhuriyeti savcıları ne zamandan beri Anayasanın ve yasaların da ötesinde müellif tefsirleri ile sanıklara suç yaratıp ceza biçiyorlar? İddianamenin devamında, komünist düşüncenin devleti nasıl ele geçirmek istediği ve Türkiye Komünist Partisi'nin nerede ve nasıl çalışmaya başladığı açıklanmaktadır.

Sol akımlar, Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde II. Meşrutiyet ile başlamış ve Kurtuluş Savaşı yıllarında önemli bir ivme kazanmıştır. Özellikle 1917 Ekim Devriminden sonra Bolşevik iktidarın savaştan çekilmesi ve dünya ölçeğinde antiemperyalist mücadelelere destek vermesiyle, kapitalist-emperyalist saldırının boy hedefi olan yurdumuzda sol görüş ve aksiyon büyük sempati ve taraftar bulmuştur. Yakın tarihimizin tetkiki bu gerçeği yadsınamaz bir biçimde ortaya koymaktadır. Kastedilen 10 Eylül 1920'de Bakü'de kurulan Türkiye Komünist Partisi ise, gene niyete dayalı bir soyutlama yapılmaya çalışılıyor demektir. O güne kadarki sol partiler ve akımlar toptancı bir görüşle tamamen yok sayılıyor. Mustafa Kemal Paşa'nın Bolşevik liderlerle ve bizzat Mustafa Suphi ile yaptığı yazışmalar bu görüşü doğrulamıyor.

Aynı döneme rastlayan sol sempatizanlığı o derece yaygındır ki Mustafa Kemal Paşa dahi kendi yönetiminde ve denetiminde bir Komünist Partisi kurma faaliyetinden kendini alamamıştır.

Daha sonraki gelişmeleri ise, bir sol ve Sovyet düşmanlığından ziyade, yurtta verilmekte olan iktidar mücadelesinin bir sonucu saymak daha isabetli olur. O dönemde hangi partiye ve görüşe hayat hakkı tanınmış da, Komünist Partisi bu kuralın dışında kalmıştır.

Bağımsızlık savaşından sonra benimsenen kapitalist yoldan kalkınma seçeneğinin bugün ülkeyi nereye getirdiği bellidir. 1923'de toplanan İzmir İktisat Kongre'sinde can havliyle sarılınan kapitalist gelişme yolunda, yıllar geçtiği halde, herhangi bir mesafe alınamayınca, 1931 yılında ilk planlı kalkınma dönemine geçilmiş ve gözler bir kere daha, merkezi planlamayla büyük gelişmeler göstermiş olan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği'ne çevrilmiştir.

Sık sık yollama yapılan ve iki üç kez de aynen aktarılan 1982 Anayasası'nın 14. maddesi iddia makamına pek çekici gelmektedir. «Temel hak ve özgürlüklerin

kötüye kullanılmaması» tezine cankurtaran simidi gibi sarılınmaktadır. Oysa çağımızda temel hak ve özgürlüklerin başında «düşünce ve örgütlenme özgürlüğü» gelmektedir. Çağdaş toplum örgütlü toplumdur. Bunun da en gelişkini hiç şüphesiz politik anlamda örgütlenmedir. Siz, önce bütün bir sınıfın, emekçi kesimin ve katmanların politik anlamda örgütlenmesini faşist Mussolini yasalarıyla yasaklayacaksınız, sonra da «temel hak ve özgürlüklerin kötüye kullanılmaması» türküsünü çağıracaksınız. Önce çağdaş ve temel hakların başında gelen «düşünce ve örgütlenme hakkı» tanınmalı, sonra da bu hakkın kötüye kullanılmayacağı Anayasa ve yasalarda yer almalıdır. Olmayan bir hakkın kötüye kullanıldığı dünyanın neresinde görülmüştür?

İddianamenin girişi son derece bilimsel, objektif ve engin bir bilgi birikimine dayalı görünmektedir. Şöyle ki, «komünizm sistemi içinde düşünülen ve söyleşi içinde açıklanan anlatımları şöyle sıralayabiliriz.» diyor.

«Komünizm sistemi içinde düşünmek» deyiminden kim neyi anlayacaktır? Düşünmenin sistemlere göre kompartmanları ve bölmeleri mi vardır? Oysa sanıklar kapitalist bir ülkede yargılanmaktadırlar. Yoksa savcılık komünistlerin «Komünist Sistem içinde düşünülen» düşüncelerini mi yargılatmak istiyor? Ne kadar çırpınsak da buradaki derin anlamı kavrayamayacağız. Aynı cümlenin «ve» bağlacı ile devam eden ikinci kısmı çok daha ilginç: «Ve söyleşi içinde açıklanan anlatımları şöyle sıralayabiliriz» diye sürdürüyor, iddia makamı.

Şimdi biz de söyleşinin anlamını değişik sözlüklerden alarak sıralayalım:

Görüldüğü gibi söyleşi sohbet, karşılıklı muhabbet anlamına gelmektedir. Sayın iddia makamı Anayasayı, yasaları, bir müellifin tefsirini tamam ettikten sonra işi bir de tatlı sohbetle bağlamayı yerinde mütalaa etmiş olmalıdır. Ancak söyleşinin özneleri belli değildir. Kim söylüyor, kim dinliyor, orası iddianamede bir sırdır. Bundan sonraki cümlede ufak bir ipucu verilmek iste-

niyor. Ama genelde kişilendirmeye gidilmiyor. Bu cümle de aynen şöyle :

«Öncelikle bu sistemi benimsemiş devlet yaşamını görmüş kişilerin anlatımlarına» dalmayacağız. Şu kadarı yeterli :

Tehdit : «Komünizm prensibi, bizimle beraber olmayana ölümdür, orta yol yoktur.»

Yakarış : «İnşallah aklı başında bir başkan ortaya çıkıp mucize yaratarak dünyayı bu komünist tehlikesinden kurtarır.»

Yalan : «Komünizmin iyisi kötüsü yoktur. Komünizm işçiyi istismar eden korkunç bir diktatörlüktür. Komünist memleketlerde yaşayan, hayat seviyeleri düşük ve hürriyetten mahrum insanlar bunun en iyi misalidirler.»

Bizden kendilerine ithaf : «Kendileri gibi düşünmeyenlere ve dediklerini yapmayanlara her türlü işkenceyi yapmaktan çekinmezler.»

İddianamenin belli bir sistematikten yoksun oluşu, Fuzuli'nin ünlü kasidesindeki, «Başını taştan taşa vurur avare su» örneğini çağrıştırmaktadır. Eldeki hazır kanıtlar ve sanıklar bir yana bırakılmakta; konuya, komşuya, bilimsel sosyalizme, sosyalist ülkelere ve hatta tüm insanlığa veryansın edilmektedir.

Klasik ve objektif ölçülerle bir iddianamenin ana unsurları hepimizce bilinmektedir :

— Sanığı ya da sanıkları tespit etmek,
— Sanıkların öznesi olduğu iddia edilen suçu ya da suçları tespit etmek,
— Varsa kanıtları ve belgeleri sanığın lehinde ve aleyhinde tespit etmek,
— Ve sanığın eylemine denk düşen Ceza Yasası maddelerini belirterek cezalandırılmasını talep etmektir.

Oysa bu iddianame, amacı aşan, yargılamayı kaçı-

rılmaz tarihsel bir fırsat sayan, sanıkların kişiliklerinde teorik, ideolojik ve politik topyekûn saldırı stratejisini öne çıkaran, bu gayretinde ölçüyü iyice kaçırarak toplumun bir kesimini diğer bir kesimine karşı kinlendirici, suç işlemeye yöneltici bir tutum ve tavır içindedir. İşte küçük bir örnek :

«İnşallah aklı başında bir başkan çıkıp mucize yaratarak dünyayı bu komünist tehlikesinden kurtarır.» Acıdır ki, tarih bu aklı başında(!) insanları tanıdı. Hitler, Mussolini, Franko, Pinochet...

Şimdi soruyoruz : Bırakınız bir hukuk adamını, bir adalet süjesini, hangi akıl ve izan sahibi, hangi mantık ve sağduyu sahibi böyle bir «temenni»nin altına imza atar?

Şimdi soruyoruz : Faşist Führer Adolf Hitler'in niyetleri ne zamandan beri Türkiye Cumhuriyeti savcılarının iddianamesinde yer alıyor? Adolf Hitler de, hatırlanacağı gibi, kendisinin Tanrı tarafından yeryüzünden komünizmin kökünü kazımakla görevlendirildiği savıyla ortaya çıkmıştı.

Şimdi soruyoruz : Uluslar ve sistemler arası savaş kışkırtıcılığı görevi ne zamandan beri Türkiye Cumhuriyeti savcılarının görevleri arasında yer alıyor?

İddianameden bir bölüm daha :

«... *Milletlerarası ticarette inkişafı, sanayii gelişmeler istihsal ve istisalat için motorlu araçların kullanımı, çalışma ortamında değişiklikler getirmesi nedeniyle tabii ki işsizleri çoğalttı. İşçiler fabrikalarda geniş bir çalışma arkına mecbur bırakıldılar. Arz ve talep uyuşmazlıklarının, yeni bir düzen aranmasını zaruri kılması ile bazı felsefi ve siyasi tercih yerine ekonomik tercih yapılmaya başlanıldı. Sonuçta bundan sonraki siyasi içtimai teşekküller gözden geçirildiğinde üç ayrı ve grup düşünceyi oluşturdu. Ancak bu üç düşünceye de*

birleşik sistem hepsinin mülkiyet sistemine muhalif kalışıdır.
Bu üç sistemi şöyle özetleyebiliriz :
«Sosyalizm, Komünizm, Anarşizm.»
Bu üç sistemde ferdi mülkiyetin yerine müşterek mülkiyeti koyma düşüncesi hakim olmaktadır. Konumuz komünizm olduğuna göre, bu sistemde öncelikle şunları söyleyebiliriz :
«En geniş manasıyla komünizm, emvalde birliktir. Herkes cemiyet ve onu temsil eden devlet hesabına çalışır. Herkesi devlet besler, devlet bakar. Hususi mülkiyet yoktur, müşterek mülkiyet vardır.»

İddianamenin tahlile ve tespite yönelik bu bölümü «Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi» davasının 13.6.1947 tarih, 2345 E, 1636 K. sayılı kararına muhalefet şerhi düşen Prof. Vehbi Yekebas'ın (yer yer değiştirilerek, yer yer aynısı) muhalefet şerhinden kaynak belirtilmeden aktarılmıştır.

Tarihin son derece dinamik bir dilimi birkaç cümle ile verilmek istenmiş ve fakat yine meramını tam olarak anlatamama aczi ve sıkıntısı bir kere daha kendini göstermiş, tarihsel ve bilimsel gelişme yerli yerine oturtulamamıştır.

İddianamenin 18 ve 19. sayfalarında, komünizmin tarihsel gelişimi ve dünya ülkelerindeki mevcut durumu ve komünizme karşı bu ülkelerin aldığı tutum dile getirilmektedir. Antikomünist davranışlar övgüyle karşılanmaktadır.

Özellikle ABD'deki antikomünist histeri dönemine ilişkin yapılan övgüleri herhalde bugün Reagan bile yüzünü buruşturarak okuyacaktır.

Bu dönem ile ilgili ABD'li politikacı ve bilim adamı J. K. Galbrait bakın ne diyor : «Amerikan dış politikasında tüm diğer alanlarda belirleyici bir tutum egemendi : Komünizmin çökertilmesi. Bu haçlı seferi, Hıristiyanlık ve hatta İsa'nın kendi tarafından kutsanmıştı.

Her antikomünist despot, bağlaşığımız olmuş ve askeri ittifaklar kurmak için en fakirleri silahlandırmak tüm politikamızın temelini oluşturuyordu.»

Türkiye'de Sol akımlar tarihini 1920'den başlatmak da başka bir aldatmacadır. Tanzimat hareketi ile birlikte sol fikirler de imparatorluk sınırları içinde yayılmaya ve tartışılmaya başlanılmıştır. Osmanlı Sosyalist Fırkası'nın kuruluş tarihi ise 1919 yılının Eylül ayına uzanmaktadır. (Mete Tunçay, Türkiye'de Sol Akımlar, Bilgi Yayınevi, 1978 baskı, S. 40)

Sayın Yargıçlar,

Böylece iddianamenin anlatımının geneliyle ilgili sözlerimi bitiriyorum. İddianame kendi açtığı davanın hukuki konusunu aydınlatmamıza yardımcı olmayı reddediyor ve kendisini bu davanın dışına çıkarıyor. Biz yasalarla ve sizlerle karşı karşıyayız. İddianamenin yapmaktan kaçındığı şeyi yapmaya, bize uygulanmak istenen yasaların kanuni unsurlarını incelemeye çalışacağım.

Öncelikle «müesses nizam» kavramı üzerinde duracak, artık davalarımızda bir tekerleme haline gelen ama «bu nedir, ne değildir», sorusunun unutulduğu bu kavrama dikkat çekmeye çalışacağım.

Yasal tanıma dayanarak, bu kavramda iki temel unsurun olduğunu görüyoruz. «Sosyal nizam» ve «Ekonomik nizam». Sosyal nizam içerisinde ise düşünsel, kültürel, moral nizam ve hukuk ve anayasal nizamı ayırt etmek gerekir.

Ancak tüm bu unsurları ele alabilmek, sosyo-politik içerikli bir davada tarihsel ve somut çerçeve ile olanaklı. Aksi halde bugüne dek olduğu gibi yasa dili, ya da mantıksal söz oyunlarından ibaret bir tartışmanın ötesine geçilemez.

Aynı zamanda ve öncelikle iddianamenin «Komünist partisine yaşam hakkı verilmemelidir» tezine de yanıt

vermeliyim. Öncelikle yanıtlanması gereken soru komünistler, devrimci sol, işçi sınıfının, 12 Eylül öncesi bunalımının gerçekten sorumlusu olup olmadığıdır.

Sayın Yargıçlar,

Yalan, demagoji, ikiyüzlülük, politik yaşamda geçerli bir norm olmaktan çıkmadıkça karanlık eller ülkemizi sonu belirsiz badirelere sürüklemekte devam edeceklerdir. Şark kurnazlıkları ile politika yapanların gerçek yüzleri gösterilmedikçe demokrasinin önündeki tuzaklar bozulamaz. Politik kültürsüzleşme toplumu çürümeye itiyor.

Halkın gözü içine baka baka yalan söyleyenler, açlık sınırındaki insanlarımızın feryatlarına yalan diyebilenler, işsizlik yok diyebilenler, sayısız örnekleri her gün görülmesine karşın, yaşlı köylülerimizin bile bildiği, tanıdığı işkence uygulamasına gözünü kapayanlar, işkence yok diyebilenler, tüm dünyayı «bizde politik tutuklu yok» diye aldatmaya kalkanlar halkımızın kaderine hükmedememelidirler.

Bunun için yalanları tek tek ortaya çıkarmak zorunludur. En büyük yalan «terör ve iç savaş» yalanıdır. Yani istikrarsızlığın, bunalımın nedeninin bu olduğu yalanı.

Eğer askersel darbelerin önlenmesini istiyorsak, öncelikle karanlık güçlerin darbelerin psikolojik ortamını hazırlamak için başvurdukları demagoji çürütülmelidir.

DAVANIN AÇILMASINI İSTEYEN BİZİZ

Sayın Yargıçlar,

Davamızın ayırt edici yanı, bu davanın açılmasını bizim istemiş, davayı bizim harekete geçirmiş olduğumuz gerçeğidir. TKP, her zaman yasal çalışma hakkının geri verilmesini istedi. Tutuklanan komünistler yargı önünde bu istemi yükseltti. «İşçi sınıfı var oldukça TKP yok edilemez» dediler. Şimdi ilk kez, TKP yasal çalışma hakkının geri verilmesi istemini kendi kararı ile yargı önüne çıkarak ortaya koyuyor. Bu hak TİP için tartışmasızdır. TİP'in kapatılması bir hakkın gaspıdır.

Ülkeye döneceğimizi açıkladıktan sonra, bizi dönme kararından vazgeçirmeye yönelik tehdit edici nitelikte açıklamalar oldu. «Bir yüksek yetkili» adı altında yapılan açıklamada «İdam cezası dahi verilebileceği» söylendi. «Bir yüksek yetkili» adı altında basında zaman zaman yapılan açıklamaların nereden geldiği biliniyor. Ayrıca, DGM Savcısı Nusret Demiral da açıklamalar yaptı.

Dahası, dönmezden önce bir gazeteci ile yaptığım röportajda, gazeteci bana 1921'de iğrenç bir politik cinayete kurban giden partimizin kurucusu Mustafa Suphi ile 14 yoldaşının «akıbetini» hatırlattı. Ona : «Belki bu dediğiniz olabilir, ama unutmayın ki sonuçları o tarih-

teki gibi olamaz» yanıtını vermiştim. Emniyette de üstü örtülü, ama biraz kaba biçimde bu olaydan söz eden 1. Şube Müdürüne sert bir yanıt vermiştim. Sargın arkadaşım ile birlikte katıldığımız bir basın toplantısında, yine bir başka gazeteci arkadaş, samimi endişelerini dile getirerek bize, «İntihar misyonu mu üstlendiniz?» sorusunu yöneltmişti.

Kısaca, hangi koşullarda ülkeye döndüğümüzün bilincindeydik. Dava dosyasına konulmuş, benim uçakta gazetecilerle yaptığım konuşmanın belgesi de yeterli kanıttır. İşte bu nedenle, «davanın açılmasını biz istedik» sözüm bir abartma değildir.

İddianame, «Komünizmi övmede aleniyet aramak da lazım değildir» diyor. Bay Savcı hâlâ farkında değil; TKP Genel Sekreteri olarak, önceden ilan ederek döndüm, düşüncelerimi, komünist olduğumu gizlemiyorum. Bundan da övünç duyuyorum. Hâlâ bu sözlerin anlamı nedir? Olsa olsa eskiden kalma dil alışkanlığı. Yineliyorum, ben gizli değilim. Buradayım.

Sayın Yargıçlar,

Biz yakalanmadık. Kendi isteğimiz ve kararımızla yıllardır özlemini çektiğimiz ülkemize döndük. Fakat önemli olan dönüşümüz değildir. Bu bir yurttaş olarak en doğal hakkımızdır. Önemli olan özlemlerimiz de değildir. Bir komünist, ilerici, yurtsever eğer koşullar bunu gerektiriyorsa bir ömür boyu yurt özlemini içine gömebilir. Bu yüksek bir özveridir. Namık Kemal'den, Ziya Paşa'dan, Nâzım Hikmet'ten günümüze dek sayısız politik sürgün yaşamlarını yurtlarının dışında tüketmişlerdir. Ne yazık ki en son TİP Genel Başkanı Behice Boran, ondan önce TKP Genel Sekreteri İ. Bilen, yine TKP Genel Sekreteri Zeki Baştımar yurtdışında gözlerini yaşama yummuşlardır. Daha niceleri sayılabilir.

Brüksel'de Behice Boran'ın tabutu başında, komünistlerin bu acılı geleneğine artık son vermek için bize

düşen sorumluluğu gecikmeden yerine getireceğimize söz vermiştik ve sözümüzü tuttuk.

Öyleyse önemli olan dönmüş oluşumuz değil, niçin döndüğümüz ve yasal çalışma talebimizdir. İşte iddianame bunların üstünü örtmek için olağanüstü çaba harcıyor, hazırlık öncesinde de bu amaçla oldukça enerjik davranıldığını kabul etmeliyiz.

Sayın Başkan,
Sayın Yargıçlar,

Dönüşümüzde, Emniyette bulunduğumuz sürede ve yargı önüne çıkana kadar her tür sorumluluğumuzun kendisine ait olduğu yolunda ve «vebali günahı benimdir» diyerek basına açıklama yapan DGM Savcısına huzurunuzda sormak istiyorum : Bizi poliste sorgulayarak, yalnızca iki kişi olduğumuz halde 48 saatlik gözetim süresi ile yetinmeyerek bir hafta sonra, bir hafta daha gözetim süresini uzatarak, onbeş gün ile de yetinmeyerek ondokuz gün poliste sorgulanmamız ve üstelik, «usule uygun» sorgulanmamız direktifini vererek yeni ne öğrendiniz? Emniyette bulunduğumuz süre içinde avukatlarımızın başvurularını dikkate almadınız. Bütün bunlar niyeydi?

Evet, yeni ne öğrenmişti Bay Savcı? Ben TKP Genel Sekreteriyim. Ve polis ifadem ortadadır. Daha sonra ayrıntılarını açıklayacağım gibi, bu ifadede önceden polisin, dolayısıyla savcının bilmediği yeni hiçbir şey yoktur. Ne isim ne bilgi. Var olanlar önceki tutuklamalardaki ifadelerde ve polisin hazırladığı listelerde yer alan isimlerdir. Bilgi olarak 1986 Ulusal Konferansının karanlık bir yerde yapılmış olduğu bilgisinden başka bir şey yoktur. Bunu söylememin nedeni ise açıktır. Buna rağmen, gözetim altındayken ve sonra cezaevinde bulunduğum ilk günler basında güya benden alınan bilgilerle «Türkiye çapında TKP tutuklamaları başladı, 1986 Konferansının Türkiye'de yapıldığını Kutlu itiraf etti»

türünden haberler yer aldı. Hani nerede bu isimler? Hani nerede neden olduğum operasyon sonucu yüzlerce insan? 1986 Konferansını itirafım ise tam bir komedidir. Biz bunu daha 1986'da açıkladık. Ülkeye geldiğimi yazdık. Belgesi ise dava dosyasında duruyor.

Ben polis ifademi muhteva olarak reddetmedim. Çünkü, utanacağım hiçbir şey yoktur. İşkenceyi protesto için ve ifade formülasyonları benim olmadığı için biçim olarak reddettim. Savcılık ifademde bu belirtilmiştir. İfademi inceleyenler görebilir ki bazı bölümler kendi anlatımımdır ve düzgündür. Bazı bölümler ise ilaç etkisiyle anlatım bozuklukları ve çelişkilerle doludur. Çünkü buraları ancak muhteva olarak kontrol edebildim, anlatım benim değildir. Bunları daha ileride tek tek göstereceğim.

Bunlara şimdi değinmemin nedeni şudur: Bu davaya başından beri «çok sanıklı gizli örgüt davası» havası verilmek istendi. Emniyette bana açık söylendi, «Döneceğinize ihtimal vermiyorduk, ancak uçağa bindiğiniz haberi bize ulaşınca emin olduk.» dendi. Gerçekten de hazırlıklarının eksik olduğu görülüyordu. Uzun listeler hazırlanmış, kulaktan dolma bilgilerle, dedikodu bilgileriyle toplanmış, kim etrafta aktif gözüküyorsa örgüt sorumlusu sayılmış, polis enformasyonlarına dayalı kendilerine göre örgüt şemaları çizilmişti.

Ancak hazırlıkları ve bilgileri eksik olduğu için, neredeyse ev adreslerine varana dek bunları benden alacaklarını düşünüyorlardı. Kısacası büyük bir operasyon yapacaklarını söylüyorlardı.

İlginç olan listelerdi. Listelerde özellikle üç gruba yöneliyorlardı; aydın çevreler, sendikalar ve sol yayınevleri. Amaç, dava sonucunda hiçbir şey çıkmasa da, bu çevrelere gözdağı verilmiş olacak ve aynı zamanda gelişimizle doğan olumlu atmosfer dağıtılmış, çevremiz bir korku duvarı ile çevrilmiş olacaktı.

Polis sorgusu sırasında ortaya çıkan başka bir amaç

ise bu davada kendileri açısından politik bir başarı elde etmekti.

Eğer başarılabilseydi, politik sınırları belirsiz geniş tutuklama yapıp, davamız ve her iki parti ile hiç ilgisi olmayan sözde tutuklanmış kişileri davaya katıp, TBKP'ye davamız sürecinde politik-ideolojik saldırı gerçekleştirmiş olacaklardı. Polisteki sorgum boyunca bu oyunu bozmaya çalıştım, bunu başardığıma da inanıyorum.

Kısaca bu dava iki genel sekreterin yargılandığı dava olmaktan çıkarılacak, yasal çalışma talebimizin, amacımızın üstü örtülecek ve klasik «gizli örgüt» davasına dönüştürülecekti. Bu başarılamadı, işlerine yaramadım. Fakat biz «çok sanıklı» davalar için geçerli olan 48 saati aşkın polis gözetiminde kalmıştık. Bunun üstü nasıl örtülecekti? Daha önce tutuklanmış ve sonra tahliye olmuş arkadaşları davaya katarak. Bu yapıldı.

Olacak iş miydi, Türkiye tarihinde görülmüş müydü, iki genel sekreter gelecek ve 500-1000 kişilik bir dava açılmayacak?

İşte iddianamenin senaryosu bu hayallerin gerçek olacağı temelinde önceden hazırlanmıştı.

Nitekim, iddianamede davaya dahil edilen arkadaşlarla ilgili hiçbir kanıt yoktur. Daha sonra tek tek üzerinde duracağım, bir kısmını hiç tanımıyorum, polis ifademde isimleri dahi geçmiyor, bana sorulmadı bile, ya da soruldu, ben tanımadığım için hatırlamıyorum. Tanıdıklarım ise 1980 öncesine dayanır. Polis ifademde de tersini gösterir tek satır yoktur. Üstelik ifade formülasyonlarını kendileri yaparak ifademe polis tarafından farklı anlamlar yüklendiği halde. Bunları da göstereceğim sizlere.

Ayrıca, yine iddianamede aydınlar dilekçesinin organizatörünün TKP olduğu söyleniyor, İnsan Hakları Derneği ve yasal olarak çıkan sol yayınların bir kısmı TKP ile bağlı gösteriliyor, üstelik bir kanıt gösterme gereği dahi duyulmadan. Bunların hepsinin yakıştırma olduğu tartışılmayacak kadar açıktır.

Hukuk ve adalet duygularını isyan ettirecek, hukukun üstünlüğüne inanan herkeste haklı tepki doğuracak bu zihniyetin değerlendirilmesini Türk ve dünya kamuoyunun vicdanına bırakıyorum.

Sayın Yargıçlar,

Ben partim için her tür hesabı vermeye hazırım. Partimin yasal çalışma özgürlüğünü elde etmesi için bir bedel ödemek gerekiyorsa ve bu bedel, benim özgürlüğümün elimden alınmasına ve hatta daha ağır sonuçlara yol açsa da buna hazırım. Çünkü partim bunu çoktan hak etmiştir. Ayrıca bu, işçi sınıfımızın, halkımızın gelecek aydınlık günleri, baskı ve sömürüden kurtuluşu için ödenmiş bir bedel olur.

Ne var ki, hesap vermeye hazır biri olarak, benim de partimi yıllardır ve bugün ortaçağın paslı, küflü zincirleriyle yasak altında tutan ve onun hakkında hiç bir zaman hak etmediği karalama kampanyaları yürütenlerden hesap sormaya hakkım vardır. Bu konuda sözümü esirgemeyeceğim tabiidir.

İddianamede partimin tarihi ile ilgili yalan yanlış bilgiler yer alıyor. Bir yerde 1919'da kurulduğu söyleniyor, başka bir yerde 1920. İddianameyi hazırlayanlar şimdiye dek olduğu gibi TKP'ye sahte bir yüz çizmeye, onun ulusal nitelikte bir parti olduğunu gizlemeye, ülkedeki varlığını inkâra kalkıyorlar. Ne var ki yine iddianame, delil olarak yer alan belgelerle kendi söylediğini kendi yalanlıyor.

Bu nedenle, bu konudaki yanlışlara tek tek yanıt vermeyeceğim. Bir partinin tarihi MİT raporları, dönekların yalanları, emniyet ifadeleri ile yazılamaz. Bunun örneklerini dava dosyasının içinde göreceksiniz. Ayrıca ben emniyette iken de gelecekte spekülasyonlara konu olacak ipuçları yakalayabilmek için çok çaba harcandı. Ama sonuç alınamadı. Çünkü, partimizin böylesi bir sırrı ve sorunları yoktu.

TKP, daha doğrusu TİP ile birliğin noktalanması ile kurulacak olan yasal TBKP, parti tarihi yazma görevini çözecektir. TKP'nin üyeleri, geçmişte TKP'ye emek vermiş olanlar ve TKP'nin tarihine samimi ilgi duyanlarla birlikte ve öyle inanıyorum ki TİP'in tarihi ile birlikte bu onurlu kavganın tarihi yazılacaktır. Ve bu, köklü devrimci geleneğe çok da yaraşacaktır.

Ancak, iddianamenin çarpıtmasına üç noktada yanıt vermem zorunludur.

Gerçeği halkımız, herkes biliyor olsa bile bu ahlâki bir görevdir.

Birincisi, iddianamenin 2. sayfasında, partimizin kurucusu ve ilk başkanı olan Mustafa Suphi ve 14 yoldaşının Karadeniz'de canice katledilmesi olayına değinilerek şöyle deniliyor:

«Ankara Hükümeti'nden aldıkları bir nevi müsaade üzerine Bakû'den Kars'a kadar gelmişler, fakat Kars ve Erzurum'da hasmane tezahüratla karşılaşmışlardır. Bu durum karşısında, Trabzon'dan Rusya'ya dönmekte iken denize dökülerek öldükleri söylenmektedir.»

Bu anlatımı gerçek dışı olduğu için reddetmekle kalmıyor şiddetle protesto ediyorum. Protesto ediyorum çünkü bu anlatımda «denize dökülmek» sözcüğü bilerek seçilmiştir. Denize dökülme sözcüğü ile yapılmak istenen çağrışımı, bu ülkeyi emperyalizmin yeniden kollarına atanlara ve onların şakşakçılarına iade ederim.

TKP ve komünistler, Anadolu ihtilali sırasında emperyalizmle mücadeleye göğüs göğüse savaşarak katıldılar. Emperyalist işgalci güçlere karşı çete savaşı verdiler. Tersane depolarındaki işgalci güçlerin silahlarına el koyarak İstanbul'dan Anadolu'ya taşıdılar.

Öğretici bir nokta daha: İstanbul işgalini protesto amacıyla İstanbul'da komünistlerin etkinliği ile 1 Mayıs kutlama töreni hazırlandı. Ancak, padişah ve işgal kuvvetleri 1 Mayıs'ı yasakladı. Bunun üzerine Ankara Hükümeti ve Meclis, 1 Mayıs'ı kutlama kararı aldı. TKP

Genel Sekreteri bir telgrafla bu kararı kutladı ve teşekkür etti.

Henüz cumhuriyetten söz edilmediği cumhuriyetin ilanından önce «Demokratik Cumhuriyet» belgisini ilk kez TKP yükseltti. Gerçekler gizlenemez, güneş balçıkla sıvanamaz.

İddianamenin gizlemeye çalıştığı ikinci konu, TKP hakkında kapatma kararı olmadığı gerçeğidir. İstiklal Mahkemeleri kararları içinde kapatma kararı yoktur. O dönem çok geniş tutuklamalar yapılmıştır. Daha sonra bunların içinde haksız yapılmış tutuklamalar olduğu ortaya çıkmıştı. Nitekim, komünistler de tutuklanmış, fakat sürülmemiştir. Bu konuda da gerçek gizleniyor.

TKP daha sonra da yasaklanmamış, fakat sınıf esasına göre cemiyet kurma yasağı var olduğu için yasal faaliyetine olanak verilmemiştir. Fakat, öte yandan Aydınlık ve sonra Orak Çekiç dergileri o tarihlerde yaşamını sürdürüyordu. Yayınlar, 1925'lerde Amele Teali Cemiyetinin kapatılmasına kadar çıkmaya devam etti.

Sınıf esasına dayalı cemiyet yasağı kalkınca, çok partili döneme geçişte kurulan Türkiye Sosyalist Partisi ve Türkiye Sosyalist Emekçi Köylü Partisi nedensiz kapatıldı. İddianame bu nedensiz kapatılmayı gizlemek için bu partileri kastederek TKP'nin «... adları ile iki ayrı parti olarak meşruiyete çıkmayı denemiş, ancak bu denemelerin uzun ömürlü olmadığı görülmüştü» diyor (Sayfa: 56). Meşruiyete çıkma sözcüğünü kullanıyor. Eğer kasıt yoksa sözcük yanlış seçilmiştir. Doğrusu «yasal olma» olmalıydı. İkisi aynı şey değildir. Yasalar yasaklayabilir ama yine de toplumsal meşruiyet yok edilemez. TKP toplumsal meşruiyeti olan bir partidir. Söz konusu iki partinin nedensiz kapatıldığı gerçeğini gizlemek için «uzun ömürlü olmadığı görülmüştür» deniliyor. Sanırsınız ki bu partiler kalp yetmezliğinden gitmişlerdir.

Bu konu bizi şu nedenle ilgilendiriyor: TKP kapatılmış bir parti değildir. Bir başka söyleyişle, TKP kapa-

tılmamış ama yasal faaliyetine de izin verilmemiştir; o nedenle de kendi tercihi ile illegaliteye geçmiş bir parti değildir.

Üçüncü nokta, iddianamenin TKP'nin ulusal nitelikte bir parti olduğu gerçeğini gizleme çabasıdır.

İddianame TKP tüzüğünden alıntılar yapmaktadır. «TKP Marksizm-Leninizm ve Proleter Enternasyonalizmi temelinde birleşen; işçi sınıfı ve emekçi halkın ulusal ve sosyal kurtuluşu için, barış, ulusal bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm için savaşan komünistlerin gönüllü birliğidir.» diyen bölüm alındıktan sonra —ki alıntı doğrudur—, «TKP'nin Sovyetler Birliği Komünist Partisi'ne olan bağımlılığının açıklandığı ve tüzüğündeki açıklamalardan görüleceği üzere, TKP Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin güdümünde faaliyet gösteren, yönetim yerinin Doğu Almanya...» deniliyor (Sayfa: 58).

TKP tüzüğünden alıntılar yapan Bay Savcı her nedense bu önemli konuda hiçbir alıntı vermiyor. Onu kanıtlamaya davet ediyorum. TKP tüzüğü dava dosyasında vardır. Açıp bana göstersin. Nerede «güdümlü» olduğu yazıyor, ya da bu sonuç çıkıyor?

«Bağlı» sözcüğü ile güdümlü anlamında «bağımlı» sözcüğü aynı anlamda değildir.

TKP bağımsız bir partidir ama her zaman söylediğimiz gibi tarafsız değildir. Biz komünist partisiyiz. Her halde ABD yanlısı olacak değil, Sovyetler Birliği'nden yana olacağız. Uşak-efendi ilişkisi ancak emperyalizm ile işbirlikçileri arasında vardır. Sovyetler'de bilindiği gibi efendiler çoktan tarihe karıştı. Bu nedenle, efendiye ve uşağa ne onların ne de bizim ihtiyacımız vardır.

Açıkladığım bu çerçevede ben Sovyetler Birliği'nin bir dostuyum. Sovyetler Birliği'nin bir dostuyum çünkü, Sovyetler Birliği ezilen uluslara kurtuluş yolunu açtı. Bizim Ulusal Kurtuluş Savaşımıza Lenin'in ülkesinin yardımlarını, Atatürk-Lenin arasındaki dostluğu ve daha sonra da ülkemizin kalkınması için yaptıkları yardımları

kimse unutturamayacak. Bu ülkenin, «ben komünizme karşıyım» diyen bir başbakanı bile bu ülkede «ağır sanayi adına ne varsa bunu Sovyetler Birliği yapmıştır» demek açık yürekliliğini gösterdi. Evet Sovyetler Birliği'nin dostuyum çünkü, Sovyet halkı 20 milyon evladını şehit vererek (o tarihlerde neredeyse Türkiye'nin nüfusu kadar) insanlığı faşizm belasından kurtardı. Bugün de SBKP Genel Sekreteri Gorbaçov önderliğinde barış için özverili çabalar harcıyor. Ayrıca ben bu halkı tanıdım, inanıyorum ki yarın Türkiye ve Sovyetler Birliği arasında iyi komşuluk ilişkileri geliştiğinde bugün önyargılı olanlar da düşüncelerini değiştireceklerdir. Kaldı ki, hükümetine karşıyım ama ben Amerikan halkını da dost sayıyorum.

İddianameden alıntı yaptığım bu bölümde TKP için «yönetim yeri Doğu Almanya» deniyor. Her şeyden önce diplomatik nezaket kuralı vardır. Bir devlet kendi resmi adı ile anılır. Doğu Almanya diye bir devlet yoktur. Bu devletin adı, Demokratik Alman Cumhuriyeti'dir.

Emniyette sorgulanmamda, benzer konulardaki sorular için, «Bana bu konular karalama kampanyası yürütmek için soruluyor; bu nedenle, bu tür sorularınıza yanıt vermeyeceğim; çünkü, iyi biliyorum ki amacınız gerçeği öğrenmek değildir» demiştim. İddianame bunu doğruluyor. Emniyet ifademe göz atınız. Partinin arşivinin Federal Almanya'da olduğunu söylüyorum. Fakat bu ifadede partinin yeri, radyolar konusunda hiç bir şey yazılı değil. Oysa, sorulmuştu ve cevabım vardı. Partinin yeri Federal Almanya'da demiştim. Öyle ya, arşiv nerede ise merkez de orada olur. Radyolarda çalışanları sordular. Bilmediğimi, radyoya konuşmalarımın bandını gönderdiğimi söyledim. Ama bunlar hoşlarına gitmemiş olacak ki ifade yazımında yer almadı.

TKP bağımsızdır ama tarafsız değildir demiştim. Sorarım, savaş ile barış, sömürü ile emek, baskı ve terör ile demokrasi ve özgürlük arasında tarafsızlık olabilir mi?

TKP özbeöz ulusal nitelikli bir partidir, ama aynı zamanda enternasyonalisttir.

Proleter enternasyonalizmi, proleter yurtseverliğini tamamlayan bir unsurdur. İşçi sınıfını doğuran kapitalizmdir. Kapitalizmin karakteri ve özü her ülkede aynıdır. Bu nedenle, her ülkenin işçi sınıfı öbür ulusların işçi sınıfının mücadelesinden ayrı olamaz. Enternasyonalizm aynı zamanda ezilen ulusların birlikteliğidir. Bu nedenle, komünistler ırkçılığa, ırk ayrımlarına şiddetle karşıdırlar. Komünistleri ırkçılık, bölücülükle suçlamak yalnızca bilgisizliktir. Enternasyonalizm aynı zamanda dayanışma demektir.

İddianamenin bir yerinde, TCK'nın 143. maddesinden de söz edilip geçilmiş. Fakat bize uygulanması istenen yasa maddeleri arasında sayılmamıştır. Nedeni şudur :

DGM Savcılığında ifade verirken Savcı Bay Nusret Demiral bana, «Enternasyonal örgütüne partiniz üye değil mi?» sorusunu yöneltti. Hangi enternasyonalden söz ettiğini anlamıştım. Enternasyonalin tarihini anlatarak artık böyle bir örgütün var olmadığını söyledim. Çok şaşırdı. İnanmadı. Bana, «Burada enternasyonalizme bağlıyız diye yazmışsın» dedi. Farkını anlattım.

Bu bilmemenin sonucu olarak iddianameye şu satırların yanlışlıkla geçtiğini sanmaktayım : «TKP, Sovyetler Birliği yanlısı Batı ve Doğu ülkeleri komünist partileri, komünist parti cephe teşekkülleri (ile)... ilişkilerini devam ettirmekte olup...» denmektedir. Cephe teşekkülleri ne demektir, nerededir, adı nedir? Bay Savcı bunları açıklamakla yükümlüdür. Ama açıklamasa da olur, ciddi bir konu değil. Diğer partilerle ilişkilere gelince, ben bunu reddetmiyorum ki, bugün Hıristiyan Demokratların, Sosyal Demokratların enternasyonali var. Hükümet partisi ANAP birincisine üyedir, SHP'nin de ikincisi ile ilişkileri vardır. Yalnızca komünistlerin enternasyonali yoktur. Bunu bırakalım, iddianame tek tek

partilerle ilişkileri konu ediniyor. Bu suç mu, değilse bu anlatımın iddianamede işi nedir?

Evet bir işi vardır. Bu bölüm devamla şöyle bitiyor: «... maddi, manevi yarar sağladığı... TKP'ye maddi yardımda bulundukları anlaşılmıştır.» İşte burada Bay Savcı açıklama yapmak, kanıtlamak zorundadır artık. Emniyette, Bay Savcının bu sözleri iddianamesinde söyleyebilmesi için az ter dökmediler. Basına bile bu tarzda yalan haberler sızdırıldı. Yalanın ömrü bu kadardır. Emniyet ifademde açık seçik TKP'nin bağış ve aldat gelirlerinden başka bir geliri olmadığını, hiçbir yerden para almadığını söylüyorum. Savcıyı tekrar kanıtlamaya çağırıyorum. Aksi halde suç işlemiş olacaktır.

Davamızın hukuki konusunu aydınlatabilmek için bu soruya yanıt vermek zorunludur. Zorunludur, çünkü böylece bir iddianamenin gerisinde yatan zihniyeti açığa çıkarmış olacağız.

Bu konuyu biraz erteleyip davamızın politik karakteri üzerinde durmalıyız. İddianame bu davanın politik bir dava olduğunu ifade ediyor. Ancak iddianamenin bütünü okunduğunda «politik» sözcüğünün başka anlamda kullanılmış olduğunu hemen görüyoruz. Politik karar mekanizmalarına, iktidara bağlı bir anlayış göze çarpıyor. Bu bir gerçeği ifade ediyor olsa da, bu gerçek doğrultusunda hazırlanmış iddianame hukuki bir değere sahip olamaz.

Oysa, politik dava denildiğinde, ülkenin ekonomik, politik sorunlarını konu edinen dava anlaşılır.

Önemli olan bir politik davayı diğerlerinden ayıran kriterlerdir. Bu kriter bu davanın hangi tarihsel, güncel koşullarda, nasıl bir iktidar döneminde ve hangi politik etmenler altında açılmış olduğundan başka bir şey olamaz.

Politik davalarla diğerleri arasındaki bu fark yasalar ya da teknik hukuk açısından değil fakat hukuk düşüncesi, hukuksal normlar, hukuk felsefesi açısından nasıl bir sonuç doğurur, ya da doğurmalıdır?

Sol düşünceye sahip olmadığını bildiğimiz Ord. Prof. Ali Fuat Başgil şöyle diyor: «Siyasal mahkûmlarda ahlaki *redaet* (ahlak dışılık) yoktur. Suç bir kanaat uğruna işlenmiştir. Suçluyu mahkûm etmek demek kanaati mahkûm etmek demektir.» Bu alıntıyı özellikle seçtim. Ülkemizde politik suçlu olarak ağırlıkla ve çoğunlukla sol gösterilmiştir. Sol düşünceye sahip olmayan bir hukuk adamının da görüşü böyledir.

Durkheim, daha da ileri giderek, «siyasal suç sosyal gelişme için yararlıdır» demekte. Çünkü, öteden beri ilerici düşünceler, gerici, tutucu düşünce ve politikaların saldırısına uğramış, ama yok edilmek istenen bu düşünceler uygarlığın gelişmesinde itici rol oynamışlardır.

Öyle ise doğması gereken sonuç, eğer çağdaş bir hukuk kavrayışı ile hareket edilecek olursa, şudur: Yasaya göre bir düşünceyi ya da fiili suç kabul etmek zorunda kalsanız bile, bu fiili ve düşünceyi «toplum düşmanı» olarak saymak yargının görevi değildir. Bu, hukuk düşüncesi, sezgisi ve en azından «dürüstlük» ilkesi ile bağdaşmaz. Bu tür suçlamaları «politikacılara» bırakmak gerekmez mi?

İddianamenin 45. sayfa son paragrafında, dönüşümüzle ilgili basında çıkan haberlere değinilerek «sansasyonal bir ortam» oluşturmayı amaçladığımız iddia ediliyor. Oldukça ilginçtir. Bir yandan amaçlarımızı açık seçik ortaya koyan TBKP programını, dava dosyasında yer alan belgeleri incelemeyi reddedip sonra da sansasyon peşinde olduğumuz söyleniyor.

Hayır, biz sansasyon peşinde olmadık. Bizim gürültülü konuşmalara da gereksinimimiz yok. Çünkü, haklı olduğumuza inanıyoruz. Dahası yargılanan düşüncelerimizdir. Biz düşüncelerimizi ortaya koymaya çalışıyoruz. Düşüncenin gürültüye gereksinimi yoktur.

Basına yaptığımız açıklamalarda defalarca altını çizdik ki, biz ülkeye dönüşümüzle gerginlik yaratma peşinde değiliz. Doğru olduğuna inandığımız bir adımı atıyorduk. Yaptığımız işin zorluğunu çok iyi biliyorduk.

Bu nedenle, herkesi, hükümeti, devleti soğukkanlı olmaya çağırıyorduk. Ne var ki koskoca devlet iki kişi karşısında soğukkanlılığını yitirdi.

Ülkemizde hâlâ «kul» anlayışı, devlet-kul ilişkisi yıkılmadı. Bir yurttaş olarak inandığımızı yapmak, hakkımız olanı ortaya çıkıp tek başımıza talep etmek yadırganıyor. Devlet, «Ben izin vermedim. Sen nasıl ortaya çıkıp da ben komünistim, yasal çalışma hakkımı talep ediyorum diyebilirsin, bu ülkede kimin komünist olacağına biz karar veririz» anlayışındadır. Olayı seyreden kimileri ise «kulluk» ideolojisi ile savaştığımızı görmüyor, son putlara saldırdığımızı farketmiyor. Putlara saldıranlar putlardan bir şey beklemez. Bunu görememek «kulluk» anlayışı demeyeyim ama psikolojisinden hâlâ kurtulunamadığını gösterir. Ülkemizin son derece kritik bir noktada, tarihsel bir dönemeçte olduğuna inanıyorduk. Türkiye seçimlere gidiyordu. Bu seçimler Türkiye'nin kaderini belirleyebilirdi, demokratik bir iktidarın kapısını açabilirdi. Ne var ki, dayatılan antidemokratik seçim yasası ile demokrasiyi kazanmak biraz daha zorlaştırıldı. Buna rağmen yapılabilecek çok şey vardı. Soğukkanlı ama kararlı ve cesur adımlar atarak demokrasiyi kazanabilirdik.

İddianame bizi, istikrar bozucu olarak göstermeye yelteniyor. Bu bir yakıştırmadır. Biz istikrardan yanayız, ama biz bundan mezarlık huzuru anlamıyoruz. Biz demokratik istikrardan yanayız. Bu ise tüm demokrasi güçlerinin diyalog ve işbirliğiyle demokrasiyi kazanarak elde edilebilir.

Yıllardır açıklıyoruz, hiçbir politik güç tek başına ülkemizin karşı karşıya olduğu derin ekonomik, sosyal, politik sorunları çözemez. Yıllardır acılar içinde kıvranan, bu nedenle huzur, istikrar isteyen, iş ve ekmeği huzurla birlikte arayan halkımızın bu istemlerine yanıt veremez. «12 Eylül huzuru» bunun kanıtıdır.

Çizgi, hâlâ demokrasi isteyenlerle demokrasiye karşı olanlar arasından geçiyor.

Demokrasi isteyen herkesle koşullar koymadan, geçmişe sünger de çekmeden bugünün yapıcı görevinde, demokrasiyi kazanma, darbeleri önleme görevinde bir «ulusal uzlaşma» sağlanabilir. Demokrasi için bir başka alternatif yoktur. Ancak bu temelde, nesnel bir zorunluluk olan demokratik rejimi yeniden kurmak mümkün olabilir.

Bu bir ulusal birlik değil, ulusal uzlaşma ya da mutabakattır. Ülkenin politik ve sosyal yaşamında kökleri olan her parti, örgüt ve hatta kişiler kendi demokratik istemleri ile, demokratik politik rejim önerileriyle, yani somutta anayasal önerilerle ortaya çıkarak yeni bir mutabakat yolunda adımlar atabilir.

Böyle düşünüyorsak, düşündüğümüzü inandırıcı bir biçimde somut işle ortaya koymalıydık. Bu, ülkeye dönmek, yasal olarak ortaya çıkmakla mümkündü. Bunu yaptık. Çünkü kurulacak yeni demokraside işçi sınıfının yeri yoksa bu demokrasi eskisinden hiç farklı olmayacağı gibi eskisi de olamazdı. Öyleyse artık bazı engeller aşılmalıydı, tabular yıkılmalıydı. Bu tabulardan biri komünist partisinin yasallığı diğeri Kürt halkının varlığının tanınması idi. Bunlar kolay mıydı? Hayır, zor; ama artık ülkemizin hangi sorununun çözümü kolaydır ki? Türkiye öyle bir noktada duruyor ki, «demokrasi kimseleri ürkütmeden, milim milim kazanılır» düşüncesinden daha büyük ve tehlikeli bir yanılgı olamazdı. Bugünkü durum ortadadır. Uluslararası durumda ise çok önemli yeni süreçler gelişiyordu. İnsanlığın önüne barışçı, umutlu bir geleceği koyan SBKP Genel Sekreteri M. Gorbaçov ile ABD Başkanı R. Reagan arasında imzalanan orta ve kısa menzilli füzelerin kaldırılması anlaşması dünya ölçüsünde yumuşamanın kapısını araladı. Uluslararası iklimdeki bu yumuşamanın, hemen her ülkenin iç koşulları üzerinde etki yapması kaçınılmazdı. Ne var ki, bu etki, kendiliğinden sonuç doğurmayacağı gibi, ülkemiz için başka tehlikeler de vardı. ABD için şimdi konvansiyonel silahların önemi daha da

artmış, dolayısıyla Türkiye'nin ABD'nin stratejik planlarındaki yeri artan bir önem kazanmıştır. ABD Türkiye'deki konumlarını daha da sağlamlaştırmak ve kendi politikasını dayatmak için her şeyi yapabilirdi. Dahası savaş alevleri sınırlarımıza yaklaşıyordu.

Yeni uluslararası yumuşama sürecinin demokrasinin kazanılması üzerindeki olumlu etkilerini değerlendirmek ve tehlikeleri önlemek için demokrasiyi kazanma yönünde gecikmeden adımlar atılmalıydı. Önemli bir başka tehlike daha vardı.

Önce şunu belirtmeliyim: Türkiye ABD'nin stratejik planları için sınırlı-kontrollü çatışma alanında yer alıyordu. Bunun anlamı şudur: Türkiye'de «kontrollü istikrarsızlaştırma» politikası izlenecektir. Dün bu amaçla, terör olayları kullanıldı. Yarın pekâlâ «irtica» ya da başka bir olay bu amaçla kullanılacaktır. Böyle bir taktiğin uygulanabilmesi için demokrasi, bir vitrin olmalı; ama, asla gerçek anlamda demokrasi olmamalıdır. Çünkü sağlam bir demokrasiyi yıkmanın faturası ağırdır, ABD'nin, maliyeti daha pahalı operasyonlara girişmesi gerekir. Şili'de olduğu gibi. Türkiye'de 12 Eylül sonrası demokrasiye geçiş manevrasının gerisinde yatan budur. Elbette bu iş için Turgut Sunalp uygun bir seçenek değildi.

1986 yılında Türkiye'de kurucuları arasında Enka Holding, Kutlutaş Holding'in de bulunduğu, hükümet sözcüsü ve Cumhurbaşkanı dış ilişkiler başdanışmanının katıldığı bir «demokrasi» vakfı kuruluyor. Vakıf amacını şöyle açıklıyor: «Biz aslında bu vakfı kurmakla solun kozlarını elinden almak istiyoruz. İnsan hakları, demokrasi, uluslararası hukuk, ülkede hukuk düzeninin sağlanması gibi konular solun propaganda araçlarından biri olmuş yıllar yılı, şimdi bu vakfın aracılığıyla bu kavramları biz işlemeye çalışacağız.» (9 Mart 1987 tarihli Cumhuriyet)

Bu açıklamaya kimsenin bir diyeceği olamaz. Demokrasi için kim adım atarsa bu iyidir. Demokrasi yal-

nmca bizimle gelir diyen dar görüşlü bir politika ve düşünce içinde değiliz. Ancak, eğer amaç ülkemizde yükselen demokratik muhalefeti dağıtmak ve güdümlü demokrasiye geçiş ise durum başkadır.

Durum şudur : 1983 yılında aynı türden bir vakıf ABD'de de kurulmuştur. Amacı açıkça, «Amerikan etkisini yayma, antikomünist propagandayı eşgüdümleme» olarak saptanmıştır.

Bu vakıf Türkiye'ye özel önem veriyor. Milliyet Gazetesi'ne demeç veren ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Elliot Abrams «Demokrasi projesinin Türkiye üzerinde bir deneme niteliği taşıdığını» açıkladı. İşte gelişmeleri bu denemenin ışığında irdelemek gerekir.

Amerikan Demokrasi Projesi'nin hedeflerinden bazıları şunlardır :

— Soldan da kadro çekerek elit politik yöneticiler kadrosu yaratmak. (Bu konuda 1 Mart 1983 tarihli Tercüman Gazetesi'nde ABD'ye davet edilen politikacı adaylarını görmemiz mümkündür.)

— Seçilmiş bazı kitle haberleşme araçlarına mali destek. (Bazılarının adı biliniyor)

— Polis örgütü ve yargı içinde projeyi etkili kılmak.

Bu konuda Abrams 1984 yılında şu açıklamada sanki kendi ülkesinden söz ediyormuşcasına şöyle diyordu : «Türk polis örgütünü çağın koşullarına uygun olarak daha da geliştirip güçlendireceğiz.»

Amerikan Büyükelçiliği görevlileri Abrams'a şöyle bir rapor veriyorlardı : «Türkler şiddeti seven bir toplum oldukları için zaten işkenceye alışıktırlar.» Evet bize böyle bakıyorlar.

Ve yine Abrams'tan bir açıklama : «İnsan hakları konusunda Türkiye'yi eleştirmeye kalkışan önce haritaya baksın.»

Demek oluyor ki bizim demokrasimizi bizim insanlarımız değil coğrafya belirliyor. Coğrafyayı değiştiremeyeceğimize göre umutsuz bir durum.

İddianamenin mantığı ile bu insan hakları ve de-

mokrasi anlayışı arasında ilginç bir paralellik görüyoruz. İddianame şöyle diyor: «Komünistliği kabul eden ve dünyaya bu sistemi yaymaya çalışan devletin yakınında bulunan memleketlerde komünist partilerinin faaliyetlerine müsaade edilmediği aşikârdır.» (Sayfa: 18). Buradaki bilgi yanlışlığı bir yana, bakış açısı, demokrasi anlayışı önemli. Şu sorulmalı: Bu coğrafyada komünist partisine izin vermeyen kim? Soruların yanıtı açıktır. Açıktır ama, Bay Savcının konumu hiç açık değildir.

İşte ABD kontrollü «vesayet demokrasisi» budur.

Şimdi de «artık demokrasiye geçtik» denildikten sonraki duruma bakalım. Başbakan, «bizde politik tutuklu yok» derken, cezaevleri politik tutuklularla doluydu. Çağdışı ve bir utanç belgesi olan Pişmanlık Yasası çıkarılıyordu. 20 bine yakın yurttaş pasaport alma hakkından yoksun tutuluyor, 14 bin kişi yurttaşlıktan çıkarılmış ve işkenceler sürüp gidiyor.

Bildiğimiz gibi, bugünlerde demokrasinin tüm gereklerinin yerine getirildiği söyleniyor. İşkenceye Karşı Avrupa Sözleşmesi imzalandı. Ama işkence sistematik olarak sürüyor. Bulunduğum cezaevine gelen her politik tutuklu, gençler, işkenceden geçmiş durumdadır. TKP'li olduğu savı ile tutuklanan iki arkadaş aynı şekilde işkence görmüşlerdir. Yeni pasaport yasası çıktı, polisteki binlerce sabıka kaydının silindiği söylendi, fakat hâlâ nedensiz olarak pasaport yasağı sürüyor. Yurtdışında bulunan politik sürgünlerin yurda dönüşü ile ilgili hiçbir gelişme yok, yurttaşlıktan çıkarılanlar için de öyle; tersine bu işlemler sürdürülüyor. Hâlâ TCK 146. maddesi 12 Eylül başındaki yorumla uygulanıyor, genç insanlar için «asmayıp da besleyelim mi?» mantığı hâlâ geçerli. Oysa, demokrasiye geçtik denildikten sonra bu maddeleri en katı biçimde yorumlayıp idam cezaları veriliyorsa bu maddelerin, demokrasiyi yok edenlere, parlamentoyu feshedip partileri kapatıp Anayasayı tebdil ve ilga edenler için niye uygulanmadığı sorusu akıllara gelecektir.

Demokrasi projesinin kapsamına giren iki konuya daha işaret ederek bitiriyorum. Biri politik göçmenlerle ilgili idi. Hükümet için uygun olanların dönüşü sağlanacak ve böylece Avrupa kamuoyunun baskısı hafifletilecekti. Bu nedenle, gayri resmi bir dönüş çağrısı yapıldı. Ne var ki, biz oyunu bozduk. Devletin tepesinde olan en yetkili kişiler «Niye dönüyorlar, şimdi mi akıllarına geldi?» dediler. Evet, oyun bozulmuştu.

İkincisi, komünist partisinin yasallaşması konusudur. Bu konuda yine gayri resmi demeçlerle zamanlamaya bağlanarak bu konudaki dış basınç da yumuşatılacaktı

Bu konuda şarkvari bir oyun oynanıyordu. Avrupa Parlamentosu çevreleri ile yaptığım çeşitli görüşmelerde hayretle şunu gördüm: Bu çevrelere, «Bizde yasal çalışma isteyen komünist parti yok ki» denilmişti. Şunu da eklemeliyim, altmış küsur yıllık ham hayal terk edilmemişti: Resmi ideolojiye uygun bir komünist partisi kurdu ma. Ama bunun için zamana gereksinim vardı.

Tüm bunlarla, demokrasi yönündeki yumuşamanın bütünüyle bu planın gereği olduğunu söylemiyorum. Tersine, Türkiye'de bugüne dek olmadığı ölçüde güçlü ve dipten gelen bir demokrasi dinamiği oluştu. Tarihsel görevimiz, bu dinamiğin «destabilizasyon» planları ile söndürülmesine izin vermemek, bize düşeni yapmaktı; en önemlisi gecikmeden yapmaktı. Ülkemize demokrasi gelecekse «vakıflar» eliyle değil halkımızın, demokrasi güçlerinin çabaları ile gelecektir, gelmelidir. Artık halkımız vasilere gereksinim duymayacaktır. 12 Eylül, vasilerin vesayet altındakilerden ne daha akıllı, ne daha becerikli ve ne de daha erdemli olduğu dersini halkımıza öğretmiştir.

Sayın Yargıçlar,

Böylece ülkeye dönüşümüzün nedenine ve niçin seçimler öncesi olduğuna değindim. Bunu yasal çalışma

talebimizle tamamlayarak amacımızı tam olarak ortaya koymuş olacağım.

Yasal çalışma koşullarına sahip olmayan her komünist partisi bu amaca varmak ister. TKP kurulduğundan beri bu hedefe varmak için çaba harcıyor.

1983'te gerçekleştirdiğimiz 5. Kongre'mizden bu yana partimiz TKP kendini bir yandan toparlamak için olağanüstü çaba harcarken öte yandan da kendini ve politikasını yenilemeye çaba harcadı. Olağanüstü zor koşullara rağmen birliğini koruyup pekiştirdi. Parti içi demokrasiyi yetkinleştirdi. Yeniden güçlenme sürecine girdi.

Ülkemizin demokrasiye dönmesi için mücadele verirken aynı zamanda yasal çalışma özgürlüğünü elde etme perspektifi ile çalıştık.

Öte yandan TİP ile yakın ve sıcak ilişkiler içinde önceden başlayan birlik çalışmalarını sürdürdük. Birlik yönündeki yoğun çabamızda, belirleyici rolü olan TİP Genel Başkanı değerli Behice BORAN'ı saygıyla anıyorum. Bu çalışmalarımızla TBKP Program Taslağını ortaya çıkararak birlik için gerekli olan görevleri tamamlamış olduk. Geriye, bir kongreyle iki partinin tek parti olarak birliğini noktalaması kalmıştı. TBKP'yi yasal olarak kurmak istiyorduk, bunda kararlı idik. Sonuçta ülkeye bilinen dönüş adımını attık.

TKP'nin sorumlu bir yöneticisi olarak, yasal çalışma talebi ile ülkeye dönüşle birlikte, önemli bir sonuç doğmuştur. İddianame bunu da dikkate almak istememektedir. Nedir bu değişiklik?

EN BÜYÜK YALAN

Antikomünist propaganda şimdiye dek «gizli örgüt» büyük yalanı üzerine oturtuldu.

TKP davaları öncesinde, basında bu konuda büyük bir karalama kampanyası açılır, iddianameler büyük gürültülerle bu konuları işlerdi. Yargılamanın sonucunda ise tüm bu yalan propaganda çürür, ama gerçekler basında tek satırla bile yer almazdı. Bu kez, basına teşekkür borçluyuz. Yalnızca bir gazete dışında basın oldukça objektif habercilik yaptı. Demokrasi konusunda sorumlu tutum aldı. Yalnızca bir gazete çirkin bir karalama kampanyası götürdü. İlginçtir, bu gazete DGM Savcısı Nusret Demiral tarafından taltif edildi.

Gizli örgüt ne demektir? Bir komünist partisinin amacı gizli olamaz. Bu tamamen saçmadır. Her parti gibi o da kendi görüşlerini en yaygın araçlarla halka anlatmak ister. Ne var ki, bu saçma üzerine nice sözde ciddi iddianameler oturtulmuştur. Amacı gizli olan örgütler vardır. Mafya örgütü ya da MİT gibi.

TKP'nin baştan beri amacı yasal çalışma özgürlüğünü elde etmek oldu. Ne var ki, burjuvazi bu özgürlüğü tanımadı. Bir siyasal partinin toplumsal meşruiyeti yasal meşruiyetinden önce gelir. Demokratik bir ülkede çağdaş düşüncenin meşru kabul ettiği her parti bu meş-

ruiyete sahiptir. Bu meşruiyet nedeniyle TKP de anayasal rejimin vazgeçilmez koşulları saydığı siyasal partiler niteliğindedir. Bu partilerin sahip olduğu meşruiyet haklarına sahiptir. Çağdışı kalmış yasalar nedeniyle cezalandırılsak bile.

Oysa, tersine, TKP bu «gizli örgüt» demagojisi nedeniyle toplumdışı bir varlık, düşman olarak gösterilmeye çalışıldı. Buradan çıkarak TKP'ye yöneltilecek her yalan mübah sayıldı.

Ne var ki, daha şimdiden bu rahatlık bozulmuştur. Açık kimliğimle TKP'nin bir yöneticisi olarak bulunmam durumu değiştirmiştir. Bu iddianame ile TKP Genel Sekreteri olduğum yasal olarak belgelenmiş oluyor. Partime yöneltilmiş her yalanın, karalamanın yargı önünde de hesabını soracağım açıktır. Nitekim, sözü geçen gazeteye dava açmış bulunuyorum.

Bakınız, hemen her iddianamenin değişmez tezi olan bu büyük demagoji kendini nasıl apaçık ortaya koyuyor : «...Bugünkü şartlar altında memleketimizde illegal olarak faaliyette bulunan gizli Komünist Partisi'nin kanundışı bulunması hasebiyle hiçbir zaman meşru yollarla iktidara gelmesi kabil bulunmadığına...» TKP suçludur deniyor. (1956 Esbabı Mucibeli Hüküm). Kanundışı olduğu için meşru yollarla iktidara gelemez diyor bu hüküm. Peki ama, onu sizler kanundışı bırakmadınız mı? Öyle ise meşru yollarla iktidara gelmesini istemeyen de sizsiniz. Bu ikiyüzlülük değil mi? Bir insanın ellerini bağlıyorsunuz ve boks ringine çıkarıyorsunuz. Elleri bağlı boksör ayağı ile vurunca da nizami döğüşmüyor diye ceza veriyorsunuz.

İşte, bu gizli örgüt masalının altındaki gerçek budur. Ancak hepsi bu değil. Burada gizlenmiş bir başka gerçek daha var. Demek oluyor ki, egemen güçlerin asıl korktukları şey onların deyimi ile meşru yolların açılmasıdır.

Bu nedenle, TKP davalarında gizli örgüt gürültüsü

altında düşüncenin cezalandırıldığı gerçeği hep gizlenmeye çalışıldı.

Bu davada da, aynı şey yapılmak istendi. Davanın sanık sayısını artırma yönünde DGM Savcısının çabasının nedenlerinden biri budur.

Ne var ki, bizim yasal çalışma talebi ile ortaya çıkışımız bu oyunları bozdu. En büyük yalanı sona erdirdi. Bize yasal çalışma hakkı, bu en doğal hakkımız tanınmazsa, suç ve suçlu yaratan, bu hakkı tanımayanlar olacaktır. Şikâyet etmeye kimsenin hakkı olmayacaktır.

Sayın Yargıçlar,

Özetle buraya kadar iddianamenin bulandırmaya çalıştığı, davanın hukuki konusunu aydınlatmaya çalıştım. Davanın konusu, ortaya çıkarılmış gizli bir örgüt üyelerinin cezalandırılması değildir. İki genel sekreterin yasal çalışma talebidir. Burada şunu söylemeliyim. İstekten söz etmiyorum. Talep pasif olan istekten farklı olarak hareketi kapsar.

Savcılık makamı, bu problemi tamamen dışlayabilir ve bizlerin ayrı ayrı TKP ve TİP yöneticileri olarak cezalandırılmamızı isteyebilirdi. Bu durumda bir sayfalık iddianame yeterli olurdu. Benim TKP yöneticisi olduğumu belirtip cezalandırılmamı isterdi. Böyle yapmamış, 230 sayfalık bir iddianame ile karşımıza çıkmıştır. Hak veriyorum ki, davanın ayırt edici niteliği nedeniyle bununla yetinmesi hayli zordu. Hukuk ve adalet düşüncesi, kamu vicdanı, talebimiz dikkate alınmadığı için isyan edecekti.

Nitekim iddianamenin 227 ve 228. sayfalarında da : «Sanık Nabi YAĞCI ve sanık A. Nihat SARGIN savunmalarında, 'kendi siyasi düşüncelerimizin gerçekleştirilmesi için bu eylemleri yaptık ve bu eylemleri her iki yasadışı partiyi birleştirip ve adı TBKP olan ve yasadışı bir parti ortamı içinde göstermeye çalıştık. Bugün dün-

yada demokrasi denince bu sistemlerin de devlet düzeni içinde görülmesi ve yasal bir parti şeklinde faaliyet göstermesinin kabul edilmesi esasen vardır. Bunun dışındaki düşüncenin de çağdışı olacağı kabul edilmelidir' diyebilirler» deniyor.

«Ancak hukuk mevzuatımız, TCK 141 ve 142. maddeleri buna engeldir. Bu maddeler yürürlükte oldukça yasal komünist partisinin kurulması imkânsızdır.» Böyle dediğini sanabilirsiniz iddianamenin devamla. Hayır. Burada konuşan yansız bir hukuk adamı değildir; ülkenin rejimine ipotek koyan bir politikacıdır.

«Sanık Nabi YAĞCI ve A. Nihat SARGIN tarafından savunulan devlet düzeninin demokratik devlet düzeni içinde düşünülmesi yersizdir» dedikten sonra niye yersiz olduğunun politik gerekçeleri açıklanıyor. «Yersizdir» sözcüğü savcının sübjektif görüşünün bir anlatımıdır. Neyin yerli neyin yersiz olacağını halkımızın Bay Savcıya soracağını hiç sanmıyorum. Ancak şunu sanıyorum, demokratik hukuk devletinin egemen olduğu gerçek çoğulcu demokratik rejimde hukuk adamı olduğunu unutan savcılara yer olmayacaktır.

Sayın Başkan,
Sayın Yargıçlar,

Buraya kadar bu davanın asıl hukuki konusunu anlatmaya, savcılık makamının bu konuyu gözardı etme nedenlerini ve bunun doğurduğu sonuçları göstermeye çalıştım. Ancak bu noktalar aydınlandıktan sonra, hakkımızda düzenlenmiş olan bu iddianamenin neden anlaşılır olmadığı belirecektir. Şimdi iddianamenin anatomisini, başka deyişle yapısını ele alabilirim.

Görüldüğü gibi iddianame gayet itina ile ciltlenmiş, hazırlayanların isimleri tek tek sayılmış ve her biri tarafından tek tek imzalanmıştır.

«İddianame dizisi» başlığı önce şaşırtıcı geliyor. İçinde çok sayıda iddianame arıyor insan, fakat hemen anlıyor, kastedilen şey «dizin»dir. İddianamenin Dizini de oldukça ayrıntılıdır.

İddianamedeki cümleleri anlayabilmek için birkaç kez okumak zorunda kaldığımı itiraf etmeliyim. Öyle de olsa bunu kendi Türkçemin zayıflığına veriyorum. İçerikle uyumlu, ona denk düşen üsluptadır iddianame.

(B) genel başlığı altındaki bölümde, «partilerin ku-

ruluş nedenleri» yer alıyor. Bu başlık altında yazılanlara hiç girmeksizin sormak istiyorum: Yargılanan biz miyiz, partilerimiz midir? İddianamenin bizim için ceza istiyor olduğuna bakarsak, partimizin kuruluş nedenleri ve tarihinin savcılık makamını hiç ilgilendirmemesi gerekirdi.

Aynı şekilde «Türkiye'deki faaliyetleri» başlığı altında anlatılanlar, 1980 öncesi faaliyetleridir. Bu da davayı ilgilendiren bir nokta değildir. DGM'nin kuruluş tarihi esas alınmalı idi. Yani Mayıs 1984.

Aynı başlık altında partilerimizin «Dünyadaki faaliyetlerine» yer veriliyor. Bunu hiç anlamış değilim. Bay Savcı uluslararası mahkemenin savcısı mıdır? Keşke öyle olsaydı. O durumda biz yargılanıyor olmazdık.

Dizinin (C) genel başlığı altında sanıkların «özgeçmişleri» anlatılıyor. Bilebildiğim kadarı ile söz konusu olan suçlu değil, suç olmalıdır.

Nihayet (D) genel başlığı altında suç sayılan fiili gösteren bölüme gelmiş oluyoruz.

Bundan önce, hatırlatmak zorunda kalıyor olduğum için özür dileyerek CMUK 163. maddesinin 2. bendinin, «İddianamede sanığın açık kimliği, isnat olunan suçun neden ibaret olduğu, suçun kanuni unsurları ile uygulanması gereken kanun maddeleri, deliller ve duruşmanın yapılacağı mahkeme gösterilir» açık hükmüne bu iddianame uymayarak, yasaya aykırılık oluşturduğunu belirtmeliyim. Bu konu üzerinde avukatlarım ayrıntılı olarak duracaklardır.

İddianamenin 45. sayfasında suça konu teşkil eden olay anlatılıyor. Bu bölümde, ülkeye dönerek TBKP'yi yasal olarak kurmayı amaç edindiğimiz, bunun için önceden 27.10.1987 günkü gazeteler aracılığıyla «halka duyurmaya çalışarak bu yolda sansasyonel bir ortam oluşturmayı, açıkladıkları konuşmaları ile hedef aldıkları, 3.10.1987 ve 5-6-13-14. Kasım. 1987 günkü gazetelerde de bu yolda haberler çıktığı görülmüştür.» denildikten sonra yurda döner dönmez «15.11.1987 tarihinde... Cum-

huriyet Savcılığımızın emirleri içinde hemen gözetim altına alınmışlardır.» deniyor.

Bu anlatımın hemen ardından «Türkiye'de mevcut Anayasal düzeni yıkıp yerine Marksist-Leninist temele dayalı proletarya diktatoryasını kurmayı amaçladıkları, 1919 yılından bu yana türlü isimlerle Türkiye içinde ve dışında, bazen yasadışı olarak kurulan partiler ile aynı yolu seçtikleri aşikârdır.» biçiminde anlatım sürüyor. Biz, ülkeye dönüş olayımızın dışında bir olay anlatımı gelecek beklentisi ile okumayı sürdürüyoruz. Fakat arkasından TKP'nin «hiçbir zaman yasal hüviyet göstermediği» (hemen yukarıdaki söylediği sözleri Bay Savcı unutmuş gözüküyor) belirtiliyor ve ardından anlaşılması zor bir cümle geliyor : «Yine Türk halkınca bu yasal olmayan parti programının kabul edilmeyişinin düşünülmesi olayıdır.» Yurtdışındaki faaliyetlerimiz nedeniyle TCK 158, 159 ve 140. maddelerin uygulanabilmesi için Adalet Bakanlığı'ndan TCK 160 ve 173. maddeleri gereğince izin alındığı söylendikten sonra sonuç olarak «iddianamenin başlangıç kısmının genel anlatımında ve yasadışı parti faaliyetleri bölümünde olay gerekçesi açıklanarak dava konusu eylem çerçevesi çizilmiş bulunmaktadır,» denip «bazı sanıkların arandığı» belirtildikten sonra, «Halen yasadışı faaliyetleri legal kuruluş olan bazı dernekler içinde sürdürmeye çalıştıkları görüntüsü saptanmıştır,» iddiası ileri sürülüyor.

İşte «olay» denilen şeylerin hepsi budur. Burada işaret edilen bölüme, yani «genel anlatım ve parti faaliyetleri» bölümüne baktık. Burada söylendiği gibi bir eylem çerçevesi görmedik. O bölümde ise dolaylı bir anlatımla eylem açıklaması «olay» bölümüne, yani bu bölüme bırakılmış. Sonuç olarak, suça konu olacak olay anlatımı bu iki bölüm arasında yok edilmiştir.

Kısaca, orta yerde ülkeye dönüşümüzden başka bir olay yoktur.

«Olay sanıklarının hukuki ve cezai durumları» başlığı altında, «olayımızda yasadışı üç parti, bu partilerin

kurucuları ve neticeleri ile üyeleri konu edilmektedir,» deniyor.

Ne olay gösterildi, ne TBKP'nin halen ülkede faaliyette olduğunun kanıtları verildi, ne de bizlerin bu partinin üyeleri olduğumuz kanıtlandı. Üstelik de kurucular dan söz ediliyor. Kim hangi partiyi kurmuştur? Bu açıklanmıyor; bulanık suda balık avlamaya çalışmak olsa olsa buna denir. Üstelik suyu bulandıran bizzat Bay Savcıdır.

Yine bu bölümde belki suçun kanuni unsurları açıklanacak diye bekliyoruz. Boşuna bir beklenti; fakat yine de çabamızın ürününü alıyoruz. Tüm iddianameyi, iddianamenin hukuk dışı mantığını özetleyen bir paragraf :

«Sanıklar için iddianamede gösterilen ve cezalandırma istemi içeren TCK maddelerinin tümü ele alındığında hareketlerinin Türkiye Cumhuriyeti Devleti için hiç de iç açıcı ve faydalı şeyler olmadıkları görülmektedir.»

Bay Savcı çaresizliğin iyice farkına varmıştır. Bu bölümü yasa hükümlerini ve Anayasa hükümlerini, olduğu gibi ard arda sıraladıktan sonra, «fiillerin varlığı kabul edilmeli... düşünülmeli ve kabul edilmeli... üye defterleri, fişleri tesbite imkân olmadığı... lüzum da (olmadığı)... tüm sanıkların açıklandığı üzere... masum kimseler olmadıkları kabul edilmelidir,» diyor ve ardına Türk Milliyetçiliği övgüsünü bir gerekçe olarak koyup bitiriyor.

Açıklama gereğini duymadan, iddianamenin bütün niteliğini yazarlarının hukuk ve adalet duyguları ile ilgi derecelerini ortaya koyan bu bölümle ilgili yorumu sağduyu sahibi olanlara bırakıyorum.

Bu iddianame Sıkıyönetim Mahkemelerinin «tek tip» iddianameleri temelinde hazırlanmıştır, ideolojik - politik bir saldırı belgesidir. Savcılık makamı yasaları çiğneyerek yanlı bir iddianame hazırlamıştır. Hepsi bu-

dur. Bu bölümle ilgili sözlerini Anayasa Mahkemesi'nin bir kararı ile bitirmek istiyorum :

«...savcı kural olarak ceza davasını açmaya yetkili bir devlet yetkilisidir... Savcı ceza adaleti bakımından yalnızca bir dava açıp ceza yargılamasını işletmeye başlayan bir görevli değil, aynı zamanda yargılamanın doğru ve adalete uygun sonuçlar vermesi yolunda birçok çabalar göstermesi gereken bir görevlidir.»

Son olarak «Deliller» bölümünde görüleceği gibi konuşmalarım, yazılarım ve parti belgeleri yer alıyor. Bunların fiilin, olayın hukuki delili olma niteliği taşımadığı tartışmasızdır. Üstelik «olay» bölümünde sözü edilen TBKP programına bu bölümde hiç yer verilmemiş, üzerinde tek satır yazılmamıştır.

VİCDANİ KANAAT

Sayın Yargıçlar,

Her davada önemlidir ama bu davada yargıcın vicdani kanaati daha da önem taşıyor. Bir politik davaya yalnızca hukuk tekniği açısından yaklaşılamaz. Özellikle davamızda kadük olmuş yasa maddelerinin uygulanması söz konusu olduğundan bu konu daha da önemlidir. Ne yazık ki, iddianame sözünü ettiğim nedenlerle bu konuyu aydınlatmaya yardımcı olmayı reddetmiştir. Tersini yapmıştır.

Ben komünistim, sizler değilsiniz. Sizlerin düşünce ve inançlarınızla benimkilerin farklı olduğunu sanıyorum. İddianame doğrudan doğruya benim düşüncemi cezalandırmak istiyor. Bu durumda yargıda vicdani kanaat nasıl belirlenebilir?

Sorumun yanıtı adalet kavramına sıkı sıkıya bağlıdır. Bildiğiniz gibi adalet ve hukuk aynı şeyler değildir. Yasaya uygun olan her zaman hukuka uygun demek olmadığı gibi, hukuka uygun olan da her zaman adil değildir.

Sınıflı bir toplumda egemen sınıfların kendi çıkar ve iktidarlarının korunmasını temel alan bir hukuk sisteminin, bir sistem olarak toplumsal adalete uygun dü-

şeceğine, bunu gerçekleştireceğine inanamam. Yaşanan gerçekler, toplumumuzun gerçekliği, yalnızca bu bile bu inancımı doğrular.

Evrensel adalet duygusu, daha sınıflardan önce toplum içinde insanın kendini tanımasıyla doğmaya başlamıştır. Sevgi, öfke, acıma, yardımlaşma duyguları gibi. Hukuk ise daha sonra toplumun ezen ve ezilenler biçiminde farklılaşmasıyla belirdi. Böylece hukuk düşüncesi ve adalet duygusu birbirine hem bağlı hem de ayrı şeyler olarak birbirini etkileyerek gelişti.

Adalet hukukun amacı oldu. Pozitif hukuk ile hukuk teorisi farklılaşmasında ve hukukun normlarının, soyut ilkelerinin olgunlaşmasında adalet duygusu rol oynadı.

Öyleyse evrensel adalet nedir? İddianame komünizm düşünceleri açısından Platon'a gitmişken, onda adalet kavramını incelemiş olsaydı kendisi için çok işe yarar bir çaba olurdu bu. Platon «Adalet nedir?» sorusunu ortaya atar. Diderot «adalet en yüksek erdemdir» der.

İncelendiğinde görülecektir ki, toplumsal düşüncenin gelişmesine paralel olarak, ondan etkilenerek adalet duygusu da gelişmiştir. Başka deyişle, evrensel adalet duygusu yer yer çatışmış, toplumsal mücadeleler sonucu bu duygu hukuk sistemlerini de yer yer ileriye doğru etkilemiştir.

Eğer böyle olmasaydı, egemen sınıfın çıkarına hizmet eden hukuk sistemi içinde adil kararlar verebilen yargıçlar çıkmazdı. Söylediğim toplumsal düzen ve hukuk sistemi içinde yargı bağımsız olamaz. Fakat, vicdanen ve düşüncede bağımsız yargıçlar olabilir.

Sonuç olarak adalet, her tarihsel dönemde toplumsal vicdana uygun düşen, meşru olan, yani toplumsal ve çağdaş düşüncenin ortak normlarına uygun düşendir. Örneğin, demokrasinin beşiği sayılan eski Yunan'da kölelik vardı. Köle bir eşya idi. Kölelik düzeni meşru sayılırdı. Günümüzün insanı köleliği meşru göremez.

Günümüzde toplumsal vicdan giderek ölüm cezalarını da adil bulmuyor. Bizde de ölüm cezalarının kaldırılması isteniyor. Belki de çok yakın bir zamanda kalkacak. Şimdi düşünelim, halen yasalarda var olduğu için ölüm cezası verilse ve infaz edilse ve bir yıl sonra ise bu yasa kalksa. Nasıl bir durum ortaya çıkacaktır? Verilen yargı kararı yasaldır. Ama adil ve meşru mudur? Kendi davamıza da uygulayalım. Yapılan bir kamuoyu yoklamasına göre ülkemizde de komünist partisinin yasallaşmasını halkımızın en az % 26'sı istiyor. En üst yönetici çevreler, «kurulacak ama zaman var» dediler. Dünya demokratik kamuoyu bunu bekliyor. Geçmişte Anayasa Mahkemesi'nde az bir oy farkla yerinde kalan, antidemokratik olduğu üzerine ciltler yazılan, tüm bu nedenlerle kadük olmuş bu yasa maddeleri uygulanarak insanlar ağır cezalara çarptırılıyor. Bu adil, meşru ve hukuk düşüncesine uygun mudur?

İşte bu nedenle şu söz çok yerindedir : Geciken adalet adalet değildir. Ne yazık ki sınıflı toplumlarda adalet her zaman gecikir.

Sayın Başkan,

Bu konuyu tartışmamın nedeni ne sizlerin vicdanınıza seslenmek ne hukuk felsefesi üzerine konuşmaktır. Tamamen teknik hukuk çerçevesinde bir soru nedeniyle konuşuyorum.

Bu iddianame marksist düşünceye yasak koyuyor. Marksizm-Leninizm ülkemizde yasaklanageldi. Bölük pörçük yayınlardan, çevirilerden oluşan ülkemizdeki Marksist literatür ile bilimsel bir düşünce olan Marksizm öğrenilemez. Ansiklopedi bilgisi ile yüksek matematiğin öğrenilemeyeceği gibi. Bilim, metodolojisi ile teori ve pratiği ile bir bütündür. Örneğin, Türkiye'de sosyalist ülkelerdeki Marksizm pratiği üzerine konuşamazsınız. Bu «övme» suçuna girer. Ancak tek yanlı konuşabilirsiniz, karalayarak. Bunun gibi, proletarya dik-

tatörlüğü ilkesinin ne anlama geldiğini de konuşamazsınız. Fizikte yerçekimi yasasının öğrenilmesine yasak koyarsanız geride fizik bilimi kalır mı?

İkincisi, bir toplumsal bilim yalnızca akademilerde öğrenilemez. Çünkü toplumsal bilimlerin konuları laboratuvara sokulamaz. Tartışılması gerekir. Üstelik, Marksizm öyle bir bilimdir ki akademilerde hapsedilerek kavranamaz. Akademilerde marksolog olunabilir ama Marksist olunamaz. Marksizm-Leninizm ancak toplumsal pratik içinde kavranabilir. Çünkü Marksizm, dünyayı tanımlamak değil değiştirmektir. Ancak dünyayı, toplumumuzu, çevremizi ileriye doğru değiştirme süreci içinde Marksizm özümsenebilir.

İşte bu nedenle sormak istiyorum : Marksizm-Leninizm ülkemizde ancak böyle bir çaba ve sabırla öğrenilebilecek bir bilimken, üstelik bu iddianameye göre yasaklıyken bu iddianamenin yazarları Marksizmi nasıl ve nerede öğrenmişlerdir, suç işlemeden? Bu olanaksız işi nasıl başarabilmişlerdir?

Ortaya şu problem çıkıyor : Adil bir yargının oluşabilmesi için bütün yargıçların Marksizmi bilmesi gerekmiyor mu? Ya da Marksizmi özel bir öğrenimle kavramış hukukçular ve özel ihtisas mahkemeleri mi yaratılmalı?

İşte düşünce suçunun kabul edilmesinin yaratmış olduğu, içinden çıkılmaz zor bir problem. Bizim hukuk sistemimiz bu probleme asgari bir çözüm buluvermiştir. Bilirkişilik «müessesesi» ve komünizmden dönmüş kişilerin eşi bulunmaz yardımları.

Bilirkişilik, politik-ideolojik konulu olmayan suçlarda bir uzmanlık olarak işleyebilir. Bir doktor tıp uzmanı olması dolayısıyla, düşünce ve inançlarını işe karıştırmadan bir rapor verebilir ve yargıca delilleri değerlendirmede yardım eder. Fakat ideolojik-politik bir konuda bir bilirkişiye soru soruluyorsa bilirkişi ancak kendi düşünce ve inançlarına göre karar verir. Bu kararın yansız olduğu çok su götürür. Üstelik de bu tip da-

valarda bilirkişi neredeyse kanun koyucu yerine geçer. Bu düşüncede suç vardır ya da yoktur der. Bu, daha hafifiyle yargı işlevini üstlenmektir.

Özel ihtisas mahkemeleri aynı nedenle yansız olmaları oldukça zor olan, sonuçta doğal yargı ilkesiyle bağdaşmayan, politik ortamın etkilerine açık mahkemelerdir.

Kuruluş ve işleyişi üzerine öteden beri çok şey söylenmiş DGM'ler de aynı niteliktedir. Bunun tartışmasına girmeyecek, DGM'ler konusunda söylenenleri yinelemeyeceğim. Ancak belirttiğim temel nedenle DGM'lere karşı olduğumu belirtmeliyim. DGM'lere karşıyım.

İnanıyorum ki, eğer bu davanın iddianamesi, DGM için değil, olağan mahkemeler için hazırlanmış olsaydı iddianamenin bu düzeyi kolay kolay göze alınamazdı sanırım.

Sonuç olarak, sözünü ettiğim çelişki nasıl çözülecek? Davamızda bu iddianamede Marksizm konusunda kulaktan dolma bile olmayan bir tarzda düşüncelerimiz suçlanmak isteniyor.

Sorunun çözümü konusundaki düşüncemi yukarıda vermiş bulunuyorum. Adalet konusunu yalnızca bu soruya yanıt için tartıştım. Düşünce suçunu kabul etmemek gerekir. Köklü çözüm budur.

Yargıçların Marksizmi bilmeleri zorunlu değildir. Ancak eğer adil bir yargı verilmek isteniyorsa, çağdaş toplumsal vicdanın, toplumsal düşüncenin meşru saydığı değerler ve değerlere uygun olanı benimsemek gerekir. Bugün bir insanlık suçu sayılan, Birleşmiş Milletler'in onayladığı Nürnberg Mahkemesi kararları ile suçlu bulunan faşist, ırkçı, savaş yanlısı düşüncelerin dışında her düşünce ve inanç meşrudur ve bu nedenle saygıya değerdir.

İddianame bu yolu izlememiştir. TCK 141 ve 142. maddelerinin göstereceğim gibi en geri yorumunu seçmiştir. Bu nedenle, iddianameyi hazırlayanlardan Marksizmi bildiklerini yargı önünde kanıtlamalarını is-

temek hakkımızdır. Mademki suçluyorsun öyleyse kanıtla.

Sayın Başkan,
Sayın Yargıçlar,

Yasalara aykırı biçimde hazırlanan bu iddianamede hukuka uygunluk aramanın boş ve sonuçsuz bir çaba olduğunu anlıyoruz. Geriye iddianamenin tezi kalıyor. Gerçekten de iddianame baştan sona tek bir fikri, tezi ileri sürüyor : «Komünist partilerine ne Türkiye'de, ne de dünyanın herhangi bir yerinde yaşama hakkı verilmelidir.» Niçin verilmemelidir? Çünkü, demokratik rejimle komünist partisi bir arada olamaz. Komünistler istikrara, demokrasiye karşıdırlar; 12 Eylül'ün gerekçesi olan bunalım ortamından sorumludurlar.

Bu görüşler bir hukuk adamı da olsa Bay Savcı ve onun gibi düşünenlerin sübjektif, kişisel görüşleri olsaydı buna fazla bir diyeceğimiz olmazdı. Ancak bunların iddianameye girmesi savcılık makamının sübjektif ve yanlı bir tutum içinde olduğunun yeterli kanıtı olduğu gibi, bizi, bu teze yanıt verme zorunluluğu ile karşı karşıya bırakıyor. İdeolojik-politik bir saldırı ile karşı karşıyayız.

Gerçekten de, bu iddianamenin niye 230 sayfa olduğunu ,hiçbir olay, fiil yokken açıklayabilmek, iddianamenin tezi dışlanırsa anlaşılmaz olur. Ben parti üyeliğimi kendim açıkladığıma göre üç sayfalık bir iddianame ile yetinebilirdi. Bay Savcı, bu yolu seçmemiştir. Çünkü, TBKP'nin yasal olarak kurulmasını önleme çabası içindedir, bunu görev edinmiştir. Böyle bir görevin Bay Savcıya düştüğünü hiç sanmıyoruz.

Sonuç olarak bu iddianamede cesaretle ifade edilmiş iki şey, düşüncelerimi suçluyor olması ve yukarda değindiğim tezidir.

«Düşünce, diğer deyimle Marksist-Leninist düşünce ve bu düşünceyi açıklayan komünist düşünce Türki-

ye Cumhuriyeti kanunlarında cezalandırılmıştır.» Bu cümlede, Marksist-Leninist düşünce kendisini açıklamak için ayrıca düşünceye, bir düşünce olarak neden gerek duyduğu, hangisinin hangisini açıkladığı derin bir tartışmanın konusu olsa bile çıkan tartışmasız sonuç, «düşünce... cezalandırılmıştır» ifadesidir.

Bunun için bu cümlelerin yazarı Bay Savcıya teşekkür ediyorum; açık sözlülüğü için. 65 yıldır açılan TKP davalarında «yasaklanan düşünce değildir» diye yüksek sesle bağırılıyordu. Komünistler ya da yargılananlar ise tersini kanıtlamaya uğraşıyordu.

«TCK'nın 141. maddesinde yazılı suçun (fikir suçu) olduğu... iddiasını kapsayan bu savunmaları; Anayasa Mahkemesi'nin muhtelif kararlarıyla reddedildiği gibi» denmektedir. (Ankara TKP davası, Gerekçeli Kararı).

Böylece Bay Savcı, bu konuyu kanıtlama yükünden bizi kurtarmış, bu sayfayı kapatmıştır.

İkinci açık konu yukarıda değindiğim tezdir. İddianameye göz atalım:

— Sayfa 18'deki, daha önce dikkatlerinizi çektiğim, ABD Güvenlik doktrininden kaynaklanan «coğrafya demokrasisi» tezini burada en başta hatırlatıp geçmek gerekiyor.

— «Komünistlik... maddi, manevi bütün kuvvetini bu fikri canlı ve taze tutmakta ısrarlı devletlerden almaktadır. Asıl bu itibarladır ki mücadelesi söz konusudur.» (Sh: 19).

«Amerika'da 1954 dolaylarında Ayan Meclisi Komünist Parti faaliyetlerini kanundışı kabul etmiştir. Yine bunun karşısında Federal Tahkikat Bürosu Direktörü ile Başsavcı çıkarak, bu karara itiraz edip sonuçlanmasını önlemiş bulunmaktadır. Ancak Amerikan halkının komünistlere karşı kendileri açık bir şekilde tavır aldığı herkesçe bilinmektedir.» (Sh: 18-19).

— «İtalya'da bu parti nedeniyle hiçbir zaman istikrarlı olmadığı da gözlenmektedir.»

— «(TKP) hiçbir zaman yasal bir hüviyet göstermemiştir.» (Sh: 46).

— «Türkiye Cumhuriyeti Devleti Anayasası ve buna dayalı hukuk düzeni içinde düşünülmesi imkânsız olacağı ve kabule şayan bulunmayacağı aşikârdır.» (Sh: 228).

— «Sanık Nabi Yağcı ve A. Nihat Sargın tarafından savunulan devlet düzeninin demokratik devlet düzeni içinde düşünülmesi yersizdir.» (Sh: 228).

— Eğer bir parti varsa yasal veya yasadışı olsun parti programının özü bu şekilde oluşur. Kesin düşünce budur.» (Sh: 15).

Bu sözleri ciddiye almak olanaksızdır. Son iki alıntı Bay Savcı'nın antikomünist tezinin özünü veriyor.

Şunu sormak istiyorum : 12 Eylül askeri darbesinin gerekçeleri içinde sayılan, terör adı verilen olayların sorumluları, gerçek sorumluları ortaya çıkarılabilmiş midir? Kahramanmaraş, Çorum olaylarını kışkırtanlar ve Alevi vatandaşları hedef gösterenler kimlerdir? Bunlar yargı önüne çıkarılmışlar mıdır? 1 Mayıs ile ilgili açılmış olan davada Mahkeme, bu olayı aydınlatacak Emniyet raporunu yıllardır bekliyor. Bu rapor hâlâ niye yazılmıyor? Olayların ardındaki kirli ve kanlı el, olayların içindeki kışkırtıcı ajanlar neden açıklanmıyor?

12 Eylül darbesinin üzerinden sekiz yıl geçti. Bunlar ortaya çıkarılmadıkça 12 Eylül'ü yapanların «terörü önledik» sözleri hiçbir anlam ifade etmiyecektir. Tersine, kuşkuları daha da artırıyor. Bunları aydınlatmayanların «12 Eylül'e dönmek mi istiyorsunuz?» sözleri tehdidin ötesinde ciddi bir değer taşımaz.

Bu nedenle soruyoruz : Bu olayların ardındaki gerçek aydınlatılamadı mı? Yoksa aydınlatılmak istenmedi mi? Aydınlatılamadı ise eğer, önceki hükümetleri bu nedenle sorumlu tutmak inandırıcı olamaz, olmuyor da.

12 Eylül öncesinde terör yok muydu? Neyin terör olduğu, neyin olmadığı ayrı bir tartışma konusu olsa

bile irdelenmesi gereken yanlar taşıyor. Birincisine yukarıda değindim: Karanlığın prenslerinin olaylardaki parmağı.

İkincisi, terör olayları ile iç savaş arasında kurulan bağlantı. 12 Eylül öncesi de iç savaş mı vardı? Ya da iç savaşa doğru mu gidiliyordu? Ne iç savaş vardı, ne de ona doğru gidiş. Buna inananlar varsa, ya iç savaş nedir bilmiyorlar, ya da böyle nitelemek işlerine geliyor.

İç savaşın kendine özgü yasaları vardır. Yalnızca derin bunalımların olması, çatışmaların varlığı iç savaşı göstermez. İç savaş yaşamış ülkelerin tarihi ve günümüzdeki benzer gelişmeler izlendiğinde bu fark görülecektir. İç savaş diyebilmek için tüm halkı kavrayan, ulusal ölçekte bir sorunun olması gerekir. Bu çatışmaya onbinlerin katılması gerekir.

Oysa halk bu çatışmaların niye çıktığını kavrayabilmiş değildi. Korku içinde seyrediyordu yalnızca. Dahası terör şoku ile toplumsal muhalefet geriletilmişti. Halk korkudan evlerinden çıkamaz olmuştu. Böyle bir iç savaş nerede görülmüş?

1960 ya da 12 Mart öncesinde de iç savaş mı vardı? Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan, Yusuf Arslan kimi öldürdüler, kaç kişi ölmüştü, kaç yüz kişi silahlanıp dağa çıkmıştı? Bu yurtsever, inanmış, yiğit genç insanlar neden idam edildi? Mahir Çayan, Sinan Cemgil ve diğer yurtseverler neden öldürüldüler? Bu neyin intikamıydı?

Sonra, 12 Eylül günü, bir günde bu olaylar durdu. İç savaş ciddi bir toplumsal olaydır. Gerçek toplumsal olaylar bir denizin dalgalanmasına benzer. Dalgalar bir günde dinmez. Nitekim, 12 Eylül öncesi metalurji işçilerinin grevi, her grev hareketi gibi gerçek toplumsal bir olaydı. İşçiler tüm baskı ve tutuklamalara rağmen kimi yerlerde üç gün, kimi yerde bir hafta, hatta bazı yerlerde daha da fazla grevlerini sürdürdüler. Bu bir bakıma demokrasi için diktatörlük koşullarında işçilerin ilk direnme deneyi idi.

Olayların bir günde bıçak gibi kesilmesi insana plan hatası gibi görünüyor. Olaylar biraz sürseydi, terör, iç savaş gerekçesi biraz daha inandırıcı olmaz mıydı? Oysa plan hatası yoktu. Gelecek düşünülmüştü. Bir gün bile olsun demokrasi için direnme geleneği doğsun istenmedi. Gerçekte işçiler, onurlu bir gerçek deney armağan ettiler. Bu kez üç gün, gelecekte demokrasiyi koruyana kadar; üstelik de kimse ne terör ne de iç savaş diyebildi.

İç savaş demagojisini yalanlayan başka bir gösterge, ordunun emir-kumanda zinciri bozulmadan, hiyerarşik yapısı içinde iktidara el koymasıdır. Değil iç savaş, iç savaşa yol açacak koşulların olmadığının göstergelerinden biridir bu.

Nihayet, bu suçlama ile birçok sol örgüt yargının önüne çıktı. Üstelik işkenceler altında ifadeler alındı. Fakat yargılamaların sonucunda bir iç savaş yaratmaya hazır ve bu güçte bir örgütün varlığı ortaya çıkmış değildir.

Buna rağmen sayısız genç insana TCK 146. maddesi uygulanarak idam ya da çok ağır hapis cezaları verilmiştir.

Burada, teröre göz yumulsun gibi bir düşünce ileri sürüyor değilim. TKP her zaman teröre karşı oldu. Ama bir silahlı eylemin anayasal düzeni yıkma suçu sayılabilmesi için bu tür eylemlerin anayasal düzeni gerçekten yıkacak güçte olup olmadığı, çağdaş hukukun bu tür suçlarda dikkate aldığı kriterlerden biridir. Böylesi yargı kararlarının bizde de örneği vardır. Bu durumlarda uygulanmak üzere TCK'nın başka maddeleri vardır.

Arkasında karanlık ellerin planları olsun ya da olmasın 12 Eylül'ün boş yere kan dökülmesini önlediği sözlerini çok dinledik. Ne var ki 12 Eylül'den günümüze kadarki süreç, 12 Eylül'ün gelirken ortaya koyduğu gerekçeleri aştığını, sivil terör yerine devlet terörünü koyduğunu yeterince kanıtlar. Bu nedenle de dönüp 12 Eylül'ün ilk gününe bakıldığında insanların aldatılmış

olduğunu saptamak zor değildir. Biz bu gerçeği ilk günden beri açıkladık.

İktidara el koyuş gerekçesi ne olursa olsun, bir yönetim, uygulamaları dışında değerlendirilemez. Kaldı ki, uygulama derken esas olarak 12 Eylül'ün neleri değiştirdiğini görmek gerekir. TCK'nun 146. maddesinin yasakladığı şey yapılmış, yani anayasal düzen yok edilmiştir. Buna kimsenin hakkı yoktur. Yasalar uygulanacaksa herkese eşit uygulanmalıdır.

İç savaş masalı yalnızca darbeye gerekçe yapılmadı. Ordu-polis bu psikoloji ile koşullandırıldı. Bu motif ile eğitildi. Böylece iç savaş psikozu ile düşmana saldırılır gibi saldırıldı. Poliste, cezaevlerinde egemen olan hava buydu. Bu hava bugün de değişmiş değildir.

12 Eylül'den günümüze dek salt Genelkurmay'ın açıklamalarına göre 1980'den 1988 Şubat'ına kadar 60 bin kişi için politik dava açıldı (sol); 1300'ünün idam ve ömürboyu hapsi istemi ile davaları sürüyor. Tutuklanan, gözaltına alınanların sayıları akıl almaz rakamları buluyor. Gözaltına alınanların ezici çoğunluğu işkenceden geçirilmiş, sayısı belirsiz insan işkencede can vermiştir. Cezaevleri Nazi toplama kamplarına çevrilmiştir. Baskı ile askeri marşlar söylettirilmiştir. Sırf eziyet olsun diye işkenceler yapılmış, işkence ve cezaevlerindeki kötü sağlık koşulları nedeniyle pek çok insan, genç, kadın, kız, bizim evlatlarımız, kardeşlerimiz sakat kalmıştır. Hâlâ cezaevlerindeki koşullar insan sağlığı ve onuruna yaraşır hale gelmemiştir. Hâlâ sevk zincirinin vurulduğunu hatırlatmak yeterlidir.

Ne var ki aynı zamanda cezaevleri insan onuru için bir direnme kaynağı oldu. Direnen, açlık grevlerinde ölen devrimci yurtsever insanları, onların yiğit, özverili aile ve yakınlarını saygı ile anarım.

Şu sözlere kulak verelim :

«O korkunç günleri atlattık. Fakat savaş bitmemiştir. Bu savaşı başlatan terörist ve anarşistlerin uyguladıkları taktikler çok korkunçtur. Acımasızca insan

öldürmekten katiyyen çekinmiyorlardı. Onlara aynı lisanla cevap vermek gerekiyordu. Savaşmanın bir kaidesi vardır. Karşındaki hangi usulü kullanıyorsa, aynı usulle cevap verilmezse o zaman mağlubiyeti kabul etmiş oluruz. Bunları 12 Eylül öncesi anlatamadık. 12 Eylül'den sonra o tedbirlerle bu güne ulaştık.» (Kenan Evren, Giresun Konuşması.)

Aynı lisanda cevap vermek ne demek oluyordu? Yukarıdaki sözden bu cevabın «acımasızca insan öldürmek» ya da en hafif deyimiyle «terör» olduğu çıkmıyor mu?

Böyle konuşulduğu yerde devletin kolluk güçlerinin ve ordu elemanlarının nasıl bir uygulama içine girecekleri düşünülmüş müydü? Her ne olursa olsun «aynı lisanla cevap vermek», hukuka bağlı bir rejim varsa eğer, kabul edilebilir bir mantık mıdır? «Kısasa kısas» nasıl bir rejimin ve anlayışın yöntemidir?

DİSK'le ilgili olarak şöyle düşünülüyordu, DİSK'in 15 bin eylemcisi olduğu hesaplanıyor ve bunların toplu direnmeleri halinde bir komutan «ateşle yanıt vermekten başka çaremiz yok» diyordu. Hatta, bir çatışma ihtimaline karşı kan stoku yapılmıştı.

12 Eylül'ü yapanlar bu denli istihbarattan yoksun muydular? İşçilerin silahsız olduklarını bilmiyorlar mıydı? Böyle bir şey düşünülemez. İstihbaratsız olan hükümetti. Sokaktaki insan bile işçilerin silahsız olduklarını biliyordu. Demek ki silahsız işçiler demokrasi için toplu direnselerdi ateşle, kanla yanıt verilecekti. İşçilere karşı böylesine düşmanca duygular yayılmıştı.

Görülebilir ki Türkiye, iç savaş yokken iç savaş havasına itilmiştir. Ülkeyi, halkımızı buraya itenleri ortaya çıkarmak, maskelerini düşürmek gerekmiyor mu? Yurtseverlik bunu gerektirmez mi?

12 Eylül'ün gerisinde ne vardı? Kuşkusuz ABD vardı. U.S. Armed Forces'in (ABD Silahlı Kuvvetleri Dergisi) Haziran 1980 sayısında şöyle deniyor: «... Türkiye'deki gelişmeler öyle bir noktaya gelmiştir ki, Türk Silahlı

Kuvvetlerinin müdahalesinden başka bir çıkış yolu görülememektedir... Türk Silahlı Kuvvetleri müdahale edecek, ancak gelişmeleri uzun vadede ordu da düzeltemeyecektir.»

Sanırım yorum gerekmiyor. Bir başka örnek verelim. CIA ajanı olduğu gizlenmeyen ABD Milli Güvenlik Konseyi'nin Türkiye uzmanı Paul Henze, o sırada ABD'de bulunan Hava Kuvvetleri Komutanı Tahsin Şahinkaya'ya şöyle diyor :

«Umarım Türkiye'de durumun kontrolden çıkmasına izin vermezsiniz.» Şahinkaya'nın «Türkiye egemenlik haklarına sahip bir ülke, böyle bir ülkenin şerefli bir komutanına böyle bir söz söylemek kabul edilemez» demiş olabileceğini düşünebilirsiniz. Yanıt öyle değildir. Kısadır : «Merak etmeyin!»

Şunu ekleyeyim, P. Henze'nin, ülkemizde artık tanınmış olan Rabıta örgütünün dergisinde yazdığını bilmekteyiz.

Darbe öncesinde Brüksel ve Bonn'da bazı gazeteciler telefon ile Başbakan Demirel'e «Bugün sizde darbe olacak mı?» diye soruyorlar. Demirel ise «Burada yaprak bile kımıldamıyor» yanıtını verir.

Darbe haberi hemen P. Henze'ye iletilir.

— «Paul, seninkiler nihayet yaptı. Senin generaller Türkiye'de darbe yaptılar.»

— «O öyle mi, çok memnun oldum» der, Henze.

Arkasından şu açıklamayı yapacaktır : «Askerler yeni anayasa ile Başkanlık sistemi getirip Cumhurbaşkanı'nın yetkilerini artıracak, yeni seçim ve parti kanunlarıyla da eskisi gibi büyük partilere çoğunluk verici bir sistem oluşturacaklardır.»

Aklımıza hemen Cumhurbaşkanlığı tartışmaları geliyor. Diğeri gerçekleşti. Bir farkla, Seçim Yasası, Henze'nin isteklerinin de ötesine geçti. İki partiye değil tek partiye çoğunluk verecek bir seçim sistemi getirildi.

Acaba 12 Eylül rejimi ne kadar sürecekti? Yanıt

bulmak için yüzümüzü Amerika'ya çevirmemiz yeter. Kissinger «On yıllık vesayet demokrasisi söz konusudur» diyordu. İnternational Herald Tribune'de Washington Post Gazetesi'nin başyazarı «Türkiye önümüzdeki aşamada yalnızca adı demokrasi olan bir rejimde yaşayacak» diyordu. (10 Haziran 1982).

Süleyman Demirel, «İran ve Afganistan'dan sonra ABD, Türkiye'yi sağlam kazığa bağlamak istemişti... 1979 başlarında İran'da Şah'ın devrilmesi Washington'u Türkiye'de 12 Eylül'ün zeminini oluşturmaya, onaylamaya yöneltmişti.» «Amerika bu işleri, Doğu Anadolu'daki üsleri vs. demokratik rejim altında Türkiye'ye kabul ettiremezdi. Parlamento, basın, kamuoyu ayağa kalkardı.»

Bu konuda bu kadar yeter sanırım.

12 Eylül'ün, ülkemizdeki askeri darbelerin ABD tarafından baştan sona planlanıp gerçekleştirildiğini söylemek istemiyoruz. Ülkede derin bir bunalım olmadan hiçbir güç bir darbe gerçekleştiremez. ABD'nin rolü bu ortamdan yararlanmaktır. Bu nedenle darbeyi yalnız ABD'nin rolüyle açıklamak doğru değildir.

12 Eylül'ü anlamak için 12 Mart'ı doğuran nedenlere bakmak, 12 Mart'ın nedenlerini anlamak için ise 12 Eylül'ün sonuçlarını kavramak gerekir.

İlginç olan şudur: Darbeler, bunalımın çözümsüzlüğe vardığı noktalarda olmuyor. Tersine, artık bunalıma ciddi çözümler düşünülmeye başlandığı, toplumun kendi dinamiği ile çözümler üretmeye başladığı sıralarda darbe geliyor. Böylece bu süreç kesiliyor. Gerek 12 Eylül gerekse 12 Mart öncesinde hükümet de dahil toplumsal güçler yeni politika gerekliliğini kavramaya, bunu aramaya başladığı sırada, darbe bu arayışı kesti. Böylece bunalımın gerçek nedenlerinin su yüzüne çıkması engellenmiş oldu.

Her şey terör denilen günah keçisinin ve solun üzerine yüklendi.

Ülkemizin karşı karşıya olduğu rejim bunalımının nedeninin terör, silahlı eylemler ve iç savaş ya da iç savaşa yuvarlanma tehlikesi olmadığını açıkladım. Dolayısıyla işçi hareketi, yığınların eylemleri ve sol da bunalımın nedeni değil. Öyleyse askeri darbenin gerekçesi bunlar olamaz. Kaldı ki sayılanlar olsa olsa bunalımın nedenleri değil, sonuçları olabilirdi.

Çok sık ve çok kolay verdiğimiz yanıtlardan biri de ekonomik bunalımdır. Enflasyonun azmasıdır. Biraz sonra, rejim bunalımını doğuran şeyin bu olmadığını göstereceğim. Gerçekte, bir ekonomik bunalım olgusu vardır. Ama bu bunalım darbe gerektirecek nedenler taşımıyordu. Ekonomik bunalım bir darbe ortamına varmadan da aşılabilirdi. Gerçekten de Türkiye'nin en önde gelen sorunlarından biri ekonomik bunalımın darboğaz yarattığı durumda demokrasinin kesintiye uğramasının nasıl önleneceği sorunudur. Kaldı ki 12 Eylül, ekonomik bunalımdan işçi, emekçi sınıfların, sendikaların, sol'un sorumlu olmadığını kanıtladı. 12 Eylül'e gelene kadar ağızlara sakız edilen «enflasyonun nedeni işçilerin ücret artışlarıdır» yalanı çürüdü.

Öyleyse, rejim bunalımının nedeni nedir?

Şimdi şu tabloya göz atalım

— Eğer Cumhuriyet Tarihimizin 65 yılının 30 yılı tek parti, Devlet Partisi yönetiminde geçmişse;

— Eğer Cumhuriyet Tarihimizin yarısından fazlası sıkıyönetimler, askeri müdahaleler altında geçmişse, CHP 3, DP 8 parti doğurmuşsa;

— Üç askeri darbe, iki darbe teşebbüsü olmuşsa;

— 1920'den 1980 yılına kadar 17 kez seçim yapılmış, ancak iki hükümet seçimle gitme şansı bulabilmişse (1950 ve 1977);

— Politik kriz belirdiğinde ancak iki hükümet istifa ederek çekilmeyi akıllarına getirebilmişse;

— Yine 65 yılda 3 kez yeni anayasa kabul edilmiş, yürürlükte olan anayasalarda pek çok kez değişiklik yapılmışsa;

— Bu süre içinde seçim yasası 5 kez değiştirilmişse;

— Rejimle ilgili bir yasa olan TCK 141-142. maddeleri, demokrasimiz gelişiyor derken tersine bir gidişle ağırlaştırma yönünde dört kez değiştirilmişse;

— Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana ancak bir kez sivil Cumhurbaşkanı bu makama oturabilmişse;

— Bu ülkede; bir başbakan idam edilmiş, bir cumhurbaşkanı ömür boyu hapse mahkûm edilmiş, iki başbakan gözaltına alınmış ise;

— Ve nihayet ulusal kurtuluş savaşının sıcak ortamında bile meclis ülkenin yönetimi ile ilgili tüm kararların alındığı yüksek organ niteliğini koruyabildiği halde, aradan altmış küsur yıl geçtikten sonra parlamento ve partiler kapatılmışsa, durum, hafife alınmayacak kadar ciddi demektir.

Ülkemizin tarihi iç savaş, isyanlar tarihi midir? Tersine, ilk meclisin çalıştığı dönem, yeni bir devletin kuruluşu nedeniyle, hilafet ve saltanatın kaldırılmasının yarattığı gerici tepkiler nedeniyle en çalkantılı dönemdi. Aynı koşullar bir daha yaşanmadı.

Bugüne dek halkın hoşnutsuzluğunun adım adım yükseldiği, işçi, emekçi sınıflar uyanış ve örgütlenmelerinin geliştiği, olağanüstü baskılar altında olsa da

komünistlerin, solun güçlendiği yadsınamaz bir gerçektir. Fakat şu da bir gerçektir ki, bu güçler iktidarları yerinden edecek bir konuma gelmiş değillerdi.

Kaldı ki, yukarıdaki tablo, kesin biçimde rejim bunalımının nedeninin bizzat rejimin kendi iç yapısı içinde gizli olduğunu görmemize yardım eder. Görülebilir ki politik rejim bunalımının nedeni üst katta oturanların iç kavgaları; başka deyişle sömürüden, pastadan daha büyük pay kapma savaşıdır. Ne var ki pasta oldukça küçük, pasta heveslileri ise oldukça çoktur. Kıyamet de bundan kopmaktadır.

Egemen güçler bloku içinde sömürüden daha fazla pay almak isteyenler, iktidardan (Yalnız hükümetten değil) diğer ortaklarını dışlayarak devleti tek başlarına ellerine geçirmeye çalışmaktadırlar.

Burjuvazinin, yığınlardan korkusu nedeniyle kısıtlı demokrasiye bile tahammülsüzlüğü sonuçta kendi ayağına dolanmaktadır. Sanayileşmenin başarılamadığı, ideolojik kültürel bakımdan sivil toplum öğelerinin yeterince belirginleşmediği toplumlarda görülen bir durumdur bu.

Tarih bu tezi açık biçimde doğrular. Osmanlı toplum yapısında bilindiği gibi toplumsal sınıf farklılıkları netleşmiş değildir. Osmanlı'nın Batı hayranı aydınları, Batılı bir düzeni, daha doğru bir deyişle üstyapı kurumlarına taşımak istiyorlardı. Batı'nın 18. yüzyıl aydınlanma felsefesi içinde yetişmiş Osmanlı aydınları, bir anayasa kabulü ile bu sistemin Osmanlı'da da kurulabileceğini sanıyorlardı.

Gerçekten de çözülen imparatorluk önünde o dönemin düşünürlerinden birinin dediği gibi üç yol vardır. Ya güçlü otorite, bir diktatör gerekecek ya üstten anayasal bir demokratikleşme olacak ya da alttan eğitim, kültür seferberliği ile sivil toplum niteliği kazanacak yani Batı'nın gerçek tarihsel gelişme yolu izlenecektir. Ona göre en sağlıklısı bu üçüncü yol idi. Ama bu uzun zaman isteyen bir çaba idi. Osmanlı'nın ise bekleyecek

zamanı yoktu. Üstelik de bu dönüşümü kim, nasıl gerçekleştirecekti?

Osmanlı despotizminden yılmış olan aydınların hareketlerindeki esas güdü (eski deyimle saik) padişahın otoritesini sınırlandırmaktı. Meclis bunu sağlayacaktı.

Fakat ilginç bir durum ortaya çıkıyordu. Aydınlar, merkezi otoriteyi sınırlama kavgası verirken bu merkezi otorite zaten hayli zayıflamıştı. Feodal beyler giderek bağımsız davranıyor ve hatta bazıları köylüler üzerinde merkezi otoritenin baskısını aratacak baskılar uyguluyorlardı. Halk otorite ararken, aydınlar otoriteyi sınırlandırmaya çalışıyorlardı. Böylece daha başlangıçta halk ile aydınların beklentileri ve istemleri çakışmayacaktı. Halk Anayasa hareketleri ile kendi beklentileri arasında bağ kuramıyordu; kurması da kolay değildi. Bu çelişki değişik boyut ve görünümler almış da olsa yakın zamanlara kadar sürecekti. Başka bir deyişle kısıtlı, yasaklı olmasına karşın Marksist çözümlerin tartışılmaya başlanılması ile çelişkinin çözüm yolları aydınlanabilecekti. Fakat öyle sanıyorum ki bu çelişkinin çözümü, asıl günümüzde aydınlığa kavuşacaktır.

Merkezi otoriteyi sınırlandırma kaygısı iktidara sınırlar getirme anlamında en gelişken biçimini 1961 Anayasası'nda bulacaktı.

Anayasacılık hareketleri biçiminde demokratikleşme hareketleri her şeye rağmen demokrasi düşüncesinin ve demokrasi mücadelesinin gelişebilmesi için çok önemliydi ve çok önemli sonuçlar doğurdu. Zayıflıklar, çelişkiler taşısa da bu hareketin taşıyıcısı olan aydınlar demokrasi mücadelesinin önemli bir gücü oldular. Bu nedenle de sürekli her çeşit baskı ile karşı karşıya kaldılar.

Anayasacılık hareketi yeni bir politik rejim ve yeni bir politik kültür arayışı idi. Öngörülen Batı burjuva kültürü ve parlamenter burjuva demokratik rejimi idi. Ne var ki, bu ideolojik yapının dayanacağı sosyal güçler oluşmamıştı. Sonuç çözümsüz, umutsuz gözüküyordu.

Çözüm ulusal kurtuluş savaşı ile geldi. Ancak yarım kalmış bir çözüm oldu.

Osmanlı despotik devletinin bağrında genç Türkiye Cumhuriyeti doğdu. Yeni devletin kurucusu olan kadrolar, Mustafa Kemal de içinde, Batı düşüncesi ile yetişmiş, bu ideolojinin taşıyıcı kadrolarıydı.

Genç Türkiye Cumhuriyeti bir büyük bilmece ile karşı karşıya idi. Emperyalizmle savaşarak ulusal bağımsızlığını kazanmış bu genç devlet yüzünü nereye çevirecekti? Batı'ya mı, Doğu'ya mı? Belirttiğim nedenler ve tarihin etkisi ile Batı'ya çevirdi. İkinci bilmece, yüzünü Batı'ya çevirmiş ülke, emperyalizmin ağına yeniden düşmeyecek miydi? Bu nasıl önlenebilirdi?

İlk meclisin bileşimi şöyle idi: Üyelerin %28'i memur ve öğretmenlikten gelme, %15'i asker kökenli, %13'ü hukukçu; yani %56'sı asker-sivil bürokratlardı. Diğerleri; %17'si din adamı, %12'si tüccar, %9'u serbest meslek sahibi, %6'sı çiftçi idi. (Bugün ile kıyaslamada öğretici olur).

Özetle, devlet, asker-sivil bürokrat kesimin elinde idi. Ulusal kurtuluş devriminin karakteri gereği başlangıçta bu kadrolar ve burjuvazinin diğer kesimleri yani eşraf ve tüccarlar arasında bir uzlaşma vardı. Uzlaşma, yeni devlet için gerekli istikrarı sağlıyor ama aynı zamanda gelecekte doğacak rejim bunalımının da tohumlarını gizliyordu. Bu uzlaşma temele inen reformların yapılmasını önledi. Çünkü derine inen her adım bu güçlerden birinin çıkarları ile mutlaka çelişiyordu.

1921'in Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nda, başka deyişle anayasa yerine konulan yasa ile «meclis hükümeti» biçimi kabul edilmişti. İlk kez meclisin üstünlüğü, egemenliğin millete ait olduğu ilkesi kabul edildi.

Fakat önemli bir özellik vardı, millet egemenliği ilkesi halkçı bir öze dayandırılmıştı. Daha sonraki dönemlerde bu öz boşaltılacak ve soyut millet egemenliği ilkesi, parlamentoda çoğunluğu elde edenlerin mutlak otorite çabalarına örtü olacaktı.

Oysa M. Kemal döneminde, yani 1938'lere kadar olan dönemde «halk hükümeti» anlayışı çelişkiler taşısa da varlığını sürdürdü.

1921 Anayasası'nın özgün yanı buradaydı; «halk hükümeti» öneriyordu. Bu anayasa şöyle diyordu : «Hâkimiyet bilakaydü şart milletindir, idare usulü halkın mukadderatını bizzat ve bilfiil idare etmesi esasına müstenittir.» Dahası yerel yönetime önem veriyor, illerde şûraların yani halk meclislerinin kurulmasını getiriyor, onlara meclis yetkisi tanıyordu. Daha sonraki yıllarda ise şûra sözünü edenler cezalandırılacaktı. Çünkü Sovyetler Birliği'nde de şûralar vardı.

1924 Anayasası ilk gerçek anayasa olarak kabul edildi. Bu anayasada yapılan bir değişiklikle şu ibare eklendi : «Hiçbir kimse mensup olduğu din, mezhep ve felsefi içtihadından dolayı muaheze edilemez.»

Bunlar tüm zayıflıklarına, nesnel güçlüklerine karşın halka dayanma, demokratikleşme isteklerini yansıtıyor; dilde, dinde reform, sivil hukukun kabulü, eğitim seferberliği bu yönde atılmış küçümsenmeyecek adımlardı. Ne var ki, halkın politik yönetime katılmasına bunlar yetmedi. İddianame, bu dönemde TKP'nin yasaklandığını iddia ediyor. İddianameyi hazırlayanlar bu dönemi incelememiş ya da gerçeği çarpıtıyor. Sanki başka partilere izin verilmiş de yalnız TKP yasaklanmış. Oysa, tek parti dönemi vardı. TKP hiçbir zaman kapatılmadı. TKP hakkında kapatma kararı yoktur. Diğer partilere olduğu gibi TKP'ye de izin verilmemiştir. Takrir-i Sükûn yasası ile toplumsal muhalefete esasen izin yoktu.

İşçi hareketine nasıl bakılıyordu? «İmtiyazsız, sınıfsız, kaynaşmış bir kitleyiz» sözü dönemin politikasını ve felsefesini belirler. Açık ki bu dönemde henüz sınıf farkları belirgin değildir. Ayrıca her ulusal hareketin tipik karakteri, sınıf farklarının öne çıkmış olmamasıdır. Dış düşmana karşı birlik tüm toplumsal farklılıkların üstünü örter. Bu nedenle ulusal kurtuluş hareketlerinin,

ulusal kurtuluşçu ideolojinin anlaşılır olan bu yaklaşımını kapitalizmin geliştiği koşullarda, faşist rejimlerde, faşist düşüncenin uzantısı olarak görürüz.

İddianame sorunu öyle koyuyor ki, Atatürk'ün, sınıfların varlığını olgu olarak reddettiğini sanırsınız. Oysa başta belirtmiştim, Mustafa Kemal, Batı anlayışında yetişmiştir; bu anlayışta, sınıfların reddi yoktur.

«İmtiyazsız, sınıfsız, kaynaşmış kitle» sloganı hep yanlış kullanılageldi ve sınıf esasına dayalı cemiyetler yani sendikalar ve komünist parti yasaklandı.

Şöyle diyordu Mustafa Kemal «Türkiye'de işçi sınıfı yok; çünkü gelişmiş bir sanayi yok. Bizim burjuvazimizi ise henüz burjuva sınıfı haline getirmek gerekiyor. Benim amacım... Anadolu tacirine yardım etmek ve zenginleşmesini sağlamaktır.»

Bu sözler bir yandan, daha en başta seçilen kapitalist yolu açık seçik ortaya koyarken bir yandan da gelecekle ilgili öngörüyü içinde taşıyor. Ayrıca, işçi sınıfı yoktur sözü, Batı'da olduğu gibi güçlü işçi sınıfı yoktur anlamındadır. İzmir İktisat Kongresi'ne işçi temsilcileri çağrılmıştır. İşçileri temsilen aynı zamanda TKP'den Şefik Hüsnü de katılmıştır.

Mustafa Kemal'in aynı zamanda «bizi mahvetmek isteyen emperyalizm ve bizi yutmak isteyen kapitalizme» karşı olduğu sözleri de vardır.

Mustafa Kemal'in görüş ve politikasındaki bu çelişkilerin açıklaması vardır; ancak konumuz dışıdır. Temel nedenine yukarıda değinmiştim. Bizde alışılagelmiştir; herkes Mustafa Kemal'in kendine uygun düşen sözlerini almış, onu öne çıkarmıştır. Oysa hangi koşullarda söylenmiş olduğuna bakmak daha doğrudur.

Açık olan şey, güçlü sosyal sınıf ve grupların rejime damgasını doğal olarak basmış oluşudur. Öte yandan işçi sınıfı ise zayıftı.

İddianameyi hazırlayanlar o dönemin koşullarında irdelenmesi gerekeni bugüne uygulamaya kalkıyorlar. Bu nedenle de dün için anlaşılır olan bugün anlaşılmaz

oluyor. Ve basbayağı gerici bir çizgi ortaya çıkıyor. Bu mantık ile yaklaşılırsa sendikaları da bugün yasaklamak gerekirdi. Dahası çok partili rejime de geçilmemeliydi.

Eğer yanılmıyorsak iddianame bunu da ima ediyor. 1946'dan itibaren rejimin tehlikeye girdiğini, iç ve dış kışkırtmanın bu tarihte ortaya çıktığını söylemektedir. Bu tarihte ne olmuştur? Çok partili sisteme geçilmiş ve sözde kalan sınıf esasına dayalı cemiyet kurma yasağı kalkmıştır.

1938'den sonra tek şef döneminde hâlâ tek parti egemenliği koyulaşmış biçimde sürüyordu. Ne var ki artık kapitalist gelişme kendini hissettiriyor, ticaret burjuvazisi de büyük burjuvazi olarak palazlanıyordu. Gerek iç gerek dış etkiler rejimi, hükümeti çok partili parlamenter demokrasi yönünde zorluyordu. Hükümet ise muhalefete karşı giderek koyulaşan baskı uygulamaktaydı. Savaş koşullarının da etkisi ile halkın hoşnutsuzluğu daha da artmıştı. Fakat kavga tepede gidiyordu. Asker-sivil bürokrasi ile sermaye arasındaki balayı artık bitmişti. Sermaye iktidar istiyordu. Ne var ki ekonomik ve dolayısıyla ideolojik gücü henüz yeterli değildi.

Bu nedenle DP, Batıdaki tarihsel gelişmenin aksine demokrasinin taşıyıcısı olamayacak, ticaret sermayesinin bir kısmına, toprak ağalığına ve dinsel gericiliğe dayanacaktı.

Ancak, DP kuruluş sürecinde ve muhalefetteyken görünümü farklıydı. Özgürlüğe, demokrasiye gerçekten gereksinim duyuyor ve savunuyordu. O kadar ki komünistler ve sol ile birlikte görünmekten çekinmiyordu. Tek şeflik döneminin baskıları, aydınların önemli bir bölümünü CHP'den koparark DP'yi desteklemelerine neden olmuştu.

Ne var ki daha doğum anında da sakatlık taşıyordu. Program kurucuları İnönü'nün vizesini almak zorundaydı. Ayrıca CHP, bilinen eski devlet geleneği zekâsı ile DP'yi soldan, diğer muhalefet güçlerinden koparma

taktiği izledi. Örneğin, Atatürk'ün kurdurduğu resmi Komünist Parti'nin kurucularından Dr. Tevfik Rüştü Aras'ın DP'ye katılması önlendi. Dr. Aras, DP'nin programına «herkesten yeteneğine göre, herkese emeği kadar» ilkesini, yani sosyalist ilkeyi eklemek istedi. Bu ütopik çıkış onun dışlanmasına yetti. Daha da ilginç olanı şudur : CHP, DP'ye karşı antikomünist bir saldırı kampanyası açtı. CHP'li Faik Özturak «Bayar tamamiyle Rus taraftarıdır» diyebilecekti.

İçinde Celal Bayar ve Adnan Menderes'in de yazacağı açıklanan Zekeriya Sertel'in çıkardığı «Görüşler» dergisi saldırı hedefi haline gelecekti. Bir gazete, G harfi orak-çekice benziyor diye hedef gösterilecek, sonra ise Hüseyin Cahit Yalçın «Kalkın ey ehli vatan» sloganı ile cihat çağrısında bulunacaktı. Sanki bu çağrı bekleniyormuş gibi kandırılmış, kışkırtılmış gençler, Tan Matbaasına, sol yayınevlerine saldırıp yakıp yıkacaklardı.

Bu olayla ilgili daha sonra Menderes şöyle diyecekti: «Daha dün, işlerine gelmeyen neşriyatı durdurmak için gençleri tahrik ederek İstanbul'un göbeğinde gazete matbaalarını hâk ile yeksan ettiren onlar değil midir?» Olayın gerçek yüzünü ortaya koyarak, CHP'yi bu sözlerle suçlayan Menderes, kendi iktidarında aynı şeyleri yapacaktı. Menderes daha ilk hükümet programında «irtica ve ırkçılık gibi ayırıcı cereyanları vasıta olarak kullanan... aşırı solcu hareketlere karşı gereken bütün kanuni tedbirleri almakta asla tereddüt etmeyeceğiz...»

Oysa bu yönde tek bir olay, ya da tek bir kanıt yoktu.

Kendisine Sovyet yanlısı diye saldırılmasına rağmen o dönemin Celal Bayar'ı ise şöyle diyecekti : «Ben Atatürk'ün adamıyım. O'nun ölüm yatağındaki vasiyetini yerine getirmek en kutsal görevlerimden biridir. Onun için ben Sovyet düşmanı olamam.» Daha sonra ise Bayar'ın izlediği çizgiyi biliyoruz.

Ülkemiz esprisi bol bir ülkedir. Kendisi komünist

ya da solcu olarak suçlanmamış ve kendisi de muhaliflerini aynı şekilde suçlamamış bir hükümet yok gibidir.

Yükselen hoşnutsuzluk ve ekonomik sorunlar nedeniyle bastığı toprağın kaymakta olduğunu hisseden CHP daha da hırçınlaşıyordu. 1947'de yapılması gerekli seçimleri bir yıl öne aldı. Sayım gizli yapıldı. Seçime hile karıştırıldığı nedeniyle çatışmalar çıktı. Böylece ilk seçim kavgaları da başlatılmış oldu.

Recep Peker'in başbakan olmasından sonra baskılar daha da arttı. Peker faşizan düşüncelerin sahibiydi. Meclis konuşmasında devleti, «insanlığın en büyük eseri» ilan edecekti. İlginçtir, CHP saldırılarını, DP'yi en sonunda «kökü dışarda» ilan etmeye kadar vardıracaktı. Böylece bize yönelik bu karalamanın tarihi köklerini de bulmuş oluyoruz.

Söylemiştim, bizde burjuvazi büyük devlet deneyine sahiptir. CHP ve DP birbirleriyle kıyasıya kavga ediyorlardı ama, halkın politikaya katılmasını sınırlamaya her iki taraf da büyük özen gösteriyordu. Bilindiği gibi DP, kurucuları ve programı ile İnönü'nün icazetini aldıktan sonra kurulabilmişti. DP'nin bu, daha kuruluşunda halkı dışlayan tutumu kendi içinde muhalefet yaratacaktı. Muhalefet DP yönetimini davaya ihanet ile suçlayacaktı. Muhalefet, Parti'den dışlandı. Mareşal Çakmak etrafında toplanan muhalefet Millet Partisini kurdu ama başarı kazanamadı.

Cemiyetler Kanunu'ndaki değişiklikle sınıf esasına göre cemiyet kurma yasağı kaldırılınca iki sosyalist parti aynı anda kuruldu : Dr. Şefik Hüsnü'nün Türkiye Sosyalist Emekçi Köylü Partisi ve Esat Adil'in Türkiye Sosyalist Partisi. Ne var ki, kurulmaları ile kapatılmaları bir olacaktır.

Antikomünist saldırı üniversiteye de vurdu; Doç. Dr. Behice Boran, Prof. Pertev Naili Boratav, Prof. Niyazi Berkes görevlerinden düşünceleri nedeniyle alındı. Aynı şekilde Doç. Dr. M. Ali Aybar kürsüsünden ayrılmak zorunda bırakıldı.

Bu saldırıdan Mareşal Fevzi Çakmak da nasibini aldı. Komünist ilan edildi. Nedeni İnsan Hakları Derneği'ne katılmasıydı.

Artık Meclis, Anadolu ihtilalinin meclisi olmaktan çıkmıştır. Başlangıçta var olan egemen güçler bloku içindeki göreceli denge ve uzlaşma bozulmuş, kaçınılmaz çatışma doğmuş, rejim istikrarsızlaşmıştı.

Böylece, kapının dibinde yemeğin pişme kıvamına geldiğini anlayan kurt harekete geçebilirdi.

1947'de ABD Truman Doktrinini ilan etmişti. Çekinmeden açıklandı ki, Atina ve Ankara ABD'nin çıkar bölgesinde ve koruma alanı içindeydi. ABD kazanılan politik istikrar koşullarında istediği manevrayı yapabilecekti.

ABD, Türkiye'nin korumacılığı, devletçiliği gevşetmesini istiyordu... Nihayet 1950 seçimlerine gelindi. Artık tarih geleceğin yeni oyununu, bütün eskizlerini, oyuncularını hazırlamıştı. Perde açılabilirdi.

Devlet partisi devleti elinde tutma telaşı içindeydi. Mutlak çoğunluğu elde etmenin yollarını düşünüyordu. Her zaman en kolay yol, başarıyı getirecek en kestirme yol sanılır. İlk akla gelen seçim yasası oluyor. CHP iktidarı mutlak çoğunluk sistemi ile iktidarını koruyabileceğini umuyordu. Böyle durumlar için sonucu Hegel yıllar önce söylemişti. Napolyon ile ilgili olarak, «Tarihsel zorunluk artık onu terk etti, tarihsel görevi sona erdi» demişti. Kapitalist ilişkilerin kendini hissettirmeye başladığı koşullarda toplumsal yasa tek şef yasasını kaçınılmazlıkla aşardı. İnönü politikadan çekilene kadar adım adım iniş grafiği izleyecekti.

Seçim sonuçları bir patlamaydı. Despotik merkezi bürokrasi, yığınların oyu ile aşılmıştı.

Büyük burjuvazi, asker-sivil bürokrasiyi ağa-dinsel gericilik ittifakı ile halkın demokrasi, iş-ekmek isteyen oylarını da kendine çekerek iktidardan uzaklaştıracaktı. Büyük burjuvazi hükümet olacak, fakat iktidarı bütünüyle ele geçiremeyecekti. Böylece gelecek bunalımların

tohumunu rejim kendi içinde saklamaya devam edecekti. Halk ise oylarıyla hükümeti değiştirmişti ama kendi durumunu değiştirememişti.

DP'nin iktidara gelir gelmez ilk yapacağı iş, mutlak iktidarını hazırlayacak koşulları yaratmak olacaktı. Devleti bütünüyle ele geçirmeye çalışacaktı. Büyük oy patlamasına ve çoğunluğu elde etmesine rağmen devletin ne millet ne de meclis çoğunluğu demek olmadığının farkındaydı. Nitekim daha sonraları devlet-millet ayrımını burjuvazi kendi içinde yapacaktı. Devlet-millet ayrımının millet-halk-sınıflar ve toplum-birey ayrımına varabilmesi için Marksizmin, kısıtlı bile olsa, sesini duyurmasına kadar epeyce zaman geçecekti. CHP'den ders almasını bilmeyen DP, «2000 yılına kadar iktidar» sloganı atıyordu. Daha ileri gidenler, «İnönü sınır dışı edilmelidir» diyenler bile vardı.

Menderes, hiç vakit kaybetmeden sivil ve askeri bürokrasiye saldırdı. Orduya ilk el atan Menderes'tir. MİT de politika sahnesine aktif olarak çıktı. Askeri darbe senaryosu hazırlandı. Bu gerekçeye dayanarak Genelkurmay Başkanı dahil olmak üzere üst yönetim tümüyle değiştirildi. 15 General, 155 Albay görevinden alındı. Üst dereceli memurlar arasında geniş tasfiyeler yapıldı. Memur kıyımı sözü o zaman doğdu.

Menderes hükümetinin ilk işlerinden biri, Mustafa Kemal'in başlattığı dinsel reformları durdurmak oldu. Arapça ezan yasağı kaldırıldı. Oysa Martin Lüther'den beri dinsel kaynakların ulusal dil ile öğrenilmesi artık gelenekselleşmişti.

Hükümet, bağımsız davranan dinsel akımlara hoşgörüsüz davranıyor, dinsel çevreler, yedek güç haline getiriliyordu. Gerçekte politika bu çevrelere de özgürce açılmış değildi. Bu durum dinsel hareketlerin içe kapanmalarını doğurdu. Tekkeler, tarikatlar yeniden canlandı. Başlangıçta bu gelişmeye göz yuman hükümet, sonuçta daha fazla taviz vermek zorunda kaldı.

DP muhalefette iken antidemokratik kurumları

kaldırma sözü vermişti. İktidara geldikten sonra artık bundan tek söz etmeyecekti.

Meclise bile getirilmeden, ABD çıkarları için, hükümet Kore'ye savaş açma pervasızlığını gösterecekti. Amerika'dan ekonomik yardım alabilmek için DP iktidarı nerelere kadar gidebileceğini kanıtladı. DP hükümeti ABD'ye Türkiye'nin şövalyelik ruhunu gösteriyordu.

Behice Boran başkanlığında Türkiye Barış Sevenler Derneği yüreklice sesini yükseltiyor, bu savaşa karşı çıkıyordu. Yayınladıkları bildiriyi İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ne verdikleri halde gizli bildiri yayınlamak suçu ile derneğin yöneticileri tutuklandı.

Türkiye Komünist Partisi de bu savaşa şiddetle karşı çıktı. Gerçekleri işçilere, emekçilere açıklayan çalışmalar yaptı. Nihayet 1951'de Cumhuriyet tarihinde o zamana kadarki en büyük komünist avı başladı. TKP yönetici ve militan kadroları Zeki Baştımar başta olmak üzere tutuklandı. TCK'nın 141 ve 142. maddeleri ağırlaştırıldı.

İç ve dış gelişmeler tek yönlü olmak koşuluyla son derece uyumluydu. Truman Doktrini ile dünya jandarmalığına soyunan ABD, Dulles'in «Sovyetler Birliği'ni kuşatma ve sınırlı savaş» teorisini yürürlüğe koymuştu. Dulles, ulusal uyanış ve ulusal kurtuluş hareketlerinin tehlikesine dikkati çekiyor, «militan çatışmalar yaratarak yığınlar yoluyla olacak şiddet devrimi engellenmeli» diyordu.

Nihayet 15-20 Eylül 1951'de Yunanistan ve Türkiye NATO'ya alındı. Bundan böyle Türkiye içsel dinamizminin değiştirici etkilerine terkedilmeyecekti. Mustafa Kemal döneminin ulusal bağımsızlık ve egemenlik haklarından söz edilemezdi.

Türkiye'nin stratejik önemi son derece artmıştı. ABD atom tekeline sahip olma ayrıcalığını yitirmişti. O zamanki askeri teknoloji ile ABD'nin Urallar ve Kafkasya'daki petrol kaynaklarını vurabilmesi için Türkiye'nin bir NATO üssü olması zorunluydu.

Türkiye'nin stratejik önemi bununla da bitmiyordu. Sınırlı savaş ve kuşatma teorisi gereği Ortadoğu'da ve bu kuşatma kuşağı içinde İran, Pakistan ve Irak, Bağdat Paktını oluşturdu. İç ve dış gelişmelerin tek yönlü uyumlu olduğunu söylemiştim. Gerçekte Türkiye tarihsel konumu ile büyük bir çelişki içindeydi. 1950'lerde Ekim Devrimi'nin etkileri altında, ezilen ulusların emperyalizme karşı eylemi yükseliyordu. Tüm ezilen dünyayı ulusal uyanış sarmıştı. Sömürgeciliğe ve yeni sömürgeciliğe karşı mücadele büyüyordu. Kapitalist gelişme yolunu tutmuş ezilen ülkeler bile yeni yollar arıyorlardı.

Nehru ve Nasır'ın başını çektiği bağlantısızlar hareketi yeni bir güç olarak dünya sahnesine çıkıyordu.

Bu gelişme açık ki, ABD'yi çok kaygılandırmıştı. Bu kez de Eisenhover doktrinini duyacağız. Bu doktrinle birlikte uluslararası çatışma literatürüne «dolaysız saldırı» kavramı ve NATO'nun etki alanı dışında hareket taktiği girecekti.

Bizi özellikle bu dolaysız saldırı kavramı ilgilendiriyor. Bunun açık anlamı ülkelerin içişlerine müdahale ve ulusal bilinci, toplumsal uyanışı antikomünist ve antisovyetik saldırılarla bastırmadır.

Türkiye, ABD'nin tamamiyle dümen suyunda, kendi tarihini unutarak dışarda ezilen ulusların kurtuluş mücadelesinin bastırılmasına alet olacaktır. İçerde ise ulusal kurtuluşçu, demokratik ve sol düşünceler ve akımlar ezilecekti.

İşte bugün 12 Eylül boyunca çok sık duyduğumuz iç düşman masalının tarihi de budur.

Kısa notlar biçiminde söylersek, o tarihlerde Türkiye :

— Cezayir'in bağımsızlığına BM'lerde ABD ile birlikte karşı çıktı.

— Ulusalcı antiemperyalist Musaddık'ın Şah'ı devirmesinde Türkiye, ABD ile birlikte İran Şahını destekledi.

— Süveyş Kanalı bunalımında Türkiye, Mısır'a karşı ABD'yi destekledi. Nasır'a karşı tutum aldı. Bunun üzerine Mısır, Türk Büyükelçiliğini kapattı.

— Lübnan'a ABD'nin çıkarma yapabilmesi için Adana üstlerinin kullanılmasına izin verdi. 5 bin ABD piyadesi 1958'de Lübnan'ı işgal etti. Lübnan'ın gerçek dramı bu tarihte başladı. Bu örnek hatırlatılarak Türkiye 12 Eylül öncesinde Lübnan gibi «iç savaşa» sürükleniyordu dendi. Tarihi iyi bilmek gerekir. Lübnan'ın bugünkü acıklı durumunda Türkiye'nin utanılacak bir rolü vardır. Lübnan sorununda ABD'nin rolü görülmeden bu dramın gerçek yüzü anlaşılamaz. Eğer Lübnan gibi olmak istenmiyorsa ülkemizdeki olaylara başka bir gözle bakmak gerekir.

İçerde ise soğuk savaş dönemi propaganda ve politikası dozunu artırıyordu. Menderes, «Muhalefet ve solun açmış olduğu şiddetli ateşin himayesinde bir takım komünist birliklerin hareket hazırlıklarında oldukları da görülüyor, kanunlar kâfi gelmiyorsa hükümleri getireceğiz. Eğer adalet mekanizması, mevcut kanun hükümlerini anlamakta müşkülât çekiyorsa bunları sarahate götüreceğiz. Ta ki ihtilalci metodlar, bu fitne artık bitsin.» diyordu.

Oysa orta yerde ne ihtilal, ne iç savaş ne de terör olayları vardır. Yalnızca basının da katıldığı muhalefet vardı. Aynı CHP gibi şimdi de DP muhalefete tahammül edemiyordu. Nihayet 12 Eylül öncesi Kahramanmaraş, Çorum olaylarına örneklik edecek bazı olaylar zincirinin ilk halkası oluşacaktı. Ülke tarihimize utanç dolu bir sayfa açılacaktı. 1955, 6-7 Eylül olayları, Ermeni ve Rum yurttaşların malları hazırlanmış, bindirilmiş sivil kuvvetlerce yağmalanacak, bu insanlara utanç verici şeyler yapılacaktı. Olaylar «Atatürk'ün Selanik'teki evi komünistlerce yıkıldı» yalanı ve provakasyonu ile başlatılacaktı. Aynen K. Maraş olaylarının «solcular camiyi yaktı» yalanı ile başlatıldığı gibi. Komünistler, diğer solcular, ilerici aydınlar yine tutuklandı. Baskı işkence

gördü. Sonuçta Mahkeme komünistlerin hiçbir rolünün olmadığını saptadı. Olayların hükümet eliyle düzenlendiği ortaya çıkmıştır. İşçilere de saldırıldı. Sendikalar kapatıldı. Turhan Feyzioğlu bile bu dönem komünist olmakla suçlandı. Öğrencilere, «nabza göre şerbet vermeyin» diyen Feyzioğlu'nun bu sözü politika sayılarak Bakanlık emrine alındı. (Tarihin alayı çok zekice oluyor).

Yükselen Muhalefet bu kez de Kıbrıs olayları ile bastırılmaya çalışıldı. Vatan Cepheleri kuruldu. Artık DP kaçınılmaz sona doğru gidiyordu. Ekonomik bunalım tırmanmıştı. ABD, ekonomik konularda, askeri alanda olduğu gibi Türkiye'ye önem vermiyordu.

Menderes hükümeti geç, hem de çok geç gerçekleri görmeye başlamıştı. Sovyetler Birliği'ne yaklaşma manevrasına başlandı. Fakat treni artık yakalamak olanaksızdı. 27 Mayıs kapının ardındaydı.

Buraya kadar söylediklerimle tarih anlatmayı amaçlamadım. Belirtmiş olduğum gibi, amacım, bunalımın nedeni olarak gösterilmemizin tarihi gerçeklerle yalanlandığını, aynı zamanda «müesses nizam» adı altında neyin korunmak istendiğini yine tarihi gerçeklerle göstermektir.

Tarihi yapan somut olaylar Türkiye'nin bir rejim bunalımı yaşadığını açıkça ortaya koyuyor. Parlamenter «Demokratik Cumhuriyet» demokrasinin, demokrasi geleneklerinin zayıflığı nedeniyle bunalımlardan kurtulamıyor. Rejim mutlak iktidar hevesleri ile iktidarsızlık arasında salınıyor.

Mutlak iktidar hırsı iktidarsızlıktan kaynaklanıyordu. İktidarsızlığı ise mutlak iktidar hırsı yaratıyor demeyelim ama artırıyordu. Gelişen kapitalist ilişkiler kendi üst yapısını istiyordu. Bu, klasik parlamenter demokrasi idi. Ancak, kapitalizm bunu yaratacak güçte değildi. Parlamenter demokrasi, sınıfsal oluşumun zayıflığı nedeniyle işlemiyor ikide bir tökezliyordu.

27 Mayıs, asker-sivil bürokrasinin, küçük burjuva-

zinin büyük burjuvaziye karşı eylemiydi. 1950'nin reaksiyonuydu.

İktidar tekrar asker-sivil bürokrasiye geçiyordu. Fakat devlet üzerinde onlar da tam egemenlik kuramayacaktı.

27 Mayıs öncesinde, DP'ye muhalefette oluşan genel kanı; meclis ve partiler sistemi çalışmıyor, halk cahil, kolay kandırılıyor, yanlış oy tercihi yapılıyor.

Bu dış gözlem, doğruları taşımakla birlikte çözüm için gerekli ekonomik-sosyal-politik bir analizi içermiyor, neden sorusuna yanıt vermiyordu.

Yalnızca 27 Mayıs değil, her askeri darbe, parlamentonun işlemezliğinden ve partilerden yakınacaktı. Bu yakınmanın, yalnızca mantıksal çıkarma sonucu üreteceği tek sonuç güçlü iktidar arayışları, yani otorite arayışı olacaktı. Bu ise esasen zayıf olan demokrasi sürecini daha da zayıflatacaktı.

Nitekim 27 Mayıs'ı yapan ordunun içinde, ırkçı, faşist düşünenler de içinde sağdan sola çok farklı görüşler vardı. Askeri yönetimin uzun süre devam etmesini önerenler, korparatif bir ulusal meclis kurma önerileri, CHP'yi hükümete getirerek çekilme önerileri ve nihayet aydınların etkisiyle oluşan kurucu meclis ve yeni anayasa fikri.

Görüleceği gibi iktidara el konulmuş ama ne yapılacağı bilinmiyordu. Başka deyişle rejim arayışı sürüyordu.

27 Mayıs sonrası Türkiye'sinin önünde teorik olarak iki yol vardı: Ya işçi emekçi sınıfların gücüne dayanılarak antiemperyalist ulusal kurtuluşçu, sivil ve yurtsever asker kadrolarla, demokratik temel dönüşümleri gerçekleştirmek, Türkiye'yi emperyalizmin sultasından kurtararak, ulusal kalkınma yoluna sokmak; yani kapitalist olmayan bir yola girmek, böylece ulusal kurtuluş devriminin yarım kalmış görevlerini tamamlamak. Ya da, yine ulusal kurtuluş savaşı sonrası da olduğu gibi kapitalist yolda devam etmek.

Aslında daha 27 Mayıs sabahı «NATO ve CENTO'ya bağlıyız» açıklamaları ile yol seçilmişti. Bu sonuç şaşırtıcı da değildi. Birinci yola ülkeyi sokacak güçler ne teorik, ne de pratik bakımdan hazır değillerdi.

Bu durumda geriye Osmanlı'dan beri bilinen, tanınan yolu izlemek kalıyordu. Üstten anayasacılık hareketi ile demokratikleşme.

Bu önemsiz değildi. Hatta çok önemliydi. Cumhuriyetin ilanından bu yana ilk kez rejim sorunu gündeme getiriliyordu. Aksamanın rejimle bağlı yanları derin kavranmış olmasa bile fark ediliyordu.

Ne var ki, rejim bunalımını doğuran temel etmen yine gözden kaçırılıyordu. Temel tercih değiştirilmediğine, yani kapitalist yoldan ayrılma görülmediğine göre politik rejim de bu çerçeve içinde düşünülmek zorundaydı.

1961 Anayasası, klasik demokrasinin bütün kurum ve kuralları ile işlemesini amaçlıyor, sosyal devlet ilkesini benimsiyor, bu nitelikleri ile toplumun ileriye doğru gelişmesinin önünü açıyordu. Ne var ki bunu gerçekleştirecek güçlere sıra gelince eski değerler, eski anlayış, resmi devlet ideolojisinin etkileri kendini hemen gösteriyordu; halka rağmen halk için düşüncesi. Başka deyişle yığınlar eliyle tabandan ve merkez dışından demokratikleşme, özgürleşme korkusu.

1961 Anayasası bir yandan ulusal egemenliğin halk egemenliği anlayışına dönüştürülmesini zayıf da olsa öngörüyor, teorik bakımdan doğru yaklaşım getiriyor, öte yandan halk egemenliğinin doğmasını sağlayacak kurumlara karşı ürkek ve sınırlayıcı davranıyordu. Genel oyun kötüye kullanılmasını önlemek için aşırı titizleniyor, sonuçta bu aşırı titizlik bizzat genel oy düşüncesi ile çelişiyordu. Kötüye kullanmayı önlemek için parlamentoyu hem içten ve hem de dıştan sınırlandırmaya çalışıyordu.

Sonuçta 1961 Anayasası, kendi getirdiği özgürlük düzeni ve rejimini koruyacak temel güçleri kendi eliyle

sınırladı. Bu temel güç, işçi ve emekçi sınıflardı. Esasen 1961 Anayasa'sının hazırlanması yığınların dışında olduğu için çalışan halkın iş, ekmek, özgürlük istemleri ile anayasa arasındaki bağ kurulamadı. Dahası, işin başında emekçi halk anayasaya yabancılaştı. Ayrıca anayasa sendikal özgürlüklere sınırlar getirdi. Nitekim yükselen işçi hareketi en başta sendikalaşma özgürlüğünü kısıtlayan yasalarla karşı karşıya kaldı. Yani toplu sözleşmelerde ileri ekonomik, demokratik haklar alabilmek için önce özgürce sendikalaşabilmek gerekirdi. Oysa diledikleri sendikayı seçebilmek için işçiler yer yer kanlı polis baskılarına varan çatışmalara girmek zorunda kaldılar. 15-16 Haziran büyük işçi direnişi böyle doğdu. İşçi sınıfının politik örgütlenmesi de yasak altındaydı.

Oysa, gelişmiş kapitalist ülkelerde demokratik hak ve özgürlükler işçi sınıfının sendikal ve politik mücadelesi ile genişletildi ve korundu.

Kapitalist sistemin mantığı nedeniyle düşündürücü olan başka bir nokta burjuvazi ile ilgiliydi. Anayasa, bir hükmü dışında, tekelleşmeyi önleyecek ya da sınırlayacak ciddi bir hüküm getirmiyordu. Esasen getirmiş olsaydı bile uygulama alanı bulamazdı. Sermayenin kapitalist ilişkiler içinde kartopu gibi büyümesi salt yasa hükümleri ile önlenemez.

Buna karşılık sermayenin bir kesiminin gücünü, genel oy çerçevesinde sınırlamak istedi. Bu çaba yalnızca yürütmenin sınırlanması sonucunu doğurdu. Bu anayasa ile devlet yönetilemez tepkisini yarattı. Bu sınırlama, sermayenin bu kesimlerinin politik gücünü kırmadığı gibi sermaye çevreleri içinde genel oy ve parlamenter sisteme karşı, otoriter eğilimler taşıyan kanadı güçlendirdi. Geleneksel burjuvaziyi zayıflattı.

Bu nedenle bu düzenlemeler, parlamenter demokrasi işleyişine oturmuyordu. İleride çıkacak yapay sancılara yol açacaktı.

Ve nihayet, politik rejim bakımından 1961 düzenlemesinin parlamenter demokrasi anlayışı ile uyuşmayan

önemli bir yanına gelmiş oluyoruz. Askeri bürokrasiye verdiği yer.

Parlamenter demokraside yasamanın üstünlüğü esastır. Yönetim, yani idare, yani asker-sivil bürokrasi, yasamaya tabi olmak zorundadır. Daha tam bir deyişle yasal olarak yönetim yürütmeye, yürütme yasamaya, yasama ise halka tabi olmak zorundadır.

Askeri bürokrasinin başka deyişle askeri otoritenin sivil otoriteye tabi olma kuralı bozulmuştur. Genelkurmay Başkanı, Milli Savunma Bakanına değil Başbakana karşı sorumlu olmuştur.

1961 Anayasası'nda «Milli Güvenlik Kurulu, milli güvenlikle ilgili kararların alınmasında ve koordinasyon sağlanmasında yardımcılık etmek üzere, gerekli temel görüşleri Bakanlar Kuruluna bildirir» denmektedir.

Açılan bu kapıdan daha sonra başkaları geçecektir.

1971 değişikliğinde bu hüküm «... gerekli temel görüşleri Bakanlar Kurulu'na tavsiye eder» diyerek kalınlaştırılarak, 1982 Anayasası'nda ise artık «tavsiye eder» olmaktan çıkıp «öncelikle dikkate alınır» biçiminde güçlendirilecektir.

Böylece 61 Anayasası'nda sivil otorite ile askeri otorite arasında bir denge kurma kaygısı sonuçta bu dengenin tümden bozulması ile sonuçlanmıştır.

82 rejimi ile bundan böyle yürütme denildiği zaman anlaşılması gereken parti hükümeti değil, olağanüstü yetkilerle donanan devlet başkanı yönetimi, yani sivil fakat özellikle askeri bürokrasi anlaşılacaktır. Temel siyasal kararlar parlamento çoğunluğuna dayanan parti iktidarları tarafından değil devlet başkanlığı, Cumhurbaşkanlığı Konseyi ve Milli Güvenlik Kurulunun oluşturduğu militer bir sistem içinde alınacaktır. İşte bunun adı, ilk önce Kissinger tarafından konmuş olan «vesayet demokrasisi»dir.

Özetle, açıkça görülebileceği gibi, anayasalarda Parlamenter Demokratik Cumhuriyet yazıyor olması ger-

çekten de «müesses nizam»ın bu olduğunu göstermiyor. Türkiye, Cumhuriyetten bu yana politik *rejim arayışı içinde olmuştur*. 12 Mart ve 12 Eylül'e kadar her şeye rağmen parlamenter demokratik cumhuriyetin temel ilkeleri zayıf da olsa korunabilmişti. İlk kez 12 Eylül ile bu ilkeler tümüyle kenara atıldı.

12 Eylül politik rejim bakımından Cumhuriyet öncesine dönüştür. 82 Anayasası denilen döküman gerçekte 1876 Anayasası felsefesinden ileri değildir. Tek «şeflik» esasına dayalıdır.

Yine görülmektedir ki politik rejim halka her zaman kapalı tutulmuştur. Kendine kapalı rejimde, rejimin kendi iç zaafından doğan bunalımdan ise halk ve halktan yana güçler sorumlu tutulmuş, fatura onlara çıkarılmıştır. Politik bunalımı doğuran temel etmen ekonomik ve sosyal yapı ise de, bunalımı derinleştiren şey kurtuluş savaşı sonrasında, özellikle 1946 döneminde başlayan egemen sınıfların iktidar kavgasıdır.

Geri kalmış, gelişme yoluna girememiş bir ülkede tarihsel gerilik temelinde yükselen bağımlı kapitalizm bunalımdan başka bir şey üretemezdi. Ne var ki yine aynı nedenlerin sonucu olarak ortaya çıkan bunalım kapitalizmin olağan bunalımı sayılamaz.

Ekonomik bunalım, ekonomik güçler arasındaki çıkar ve bağlı olarak erk kavgasını kızıştırmaktadır. Politik rejimin içsel zaafları nedeniyle hükümet bunalımı politik istikrarsızlığa dolayısıyla politik rejim bunalımına dönüşüyor. Toplum, yükselen muhalefeti ile bunalıma çözüm üretmeye başladığı sırada bunalıma dıştan müdahale oluyor. Bu müdahale iki odakça hazırlanıyor: 1. Emperyalist-askersel ve finans odakları, 2. Militarizm.

27 Mayıs'ın ilan ettiği gerekçesi, «meşruluğunu kaybetmiş bir idareye karşı Türk Milleti'nin direnme hakkını kullanmasıdır. Bu hareket amacına ulaşmış ve memlekette *Demokratik Cumhuriyet*» nizamının yeniden kurulması sağlanmıştır.

Ama görüldü ki tüm iyi niyetli çabalara rağmen bu sağlanamamıştır.

12 Mart Muhtırası, «Parlamento ve Hükümet süregelen tutum, görüş ve icraatıyla yurdumuzu anarşi, kardeş kavgası, sosyal ve ekonomik huzursuzluklar içine sokmuş... Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceği ağır bir tehlike içine düşürülmüştür» dedikten sonra «Anayasa'nın öngördüğü reformların» gerçekleştirilmesi gerekliliğine işaret eder.

Görüldüğü gibi, her ikisinin de işaret ettiği şey «rejim»dir. Ancak 12 Mart dediğinin tam tersini yapacaktır. Anayasanın öngördüğü reformları yapmak yerine bu reformları öngören anayasa maddelerini gerici yönde değiştirecektir. Bundan sonra reform sözcüğü de bir daha ağızlara alınmayacaktır.

12 Mart gerçekte ne idi? Başta söyledim 12 Eylül hazırlığı.

27 Mayıs ile iktidara gelen asker ve sivil bürokrasinin dayandığı sosyal taban son derece dardı. İktidar gücü tek başlarına ellerinde değildi. 27 Mayıs sonrası yapılan ilk seçimler bunu kanıtladı. Artık tekelleşme aşamasına gelen sanayi burjuvazisi gücünü koruyordu. Ekonomik temele dokunulmadığı, tersine kapitalizmi geliştirici önlemlerin alındığı yerde başka türlü de olmazdı.

Böylece egemen güçler bloku içinde hesaplaşma sona ermemişti. Üstelik işçi sınıfı, emekçiler, demokrasi güçleri yükseliyordu. 12 Mart, reformcu Erim Hükümeti eliyle ordu içinde ulusal kurtuluşçu, reformcu kanadı temizledi.

Ordu içinde bu temizlik yapılmadan ABD için daha ileri gitmek olağanüstü riskli olurdu. Bu nedenle, 12 Mart reformcu görünerek ortaya çıktı. Orta sınıf üstenci, reformcu hayallerini bitirdi.

12 Eylül öncesi ise, sivil reformcu güçleri de tasfiye etti. Üniversiteyi önce sivil terör ile yıldırdı. Silah üniversite öğretim üyelerine döndü. Öldürülenlerin kimlik-

leri bu kirli oyunu yeterince açıklar. Hiç biri örgütlü sol hareketin üyeleri değildi. Ancak hepsi de demokrasinin gereklerinin yapılmasını savunan toplumcu, aydınlık kafalı, hümanist, toplumda etkileri olan insanlardı.

Kısaca;

27 Mayıs ilerici hareketi ülkenin demokratik yenilenmesinin kapısını açtı. Bu nedenle II. Cumhuriyet denildi. Toplumun ilerleme dinamizmi ortaya çıktı. Toplumun düşünsel, bilimsel, kültürel yaşamı canlandı.

Bir yandan kapitalizmin gelişimi hız kazandı, öte yandan işçi sınıfı canlı, taze güç olarak artık kendisini iyiden iyiye duyurmaya başladı. İşçi sınıfı hareketinde silinmez iz bırakacak olan DİSK kuruldu ve hızla güçlendi. Aynı zamanda işçi sınıfı hareketi ile Sosyalist düşüncenin birleşmesi TİP'i doğurdu. TİP politik mücadele ve işçi sınıfı hareketinin örgütlülük ve bilinç kazanmasına büyük bir hizmet verdi. Sosyalist düşünce köylere kadar yayıldı, parlamentoya 15 milletvekili ile girdi. Böylece ilk kez geniş yığınlar açık, yasal yollarla burjuva politikalarının dışında başka bir politikanın da var olduğunu görebildiler. Parlamentoda kendi sorunlarının dile gelişine ilk kez tanık oldular. Ulusal Kurtuluşçu aydın ve sivil güçler de antiemperyalist temelde önemli bir devrimci demokrat güç olarak mücadelelerini sürdürdüler. Ülkenin nasıl kurtulabileceği canlı bir tartışına konusu oldu.

Bu güçlü toplumsal uyanışın, iç gericiliği ve Amerika'yı rahatsız etmemesi olanaksızdı. Kanlı bir öç planının senaryosu hazırlanıyordu. TİP'in her eylemi, il, ilçe binaları gençlerin yığınsal gösterileri Komünizmle Mücadele Derneği'nin ve gizli ellerin kışkırttığı insanlarca basılıyordu. Grevlere saldırılıyordu. Yasal izinle yapılan antiemperyalist gösteriye, Taksim gibi bir yerde ve herkesin gözü önünde irtica güçleri bıçaklarla, palalarla saldırıya hazırlanıyorlar, alana yığınak yapıyorlar, polis engel olmuyor, sonuçta bir kişi ölüyor, sayısız kişi

yaralanıyor, caniler yakalanmıyordu. Hükümet, suçluları yakalayın çağrılarına kulaklarını tıkıyordu. Sol, provakasyona gelmemek için direniyor, fiili saldırılara karşı ancak yine yığınsal gösterilerle kendisini korumaya çalışıyordu. Fakat, sanki zorla, kendini silahla savunmaya itiliyordu; çünkü devlet güçleri saldırılana saldırıyordu. Faşist güçler hızla örgütleniyor, kamplarda silahlı eğitim yapıyor, bunları gazeteler yazıyor ama aldıran olmuyordu. Nihayet soldan bir kurban daha. Altıncı Filo'yu protesto gösterilerinde TİP ve FKF üyesi Vedat Demircioğlu öldürüldü. Giderek sol içinde şu fikir güçlendirilmeye çalışılıyordu: Yasal, yığınsal yollarla kendinizi koruyamazsınız. İş bu noktaya getirildikten sonra gerisinin gelmesi zor değildi.

Bakın, tarafsız bir gözlemci olarak kabul edebileceğimiz, ne yazık ki hâlâ aydınlatılmamış bir cinayete kurban giden değerli gazeteci Abdi İpekçi'nin 1970 yılında Milliyet'teki başyazısında yaptığı şu yorum özlü bir değerlendirmedir :

«Protestolar, kaynaşmalar, çatışmalarla geçti 1969 yılı Türkiye'de... Öğrenciler Üniversiteleri, işçiler işyerlerini, topraksız köylüler başkalarının toprağını işgal ettiler. Öğretmenler boykotlar, memurlar miting yaptılar. Yargıtay üyeleri bile protesto yürüyüşleri düzenlediler...

«Evet, bütün bunlar toplumumuzun son on yılda kazandığı dinamizmi gösteriyor. Ve bu dinamizm aslında Türkiye'yi daha iyi, daha adil, daha ileri bir düzene götürecek potansiyeldir.

«Bu, işin olumlu yönü... Olumsuz tarafı da var.

«Belirlenen dinamizm şiddet hareketlerine dönüşürse, insanlar haklarını elde etmek, görüşlerini kabul ettirmek için birbirlerini öldürmeye başlarlarsa bunun sonucu anarşizm, anarşizmin de arkası dikta yönetimi olur. O zaman ne öğrenci, ne işçi, ne köylü, ne de memur sesini yükseltebilecek, hakkını arayabilecektir. Neyin nasıl olması gerektiğine sadece iktidardakiler karar

verecek ve herkes bu kararlara boyun eğecektir. Tıpkı uzaklarda bıraktığımız yıllarda olduğu gibi...

«Öyle sanıyoruz ki 1970, 1960'larda başlayan dinamizmin kader yılı olacak. Gelişme, ya şiddet hareketlerine dönüşerek dikta yönetiminin kurulması ile sona erecek ya da Türkiye'yi demokratik yoldan daha iyi, daha adil, daha ileri bir düzene götüren potansiyel niteliği kazanacak.»

Bu öngörü doğru çıktı. Türkiye'yi daha ileriye götürecek potansiyeli yansıtan demokratik eylemler, kışkırtmalar sonucu kanlı olaylara dönüştü.

Kışkırtma yalnız ajanlar eliyle olmaz. Esas olarak uygulanan baskı ve özgürlükleri kısıtlayıcı politikalarda yatar. Sivil faşist terörden canını kurtaranlar ise, 12 Eylül devlet teröründen kurtulamadılar.

Böylece 12 Eylül, 12 Mart'ın başlattığını tamamladı.

Görülebilir ki, Batıda var olan, kurulu olan parlamenter demokratik rejim bizim ülkemizde burjuvazi için dayanılmaz bir çendere oluyor ve burjuvazi, kendi kutsadığı bu kurum ve değerlerden ilk fırsatta kendini arındırmaya çalışıyordu. Onu sıkan, boğan kısıtlı demokratik rejimin kendisiydi; yoksa, henüz düzenin değişeceği telaşı değil. Fakat kendine güvenmeyen burjuvazi bu korkulu rüyayı da görmekteydi.

Sayın Yargıçlar,

Hukuk ve adalet düşüncesi, toplumun içinde bulunduğu düşünsel (ideolojik)-kültürel bunalımdan etkilenmesin, olamaz. Tersi de geçerli.

İddianame, her iki açıdan da toplumumuzdaki bunalımı, 12 Eylül ile derinleşen düşünsel-kültürel bunalımı bir ayna gibi yansıtan belgedir. İddianame, Marksist düşünceyi karalıyor ama bunu tutarlı bir düşünce sistemi temelinde yapamıyor. İçi boş şoven milliyetçi düşünceler 21. yüzyıla girerken çoktan devrini kapattı. Soğuk savaş döneminden kalma McCarthy'cilik çoktan öldü. İktidara geldiğinde bir numaralı Sovyet düşmanı olan Reagan bile kendini değiştirebiliyor. Böyle bir ortamda kralın düşüncelerini kraldan fazla savunanlar yalnızca komik olur.

İddianameyi her okuyuşumda, kendimi bir çölde duyumsuyorum. Türkiye gözümde geçmişi-bugünü olmayan, kültürden, sanattan, bilimden yoksun bir çöl gibi canlanıyor.

Sanırsınız, bu topraklar Asur, Türk, Bizans, Osmanlı, Kürt, Çerkez, Laz, Ermeni uygarlıklarını hiç tanımamıştır. Sanki bu uygarlıklar geride tek bir alet, insani

düşünce, bir yapıt, bir ses, bir taş, bir renk bırakmamıştır.

Sanırsınız, bu topraklardan Yunus Emreler, Şeyh Bedreddinler, Mimar Sinanlar, Namık Kemaller, Ziya Paşalar, Prens Sabahattinler, Ali Suaviler, Falih Rıfkılar, Yakup Kadriler, Tonguçlar, Hasan Ali Yüceller, Münir Nurettinler, Nâzım Hikmetler, Sabahattin Aliler, Orhan Kemaller, Sait Faikler, Eyüpoğulları ve diğerleri geçmemiştir, sanki hiç yaşamamışlardır, sanki hiç iz bırakmamışlardır.

İhtilal sözcüğünü her gördükleri yerde uykuları kaçanlara bakarsak sanırız ki bu ülke Anadolu ihtilalini yaşamadı; kurtuluş fikri ile, ihtilalci ruh ile tanışmadı, bu kültüre sahip olmadı.

Şu iddianamede kupkuru bağımsızlık sözcükleri peş peşe dizilmiş; ama, bağımsızlık kime karşı kazanıldı? 230 sayfa içinde tek kelime emperyalizmden söz yok. Devlet yöneticilerinin 23 Nisan, 19 Mayıs «nutuklarını» dinledik, bol bol «düşman» sözcüğü kullanılıyor, ama «emperyalizm»den pek söz yok.

Hayır, ülkemiz uygarlıktan nasibini almamış bir çöl değildir. Bu nedenle kültürsüzleşme doğal değil aykırı bir olaydır.

İddianame, 13. sayfasında, Türkiye'nin «Türklüğe yakışır bir hukuk düzeni» içinde yaşamını kurduğunu söylüyor. Hukuk öğrenimi görmüş bir insan olarak bu sözcüklerin yazarlarının, Türk Hukuk sisteminin temel yasalarının, Borçlar Kanunu, Medeni Kanun, Ticaret ve Ceza Kanunlarının yabancı hukuk sistemlerinden tercüme edilerek alınmış olduğunu bilmeleri gerekirdi. Bu durumu eleştiriyor değilim ama, bu hukuk düzeninin Türklükle bir ilgisi yoktur. Olması da zorunlu değildir, yeter ki zamanla kendi özelliklerimize uymuş olabilsin. «Türklüğe yakışır» değil, «insana yakışır» hukuk düzeni denmiş olsaydı, bu anlaşılabilir bir şey olurdu. Dışardan aldığımız göz ardı edilerek bugün bu sistemlerin çerçevesi içindeki demokrasi standardı da gözlerden gizlen-

mek isteniyor. Avrupa hukuk sisteminde düşünce özgürlüğü önünde sınır var mıdır?

İşte, yeraltı ve yerüstü ile bu toprakları, bu topraklarda yaşamış ve yaşayan insanları, uygarlıkları, ulusal kültürü, iyi özellikleri, geri yanları ile sevmek demek olan bizim yurtseverliğimizle, içi boş böbürlenmeye dayalı şoven milliyetçilik arasındaki uçurum böyledir. Biz, bu ülkeye cüzdanlarımız, fabrikalarımız, villalarımızla bağlı değiliz.

Yurtseveriz ama ırkçılığı şiddetle lanetliyoruz. Biz aynı zamanda ateşli enternasyonalistiz. Kendimizi dünya halklarının ve insanlığın bir parçası, dünya emek ordusunun bir neferi sayıyoruz. Biz, bir başka ulusu ezen ulusun özgür olamayacağını söylüyoruz. Bu nedenle Kürt halkının ezilmesini kınıyoruz. İddianame bu görüşlerimizden dolayı bizi cezalandırmak istiyor.

İddianamenin bu anlayışı, çağdışılığı rastlantı değildir. İddianame 12 Eylül ile içine girilen düşünsel, felsefi, ideolojik, kültürel gerilemenin somut bir belgesidir.

Değerli bir bilim adamı şöyle diyor: «YÖK öncesi, üniversite olma ihtimali olan üç-dört yer vardı. Şimdi ise üniversite adı altında 27 ortaokul var. Bilim adamları yönetmelikle çalışamaz. Çünkü bunlar bilinmeyen koşulların insanlarıdır. Çünkü adam bilinmeyenle uğraşıyor. Bilinmeyenin de kuralı olmaz. Üniversitede askeri disiplin olmaz.» (Cahit ARF).

«12 Eylül, Atatürk devrimlerine karşı çıkma zeminini hazırladı. Dış görünüşteki bütün gürültü patırtıya, törensel Atatürkçülüğe karşın gerçekte 12 Eylül, Atatürk devrimlerine çok ağır bir darbedir. Dikkat ederseniz bir çok yeni üniversite kuruldu. Yanılmıyorsam sayısı 28'i buldu. Bunların hiçbirinde felsefe bölümü yok. Felsefe öğretim üyesi arayan ilanlara da rastlanmıyor. Bu ortaçağa dönüş demektir.» (Macit GÖKBERK, 16.5.1988, Cumhuriyet).

12 Eylül'ün bu alanda da yaratmış olduğu yıkım

üzerine ciltler dolusu kitap yazılabilir. Şu kadarına işaret edelim : 55.000.000 nüfusu olan bir ülkede basının toplam tirajı yalnızca 2,5 milyon ise belki de daha fazla bir şey eklemek gerekmiyor. Böyle bir toplumda düşünceyi yasaklamak için ceza yasalarına maddeler koymak, işte gerçek «lüks» budur.

Durum buyken bir de bilime ve düşünene saldırılıyorsa, bu, ülkenin geleceğine, uygarlığına, kültürüne, insanına ihanettir.

Ülkemiz bugün yeni bir politik rejim arayışı içindeyse, aynı zamanda bir ulusal kimlik arayışı içindedir.

Politik rejim, bir toplumun nasıl yönetildiği sorusuna verilen yanıttır. Ulusal kimlik ise, o toplumun politik kültürü, felsefesi ve sosyal psikoloji ile, uygarlık düzeyi ile nasıl tanındığı sorusunun yanıtını oluşturur. Örneğin Doğulu, Batılı, Arap ya da Latin Amerika özellikleri göstermek bir ulusal kimlik demektir. Ama hepsi bu değil.

Ulusal kimliğin göstergesi olarak başka bir soru daha sorabiliriz : Başka uluslar bizi nasıl ve hangi özelliğimizle tanıyorlar?

Latin Amerika'da faşist Pinochet zulmü altında inleyen Şili, daha önce 1984'lere kadar 10 yıl yine faşist dikta yönetimi altında kalan Uruguay, Latin Amerika'nın İsviçre'si olarak anılırdı. Yani uzun demokrasi gelenekleriyle tanınırdı bu ülkeler. Şili bugün dünya çapında ozanı Neruda, Pinochet'in katilleri eliyle stadyumda parmakları kırılıp işkenceyle öldürülen şair ve müzisyen Victor Jara ve faşistlere karşı yiğitçe direnen Allende ile tanınır. Ve, yiğit Şili halkının antifaşist mücadelesi ile.

Vietnam halkı kahramanca sürdürdüğü ve zaferle tamamladığı antiemperyalist savaşta direnme gücü Ho Şi Minh ile anılır.

Sovyetler Birliği denilince, Lenin'in önderliğinde ilk Sosyalist devrimi gerçekleştiren ülke ve 20 milyon Sovyet yurttaşının ölümüyle insanlığı faşizm zulmünden

kurtaran ülke akla gelir. Daha başka şeyler de gelir akla : Tolstoy, Dostoyevski, vs...

Görülebilir ki, bir ulus, uygarlığa, evrensel kültüre ne katmışsa, o, onun ulusal kimliği olur. Çünkü uygarlık ulusal değil evrenseldir, tüm insanlığın ortak malıdır.

Bu nedenle, eğer fanatik değilse, ortalama bir Alman, ister DAC ister FAC vatandaşı olsun, Hitler'den yalnız utanç duyar. Buna karşılık örneğin FAC vatandaşı, Marksizme şiddetle karşı bile olsa K. Marks'tan gurur duyar. Yani K. Marks, Alman ulusunun ortak bir ulusal değeri haline gelmiştir.

Şimdi soralım : Türkiye, başka uluslarca nasıl tanınır? Biz en büyük ulusuz desek, kutsal Türk devletine sahibiz desek, suratımıza soru dolu gözlerle bakarlar.

Türkiye'yi ancak biraz dünya konusunda bilgili insanlar tanır. Onlar size iki isim sayacaktır. Mustafa Kemal ve Nâzım Hikmet. Mustafa Kemal'i antiemperyalist ulusal kurtuluşçu olarak tanırlar. Oysa bizde de tam bu öz boşaltılmıştır. «Atatürk Milliyetçiliği» diye içi boş bir şey ortaya çıkarılmıştır.

Nâzım Hikmet ise, bugün bütün dillere yapıtları defalarca çevrilmiş, Afrika'daki kültürlü bir insanın bile tanıdığı biridir. Onun, «Ben yanmasam / sen yanmasan / biz yanmasak / nasıl çıkar / karanlıklar aydınlığa» dizeleri her dilde ezbere bilinen dizelerdir. Ne acıdır ki bu güzelim dizeler, Nâzım'ın uğruna her türlü çileyi göze aldığı halkından gizlenmiştir. Tüm dünyada ulusal onurumuz olan bu büyük şaire yakın zamana kadar «vatan haini» denebilmiştir.

İşte, yüksekte oturduğu için kendini dev sanan cücelerle, mütevazi insan boyutunda gerçek devler arasındaki fark budur.

Nâzım Hikmet TKP'nin yöneticisiydi. Onun komünist olmasından bir komünist olarak övünç duyuyorum. Ama daha çok, bu ülkenin bir yurttaşı, bir insan olarak, onun, yani bir komünistin ulusal bir şair ve dünya insan-

lığına malolmuş evrensel, enternasyonalist bir şair oluşundan gurur duyuyorum. Yaşayanlardan örneklemek zor. Ancak, Aziz Nesin, Yaşar Kemal, Abidin Dino'yu saymadan geçemeyeceğim.

Başta söyledim: Daha pek çok değerimiz vardır. Biz, bütün ulusal kültürümüze sahip çıkıyoruz. Bugün Mimar Sinan tanıtılıyor. Bu güzel bir çabadır. Mimar Sinan'ı yalnızca bir bina formcusu, mimar olarak görmek yanlıştır. O, bir kültür, büyük bir duyarlık ustasıdır. Yarın başkaları bizi onunla da tanıyacaktır.

Bir ülkenin kültür ve uygarlık değerlerini sağ-sol anlayışına göre tasnife tabi tutmak kadar yanlış bir şey olamaz. Bu yanlış yapılageliyor.

Hayır, yalanlar, bizi, komünistleri halkımızın tanımasına engel olamayacaktır. Marksizm, ileriye doğru her şey için ayırıcı değil birleştiricidir, kucaklayıcıdır.

Şimdi yeniden iddianamenin anlatımına dönelim. Bedreddin için şöyle diyor: «Tarihte Simavlı Bedreddin hadisesi bize; komünizmle cehaletin ve irticanın nasıl bağdaşabileceklerine güzel bir misal teşkil eder.» (Sh. 20) (Önce «Simavlı» değil, «Simavnalı»).

Toplumumuzun düşünsel birikimine, değerlerine karşı sorumsuzca yaklaşımın tipik örneğidir bu değerlendirme.

Osmanlı toplumunda, despotik ümmet toplumu karakteri nedeniyle felsefi düşünce gelişememiştir. Felsefe düşünürü ölçülerine uyan çok az sayıda düşünür vardır. Bu az sayıda düşünürlerin en önemlilerinden biri, hem İslam ansiklopedilerinin hem Batı ansiklopedilerinin yer verdiği Simavnalı Şeyh Bedreddin'dir. Bilmemek ayıp değildir. Ama, «cahil, mürteci» demek en azından ayıptır.

Bedreddin ütopist bir maddeci, bir toplumcudur. Şöyle der: «Tanrı dünyayı yarattı ve insana verdi. Şu halde bu dünyanın toprağı ve bu toprakların ürünleri insanların ortak malıdır. İnsanlar eşit olarak yaratılmışlardır. Birinin mal toplayıp öbürünün aç kalması

tamamen amacına aykırıdır. Düşünce ve vicdan özgürlüğü doğal düzenin ürünüdür. Ayrılıklar din adamlarının işleri karıştırmasından doğmuştur. Müslüman, Hıristiyan, Musevi, Mecusi hep aynı Tanrı'nın kuludur. Hepsi kardeştir, hükümet seçimle kurulmalıdır. Ulus, tam bir özgürlük içinde oyunu kullanabilmelidir. Zalim ve zorba hükümetlerin buyruklarına uymamak caizdir. Saray, saltanat, yeniçeri, tekkeler, dervişler hep zorbalığın ürünüdür.» İşte Bay Savcı, bu düşüncelerin sahibine mürteci diyor. 1988 Türkiye'sinde bu hedeflere varmak hâlâ tartışılıyor. Hele halkın genel oy hakkını savunmak durumunda kalırken, bu düşünür, daha despotik Osmanlı toplumunda bu düşünceleri savunmak yürekliliğini gösteriyor.

Sonra tarih şöyle yazar Çelebi Sultan Mehmet, idam edilmek üzere huzuruna getirilen Bedreddin'e, «Yüzünüz neden böyle sarardı?» der. Bedreddin ise, «Güneş batarken sararır» yanıtını verir.

İşte gerçekler böyledir. İrticaya karşı çıkan insana mürteci demek için gerçekten cesaret sahibi olmak gerek.

İddianame, komünist düşünceyi ta Platon'a ve Şeyh Bedreddin'e kadar götürüyor. Bay Savcının yüklediği anlamda bu saptama yanlıştır. Bunu tartışmayacağım. Bir başka açıdan doğru kabul edilebilir : Marksizmin geliştirip bilimsel bir düşünce sistemi haline getirdiği düşünceler kuşkusuz ki çok eskidir; eskiçağ filozoflarına kadar uzanır. Bu filozoflar yalnız Avrupa düşünürleri ile sınırlı değildir. Onlar arasında Doğulu filozoflar da vardır; Konfüçyüs gibi. Ya da çok ünlü Arap filozofu İbni Haldun gibi. Bugün bu isimler insanlığın ortak isimleri olmuştur. Kimse, hangi ulustandır, hangi ülkede yaşamıştır sorusunu aklına getirmez.

İnsanlık düşüncesi toplumsal gelişmeye paralel gelişerek günümüze kadar gelmiştir. Her düşünce sistemi bir öncekini aşarak yürümüş ve Marksizm-Leninizm'le bugünkü en son noktasına varmıştır. Fakat Marksizm

bir din gibi kendisinden sonra gelişmenin olmayacağını söylemedi. Oluyor da. Ama bütünsel bir sistem olarak Marksizm, henüz aşılmadı.

İşte böylesine köklü bir düşünce sistemini Bay Savcı iki cümle ile çürütebileceğini sanıyor. Ne mümkün! Kendi deyimiyle Platon'a kadar giden bir düşünce akımına karşı biraz daha dikkatli ve saygılı olması gerekmiyor mu? Tüm insanlığın malı olan ideolojiye kökü dışarda diyor. Tüm insanlığın malı olması anlamında hem dışardadır, hem içerde. İçerde nasıl olduğunu Şeyh Bedreddin örneği gösteriyor.

Marksizm, bilimsel bir düşünce tarzıdır. Bu nedenle evrenseldir, enternasyonalisttir. Fizik, bir bilimdir. Ona da kökü dışarda demek gerekmiyor mu bu mantıkla? Yer çekimi yasası örneğin, biz bulmadık diye red mi edeceğiz? Bunun denenmesini tavsiye ederdim. Newton'un, Einstein'in geliştirdiği bilimi alıyor, ülkemize uyguluyoruz. Tıp bilimi de böyledir. Konumuz açısından belki de bu daha iyi bir örnektir. Kendi ülkemizin insanlarını, onların beslenme ve yaşam koşullarını bilmeyen bir doktor, tıp bilimini ne kadar başarı ile ülkesi insanlarına uygulayabilir?

Marksizm de böyledir. O, bir kalıp ya da reçete değildir. Bir teori, bir metod, bir sistem ve pratiktir. Marksizm bir ideoloji olarak bir topluma elbise gibi giydirilemez. Toplumun, gelişen toplumsal düşüncesinin bilimsel nitelik kazanmasına yardım eder Marksizm. Öyle ise kendi toplumumuzu düşüncesi, kültürü, ekonomisi, insanı, her şeyi ile tanımayan, Marksizmi de ülkesine uygulayamaz. Gerçek buyken ona siz nasıl kökü dışarda dersiniz?

Evet, kökü dışarda bir ideoloji vardır. Bu emperyalist ideoloji, daha doğru deyişle emperyalizmin ihraç ettiği kozmopolitizmdir.

Osmanlı despotizminin ümmet ve kul anlayışı özgür düşüncenin gelişmesine, açıkladığım gibi, olanak vermemişti. Genç Türkiye Cumhuriyeti haklı olarak Osman-

lı'yı reddederek doğdu. Ulus-devlet ortaya çıktı. Genç devlet, politik rejim arayışı içinde olduğu gibi politik kültür ve ulusal kimlik arayışı içindeydi aynı zamanda.

Tek şef dönemine ya da ondan biraz önceye kadar, gerçekten az çok liberal bir ortam içinde, bir arayış vardı. Çok çeşitli düşünce akımları kendini ortaya koyabiliyordu. Burjuva demokratik, sol, ırkçı, faşist, ümmetçi görüşlerin hemen hepsi vardı. Bunlar içinde, bugün açısından ırkçı, faşist ve ümmetçiler dikkat çekicidir.

Daha Mustafa Kemal döneminde ırkçı-faşist görüşler, rejime karşı bir muhalefet odağı yaratma çabasındaydılar. 1912'de kurulmuş olan ve 1924'te yeniden kurulan Türk Ocakları bu görüşlerin merkeziydi. Rejime karşı örgütlü bir muhalefet yapıyorlardı.

Türk Ocakları ne diyordu? Türk Ocakları Genel Başkanı, o günkü deyimi ile «Umumi Reisi» Hamdullah Suphi şöyle der : «Faşizm namı altında tanımlanan bir milletperverlik hareketi İtalya toprakları üzerinde, çok buhranlı bir devirden sonra, ağır ve tehlikeli bir mücadeleden sonra muzaffer oldu. Biz bu tarikata mensup olduğumuz içtimai ve siyasi fikrin karşı noktalarda müşterek olduğunu tesbit edebiliriz. O hareket milletperverdir : Biz de milletperveriz. Sınıf mücadelelerinin memleketimiz için mutlak bir harabe vücuda getireceğine tam bir kanaatim vardır; orada da bu kanaat mevcuttur. Faşizm bir vatan ideali etrafında iktisadi refahı, siyasi ve içtimai ahengi tesis etmeyi düşünür... Biz faşist milletperverliğin dünkü gaye yanında hem mazimizi hem de istikbalimizi görürüz...» Maziyi bırakalım ama istikbal sözü üzerine herkes düşünmelidir. 17 Haziran 1926 tarihli Cumhuriyet şöyle diyor : «Trabzon Türk Ocağı şayan-ı dikkat bir beyanname neşretti. Laz yoktur!» Vakit 1928: «Türkiye'de Türkçe'den başka lisan kullanılamaz. Azınlıklar Türkleştirilmelidir.» 21 Eylül 1930 tarihli Son Posta'da, Adliye Vekili Mahmut Esat Bozkurt şöyle diyor : «Benim fikri kanaatim şudur ki bu memleketin kendisi Türk'tür. Öz Türk olmayanların

Türk vatanında bir hakkı vardır, o da hizmetçi olmaktır, köle olmaktır.»

Görülüyor ki, bugün kulağımıza çarpan kimi sözler hiç de yeni değildir.

Bu gelişme karşısında Atatürk'ün tutumu ne oldu? 1931'de, gazeteler «Gazi'nin irşadı» manşeti ile şu haberi verdiler: «Türk Ocakları infisah ediyor. Bu teşekküllerin milli bir rolü kalmamıştır. Ocakların bütün tesisat ve teşkilatı Halk Fırkası'na intikal edecektir.» Gazeteler ayrıca bu ocakların faşist teşkilatları andırır bir gençlik teşkilatı kurarak ülkenin her tarafında şubeler açtıklarına dikkat çekiyor.

Şimdi dikkatlerinizi bugüne çekmek istiyorum: Mustafa Kemal, Türkiye cihangir bir devlet olmayacaktır diyor, ırkçı, faşist görüşlere açıkça karşı çıkıyor, faşist düşünceler yayan bu ocakları kapatıyor ve mallarını Halk Fırkası'na katıyor. 12 Eylül ise Atatürk'ün kurduğu CHP'yi kapatıyor, TDK'yı kapatıyor. Mustafa Kemal'in kapattığı Türk Ocakları ise her tarafta yeniden açılıyor. Bunu yapanlar «Biz Atatürkçüyüz» diyorlar. Buna inanalım mı?

«25-30 imama bir süre maaş ödendi diye birlik elden mi gidecek, devletin temeli sağlamdır» (Kenan Evren). (Sağ söz konusu olduğunda devletin temeli sağlam, sola gelince devlet elden gidiyor.) Rabıta örgütünün prensiplerini hatırlatalım: Anayasaları İslami esaslara dayamak, İslami öğretinin ilkokullardan üniversitelere kadar ders olarak okutulmasını sağlamak vs. Kısaca demokrasiyi yok edenlerin laisizmi savunmaları gözboyamaktan başka bir şey değildir. Laisizm aydınlanma felsefesinin ürünüdür. Bu felsefe ise kişi temel hak ve özgürlüklerinin tanınmasına dayanır.

Dinsel akımlar ise, o dönemde keskin farklarla ayrılmış olmasa bile, daha Osmanlı'dan gelen farklılıklar nedeniyle iki ana eğilim gösteriyordu. Ümmet dini olarak İslam ve halk dini olarak İslam.

Dine sosyal bir kurum olarak bakıldığında bu ayrımı

görmek olanaklıdır. Ancak çoğu kez din aynı zamanda bir sosyal kurum olarak görülemiyor.

Ümmet dini olarak İslam anlayışı İslam birliği politikasını savunur —ki bu teokratik bir rejim demektir. Türkiye'de böyle bir rejim kurulamaz. Bunun nesnel tabanı zayıftır. Tehlike başka noktadadır. Dinin politikaya alet edilmesi ABD'nin istikrarsızlaştırma taktiğine ortam hazırlıyor. İrtica arttı diye 12 Eylülcüler yakınıyor. Anayasaya evet kampanyalarının camilerden de götürüldüğü, Rabıta olayı, 4 eğilimli ANAP ve demokrasisizlik ortamı, kültür yozlaşması, bilimsel düşüncenin bastırılması, depolitizasyon... daha da sayılabilir. Bazı koşullarda ne bekleniyordu? Evet, irtica tehlikesi var ama yukarıda değindiğim sonuç açısından. ABD İslam hareketlerine karşı ikili ölçü kullanıyor. Rejime karşı olanların yok edilmesini öneriyor. İslam faktörünü, İslam ülkeleri aracılığı ile sosyalist ülkelerin içişlerine karışma olarak kullanmak istiyor.

Halk dini olarak İslam düşüncesinin 12 Eylül sonrasında bir ölçüde daha fazla hissedilir olduğunu söyleyebiliriz.

Şimdiye dek hemen hemen bütün iktidarlar dinsel hareketleri yedek güç olarak kullandılar ve bu hareketler özellikle sol ve ilerici güçlere karşı çıkarıldılar. Bu taktikler 12 Eylül sonrasında bir ölçüde zayıfladı.

Mustafa Kemal, dinde reform adımları atacak kadar cesur davrandı. Sonraki hükümetler, bu yönden saptılar. DP iktidara gelir gelmez, ilk işi Arapça ezan yasağını kaldırmak, dine dayalı okullar açmak, tekkelere göz yummak olmuştur. Buna resmi ideolojiyi, ulusçuluğu din kertesine yükselten CHP'nin politikası çanak tutmuştur. Bu konuda CHP 4. Kongresi incelemeye değer.

DP laiklik ilkesini bütün iktidarı boyunca çiğnemeye devam etti. 1959'larda kurulan derneklerin %32'si dinsel derneklerdi. Komünizmle mücadele dernekleri de dinsel ve ırkçı, faşist kökenliydi. 1963'den 1968'e kadar sayıları 15 kat arttı. Dikkatinizi çekerim, bir ülke ki komünist

partisi yasak ama onunla mücadele eden dernekleri özgür. Kim saldırganlığı başlattı diye sorarsanız, Tan Matbaası'nın yakılması, hatta Mustafa Suphi ve arkadaşlarının öldürülmesinden alıp Komünizmle Mücadele Derneklerine, Ülkü Ocaklarına kadar uzanan bir çizgiyi açık olarak göreceksiniz.

DP dönemiyle birlikte, öğrenim birliği (Tevhid-i Tedrisat) ilkesi de bozuldu. Bu bozulma İmam-Hatip Okullarının açılması ile başladı, bugün özel üniversitelere, Amerikan okullarına kadar uzandı.

Özetle bugün kökleri tarihsel geri kalmışlığa kadar uzanan en geri düşünce akımları 12 Eylül ile destek görerek demokratik, ilerici düşüncelerin bastırıldığı ortamda güç kazandı. 12 Eylül'ün, Amerikan kaynaklı kozmopolitizm ile birlikte ideolojik içeriğini oluşturdu. ANAP'da, maddi çıkar bağları ile toplandı, bir araya geldi.

Bu en gerici düşünceleri bir arada tutan iç atkılardan biri maddi çıkar bağları ise diğeri soğuk savaş dönemi düşünce tarzı demek olan şoven milliyetçilikti. Bunun yansıma biçimi antikomünizmdir. Bu nedenle antikomünist oluşumun yıkılması, aslında demokrasi düşüncesinin kazanması demek olacaktır.

En gerici düşüncelerin en tipik görünümleri ile ortaya çıkışı aynı zamanda toplumumuzdaki ideolojik-düşünsel-kültürel bunalımın yüze vurması ve yoğunlaşmasıydı. Artık tek bir egemen düşünce içinde toplumun düşünsel birliği sağlanamazdı. Ne olduğu iyice belirsiz hale gelen «Atatürk Milliyetçiliği» artık eski işlevini yitirmişti. Fakat antiemperyalist, barışçı özlü, modernleşme yanlısı Kemalist düşünce bundan farklıdır.

Bu gelişme son derece doğaldır. Kapitalizmin geliştiği yerde resmi ideoloji artık işlevli olamazdı. Bu nedenledir ki yeni arayışlar var. Türk-İslam sentezi, Aydınlar Ocağı'nın çalışmaları bu bunalıma gerici yönde yanıt bulma çabalarıdır. SHP içinde ideoloji arayışı, DYP içinde «daha cesur konuşma» tartışmaları, demokrasi

çevrelerinde ulusal kültür-ulusal kimlik tartışmaları ve diğerleri bu arayışın ürünleridir. Bu arayışlar, ancak çoğulcu bir demokrasi içinde ilerletici ürünler verebilir. (Çoğulcu yani çok sınıflı demokrasi.) Kendini yenileyebilen Marksistler, Marksizmin esinlendirici etkisini ilerici düşüncelerin bu arayışlarına sunabilirler. Bu, yeni bir politik kültürün, farklı görüşlerin bir arada diyalog içinde ve sürekli, ortak noktaları zenginleştirerek işlevli olabilmesi temelinde yaratılmasıdır.

Şu bilinmelidir: Eğer modern bir sınıf olarak işçi sınıfı doğmuş olmasaydı Marks'ın doğuşu, Marksizmin doğuşu olmayacaktı. Fakat eğer Marks'ın dehası olmasaydı (Marks ve Engels'in) işçi sınıfı bilimsel dünya görüşüne kavuşmak için daha bekleyecekti.

Aynı biçimde eğer Marks'dan önce Hegel olmasaydı Marks olamazdı. Marks ve Engels yeni bir dünya anlayışı, yeni sosyal hayat alanını da kapsayan tutarlı materyalizmi; kavrayıcı, derin bir gelişim teorisi olan diyalektik sınıf mücadelesi tarihini ve yeni bir toplumun yaratıcısı olan proletaryanın dünya çapındaki tarihsel rolünü ortaya koydular. Düşünce ve bilimlerin evrimini bildikleri gibi, onlar, bilimin fizik, kimya ve her alandaki en son gelişmelerini izleyerek düşünce sistemlerine, teorilerine kattılar. Kendilerinden önceki idealist düşünceleri, metafizik ve kaba materyalizmi çürüttüler. Onlar aynı zamanda yaşadıkları dönemin politik gelişmelerini, başka ülkelerdeki sınıf mücadelelerini yakından izlediler. Sonuçlar çıkardılar. Aynı zamanda pratik mücadelenin de içinde oldular.

Marksizm, dogmatizme şiddetle karşıdır. O kendini sürekli yenileyen bir düşünce tarzıdır. Nitekim Lenin 20. yüzyılın başlarındaki yeni tarihsel dönemin niteliklerini ayırt edebildi ve emperyalizm döneminin Marksizmini yarattı. Bu nedenle de Marksizm-Leninizm denildi. Lenin öğretisini başarılı biçimde pratiğin sınavından da geçirdi. Tek ülkede sosyalizmin kurulabileceği teorisini yarattı. Bunu tek ülkede sosyalizmin kuruluşuna öncü-

lük ederek doğruladı. Marksizm-Leninizm'den sonra hiçbir burjuva düşünce ve felsefe akımı Marksizm'den etkilenmeden yapamadı. Marksizme en karşıt olanlar bile kendilerini onunla tartışarak ortaya koyabildiler.

Eğer büyük düşünür Hegel olmasaydı Marks da olmazdı demiştim. Bu zincir izlenerek ta ilkçağ filozoflarına kadar gidilebilir. Bu nedenle Marksizm tüm insanlık düşüncesi ve bilimin üzerinde yükseltilmiştir.

İnsanlık düşüncesi evrenseldir. Bugün kimsenin aklına —ilk önce— Aristo'nun, Diderot'un hangi ulustan, ülkeden olduğu gelmez. Aynı şekilde Marksizm de evrensel bir düşünce haline gelmiştir. Bu düşünce akımları öteden beri her ülkede gelişen düşünce akımlarını etkilemiştir. Birbirinden etkilenmiştir.

Bu nedenle, Marksizmin üzerinde yükseldiği felsefenin temel problemlerini ve düşünce tarzlarını, sosyalizmin henüz bilimsel olmayan ilk düşünce kıvılcımlarını bir ülkede —eğer az çok felsefi düşünce tarzı gelişmişse— bulabilirsiniz.

Örneğin İslam felsefesinde, Türk düşünce yaşamında bu tohumlar vardır. Bir örnek : İbni Haldun bir Arap düşünürüdür. Batı düşünürleri onu sosyalizmin kurucuları arasında sayarlar. İbni Haldun, tarihsel olayların kökünü ekonomik temelde, üretim araçlarında görmektedir.

Ona göre, ruhumuzu oluşturan da ekonomik koşullardır. Her kazanç ve mal emek harcayarak elde edilir. «Kazma vurulmamış kuyudan su çıkar mı hiç?» der. Toplumcu bir düşünür olan Farabi de adı anılması gereken düşünürlerden biridir. Daha başkaları da vardır.

İslam dini aslında dogmalara yer verir. Bu nedenle bilim ile İslam düşüncesini bağdaştırmak isteyen İslam düşünürleri bu dogmalarla çatışarak kendi düşünce sistemlerini kurmaya çalıştılar. Onlar üzerinde Aristo ve Platon'un etkilerini görebiliriz.

Başlangıçta İslam disiplini içinde aşırı sofuluk ola-

rak doğan tasavvuf daha sonra kendi içinde rasyonel düşüncenin filizlenmesine de yol açmıştır.

Dinin yüzeyselliği ile yetinmeyerek derinliklerine inme eğilimi doğmuştur. Bu ise dogmaların sarsılmasını getirdi. Bunun sonucunda akılcı birçok akım doğdu. Bunlardan biri de Batıniliktir. Genellikle Alevidirler. Bir başka akım Mutezileciliktir. Örneğin, bunlar şu soru ile kendilerini ayırmışlardır : Madem ki ruh ölümsüzdür, öyleyse nasıl yanıp kül olacak?

Hallac-ı Mansur, bilinen bir isimdir. Bugün bile halk arasında sempati ile söz edilir. «*Enel Hak*» dediği için döve döve öldürülmüştür. İlginç olan sonraki gelişmedir. Bundan sonra onu izleyen ve akılcı düşünceler artık yeraltına girdiler, aralarına herkesi almadılar. Girenler uzun bir çıraklık dönemi geçiriyordu. Başlangıçta özellikle bir sürü deli saçması söz içinde en son söyleyecekleri düşünceleri yerleştiriyor, gizliyorlardı. En sonunda çırak, güveni tam kazandığında —belki de onlarca yıl sonra— öğrendiği birkaç cümle olurdu. Düşüncelerine numaralar koyuyorlardı. Dışarda dinleyenler hiçbir şey anlamıyordu. İllegal bir dil geliştirmişlerdi. Bunlara Hurufi denildi. Rakamlar yığını ardında gizlenen düşünce şuydu : «Biz, evrenin Tanrısı olarak ancak insanı bulduk.»

Bunu neden anlatıyorum? Hurufiliği değerlendiren bir düşünür şöyle diyor : «Güzelim insan düşüncesi putlaşmaya başladı.»

Sözlerimin başında putlardan söz ettim. Hurufilik bugün de var. İki yönlü biçimde : 141, 142, 143, 140, 158, 159, 146, 163, 168 daha da uzatabilirim bu rakamları. «Benim düşüncem 142'liktir. Ya da 158-159'luk, ya da 163'lük,» dediğimiz zaman başka şey söylemenize gerek yoktur. Uzmanlaşmış suçlanan ve suçlayan sizlerin neler söylediğinizi, düşüncelerinizi hemen anlayabilir. Söyler misiniz bunun hurufilikten farkı var mıdır? Fark, biri 14. yüzyılda doğdu, diğeri 21. yüzyıla girerken hâlâ yaşıyor.

İkinci yanı : Baskı altına alınan düşünce içinde dogmalar ister istemez ürer. Çünkü düşünce yaşamdan koparılmıştır. Eğer devrimci sol, yalnızca kendi anlayacağı dili konuşuyorsa bu da hurufiliktir. Ama bunun suçu baskı yapanlardadır.

Marksizm yukarıda açıkladığımız gibi herhangi bir düşünce değildir. Bu nedenle Marksizmi yasaklamak, ilerici her tür düşüncenin toplumsal düşüncenin sağlıklı gelişimine engel olmaktır. Bu nedenle bu yasak, toplumsal bir suçtur.

Yukarıda belirttim ki sınıflı bir toplumda sosyalist düşünce filizleri kendiliğinden fışkırır. Eğer orada Marksizm yasaklıysa bu filizler yanlış yönlere yönelir. Kendiliğinden gelişen bu düşünceler kaçınılmaz olarak iki uca savrulur; biri anarşizm diğeri reformizmdir. Anarşizm küçük burjuva dar görüşlülüğünün, aceleciliğinin ve köksüzlüğünün ürünüdür. Her tür yasal mücadele yöntemlerini, devleti, her tür reformlar için mücadeleyi reddeder. Diğeri ise yalnız reformları görür, reformlarla düzenin değişeceğini sanır, devrimi reddeder.

Marksizm-Leninizm ise ne anarşizmdir ne de «Sefaletin Felsefesi». Birine karşı sosyal gelişme yasasını, diğerine karşı ise «Felsefenin Sefaletini» dikmiştir Marksizm.

Marksizm yasağı, Marksizmi öğrenemeyen iyi niyetli gencecik insanların yanlış yollarda acı çekmelerini getiriyor. Bunun suçlusu egemen sınıflardır.

Marks, Engels ve Lenin'in düşünceleri çağımızın henüz aşılmamış düşünce sistemidir. Yakın zamana kadar Marksizm öldü diyorlardı. Bugünlerde bu sesler giderek kırılıyor. İki olgu bunu kanıtlıyor.

Birincisi : Newyork, Woll Street borsa krizi tüm kapitalist dünyayı paniğe sürükledi. O zamana kadar, kapitalizm artık bunalımsız gelişme yoluna girdi deniyordu. Kriz bu düşünceyi yerle bir etti. Herkes borsa kapısına birbirlerini ite kaka, çiğneyerek hücum ederken, Marks borsanın kapısından gözlerindeki zeki alay-

cılıkla çıkıyor, emin ve ağır adımlarla, bankerlerin birbirini çiğnemesini seyreden emekçi halkın arasına karışıyordu.

İkincisi : SBKP 27. Kongresinden sonra etkisini gösteren yeni düşünce tarzı.

Günümüzde Marksizm bilimsel-teknolojik devrimin özelliklerini özümseyerek yeni bir canlanmanın da eşiğindedir.

İşte böylesine derin ve tarihsel kökleri olan bu bilimsel düşünceyi Bay Savcı tek cümleyle saf dışı bırakacağını sanıyor. Ne mümkün? Evrensel nitelikte, bu nedenle kökleri aynı zamanda kendi toprağımızda olan bu düşünceyi «kökü dışarda» göstermeye uğraşıyor. Ne mümkün?

Yukarda belirttiğim ve başkaca nedenlerle de ülkemizde Marksizmin yasaklı tutuluşu toplumsal düşüncenin, felsefenin, politik kültürün gelişmesine ciddi olarak engel olmuştur. Bunu, bir Marksist düşünür olmayan, hatta kimilerinin sağcı diye nitelediği Cemil Meriç uygarca ve bilimsel bir tutumla belirlemiştir. «Ancak Marksizmin Türkiye'deki etkisi ile, sosyalist düşüncelerle Batı'nın şemalarından sıyrılarak toplumumuzda gerçek düşünce gelişmeye başlamıştır» diyordu. Gerçekten de bütün bu zenginlik çeşitli biçimde yaşamaktadır. Sorun, «çeşitlilik içinde birliği» sağlamaktır.

141 - 142

TCK 141 ve 142. maddelerde sözü edilen «sosyal nizam» çerçevesinde ele alınması gereken «Anayasal ve Hukuk Nizamı»nın ne olduğuna göz atalım. Bu konu içinde 141 ve 142. maddeler üzerinde durmak istiyorum.

Bunalım yalnızca politik rejim, düşünce ve kültür alanında değil hukuk sisteminde de kendini açıkça duyurmaktadır. 12 Eylül bu alanda da köklü bir geriye gidiştir. Eğer Anayasa kavrayışı 1876 Anayasası düzeyine gerilemişse başka türlü olamazdı. Rejim bunalımı kendisini hukuk alanında daha doğrudan biçimde göstermektedir.

Şu iddianame hukuksal gerilemenin çarpıcı bir belgesi niteliğindedir. İddianamenin hukuk kavrayışından yoksun şaşırtıcı niteliği iddianamenin yazarlarının hukuk adamı olma niteliklerinin tartışmalı olmasından mı kaynaklanıyor? Böyle bile olsa, asıl neden, değerli bir hukukçumuzun deyimiyle bu iddianamenin «12 Eylül Hukukuna» dayanıyor olmasıdır.

İddianamenin hukuk kavrayışı açısından geriliği bir Marksist olarak beni şaşırtmıyor. Ama iyi niyetli ve bu

düzende de hukuka inanmış insanlar için aynı sonuçları yaratmış olduğunu hiç sanmıyorum.

Bilindiği gibi, bize uygulanmak istenen Ceza Kanunu hükümleri «Devlet Aleyhine İşlenen Suçlar» genel başlığı içindedir. Siyasi suçlar kategorisi içine giren bu konu ve özel olarak 141 ve 142. maddeler üzerine ciltler dolusu kitaplar yazılmıştır. İddianame bütün bu tartışmalardan habersiz gözüküyor.

Eğer bir toplumsal sistem bunalımlar içinde ise, yasalara sığınma kurtuluş sayılır. Daha yüzyıllarca önce Konfüçyüs, «Eğer yasalar çoğalıyorsa düzen bozuluyor demektir» demişti. Bugün Türkiye bir hukuk devleti değil «kanun» devletidir. İnsanların nasıl düşünmesi gerektiği dahi kanuna bağlanıyorsa, gerisini siz düşünün.

Sınıflı bir toplumda hukuk sisteminin temel yapısının egemen sınıfların çıkarlarını korumayı amaçladığını belirtmiştim. Ancak bu saptamayı kaba biçimde anlamamak gerektiğine de işaret etmiş, adalet ile hukuk arasındaki göreceli farka değinmiştim. Bu fark, aynı zamanda hukuk sistemindeki bunalıma da kaynaklık eder.

Henüz işçi sınıfının düşünce ve davranış tarzının, sosyal psikolojisinin belirgin olmadığı dönemlerde, hukuk sistemi düzenin normlarına bağlı olarak bunalımsız işleyebilir.

Fakat dediğim gelişme —ki nesnel koşullara bağlı olarak gelişir— kendini toplum yaşamında duyurmaya başladığında toplum artık tek bir ideolojinin birleştirici etkisi altında kalmaktan sıyrılır. Toplum düşüncesinde ve bilincinde kaçınılmaz bir farklılaşma doğar, bu farklılaşma hukuk düşüncesinde de, önce hukuk teorisinde sonuçlarını göstermek üzere yansır. En son hukuk pratiğinde çok gecikmeli olarak uç verir.

Kurulu düzenin normları yanı sıra hukuk sistemine iki kaynaktan daha norm oluşturucu etkiler gelir.

Birincisi, yükselen genç sınıfın, işçi sınıfının etkili olduğu toplumun ilerici hareketlerinden ve ilerici düşün-

celerinden gelen yeni tarzda, daha özgürlükçü yaşam isteklerinin oluşturduğu yeni normlardır; yani iç dinamiklerin ürettiği normlar. İkincisi ise özgürleşme, demokratik hareketlerin, çağdaş düşünce temelinde gelişen çağdaş hukukun uluslararasılaştırdığı ve giderek bağlayıcı karakter gösteren normları.

Bu iki kaynaktan gelen yeni normlar konulmuş hukukun normları ile çatışırlar. Bu durum, son çözümlemede, sınıf mücadelesinin hukuk alanına yansımasından başka bir şey değildir. Yine altını çizmek istiyorum ki, sınıf mücadelesini, karşı karşıya gelen iki düşman ordunun mücadelesi olarak görmemek gerekir. Şu iddianame bile sınıf mücadelesinin doğurduğu politik mücadelenin ideolojik araçlarla devamından başka bir şey değildir.

Bu çatışma, hukuk sisteminde —baskın olan kurulu düzenin normları olsa bile— yeni normlarda, sistemde çevre gücü ya da adem-i merkeziyetçi bir konumda yerini alır. Başka bir deyişle özgürleşme mücadelesinin bir aracı olarak işlev görmeye başlar. Bu nedenle, «Bu düzenin hukukundan bir şey beklememek gerekir» türünden görüşler kabadır. Daha sonra belirteceğim gibi bu alan demokrasi ve özgürlükler için mücadelede son derece önemli ve verimli bir alandır.

Eskiyen normlar ve yasalar yürürlükte kaldıkça hukuk sistemini içinden çıkılmaz bir kaosa dönüştürür. Toplum vicdanı ile çatışır hale gelen ve bu nedenle inandırıcılığını ve otoritesini yitirmiş yasaların uygulanma zorunluğu adil olmayan kararların verilmesine yol açar. Böylesi dönemlerde yargıç sayısının azalması, avukat sayısının artması (başka nedenleri var olsa da) yalnız bizim ülkemizde karşılaşılan bir durum değildir.

Kısaca sonuçta, hukuk teorisi ile hukuk pratiğinin, hukukla adaletin, hukukla yasaların çatışması doğar.

Davamızdaki çatışma da budur : Hukuk ve adalete uygun düşen yasal çalışma talebimizle, kadük hale gelen yasalar arasındaki çatışma. Yasal çalışma talebini suç

sayan, böylece suçlu yaratan yasalar ve bu yasaları böyle yorumlayan şu iddianame. İşte size burjuva legalitesinin gerçek yüzü «Anayasa'yı bir defa çiğnemekten bir şey olmaz.»

Genç Türkiye Cumhuriyeti'nin ayırt edici özelliği hukuk sisteminde emirden norma geçiştir. Emir padişahın iki dudağı arasından çıkandır. Ama bunun da sonuçları vardır. Halk «Padişah yasağı üç gün sürer» demiştir. Şunu da demiştir : «Ferman padişahınsa dağlar bizimdir.»

Emirden norma geçiş hukukun laikleşmesidir. Laikleşme dinden kopmanın ötesinde esas olarak rasyonelleşmedir. Laik hukuk sivilleşmiş hukuktur.

Sayın Yargıçlar,

Ümmet topluluğundan ulus-devlete geçiş süreci nasıl hâlâ yaşanıyorsa, kuldan bireye geçiş tamamlanmamışsa hukukta da emirden norma geçiş tamamlanmış değildir.

Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Adnan Güriz, şöyle diyor : «Türk hukuk hayatında Osmanlı hukuk uygulamasının sonucu olan idareci yaklaşımdan Cumhuriyet döneminde normların üstünlüğünü savunan normativist yaklaşıma geçiş yeterince anlaşılmış değildir.» (Hukuk felsefesi)

Demokrasinin bunca sık kesintiye uğradığı, ikide bir anayasaların değiştirildiği bir ülkede hukuk sisteminin normlarının altüst olması kaçınılmazdır.

Daha da önemlisi şudur : Cumhuriyet tarihinin yarısından fazlasının olağanüstü durum koşullarında geçmesi, ülkemiz hukuk sisteminde «olağanüstü dönemler hukuku»nun doğmasına yol açmıştır. Sıkıyönetim yasaları olağan dönem yasalarını koşullandırmıştır. 12 Eylül'e gelindiğinde, olağanüstü haller hukuku, «savaş hali» hukukuna dönüşmüştür.

İkisi arasındaki fark şudur : İlkinde, yasaların ikili

yorumu söz konusudur. Aynı yasa maddeleri olağanüstü durumlarda başka yorumlanır olmuştur. İkincisinde ise yasaların en gerici yorumları yapılmış, yasalar açık ve kesin savaş hali hükümlerine göre uygulanmış, sivil usul hukuku askıya alınmıştır.

TİP ve TKP davaları, DİSK, Barış Derneği, TÖB-DER, İGD, İKD davaları tipik örneklerdir.

Sayın Başkan,
Sayın Yargıçlar,

12 Eylül öncesinde TİP yasalara göre kurulmuş, Anayasa'nın teminatı altına alınması gereken bir partiydi. (Anayasa da teminat altında değilmiş) TKP ise yarı yasal konumdaydı. Faaliyeti biliniyor, kadrolarının pek çoğu da tahmin ediliyordu. Diğer örgütler demokratik yığın örgütleri olarak bütünüyle yasalara göre kurulmuş, yasal çalışma götüren örgütlerdi. TCK 141 ve 142. maddeleri o tarihlerde de vardı. Bu maddeler o tarihlerde bu tarzda, bu genişlikte ve bu yorumla uygulanmadı da niçin 12 Eylül'de uygulandı? Diyelim ki, TKP bilinmiyordu. TİP, TSİP, SDP, TEP, TİKP için ne diyeceğiz. Onların varlıkları da bilinmiyor muydu? Diğer yasal örgütler de mi öyleydi?

Gerçekte, belirttiğim gibi bu durum TKP için de geçerlidir. Ayrıca 1980 sonrasında açılan TKP davaları incelendiğinde şu gerçek çıplak biçimde ortaya çıkar: TKP davalarının açılmasından önce operasyonlar başlamıştır. Davalardan önce Tercüman Gazetesinin yayınlarını incelediğimizde bunu açıkça görürüz. «Son yılların en büyük operasyonu: İki bin TKP üyesi yakalandı. Operasyon altı ay sürdü» biçiminde haberler verildi.

Demek oluyor ki, TKP davalarını harekete geçiren mekanizma yargı mekanizması değil, doğrudan doğruya politik karar mekanizmasıdır. Böyle bir mekanizma ile açılan davalarda yargının bağımsız olduğuna kim inanır? 12 Eylül öncesinde bir suç yoktu da 12 Eylül sonrasında

mı çıktı ortaya? Bu durum 1980 öncesi TKP davalarında da geçerlidir.

Dolayısıyla bu davalar, olağanüstü hal durumunu da aşan 12 Eylül'e özgü savaş hali hükümlerine göre hazırlandı, sürdürüldü ve sonuçlandırıldı.

İşkence ile parti üyeliği kabul ettirildi. Bunun sayısız kanıtı vardır. Emniyet ifadesinde üyeliği kabul ettiği görüldüğü halde yargılama sonucu üye olmadığı anlaşıldığından beraat edenler oldu. Oysa olağan durumda tersi olması gerekirdi.

Diğer davalarda olduğu gibi TKP davalarında da işkence sistematik biçimde uygulandı. Devletin resmi sorgu yöntemi oldu işkence. 1980 öncesinde de işkence vardı. 12 Mart'ta da işkence sistematik uygulandı. Fakat bu kez önemli bir farklılık gösteriyordu. Yalnızca bir şey öğrenmek için değil «iç düşman» kabul edilen soldan «intikam» almak için uygulanıyordu. Kendi yurttaşına karşı kin ve intikam hisleri ile saldırı, ancak her türlü insani değerin unutulduğu faşist rejimlerde görülebilir. Şili'de, bir dönem Arjantin, Uruguay, Brezilya'da olduğu gibi.

TKP davalarının hazırlığında, poliste çocuklar bile sorguya çekildi. Kadınlarımıza, kızlarımıza hayasızca saldırıldı. Karı kocaya birbirinin gözünün önünde işkence yapıldı.

Ve nihayet uygulamalar politik cinayete kadar vardırıldı. Merkez Komite üyemiz, arkadaşım, yoldaşım, inançlı, yiğit insan Mustafa HAYRULLAHOĞLU işkence altında öldürülüp kimsesizler mezarlığına gömüldü. İşkence yapan polisler ortaya çıkarıldı. Mahkeme işkencecilere 10 yıl ceza verdi. Ne var ki bu mahkeme heyeti görevinden alındı. Yeni heyet işkencecileri beraat ettirdi.

Aynı şekilde, Bursa Emniyet Müdürlüğü penceresinden atılarak parti üyemiz, mücadeleci, inançlı bir yoldaşımız, Avukat Ahmet Hilmi FEYZİOĞLU canice öldürüldü.

Baskı ve terörün örneklerini burada sıralamam olanaksız. Bir işkence örneği ile yetinmek zorundayım.

TKP Merkez Komitesi üyesi olarak yargılanan M. Aydan BULUTGİL uğradığı işkenceyi mahkeme önünde şöyle anlatıyor: «Elektrik şoku, falaka, ters yüz askı, hayalarımın kıvrılması gibi kimileri tarafından olağan sayılan işkencelerin aylarca uygulanması yeterli görülmemiştir. Haftalarca aç, susuz bırakılmam, kırık ayaklarımla falakaya yatırılmam, eşime benim önümde defalarca işkence uygulanması ve çığlıklarının dinletilmesi de yeterli görülmemiştir. İki buçuk yaşındaki oğlumu emniyette bir odada tuttuklarını, onu da işkenceye alacaklarını sık sık tekrarladılar ve bana işkence odalarında «işte oğlun» diyerek çocuk ağlayışı ve haykırışlarını da dinlettiler. Ben bunları bir acındırma duygusu ile değil dava dosyasına delil adı altında konmuş düzmece kâğıtların hangi yöntemlerle dayatıldığını açıklamak için anlatıyorum. Kaldı ki, acınacak durumda olan ben değilim, bu uygulamaya bel bağlayanlardır.

«Daha sonra Ankara Emniyet Müdürlüğü 1. Şube D grubunun işkence laboratuvarına getirildim. Burada yeni tür deneylere de tanık oldum. Sol ayağımda kırık kemiklerin açıkta durduğu yaranın içine böcekler koydular. Böylece bu soruşturmada başvurulan bir dayatma yöntemi olarak kan emici böcekleri de tanımış oldum.»

İşte TKP davaları böyle hazırlanmıştı. Hatırlatmak gereksiz olsa da yinelemeliyim ki bu politik cinayetleri ve işkenceleri unutacak değiliz. Bunlardan hesap sorulmadan, demokrasimiz kan emici böceklerden kurtulamayacaktır.

Şunu da eklemeliyim: Mahkeme önünde işkence gördüklerini anlatan, parti üyesi olmadığı kanıtlandığı için serbest bırakılan ya da cezasını yatıp çıkanlardan bazılarına, bu kez de istihbarat örgütü tarafından gizlice kaçırılıp gizli yerde yeniden işkenceler yapılmıştır. Birkaç olayda, bu işkence ortaya çıkarılmış ve işkence yapanlar için suç duyurusunda bulunulmuştur.

Davaların seyri de savaş hali hükümlerine göre oldu. Savunma olanakları kısıtlanırken açıkça savaş hali hükmüne göre yargılandıkları hatırlatıldı. Düşman olduğumuzu ne yazık ki unutuyor, bu ülkenin yurttaşı sanma gibi bir vehme kaptırıyorduk kendimizi!...

Sayın Yargıçlar,

İddianamenin hukuk düşüncesinden uzak oluşunun nedenlerinden biri olarak hukuk sistemindeki bunalım üzerinde duruyordum. Bu bunalıma neden olan etmenlere işaret etmiştim. Özellikle «politik suçlar» kategorisinde bunları açık biçimde görebiliriz. Pratik yönlerine yukarıda değindim. Şimdi de gerisinde yatan düşünce tarzına göz atalım.

Politik suçlular üzerine öteden beri yoğun bir tartışma olagelmiştir. Bir yönüne değinmiştim. Tartışma bu tür suçların kabul edilir olup olmadığı ve kapsamı üzerinedir. Çağdaş hukukta baskın görüş, «politik suç» kategorisini çağdışı kabul ediyor ve reddediyor.

İtalyan hukukçusu Carrara bu suç tipini bilimsel olmadığı nedeniyle kabul etmiyor; çünkü, diyor, bu kurallar objektif ve genel geçer olmaktan uzaktır. Büyük ölçüde egemen gücün, egemen sınıfların çıkar ve düşünceleriyle şekillenmektedir. Bu nedenle de, incelemeye değmez niteliktedir.

Bu iddianameyi hazırlayanların kolay benimseyebileceklerini sandığım Prof. Dönmezer şöyle diyor: «İçtimai disiplini ihlal eden fiil ve hareketler cemiyete zarar veren fiil ve hareketlerdir. Hangi hareketlerin cemiyete zarar vermekte olduğu ise nüfuz sahibi olan siyasi ve içtimai grupların sübjektif takdirlerine nazaran değiştiği gibi, bu hususi hükümler zaman ve mekana göre de değişmektedir.» Böyle diyor Sayın Profesör. Ancak ne yazık ki kitaplarda yazılan doğrular yaşamda sıkça unutuluyor.

Çok daha önce Platon şunları söylemişti: «Her

hükümet kanunları işine geldiği gibi kurar; demokratlık, demokratlığa uygun kanunları; tiranlık, tiranlığa uygun kanunları kurar... Kanunları kurmakla kendi işlerine gelen şeylerin idare edilenler için de doğru olduğunu söylerler, kendi işlerine gelenlerden ayrılanları da, hakka karşı geliyor diye cezalandırırlar. Her şehirde kuvvet, hüküm süren unsurun elindedir.»

Politik davaların demagojik, bulanık karakteri, öncelikle «devlet» kavramından kaynaklanır. Bu tür suçlarda devletin korunduğu söylenir. Oysa yukarıdaki düşüncelerden de anlayabiliriz ki, devleti, sınıfların dışında, bulutların üzerinde soyut bir şeymiş gibi görmek bir aldatmacadır. Devlet, son çözümlemede organize olmuş egemen sınıf demektir. Egemen sınıflar ki aygıtları eliyle, devlet olarak organize olup kendi düzenlerini korurlar.

Devlet konusunda Marksist kaynaklardan alıntı yapmak yerine bizim hukukumuzda da tanınan liberal bir hukukçu olan Duguit'in görüşlerine başvuralım. Şöyle diyor: «Devlet iradesi diye bir şeyden söz edilemez, sadece yöneticilerin iradesi söz konusudur. Bunlar olsa olsa kendi iradelerini açıklarlar. Bunun dışındaki bir devlet kavramı gerçekçi değildir.»

Demek oluyor ki, «Devlet kutsaldır» dediğimizde kutsadığımız egemen sınıfların çıkarlarından başka bir şey değildir.

İddianame, «Mağdur olan devlettir» diyor; ama bizim düşüncelerimiz nedeniyle devletin neden mağdur olduğunu açıklamıyor. Çünkü eğer bu açıklanırsa mağdur olanın ya da olacak olanın, sömürücü, işkenceci, baskıcı, ülkeyi yabancı sömürücüye peşkeş çeken bir avuç talancı olduğu görülecektir.

Karanlık ve kanlı bir faşizm yaşamış olan İtalyan halkı kendi tarihlerinden ders çıkararak demokrasilerini geliştirdiler.

Bilindiği gibi Mussolini özel bir yasa çıkardı. Gerekçe, devletin savunulması idi. Çünkü faşizme göre,

zarar gören devlet olabilirdi ve bu nedenle korunması gereken fert değil devletti. Devlet fertleri değil milleti temsil ederdi. Millet halk değil, ezeli, ebedi bir varlık, kutsal bir ruhtu. Bu nedenle, devlet ve milletin kutsanıldığına, dokunulmaz ilan edildiğine yalnız faşist rejimlerde rastlanır. Örneğin, «Kutsal İtalya Devleti», «Kutsal Almanya Devleti» deyimleri faşizm döneminde üretildi.

Bu anlayışa göre kişi yalnızca «inanmak-itaat etmek ve savaşmak» ile görevli idi. Kişi ancak devletin istediği biçimde ve sınırları çizili alanda düşünebilirdi.

Faşizm, sınıfları da reddeder. Ona göre toplum kahramanlık, kutsallık, millet duygusu ve devlete bağlılık ile birleşmiş bir toplumdur.

Tüm bu demagojilerin ardına gizlenen faşizm, finans sermayenin en gerici, en sömürücü, en saldırgan kesiminin açık, kanlı diktası idi.

Faşizm üzerine daha pek çok şey söylemek gerekir, ama bu kadarı yeterli.

İtalyan Anayasası bugün şöyle demektedir : «...kişi mevcut düzene ve kurala uygun düşünmek zorunda olan makina değildir. Düşüncesinin, kurulu düzene ve kurulu hukuk sistemine de uygun olması zorunlu değildir.»

Böyle bir anayasanın, düşünce tarzının var olduğu İtalya'dan Bay Savcı şikayet etmektedir.

Bizdeki uygulamaya, yani TCK 141 ve 142. maddelere gelince. Bu maddelerin kaldırılması bir yana, hafifletileceği yerde adım adım daha da ağırlaştırıldığını görüyoruz. Nitekim bizim davamızda en ağırlaştırılmış biçimi kullanılarak idamımız isteniyor. İlginçtir, demokrasimiz gelişiyor denen cumhuriyet tarihi boyunca, bu sözlerin çok kullanılması ile ters orantılı olarak bu maddeler daha da antidemokratik hale getirildi.

Bu maddelerle yasaklanan nedir? Düşünce midir, fiil midir? Yaygın kanının aksine bu maddeleri savunanlar, «Hayır, kesinlikle bu maddeler düşünceyi değil fiili suçluyor», derlerdi. Bu iddianame yaklaşık altmış küsur

yıldır süren bu demagojiyi çürüttü. Açıkça itiraf etmek zorunda kalındı ki, cezalandırılmak istenen şey düşüncedir. Bizim hukuk sistemimiz düşünce suçunun varlığını kabul etmektedir.

1980 sonrası açılan davaların hepsinde iddianameler ve hükümler, cezalandırılan düşünce değildir, diye yazıyorlardı.

Değişen nedir ki bizim iddianamemiz bunu yazamadı?

Bu davalarda hukuken yargılanan parti olamaz. O durumda yargı önüne çıkarılan kimselerin örgüt üyeliğini kanıtlamak «fiili» kanıtlamak oluyordu. İddianameler kendilerinden emin, yüksek sesle yukarıdaki tezi ileri sürebiliyorlardı.

Şimdi ise ben geldim ve partiliyim diyorum. Altmış yıllık düzen bir anda iskambilden şato gibi yıkıldı. Şimdi ne yapılacaktı? Eski güzel günleri yaratabilmek için acele ile bana bağlı bir gizli örgüt ortaya çıkarılmalıydı. Emniyette gördüğüm hüsnü kabulün nedenlerinden biri de bu idi. Bunu başaramadılar. Böylece, dünkü uydurma «fiil» gerekçesi ortadan kalktı. Geride düşünce kaldı. Yani gerçek ortaya çıktı. İkincisi, «gizlilik», bir suç karinesi idi. Yasal çalışma talebi bunu da yok etti. Yasal çalışmalarla yasal bir partinin kuruluş koşullarını hazırlamak için buradayım bu kez.

Evet, şimdi 141-142 ile gerçek hesaplaşmanın zamanı gelip çatmıştır. Bu maddelerin faşist Mussolini İtalya'sından alındığını söylemiştim. Bu, maddelerin varlık nedenini açıklamaya yeter.

Şimdi unsurlarına geçelim :

Bu maddelerin hükümleri neyi cezalandırıyor? Toplumsal kuruluş biçimi mi (yani toplumsal formasyon, düzen) yasaklanıyor? Yani sosyalist toplum mu? Böyle olsaydı, kanun koyucu, «Kapitalist düzeni koruyor, sosyalist düzeni yasaklıyorum» niye demesin? Bunu niye

ifade etmesin? Sırf muziplik olsun, bir kuyuya bir taş atayım, yedi akıllı çıkaramasın diye mi? Gerçi sonuçta böyle oldu.

Bu belirsizlik bazı çarpıtılmalara yol açtı. Yargıtay kararlarında ve bu maddelerle ilgili değişiklik gerekçelerinde yasaklanan sosyalizm değil komünizmdir dendi. Kolayca söylenip geçiliverilen gerekçeye biraz yakından bakalım.

Burada, yasaklı değildir denilen sosyalizm, bir düzen anlamında mı, düşünce, ideoloji anlamında mı kullanılıyor? Düzen anlamında ise bizim de kurmak istediğimiz budur. Komünist düzen diye bir düzen henüz dünyanın hiçbir yerinde yoktur. Bizim göremeyeceğimiz gelecek için bir öngörüdür. Nasıl bir düzen olacağı hiçbir yerde söylenmiş, tanımlanmış değildir. Yalnızca karakteri belirtilmiştir.

Eğer bu maddelerdeki müesses nizamı «düzen», «formasyon» anlamında alırsak, hangi parti olursa olsun, kapitalist iktisadi ve sosyal temelde «müesses nizamda» değişiklik yapmaksızın sosyalizmi nasıl kurabilir?

Yasaklanan toplumsal formasyon, biçim, düzen değil de düşünce, ideoloji ise, komünist düşünce ile sosyalist düşünce, ideoloji ayrımını kim yapabilir? Tek bir bilimsel düşünce sistemi vardır : Marksist düşünce. Kendi içinde farklı yorumların oluşu temeli değiştirmez.

Yasaklanan şey düzen değil de o düzenin hangi yollarla değiştirileceği, yani değiştirme biçimi mi?

Burada iki unsuru ayırmak gerekir.

Eğer yasaklanan şiddet kullanarak düzeni değiştirmekse, niye bu maddelerden şiddet unsuru kaldırılmıştır?

Kabul etmek gerekir ki, bu iş şeytana taş çıkartacak bir ustalıkla becerilmiştir. Değişiklik tartışılırken hükümet sözcüsü, «Şiddet maddenin içinde zaten var, 'tahakküm' sözcüğü şiddeti içerir» demiştir. Bunun anlamı, her madde uygulanırken, uygulanan fiilde şiddetin olup olmadığı *aranacak* demektir. Ne var ki böyle olmadı,

«zaten var» nitelemesi bu maddelerin dışında başka bir şeye, Marksizme yüklendi. Yani «Marksizmde zaten şiddet vardır, öyle ise ayrıca somut fiilde şiddeti aramak gereksizdir» dendi, böyle yorumlandı. Düşünceyi, Marksist olmayan ilerici demokrat düşünceleri de susturabilmek için bu oyun zorunlu idi.

Gerçekten de Marksizm-Leninizm'de *zaten* şiddet var mıdır? Nereden belli?

Önce, zoru ikiye ayırmak gerekir : Birincisi, yığınların zor kullanmasıdır. Bunun tartışılacak bir yanı yoktur. Buna yığınlar karar verir. Yığın eylemleri de zor demektir. Bir yasayı protesto eden, hükümetin çekilmesini istemek için miting yapan, genel grev yapan yığınlar da zor kullanıyor demektir. Bu aynı zamanda direnme hakkıdır. Direnme hakkını kimse yasa zoruyla ne halktan ne de tek tek insanlardan alabilir. Haksızlığa, adalete, sömürüye karşı direnmek insan olmanın doğal ve vazgeçilmez göstergesidir. Bir haktır.

İkincisi, yığınların silaha başvurmasıdır. Bunu da birileri ne isteyerek gerçekleştirebilir ne de —eğer koşullar dayatmışsa— yasaların zoru ile önlenebilir. Halkımızın güzel bir sözü vardır : Zor kapıdan girince şeriat bacadan kaçar. Daha yıllar önce Locke şöyle diyordu : «İhtilal topluma değil devlete karşıdır. Yönetenler insanların tabii haklarını ihlal ettikleri zaman ihtilal yoluna başvurmak yalnızca hukuki bir hak değil aynı zamanda ahlaki bir ödev olur.»

Geriye, silahlı yolu programınıza koyup koymamak kalıyor. Koymuşsanız elbette bunun propagandasını da yapacaksınız, halkı silahlı ayaklanmaya çağıracaksınız.

Böyle bir durumda hukuki bir problem ortaya çıkıyor. Suç ne zaman oluşuyor, ya da devlet cezalandırmak için ne zaman harekete geçmelidir?

Konu göründüğü kadar basit değildir. Bu problemi gerçekte daha 1789'da başlayan liberal burjuva özgürlükçü düşüncesi çözmüştür. Yasanın amacı suçu önlemek olamaz. Bu, kişinin temel özgürlüklerine saldırı getirir.

Devlet ancak suç ortaya çıktıktan sonra cezalandırma hakkına sahip olabilir.

Suç ne zaman ortaya çıkıyor? Bugün baskın görüş her silahlı eylemi, düzenin silah yolu ile yıkılması kabul etmiyor. Bir silahlı eylemi cezalandıracak başka yasa maddeleri her ülkede olduğu gibi bizde de vardır. Eylemin amacını gerçekleştirecek güçte olması aranıyor. Gerçekten de üç kişi silahlandı diye bir düzen yıkılmaz.

İtalyan Ceza Yasası'na göre, sosyalist hareketin suç olabilmesi için ihtilalci metodu benimsemesi yeterli değildir.

Marksizme gelince, Marksizmin ustaları hiçbir yerde sınıf mücadelesinin bir biçimini mutlaklaştırmamış, bu konuda sürekli uyarı yapmışlardır. Lenin, kendi pratiğinde silahlı biçimi mutlaklaştıranlarla sürekli mücadele etmiştir. Dahası, barışçı yolu tercih ettiklerini her zaman açıkça ifade etmiştir. Bunda da şaşıracak bir şey yoktur. Sosyalizm maddi zenginlikler üzerinde yükselebilir. Bir iç savaş ise bunların, yani üretici güçlerin tahribi demektir. Fakat, halkın çoğunluğu sosyalizmi istiyor ama karşı devrimciler halkı silahla ezmek istiyorlar; bu durumda siz istemeseniz de halk barışçı yolu terketmek zorunda kalır.

Şili'de sosyalistler ve komünistler barışçı yollarla, seçimle iktidara geldiler. Ama silahlı ve kanlı faşist bir darbe ile devrildiler.

Buraya kadar olasılıkları irdeledik. Bizim sosyalizme geçiş yolumuzu nasıl çizdiğimize gelince, bunu biraz ilerde açıklayacağım. Ancak şimdiden söyleyeyim ki biz sosyalizme geçişin barışçıl koşullarını hazırlamaktan söz ediyoruz.

Kısaca, Marksizmin özünde zaten şiddet vardır saptaması yanlıştır. Lenin, açıkça, «Bizim idealimizde insanlar üzerinde zor kullanmaya yer yoktur.» demiştir. (T. Y. Cilt: 30, Sh: 22).

Madem ki şiddet zorunlu değil, istenen de değil, bu durumda «tahakküm» de asla söz konusu olamaz. Şiddet

kullanıldığı hallerde bile belirttim ki bu şiddet halka, topluma karşı değildir.

Öyle ise 141 ve 142. maddelerdeki «Bir sınıfın diğer sınıflar üzerinde tahakkümü» nitelemesi teori ile tarihsel gerçekler açısından yanlıştır ve basbayağı saçmadır. Hiçbir yerde tek bir sınıfın iktidarı olmadı. İddianame bile bir yerinde bu gerçeği itiraf ediyor. (Bkz: 50. S, 1. parag.). Fakat aynı sayfada iddianamenin yazarının Marksizmi bilmediğine bir kez daha tanık oluyoruz. «Komünizm, cemiyet içinde zümre tahakkümü kurmak isteyen fikir sistemidir» diyor. Bu tanım faşizm ve diğer dikta rejimlerinin tanımıdır. 12 Eylül rejimi de bu tanımın içine girer. Çünkü faşizm mali sermayenin en gerici, en sömürücü, en baskıcı kesimlerinin (yani zümresinin) kanlı diktatörlüğüdür.

Bugüne dek iddianamelerde proletarya diktatörlüğü kavramı Marksist görüşleri, komünistleri suçlamak için yeterli sayılmıştır. Bunun nedeni, bu kavramdaki «diktatörlük» sözcüğünden kaynaklanıyor. İnsanlar günümüzde demokrasi sözcüğü ile diktatörlük sözcüğünün aynı anda kullanılmasının yarattığı paradoksu aşamıyorlar. İkincisi bu kavram, bir tarihsel dönemde sosyalizme geçişin koşullarının mutlaklaştırılmasını, günümüzdeki değişmeleri görememek sakıncasını taşıyor. Bu nedenle, TBKP programında haklı olarak bu kavramı kullanmıyoruz. Kişisel görüşüm olarak, proletarya diktatörlüğü kavramını açmak istiyorum :

Acaba işin özü nedir? Bunu anlamak için biçimsel bir karşılaştırma yaparak demokrasi ile diktatörlük arasındaki diyalektiği açıklamalıyız.

Bir rejim hem demokrasi hem de aynı zamanda diktatörlük olabilir mi?

Ulusal Kurtuluş Savaşı sonrası Mustafa Kemal dönemi ne idi? Bugünkü demokrasi tarifine uyuyor mu? Örneğin sosyalist demokrasi tek partili diye eleştiriliyor. Mustafa Kemal dönemi de tek parti dönemi değil miydi?

Üstelik parlamenter rejimden de söz edilemez. Meclisin olması ile parlamentarizm aynı şey değil.

Öyleyse bu dönem bir diktatörlüktü, ama kısıtlı bir demokratik diktatörlüktü. Ulusal kurtuluş devrimleri, emperyalizm ve işbirlikçilerine karşı diktatörlük, ulusal güçler için demokrasi demektir. Emekçi halk için ise kısıtlı demokrasidir.

Bir Batılı tarihçi, Lewis, şöyle diyor : «Türkiye'de diktatörlük... devrimci değişmeler döneminde Cumhuriyeti kurmak ve sürdürmek için elbette ki (kaba) güç ve baskı kullanıldı, ama sadece bu dönemde kullanıldı. Rejime karşı siyasal etkinlik yasaklandı ve gazeteler sıkı bir denetim altında tutuldu... ama bunun dışında tartışma ve hatta kitap ve dergi yayını oldukça özgürdü.»

Demek ki, hem demokrasi hem diktatörlük birlikte olabilir. Proletarya diktatörlüğü, «diktatörlük» sözcüğünün biçimsel anlamı ile buna benzer. İçerik olarak ise, emekçi halk için ve tüm ulusal güçler için demokrasi demek olduğu için tam demokrasidir. Emperyalizme ve sömürüye karşı diktatörlüktür. Yoksa halka karşı değil.

Bir devrim, hangi karakterli olursa olsun, kendini karşı devrim'e karşı korur. Bu meşrudur.

Yine Şili örneği hatırlansın. Seçimde halkının oyları ile iktidara gelmiş bir sosyalist hükümet, silahlı faşist güçlerce yani ABD tarafından kiralanmış generaller eliyle yıkıldı. Hükümet, bu karşı devrime eğer silahla karşı koymuş olsaydı bu meşru bir devrim olmayacak mıydı?

Seçilmiş bir hükümeti, parlamentoyu deviren, gerekçesi ne olursa olsun bir darbe, o hükümeti işbaşına getiren yasalara dayanılarak nasıl savunulabilir? Bu, hukuk adına ikiyüzlülük olmaz mı? Bizzat hukuk düşüncesinin çiğnenmesi olmaz mı? İşte size bir kez daha güce teslim olan burjuva yasallığının ve hukuk anlayışının içyüzü.

Özetle, TCK 141 ve 142. maddelerinin unsurları incelendiğinde yasaklanan şeyin sosyal düzen olmayacağı görülüyor. O zaman geriye «politik rejim» kalır. Bu

maddelerin bir politik rejimi koruduğu, bir politik rejimi yasakladığı söylenebilir ancak. Bu yorum aynı zamanda bu maddelerin varlık nedenini de ortadan kaldırır.

Müesses nizamdan «anayasal düzeni» anlamak gerekir. İddianamede şöyle tanımlanıyor : «Bir cemiyetin varlığı veya devamı bunları sağlayan, koruyan bütün kaideleri, ayrıca sermaye ve emek sahipleri arasındaki münasebeti düzenleyen esasları ve usulleri anlamak gerekir» diyor. Fakat bunun anayasal düzen demek olduğunu söylemiyor : Söz konusu ilişkiler ancak anayasalarda düzenlenebilir. Nitekim, Ankara TKP davası gerekçeli kararında, yukarıdaki tanım verildikten sonra, «Tüm bunlar anayasalarda temel yapılarıyla yer aldığına göre kısa bir ifade ile bu tabirlerden kastedilen nizam bir anayasa nizamıdır.» (Sayfa: 3) diyor.

Şimdi bu nizamın nesinin değişebilir, nesinin değişemez olduğuna bakalım.

Sayın Yargıçlar,

Anayasalar politik rejimi belirler. Nitekim 1961 Anayasası, 82 Anayasası'nın değiştirilemez, değiştirilmesi istenemez dediği husus «Demokratik Cumhuriyet»tir. Demokratik cumhuriyet bir politik rejim biçimidir.

Yukarıda belirttim ki demokratik cumhuriyet biçimi kapitalist düzende de sosyalist düzende de vardır. Sosyalist toplum, sosyalist demokrasiye dayalı cumhuriyetten başka bir şey olamaz. Fakat konumuz için bunu tartışmak önemli değildir. Önemli olan Anayasanın koruduğu şeyin ne olduğudur.

61 Anayasası ile TCK 141 ve 142. maddeleri arasında açık bir çelişki vardı. Anayasa'ya tabi olması gereken Ceza Kanunu, Anayasa'yı aşan ve ancak Anayasa ile konulabilecek bir sınırlama getiriyordu. Böylece Anayasa'ya bir de bu nedenle aykırılık vardı.

Bu çelişki görülmüş olacak ki, bu maddelerin hükmü

82 Anayasası'na 14. madde olarak girdi. Girdi ama çelişki çözülemedi. Yalnızca Anayasa'ya taşındı.

Bu hüküm Anayasa'da değiştirilmesi istenemeyecek maddelerin arasına konmuş olsaydı sırf biçim açısından belki bir uygunluk sağlanmış olurdu. Böyle de yapılamazdı.

61 Anayasası demokratik cumhuriyet rejimini koruyacak gelişmenin önünü açıyor, sınır getirmiyordu. 1982 Anayasası 14. madde ile Anayasa'nın toplumsal gelişmeye açık karakteri yok ediliyordu.

Özetle, ülkemiz hukuk sistemi de rejime bağlı olarak bir bunalım içindedir. 1982 Anayasası, hukuk sisteminin normlarını kökten değiştirmiştir. Bir toplumun kendi anayasası eliyle kendi ilerlemesi önüne engeller koyması düşünülemez. 141 ve 142. maddelerin, bir toplumsal düzeni (sistem, formasyon) yasakladığı düşünülemez. Bu hem toplumun nesnel gelişme yasalarına, hem de tarihsel gerçeklere aykırıdır. Ancak politik rejimin bu anlamda «müesses nizamın» geriye doğru değişmesi yasaklanabilir. Bu ise anayasalarla belirtilebilir; değişmeyecek olan, demokratik cumhuriyet niteliğidir. Yani Türkiye faşist ya da teokratik rejim ile yönetilemez. Oysa 1982 Anayasası'nı getiren rejim, parlamenter demokratik cumhuriyeti yok etmiştir. Biz demokrasinin daha ileri bir noktada, gerçekten çok partili, yani çoğulcu, yani çok sınıf partili olarak yeniden inşasını gerekli görmekteyiz. Böyle bir görüşü suçlamak, ancak gerilemeyi savunmak olur.

Sayın Yargıçlar,

Bize uygulanmak istenen TCK'nın 141 ve 142. maddelerinde sözü edilen «iktisadi Nizamın» ne olup olmadığı üzerine de birkaç şey söylemek gerekiyor. Bu maddelerle acaba işçi ve emekçi sınıfların öteden beri haklı olarak karşı oldukları ve son yıllarda sermaye çevreleri içinde de karşı çıkışlarının arttığı iktisadi nizam mı korunuyor? Yani bunalım içinde bocalayan şu «iktisadi nizam» mı?

Evet, gerçekten de korunan budur. Başka deyişle egemen sınıfın ekonomik çıkarı. Üstelik 12 Eylül ile bu nizam köklü bir biçimde değiştirilmiştir. Şimdi egemen sınıflar bloku içinde iyice daralmış bir avuç tekel ve holdingçinin, askersel-sanayi kompleksleri ve uluslararası tekellerin işbirlikçilerinin çıkarlarını koruyan bir iktisat politikası uygulanmaktadır. Artık bu konuda kimsenin kuşkusu yoktur.

1961 Anayasası'nın hiç uygulanma kabiliyeti olmayan ama çok önemli bir hükmü vardı : «Mülkiyet hakkının kullanımı kamu yararına aykırı olamaz» deniyordu. Bu hüküm, oldukça ileri bir anlayışı yansıtır.

Kamu zararına olamaz denmiyor, yarar unsuru ara-

nıyor. Bu hüküm, bir unutkanlık eseri olsa gerek, 82 Anayasası'na da eklenmiş durumda. Bugün uygulanan politikaların kamu zararına olduğunu, en azından göz ardı edilemez bir çoğunluk söylüyor. Bankalar, bankerler, hayali ihracat ve dış borçlanma politikalarının kamu yararına olduğunu kim savunabilir? Bu gerçeğin üstünü örtmek için «liberal politika» adı takıldı. Oysa «kamu yararı» ilkesi liberal değil «sosyal devlet» anlayışını en somut ortaya koyan bir ilkedir. Demek ki bu konuda da anayasal nizamı ihlal edenler «muarızlarımız»dır.

Bunlar bilinen gerçekler. Önemli olan, bu politikaların işçi sınıfının ve solun sorumlu tutulduğu bunalımla bağlantısıdır. Bu çok kapsamlı konuya çok kısa değinebileceğim.

En önemli nokta şudur: Politik rejimde olduğu gibi iktisat politikasında da cumhuriyetin ilanından bu yana izlenegelen politikalardan kökten farklı bir politika seçilmiştir.

Bu yeni politika ya da rotanın seçilmesinde ekonomik zorunluluklar veya ekonomik tercihler esas rolü oynamamıştır. Tercih tamamen politik, dahası ideolojiktir.

Gerçekte, ideolojik tercihlerle iktisat politikalarının seçilmesi yeni de değildir. 1946'dan beri bu böyle olmaktadır.

24 Ocak Politikası Türkiye'ye dayatılmıştır. Yalnız Türkiye'ye değil, yakasını IMF'ye kaptıran gelişmekte olan hemen bütün devletlere bu politika neredeyse harfi harfine dikte edilmiştir.

Ulusal ekonominin, dolayısıyla sermayenin bir kesiminin de zararına işleyeceği, zarar göreceği kesin olan bu politikayı sermaye çevrelerinin alkışlaması, bu politikaya, IMF'nin isteği doğrultusunda yürütülemeyeceğini iyi bilen 80 öncesinde seçimle gelmiş bir hükümetin evet demek zorunda kalması ortada ideolojik bir tercihin olduğunu apaçık gösteriyor.

Bunun böyle olduğunu en tartışmasız biçimde 12 Eylül ile birlikte görüyoruz.

80'li yılların başında ABD yönetimini, savaş yanlısı, sömürücü, militarist bir azınlık olan askersel-sanayi kompleksleri daha doğrudan biçimde ele geçirdi. Bunun sonucu tüm dünyada gericileşme, gerginlik ve savaş tehlikesi hızla yayıldı. Askersel-sanayi kompleksleri, NATO başları, uluslarötesi tekeller ve uluslararası finans merkezleri yeni bir saldırıya geçtiler. Reagan-Thatcher-Kohl üçlüsü eliyle «Yeni Sağ» adı verilen Friedman'cı, Monetarist politikalar yaygınlaştırıldı.

Bu politika, salt iktisat politikası değildi; ya da bu politikanın dayandığı ideolojik-politik yeni bir hat vardı. Daha tam deyişle, bu, «yeni sağ»ın ekonomik-politik-ideolojik-askersel programıydı. Bu programın uygulandığı ülkelerde önce demokrasi yok edildi. Halkın vahşice sömürülmesi, ezilmesi ulusal ekonominin temellerinin yok edilmesi demek olan bu program, demokrasi ile birlikte yürüyemezdi. Friedman'cı adıyla ünlenen bu monetarist politika demokrasi ile ateş ve barut gibi çelişikti.

Yeni sağın programının tamamen mantık dışı olduğunu sanmamak gerek. Metropol ülkeleri, yani kapitalizmin kalbi durumunda olan merkezleri kapitalizmin yükselen bunalımından kurtarmak, bu bunalımı bizim gibi ülkelere transfer etmek birinçil amaçtı.

Esasen ABD yönetimini 80'li yılların başında ölüm tacirlerinin daha doğrudan kontrolleri altına almaları temelde kapitalizmin kronikleşen bunalımının bir sonucuydu. Silah harcamalarını artırarak, ekonomileri militarize ederek bunalımdan çıkış planlandı.

İkincisi, kapitalist büyüme daha fazla entegre edilmeliydi. Özellikle gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerinde yapısal değişmeler gerçekleştirilmeliydi. Bu ekonomiler, kapitalizmin merkezinin çıkarına uygun modernize edilmeliydi.

Bu politika geleneksel sağın politikasıyla açıkca çatışmaktaydı. Reagan yönetiminin kendi içinde bu nedenle sert çekişmeler sürmektedir. Thatcher İngiltere'de ken-

di kabinesinde geleneksel sağ politikacıları tasfiye etti. Bizde de 12 Eylül ile birlikte aynı şey oldu.

Yeni sağın iktisat politikasının daha doğrudan amacı, ekonomik bunalımın yükünü, sermayeden emeğe, sanayileşmiş ülkelerden az gelişmiş (ya da gelişmekte olan) ülkelere kaydırmaktır.

Bu kaydırmanın olabilmesi için bizim gibi ülkelerde karşı dirençlerin yok edilmesi gerekir. Bu dirençlerden birinin demokrasi olduğunu söyledim. İkincisi ekonomik yapının kendisinden gelir. Bu, doğrudan doğruya ulusal ekonomik temelleri olan sanayi yapısıdır. Bunun da tasfiyesi gerekir. KİT'lerin tasfiyesi bu amacın dışında değildir.

Eğer ekonomi kendisini yeniden üretmek için dış desteğe gereksinim duyuyor ise bu direnç de yok edilmiş demektir.

Bu politikanın uygulanabilmesi için korumacı önlemlere son vermek gerekirdi. Ulusal piyasa, kapitalizmin uluslararası piyasasına bağımlı olmalıydı.

Şu da, unutulmamalı, kapitalizmin dünya ölçüsündeki bunalımı gelişmiş ülkeleri daha fazla korumacı önlemler almaya iterken, bize her tür korumacılığı kaldırın diye baskı yapmaktadır.

IMF programının uygulanmasında sermayenin yeniden yapılandırılması hem araç hem amaç olmaktadır.

İşte Özal Hükümeti eliyle 12 Eylül'ün başından itibaren katı biçimde uygulanan iktisat politikasının özü çok kısa olarak budur. Türkiye'nin zaten bunalımlı ekonomisi serbest piyasa ekonomisi, liberalizm sloganları altında bunalım dünyasına açılmaktadır. Türkiye serbest pazar, açık pazar olma yolundadır.

Demokrasinin olmadığı koşullarda bu politika, «alternatifi yok» diye halka dayatıldı.

Oysa kendi tarihimizde başka alternatiflerin olabileceğinin örnekleri vardı. Ne var ki yeni sağın tipik özelliği tarih bilincinden yoksun olması, pragmatist bir felsefeye sahip olmasıdır. Yani iş bitiricilik anlayışı.

1929'larda kapitalist dünyayı kriz dalgası sarmışken metropol ülkelerin dayatmalarına rağmen genç Türkiye Cumhuriyeti serbest piyasa mekanizmalarına kapısını açmamıştı. Bugün bu model, 80'lerin Türkiye'sinde aynıyla uygulanamaz; fakat ondan esinlenebilir.

Bunlara işaret ettikten sonra, 12 Eylül sonrası izlenen ekonomik politikasının getirdiği, Cumhuriyet dönemi boyunca uygulanan iktisat politikalarından köklü dönüş anlamına gelen değişikliği belirtmeliyiz.

Kısaca bu değişiklik şudur: *12 Eylül'e kadar ekonominin temel yönlendirici etmenleri iç dinamiğe dayanmaktaydı. İç dinamik, başka bir deyişle kendi karar mekanizmalarımızdı. Şimdi ise, kaynak tahsisi, gelir bölüşümü, ekonominin öncelikleri, plan hedefleri gibi esas yön verici mekanizmalar üzerinde, dünya fiyatları karar verici duruma geliyor.*

Belirttiğim gibi, dünya fiyat mekanizması serbest piyasa tarafından değil, uluslarötesi tekeller tarafından kontrol edilmektedir.

Özetle, demek oluyor ki uluslarötesi tekeller dolayısıyla emperyalizm artık iç etmen durumuna gelmiştir. İçimizdeki düşman aranıyorsa budur. Temel bir yasadır: Ekonominin kontrolünü elinde tutan, devletin de kontrolünü elinde tutar. Artık bu kontrol sistemin içine, dokusuna girmiştir.

Bağlı olarak ikinci önemli kontrol mekanizmasına da değinmek gerekir; bu da dış borçlardır. Türkiye'nin dış borçları 45 milyar dolara tırmanmıştır. Toplam dış borçların milli gelirin % 34'ünü oluşturduğunu görmekle, borçların yarattığı yıkımın ötesinde, bu mekanizmanın emperyalizm açısından nasıl güçlü bir kontrol mekanizması olduğunu tartışmasız görebiliriz.

Özetle, bu ekonomik mekanizmalarla her hükümet düşürülebilir. Bu mekanizmalarla ABD, istediği her tür askersel-politik ödünler koparabilir. İstemediğimiz halde bir savaşa bile sürüklenebiliriz. SİA Anlaşması mek-

tubunu Özal Hükümeti'nin bir pazarlık kozu olarak bile niye kullanamadığına şaşırmak gereksizdir.

Durumun korkunçluğunu anlayabilmek için birkaç cümle ile ekonominin durumuna göz atmak gerekir.

24 Ocak politikasının içe dönük hedefi sermayenin yeniden yapılandırılması ve üretici olmayan ihracatçı sermayenin elinde zenginliklerin toplanmasıdır.

DİE'nin verilerine göre maaşlı, ücretli kesimin ulusal gelirden aldığı pay 1979'da yüzde 33'lere, 1986 sonu itibari ile yüzde 18.6'ya düştü. Türkiye bu açıdan Nijerya, Kenya ve Libya'dan da geridir. Maaşlı-ücretli kesimin payı Nijerya'da ulusal gelirin yüzde 27.1'i, Libya'da yüzde 20'si, Kenya'da yüzde 41.9'u, Yunanistan'da yüzde 40.4'üdür. Bu oranlar aradaki uçurumu görmeye yeterlidir.

Öte yandan 1980 sonrasında işçiden, çiftçiden alınan 30 trilyon lira kâr, faiz ya da rant olarak sermaye sahiplerinin cebine inmiştir. *Sermaye gelirlerinin ulusal gelirdeki payı ise yüzde 43'ten yüzde 64'e yükselmiştir.*

Ayrıca, vergi sistemi daha da bozulmuş ve değişmiştir. Yüksek gelir gruplarının, vergi istisna ve muafiyetleri ve teşviklerle, vergi yükleri azaltılmıştır. Vergi kesinti oranının düşürülmesi, vergi gelirlerinin ulusal gelir içindeki oranlarını *% 20'lerden, 15'lere düşürmüştür.* Öte yandan hükümet vergi gelirlerini artırmak için, çalışan insanlara yüklenmenin yeni yollarını aramaktadır.

Bütün bunlar yetmezmiş gibi *35 milyar dolar civarında bir miktar dışa kaçırılmış durumdadır. Dikkatinizi çekmek isterim, bu miktar dış borcumuza yakın bir miktardır.*

Şimdi tekrar soralım: Ülkemizde bir sınıfın başka bir sınıf üzerine tahakkümü var mıdır, yok mudur? İkincisi, korunmak istenen «müesses nizam» bu mudur?

Sayın Yargıçlar,

Özetle: Tırmanan dış borçlarımızla, bütçesi kadar

dış borcu olan; gelir dağılımı anormal ölçüde bozulmuş; yatırım-üretim durmuş; çalışan halk üzerinde ağırlaşan sömürü ile hatta sermaye çevrelerinin belirli kesimlerinin iflası ile elde edilen gelirlerin önemli bir bölümü dış borç ödemelerine gider olmuş, ona yakın miktarı dışa kaçırılmış; varlıklı sınıfın geliri astronomik biçimde büyümekte, halkın yaşamı ise enflasyon, fiyat artışları altında cehenneme çevrilmiş; bir avuç vurguncu Batıda bile görülmeyen lüks içinde yaşarken, öte yandan işsizlik 5 milyona yaklaşmış, işsizlikten, açlıktan intihar olayları hızla tırmanmakta olan bir ülke; eğitim düzeyi, maddesel ve moral değerleri düşmüş bir ülke; bütün bunlara karşın, direnme mekanizmaları, sendikal mücadele, düşünme ve örgütlenme, toplantı ve gösteri, parti kurma ve politik mücadele özgürlükleri yok edilmiş, yani demokrasisi yok edilmiş bir halk. İşte durum, eski deyimle «manzara-i umumiye» budur.

Ve bu durumdan ülkeyi kurtarabilecek sosyal, politik güçler susturuluyor. 1946'dan bu yana sermayeye, sermayenin çeşitli partilerine özgürlük en sınırsız ölçülerde tanınırken, emeğe ve emeğin partilerine en ufak özgürlük tanınmıyor. Bu gidiş, sonuçta sermayenin bir kanadının da sesini kısmayı getirdi.

Hayır. Susmamak gerekiyor. Susmak, yukarıdaki tablonun çıplak biçimde ortaya koyduğu, halkımıza karşı işlenen suça ortak olmak demektir.

Bu bölümde buraya dek söylediğim bugünkü bunalımın ve yarınki bunalımların, onu izleyecek askersel müdahalelerin etmenleridir. Fakat önemli olan, nedenini görmek, yani bugünkü duruma nasıl ve niçin gelindiğini saptamaktır.

Her şeyden önce şu açıktır. Cumhuriyetin kuruluşu ile birlikte iki temel amaç öne konmuştu: Sanayileşme ve demokratikleşme. Görüyoruz ki bu hedefler hâlâ erişilmesi gereken hedefler olarak önümüzde duruyor.

Biz her şeyi olumsuz, her şeyi kapkaranlık göstermek istiyor değiliz.

Türkiye o günden bugüne yerinde saymadı. Elli yıl içinde gayri safi ulusal gelir yaklaşık 12 kat büyüdü, nüfusu üç kattan fazla arttı, kişi başına düşen gelir dört kat arttı, okuma yazma oranı yükseldi, sanayileşmede belirli bir yol alındı.

Ne var ki tüm bunlar sağlıklı bir gelişmenin varlığını göstermeye yetmez. Gelişmekte olan ülkelerle aramızdaki uçurum azalmadı arttı. Ekonomi büyüdü ama bu üretim güçlerinin büyümesine koşut olmadı.

1980'e kadar kamu desteği ile sanayileşme ve özel sermaye birikimi sağlama, iktisat politikasının temel yönelimi oldu.

1946, iktisat politikaları ve bunalımların kaderi açısından bir dönüm noktası idi. İddianame de 1946'yı bir dönüm noktası sayıyor. Tamamen ters bir açıdan. Çok partililiğe geçişi bunalımın nedeni olarak gösteriyor. Oysa 1946'nın bunalımlarla bağlantısı, ilk kez bu tarihte Türkiye'nin dış açık vermeye başlıyor olmasından ibarettir.

1930-46 arasında sürdürülen dış dengeyi koruyarak gelişme bu tarihte artık sona ermiştir. Dışa bağlanma politikası başlamıştır.

Şuna işaret etmeliyim: Dışa açılma ile dışa bağlanma aynı şeyler değildir. Hiçbir ülke kapılarını dışa kapatamaz. Bu nedenle dışa açılma politikasını dışa bağlanma olarak anlamamak gerekir; çünkü, Kapitalist dünya ile ekonomik ilişkiler, bu anlamda dışa açılma Cumhuriyet'in kuruluşundan beri vardır.

1946'larda Truman doktrini ve Marshall yardım planı ile ABD dünya egemenliğine resmen soyundu. *Aynı tarihlerde de Türkiye dışa bağlanma politikasını seçti.*

Bir başka deyişle Türkiye o tarihlerde dış yardıma gereksinim duyacak denli bir ekonomik bunalım içinde değildi. *Dış yardım bir bakıma Türkiye'ye dayatıldı. Hükümetlerin ideolojik-politik tercihi sonucu dış yardıma evet denildi.* Bir benzetme ile, ekonomiye uyuşturucu enjekte edildi. Böylece dış yardıma *bağımlılık* oluşturuldu.

Türkiye'nin o tarihlerde kendi gelişmesini kendi iç kaynakları ile sağlayamama diye bir sorunu yoktur. Örneğin, 1960-69 döneminde bile dış kaynakların yatırıma oranı %13.5 iken, Yunanistan'da daha yüksek %32.8, İsrail'de %65 idi.

Fakat her şeye rağmen Türkiye'de ithal ikameci politikalarla, dış açığın giderek artmasına karşın ekonomik gelişme sürdürülebildi. Dış borçların da yardımı ile yüksek bir gelişme hızı elde edildi. Tarımda makinalaşma hızlandı; altyapı yatırımları, köprüler, barajlar, santrallar yapımı ilerledi. Anadolu'nun içe kapalı ekonomisi kapitalizmin gelişimi ile kırıldı, hızlı bir kentleşme olgusu ortaya çıktı. 1970'lerde tekelleşme eğilimi de güçlenmişti artık.

1970'lerden önce, liberal politikaya geçildikten sonra *ilk ciddi kriz 1950-61 tarihleri arasında ortaya çıktı.* Dış destekli hızlı büyüme kaynak sorunu yarattı. Adnan Menderes kredi isteği ile Batının bütün kapılarını çaldı. Kredi alabilmek için önce açıkladığım gibi «içeride komünizm tehlikesi var» havası yarattı. Ne var ki ABD ve Batı bizi bizden daha iyi biliyordu. Bu gürültüye pabuç bırakmadı. ABD, Menderes'ten hızlı büyüme değil, bağımlılığı perçinleyici yapı değişiklikleri istiyordu. Ancak bunalım ortamında daha fazlasını Menderes bile yapamazdı. Daha o zamanki istek ancak 12 Eylül ile gerçekleştirilecekti.

Menderes, bu açmazı gördü. Sovyetler Birliği ile ilişkileri geliştirmeye karar verdi. Bu karar, sonra İnönü'nün ve Demirel'in kararları gibi gecikmeli bir karardı.

1954-61 krizi 27 Mayıs ile noktalandı.

1960'lı yıllarda planlı, hızlı kalkınma dönemi başladı. Sanayileşme başladı. Ulusal gelirde % 7, sınai üretiminde % 9 büyüme hızı sağlandı.

1970'lere gelindiğinde ekonomide yeniden darboğazlar belirmeye başladı. Bunalım, tarım ülkesi halinden sanayi ülkesine geçiş zorlamasının yarattığı bunalımdı. Bu bunalım ekonominin yapısal bozukluğu nedeni ile

kendini gösteriyordu. Üretim zinciri içinde ana ve ara malların üretim halkası kopuktu. Tarım sanayinin - sanayi tarımın gereksinimlerini karşılayamıyordu. Diğer yandan toplumun her kesimi ulusal gelirde kendi payını artırmak istiyordu. Bu bunalım 12 Mart ile noktalandı. Bunalımın faturası işçi sınıfına, emekçi halka çıkarıldı. Gerçekte 12 Mart nokta değil virgüldü, nokta 12 Eylül ile atıldı.

Sayın Yargıçlar,

Bunalımı doğuran problem şöyle özetlenebilir: Büyüme hızını düşürmeden gelişmeyi sürdürebilmek için iki çözüm arandı. Dış kredi bulma ve azalan özel yatırımlar yerine kamu yatırımlarını artırma; 1974'lerde kamu yatırımları öncekilerine göre 4-5 kat arttı. Ancak ortaya başka bir problem çıkıyordu: Kamu yatırımlarının finansmanı nasıl sağlanacaktı. Dış kredi de sağlanamamıştı. Geriye iki yol kalıyordu : Birinci seçenek vergileme sistemini değiştirerek, şimdiye dek nerede ise vergileme dışı tutulan varlıklı kesimlere yönelmek; çünkü emekçi halkın sırtına, seçimle gelmiş bir hükümet ancak bir yere kadar yüklenebilirdi, varlıklı kesimlere yüklenmek ise bir burjuva partisi için kolay değildi. Buna rağmen bu yönde bir vergileme planı vardı. Bu seçeneğin dışında tek ve en kolay seçenek para basımı idi. Bu yola gidildi. Bu ise enflasyonu azdırdı. Kısır döngünün biri bu idi. İkincisi, «Neden dış kredi bulunamıyor?» sorusunun yanıtında yatıyordu.

Hükümet dış açığını dış borçlarla kapatmaya yöneldiğinde, bunalımlı ekonomi, hükümetin dış dünyada «kredi güvenirliğini» azaltıyordu. Dış kredi bulunamadığı için de ekonomi bir bakıma uyuşturucu, esrar krizine tutuluyordu.

Özetle: 1980'e gelince ekonomide ciddi bir politika değişikliğinin zorunluluğu kendisini dayatmıştı. İki seçenek vardı, ya ABD ve uluslarötesi tekellerin progra-

mını bütünüyle uygulamak; yani kapitalist entegrasyonu önemli ölçüde tamamlayarak Türkiye'yi açık pazar haline getirmek ya da bugüne dek uygulanan ekonomik politikada köklü değişiklikler yaparak ekonominin dışa bağımlılığını azaltacak iktisat politikaları ile demokratik kalkınma yoluna girmek.

Göstermeye çalıştım ki, bunalım temelde kapitalizm'den kaynaklanıyor. Gelişmekte olan bir ülkede kapitalizm çerçevesinde bunalımsız gelişme düşünülemez. Ne var ki bu bunalımı, askeri darbelerin nedeni olmaktan çıkarıp gelişmenin itici etmeni haline dönüştürmek olanaklıdır. Yani daha kapitalizm çerçevesinde bu olanaklıdır.

Dışa bağımlılık azalmadığı, başka deyişle kontrol altına alınmadığı durumda darbelerin nesnel ortamı yok edilemez. Ancak, yine göstermeye çalıştım ki darbeler ekonomik bunalımın otomatik ürünü, bu nedenle kaçınılmaz sonucu değildir. Bunalım belirince, dışa bağımlılık mekanizması ve emperyalizmin politik tercihi sonucu bunalım darboğaza, kısır döngüye itiliyor. Gerisi anarşi-terör, iç düşman senaryosu yazmaya kalıyor. Öyleyse öncelikle bu mekanizma, yani dışa bağımlılık mekanizması işlemez hale getirilmelidir. Bunun için ithal ikameci, korumacı politikayı değiştirmek gerekmiyor. Ancak bu politikada köklü bir değişiklik gerekiyor. Tüketim malları üretiminin darboğazları ortadan kaldırılabilir. Vergi sisteminin yükü emekçi kesimlerden varlıklı kesimlere kaydırılabilir. KİT'ler reorganize edilir ve dışa bağımlı iktisat politikası yerine tercihli bir dışa açılma politikası izlenebilir. Dış borçlar için bir morotoryum ilan edilebilir. Bunları bir program olarak ifade etmiyorum. Yalnızca değiniyorum. Program açıklamanın yeri burası değil. Ancak, demokratik bir kalkınma programının uygulanabilmesinin iki önkoşulu vardır.

1. Bunu gerçekleştirecek hükümetin ayakta kalabilmesi gerekir.

2. Gelişmekte olan ülkelerle yakın bağ içinde, yeni uluslararası ekonomik ilişkiler sisteminin kurulması için mücadele etmek gerekir,

Her ikisi; daha geniş bir demokrasi temelinde politik rejimin yenilenmesi ve bu rejimde, toplumun gereksinimleri ile uyumlu, uluslararası koşulları dikkate alan yeni iktisat politikalarının seçimi ile gerçekleşebilir.

GÜNCEL POLİTİKA VE PROGRAM

(140, 142, 158, 159, 312)

Sayın Başkan,
Sayın Yargıçlar,

Buraya dek iddianamenin yanlı, subjektif ve temelsiz suçlamalarla dolu bir belge olduğunu ve temel tezi olan, «Dünyada ve Türkiye'de komünist partilere yaşam hakkı olmamalıdır» tezinin hiçbir ciddiyet taşımadığını gösterdim. Aynı zamanda TCK 141 ve 142. maddelerinin koruduğu iddia edilen «müesses nizam» kavramının ancak politik rejim olarak anlaşılabileceğini, fakat bu durumda tarihsel ve somut gerçeklerin tanıklığında suçlanması gerekenlerin bizler değil bizzat bizi suçlayanlar olduğunu göstermeye çalıştım.

Sorunu ortaya koyuşumuzdan da anlaşılması zor olmayacaktır ki, ülkemizin karşı karşıya olduğu politik rejim bunalımının çözümü için yeni tip bir demokrasiye gereklilik vardır. Bugüne dek uygulana gelen politikalar ve onların belirlediği işçi, emekçi sınıflara, halka kapalı politik rejimin değişmesi öncelikle politikaların değişmesi, yenilenmesi demektir. Bu konudaki görüşlerimizi iddianame bütünü ile dışta bırakmaktadır. Bu ka-

dari ile yetinseydi o denli önemli görmeyebilirdik. Ancak, iddianame baştan beri kullandığı kötü yöntemi, yani yanıltma, demagoji yöntemini burada da kullanıyor.

İddianamenin «deliller» başlığını taşıyan bölümünde yazı ve konuşmalarım yer alıyor. Bu belgeleri inceleyen herkes görebilir ki, bu yazı ve konuşmalar partimizin yeni politikasına dayanıyor ve onu anlatıyor. İşte iddianame bu yeni politikanın ifadelerini bulduğu barış ve ulusal demokrasi alternatif programının ya da TBKP program taslağının değerlendirilmesini esas almıyor. Tersine eski programımızı ele alarak bundan kısa alıntılar yaparak, TKP'nin ve dolayısıyla benim nasıl düşündüğümü, neyi savunduğumu sözde ortaya koymuş oluyor. Kuşkusuz ben partimin tüm tarihini, tüm faaliyetlerini savunuyorum. Ama bugünkü düşüncelerim, iddianamenin esas aldığı partimin güncel politikası önce Barış ve Ulusal Demokrasi Alternatif Programında, daha sonra ve tam olarak TBKP Program Taslağı çerçevesinde anlaşılabilir ancak.

Yayınlarda yer alan görüşlerimi cezalandırmak isterken TBKP'yi unutan Bay Savcı bize idam cezası vermek istediğinde TBKP'yi hatırlıyor.

İddianamenin 47. sayfasında «İddianamede adı geçen ve Türkiye'de yakalanan diğer sanıkların bugün için faaliyetlerinin TBKP Programı içinde olduğu görülmektedir» deniyor. Şu yakalanma olayını daha sonra değinmek üzere bir kenara koyalım ve Bay Savcı'ya soralım; kanıtınız nerede? Söz konusu sanıklar programın hangi bölümü ve hangi görüşlerle TBKP «faaliyetinin» içinde?

Arkadan görüşlerimize yer verileceğini boşuna bekliyoruz. Şu geliyor, «Yasadışı TKP'nin 1919, yasadışı TİP'in 1980, kurulması tasarlanan TBKP'nin 1986 yıllarından bu yana, faaliyette olduğu sezilmekte, görülmekte, bilinmektedir.»

TKP'nin kuruluşu bu kez 1919 oluverdi. Bunu da geçelim. Sanıkların «faaliyetlerinin» TBKP programı içinde olduğu henüz kanıtlanamadı. Şimdi ise TBKP'nin

faaliyet içinde olduğu savına geçildi. Biri tutmazsa öbürü tutar mantığı.

TBKP 1986'dan beri faaliyette imiş. Keşke öyle olsaydı. Bay Savcı, daha aynı cümle içinde karar veremiyor; TBKP'nin faaliyeti seziliyor mu, görülüyor mu, biliniyor mu, hangisi?

TBKP'nin faaliyetini önceden sezen Bay Savcı'yı kutlamaktan öte bir şey yapamayız. Olmayan bir şeyi sezmek bir kehanet gücünü gerektirir.

57. sayfada TBKP'nin faaliyeti konusunda bir kanıt geliyor. «Türkiye Birleşik Komünist Partisi adı altında illegal, yeni bir örgütlenmeye gidildiği... 7 Ekim 1987 tarihinde Brüksel'de yapılan basın toplantısı ile duyurulduğu öğrenilmiştir» deniliyor. Basın toplantısı metni, dava dosyasında (5. Klasör, 1. Karton) yer alıyor. Bay Savcı'yı kanıtlamaya çağırıyorum. Bu bildirinin neresinde böyle bir ibare var? Ya da başka nerede böyle bir açıklamaya rastlamıştır? Bir yerde 1986, burada 1987. Hangisine inanalım?

Hayır, olsa olsa tek bir şeyden söz edebiliriz. Burada hukukun, adaletin boynu vurulmaktadır. Bu kadar pervasızlık için insanın sırtını hukuktan başka şeylere dayamış olması gerekir.

Yukarıdaki örnekleri artırmak artık gerekmiyor. İnsan bir an önce şu iddianame denilen metni elinden bırakmak istiyor. Ne yapalım ki devam edeceğiz. Artık «deliller» bölümüne gelelim. Bu bölümde yer alan bazı yazı ve görüşlerimi tek tek ele almayacağım. Bunlar yargılamanın ilerki aşamalarında irdelenecektir. Bütünü üzerinde iddianameyi yanıtlayacağım.

Yayınların bir suç kanıtı olup olmayacağı tartışmasını da sonraya bırakıyorum. Ancak, şu kadarına değinmeliyim. Yayın yolu ile 25 dergi, 3 bildiri ile 107 suç işlediğimiz saptanıyor. Bu suçlar için 140, 142/3-6, 312/2-3, 159/1, 142/1-6 maddeleri gereği hakkımızda iki bin yıl tutarında ceza isteniyor. İnsanlık 2000 yılına girerken

bizim için de 2000 yıl ceza isteniyor olması, hiç kuşkum yok ki gelecekte de akıllarda kazılı kalacaktır.

Basın Yasası'nın süreleri açısından bakıldığında Savcılık makamının yasayı bir kenara bırakmış olduğunu görebiliriz. Oysa ancak, Kasım 1987 tarihli Yeni Yol, 1-15 Nisan 1987, 1 Eylül 1987 tarihli Atılım'lar söz konusu olabilirdi. Bu yasal açığı kapatmak için olacak, bu yayınların hangi tarihte adli makamların eline geçtiğine dair, iddianamede bir kayıt da yoktur. Ayrıca bu yayınların «gizlice sokulduğu» da kanıtlı değil. Sanırım gizlice benim soktuğum kanıtlanmak zorundadır. İddianamede Adalet Bakanlığı'nın iznine tabi olan 140, 158 ve 159. maddelerin uygulanabilmesi için gerekli iznin alındığı belirtiliyor. 1. Klasör 15. Kartonda yer alan DGM Savcılığı'nın yazısı incelendiğinde 5 broşür için başvurulduğunu görüyoruz. İddianamenin deliller bölümünde yer alan Atılım'lar ve diğerleri için izin dahi alınmamıştır. Başvuruda, «Ve broşürün tümü itibariyle ve evrak arasında sunulmayan bu tür bir çok yayınlarda» denilmektedir. Yani, belirsiz yayınlar için izin istenmiştir. Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü ise, yalnızca 5 broşür için izin vermiştir. Yani diğerleri için izin söz konusu değildir. Bu durumda bu yayınlarla ilgili suçlamaları da bir kenara koymak gerekiyor. Ancak, içerik olarak üzerinde duracağım; iddianamenin yukarıda sözünü ettiğim mugalata (yanıltma) taktiğini daha açık gösterebilmek için.

TCK'nın 140. maddesi gereğince cezalandırılması istenen nitelemeler şunlardır: (İddianamenin yaptığı seçmeyi aynen alıyorum) Faşist rejim, faşist diktatörlük, Türkiye'de işkence yapıldığı ve insanların haksız yere cezaevlerine doldurulduğu, ulusal onur ve egemenlik haklarının ABD tarafından çiğnendiği, bu rejimin ABD emperyalizminin uydusu olduğu, Nato çıkarlarının öne alındığı, insan haklarına saygılı olmayan bir rejimin var olduğu.

TCK 158/2-3, 159/1 içine: Faşist Evren-Özal diktası, Cunta, Evren-Özal çetesi, sahte parlamento;

TCK 142/1 ve 6 içine: Yaşasın Marksizm-Leninizm ve Proletarya enternasyonalizmi; bu uğurda emeğini canını vermiş olanlar;

TCK 312/2-3 içine: İşçi sınıfının haklarının elinden alındığı, bir avuç parababasının saltanat sürdüğü, devletin burjuva devleti ve yönetim şeklinin burjuva parlamentarizmi olduğu;

TCK 142/3-6 içine: Kürt halkı, ayrı bir Kürt halkının varlığını belirtme, Kürtlerin demokratik haklarından ulusal özgürlüklerinden söz etme, Kürdistan, kendi kaderini tayin hakkı. İşte dökümünü verdiğim niteleme ve düşünceler nedeni ile 2000 yılına varan cezalar istenmektedir.

TCK 140. maddesine dayanılarak yukarıdaki suçlarla, «Milli menfaatlere zarar verdiğimiz; devletin hariçteki itibar ve nüfuzunu kıracak şekilde, yabancı bir memlekette, mübalağalı ve maksad-ı mahsusa müstenid havadis ve haberler neşrettiğimiz» için cezalandırılmamız isteniyor.

İddianame yukarıdaki nitelemelerde, örneğin «faşist diktatörlük» sözümüzde özel kastımızın ne olduğunu, yani bunu niye söylediğimizi belirtmiyor. 12 Eylül demokrasiydi de biz sırf düşman olduğumuz için mi bu nitelemeyi yapmışız. 12 Eylül bize karşıydı, 12 Eylül'de hukuk çiğneyerek TKP operasyonları yapıldı. İşkenceler yapıldı. Yalnız bize değil tüm sola ve demokrasiye saldırıldı. Bana değil, özel kastlarının ne olduğunu 12 Eylül'ü yapanlara sormak gerek.

Sonra, faşist diktatörlük nitelemesi ya da Türkiye'de işkence yapıldığı sözlerimiz asılsız mı? Mübalağa mı? Her ikisi birden olamaz.

Milli menfaatlere zarar verme konusuna gelince sorgunun başlarında yabancı kaynakların 12 Eylül'ü nasıl değerlendirdiği ile örnekler verdim. Avrupa Parlamentosu'nun raporları biliniyor. Af örgütünün ve Helsinki

Watch da öyle. Bu çevreler, özellikle Af örgütünün komünistlerin etkisinde bir örgüt olmadığını bilir. Bu çevreler, yabancı basın haberlerini bizden almaz. Kaldı ki günümüzde bir ülkede olan bitenler bir sır olarak kalamıyor. Bu nedenle bu suçlama temelsizdir.

Kaldı ki, bizim sormamız gerek, yukarıdaki sözlerimizin milli menfaate zarar verdiğine kim karar verecek? Savcı mı, Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü mü? Milli menfaate zarar vermek için gerçekten devlet sırrı olan bir şeyi ifşa etmemiz gerekir. Ayrıca biz bir niteleme yapmaktayız. Faşist Rejim bilimsel bir nitelemedir. Kuşkusuz onur duyulacak bir nitelik değildir. Ama küfür de değildir. Ve ne haber ne de havadis katagorisine girmez.

Şimdi asıl konuya gelelim. 12 Eylül ile artık geniş bir değerlendirme yapmış bulunuyoruz. Buradan da anlaşılabilir ki, 12 Eylül rejimini faşist olarak nitelememiz özel bir kasıta değil bir gerçekliğe dayanmaktadır.

Bay Savcı iddianamede 12 Eylül ile ilgili bir değerlendirme yapmaktan özenle kaçınmış. İddianamenin bizi neden suçlamak istediğini anlayabilmek için sormam gerekiyor, 12 Eylül nasıl bir rejimdir, demokrasi midir değil midir?

Gerekçelerini sormuyorum, bunu tartıştım. Politik rejim dendiği zaman şimdiye dek tarihin bildiği rejim tiplerinden hangisidir? Yoksa haklı sayılabilir nedenlerle sırf açık konuşmamaktan dolayı keşfedilmiş olan «ara rejim» gibi dünya alemi güldüren yeni rejim tipleri mi tarif edeceğiz? Faşist nitelemesi bizim gibi ülkelerdeki askeri darbeler için her zaman tartışmalıdır. Ama bu bilimsel nitelikli bir tartışmadır. Otoriter dikta rejimi de denebilir. Bu tartışma, 12 Eylül'ü yapanları aklayıcı ya da suçları hafifletici bir ayırım değildir. Bu nedenle burada bizi ilgilendirmiyor. Bu tür tartışmalar bile solun bir küfür olarak bu nitelemelere başvurmadığını göstermektedir.

Başbakan Özal «Demokrasiyi biz getirdik» dememiş

miydi? Demek oluyor ki, öncesi demokrasi değildi. Sonrasının ne olduğuna girmeden önce bu konuda, bizim gerçeği ifade etmemiz nedeni ile cezalandırılmamızı isteyenler şunları düşünmelidir:

Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni iskatın, halkın seçtiği siyasi partileri kapatmanın, Anayasa'yı ilga etmenin yasal ya da meşru sayılabilmesi için Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununa dayanmak yeterli midir? Eğer bu yeterli olsaydı 1982 Anayasası'nın geçici 15. maddesinin ardına sığınılarak bu dönem ile ilgili her türlü karar ve tasarruflardan dolayı her türlü cezai ve hukuki sorumluluk ileri sürülmesi engellenmezdi.

Bu madde 1983 seçimlerinde de hâlâ yürürlükteydi. Üstelik bu seçimlerin hangi ortamda yapıldığını dünya âlem bilmektedir. Bırakalım kapatılan partiler üzerinde süren yasağı, yeni kurulmuş bir parti, BTP de kapatıldı. Ayrıntılarına girmek istemiyorum. Bu seçimler ne demokratik ortamda yapıldı ne de demokrasi getirdi. Demokrasiye son verenler eliyle demokrasi getirildiği görülmemiştir. Demokrasi olmayan şeyden demokrasi çıkmaz. Ancak demokrasi, demokrasi olmayanı bütün sonuçları ile birlikte ortadan kaldırdığı zaman demokrasiden söz edilebilir. Günümüzün sancısı da esasen buradan kaynaklanıyor.

Bu dönemde de DİSK, Barış Derneği, TÖB-DER davaları sürmekte idi. Diğer sol örgütlerle birlikte TKP davaları sürmekte idi. Bu tarihlerde ayrıca SODEP, DYP veto edildi. Cumhuriyet, Tercüman, Milliyet, Nokta, Milli Gazete, Günaydın, Hürriyet, Yeni Gündem kapatıldı. Nadir Nadi, Oktay Akbal, Nazlı Ilıcak, Metin Toker hakkında davalar açıldı. Günaydın Gazetesinin kapatılmasına neden olan haber: «Devletten 115 milyar alan banka, banker ve şirketlerin hepsi de aile kuruluşları», «Bu asgari ücreti bir gün bile devam ettirmek zalimliktir. Fiyatlar her gün artarken asgari ücreti 7 bin 200 liraya artıracak asgari ücret komisyonunun toplantıları uzayıp gidiyor», «İki hafta sonra yapılacak genel seçimler-

de Ankara'daki generallerin 'yeni dönem' diye niteledikleri bir dönem başlıyacak. Bu dönemin demokrasi ile hiç ilgisi yok.» (Avrupa Konseyi) «6 Kasım seçimi ile oluşacak parlamentonun demokratik nitelik taşımayacağını» (Frankfurter Allegemeine Zeitung, Ekim 1983) açıklıyordu. Barış Derneğinden 18 kişiye 8 yıl, 3 kişiye 5 yıl hapis cezası verildi. «Adana'da Akbank şubesi soyulmuş, 2 milyon çalınmış» haberine yayın yasağı konuldu.

Göstermelik bir seçimden başka rejimde değişen ne idi?

TKP davalarında iddianameler bizi 12 Eylül'ün gerekçesini oluşturan ortamı hazırlamakla suçluyordu, davaların sonuçları bu savları yalanladı, düşünce suçu nedeniyle insanlara ağır cezalar verdi. Bunca haksız uygulamanın, işkencenin, haksız tutuklamaların hesabı görülmeyecek midir? Başka bir yerde değil, yargının önünde, hep sözü edilen bağımsız yargı önünde. Ben hesabımı veriyorum, verdim bile. Bay Savcı bizi TCK 146. maddesi kapsamına sokabilmek için az çaba harcamadı. Olmadı, olamazdı. Biz demokrasiyi savunuyorduk. Fakat yine 146 ve 147. maddelerden dolayı benim gibi herkes de, bizi suçlayanlar da hesap vermeye hazır mı? Üstelik usulüne uygun polis sorgulamasından da geçmeksizin.

Cumhurbaşkanı'na hakaret söz konusu olamaz. Çünkü ben seçilmiş bir Cumhurbaşkanı için bu maddenin geçerli olduğunu sanıyorum. Ve nihayet demokratik bir rejim için esas olan demokratik bir anayasanın varlığıdır. 1982 Anayasası'nın demokratik bir anayasa olmadığına bir kanıt getirme gereğini hiç duymuyorum. Eğer ben bugün açılmış bir dava ile, referandumda hayır dediğim için yargılanıyorsam, hâlâ böyle bir dava hakkımda açılabiliyorsa, bu, o referandumun TKP'nin başından beri açıkladığı gibi süngülerin gölgesinde yapıldığının, demokratik olmamak bir yana referandum bile olmadığının bir kanıtıdır. Aynı zamanda bugünkü rejimin henüz demokrasi olmadığının ve otoriter bir rejimi kurumlaştırma çabalarının da göstergesidir.

Şimdi de biraz espri. Bir Komünist Partisi Genel Sekreteri'ne «Yaşasın Marksizm-Leninizm» dediği için komünizmi övme suçu isnad ediliyor. (142/1-6) Ya ne dememi bekliyordunuz Bay Savcı? Hiç kuşkunuz olmasın, «tarihin ender rastlanır olayları» kitabına geçebilecek bir espridir bu. Ben kendim için «Yaşasın» desem bu da komünist propagandaya girmeyecek midir? Evet, bütün kargaşa «biz komünistiz» diyerek ortaya çıkmamızla başladı. Bu yeni durum algılanana kadar da sürecektir.

TCK 142/3-6. bentlerinde belirtilen suça gelince, Kürt halkının varlığı ile özgürlüklerinden söz etmiş olduğum için Anayasa'nın tanıdığı kamu haklarını ırk mülahazası ile kısmen veya tamamen kaldırmayı hedef tutan veya milli duyguları yok eden, zayıflatan bir suç işlemiş oluyoruz.

Kürt ulusal sorunu konusundaki görüşlerimi biraz aşağıda başka bir nedenle belirteceğim. Bu maddeye bağlı olarak konuşmayı reddediyorum. Bu maddenin bana uygulanmasını reddediyorum. Tüm dünya bilir ki komünistler ırkçılığa karşıdır. Ne bir başka ırkı yüceltirim ne de kendi ırkımı. Irkçılık artık nesli tükenmekte olan çağdışı bir anlayıştır. Bu iddianame benim hem proleter enternasyonalizmi dediğim için cezalandırılmamı istiyor hem de bu madde ile. Her şey olabilir de işte bu olmaz. Kürt halkının varlığından söz etmekle Anayasanın tanıdığı hangi kamu haklarını kaldırmış oluyorum anlaşılır gibi değil. Olsa olsa tersi söylenilmeli idi. «Herkesin din, dil, ırk ve cinsiyet gözetilmeksizin» yasalar önünde eşitliğini savunmuş olabilirim ancak.

TCK 312/2-3. maddeleri gereğince işçi sınıfının haklarının elinden alındığını, bir avuç para babasının saltanat sürdüğünü söylemekle, halkı sınıf farkı gözeterek kin ve düşmanlığa açıkça tahrik ettiğim iddia ediliyor. Önceki bölümde ekonomik sorunlara değinmiştim. İscilerin, emekçilerin ücretlerindeki korkunç düsüş rakamlarla ortadadır. İşverenler bile timsah gözyaşı dö-

kerken böyle bir suçlamayı ciddiye almak olanaksızdır. İşçiler, emekçiler acımasızca ezilirken bunu açıkça söylemeyi cezalandırmak bu maddede yazılı «tahrik» suçundan başka bir şey olamaz. Dahası bu suçlamanın emekçi halka karşı tam bir duyarsızlık örneği olması yanı sıra bugün bu yasalarla bir avuç para babası vurguncunun, sömürücülerin çıkarlarının korunduğunun da kanıtıdır. Bir daha soruyorum : Ekonomisi, devleti, yasaları ile hangi sınıfın tahakkümü vardır bugün?

Devletin burjuva devleti, yönetim şeklinin burjuva parlamentarizmi olduğunu ifade etmiş olmam yine 158-159'a göre suç sayılıyor. İşte bir espri ile daha karşı karşıyayız. Bir burjuvaya, burjuva denildiği için bunu hakaret saymak olsa olsa bize özgü bir şey olabilir. Burjuva olduğunun bile bilincinde olmayan burjuvazinin olduğu bir ülkedeyiz. Bay Savcı, yukarıda değindiğim gibi, suçladığı yazıları okumamış.

12 Eylül'ün burjuva parlamentarizmini yok etmesine karşı çıkıyoruz. «Burjuva parlamentarizmi» dememiz nasıl suç olur? Burjuvazinin korumaktan acze düştüğü parlamentonun bir kurum olarak bugün varlığını savunuyoruz. Bay Savcı, suçladığı yazıların içinde ne yazdığının farkında değildir. Dahası, faşizm nitelemesi gibi, burjuva nitelemesini de küfür zannediyor.

Yüksek sesle telaffuzdan korkulmasın. Kapitalizm varsa işçi sınıfı da vardır, burjuvazi de. Burjuva partileri varsa komünist partiler de kaçınılmaz olarak var olacak. Tersi eşyanın tabiatına aykırıdır.

Sayın Yargıçlar,

«Milli menfaatler» kavramının, tam da bu kavramın içeriğine aykırı olarak nasıl kullanıldığının size parlak bir örneğini sunmak istiyorum.

İddianamenin 116. sayfasında benim Atina'da düzenlemiş olduğum basın toplantısının metninden özetlemeler yapılmış. Biz de aynı metinden iki alıntı yapa-

cağız. «İki ülkeyi birbirine kışkırtan ABD emperyalizmi ve NATO başlarıdır. İki ülkenin halklarının zararına olan silahlanma yarışını kışkırtanlar da yine aynı çevrelerdir. Durum böyle iken, baş düşman belli iken her iki ülkenin birbirini baş düşman ilan etmesi akla aykırıdır.», «Şunu çok açıklıkla söylemek isterim: Türkiye'nin demokrasiye dönmesine yardım her şeyden önce bu tür gerginliklere ve çatışmaya fırsat vermemekle sağlanabilir.»

Bu sözlerimin yanı sıra ülkemizde demokrasinin olmadığını söylüyorum. İddianame yukarıdaki sözlerimi hiç dikkate almamış, «demokrasi olmadığı» sözlerime dayanarak devletin «milli menfaatlerine» zarar verdiğimi ileri sürüyor.

İşte size ancak demokrasinin olmadığı ülkelerde görülen, temeli Hitler ve Mussolini Faşizmine dayanan, hükümetle devleti, hükümetin çıkarları ile ulusal çıkarları aynı görme anlayışı.

Atina basın toplantım hem Yunanistan'da hem de Türkiye'de çok yankı yaptı. Bu toplantı, TKP'nin ulusal nitelikte olmadığı savlarını paramparça etti. TKP'nin politikasına karşı suskunluk duvarı ilk kez delinmişti. Bilinen bir sağ gazete dışında tüm gazeteler bu basın toplantısını şu manşetle verdi: «TKP Ege'de Türkiye'nin çıkarlarını savundu», «TKP, Türkiye'nin Ege'deki hakları gözardı edilerek sorun çözülemez dedi», «Kutlu, Ege sorununun çözümü için diyalog politikası önerdi». YKP ve Yunanlı barış güçleri ile birlikte Ege'de savaşa karşı çıktık, barışı ve iki halk arasında dostluğu savunduk. Değerli barışsever, halkımızın dostu, dostum M. Theodorakis'in kurucuları arasında olduğu Türk-Yunan Dostluk Derneği'ni, girişimlerini destekledik.

Sayın Yargıçlar,

Delillerin incelenmesi aşamasına geldiğimizde, bu basın toplantısının tam metnini, yerli ve yabancı basın-

da çıkan yorumları bir dosya olarak sunacağım. İddianamenin basın toplantısı metninde nokta nokta koyarak geçtiği bu bölümlerde ulusal çıkarların savunulduğunu göreceksiniz. O zaman bu noktalar ünleme dönüşecektir. Kaldı ki iddianameden yaptığımız yukarıdaki alıntı bile Bay Savcının gizlemeye çalıştığı şeyin, partimizin ulusal nitelikte bir parti olduğu gerçeğini kanıtlamaya yeterlidir.

Asıl dikkatinizi çekmek istediğim bu da değildir. Milli menfaat kavramının demagojik kullanımıdır. Özal'ın yasakların kalkması ile ilgili referandumda «Mavi Yunan rengidir» sözlerini ve Isparta'da mitingde «Yunan gâvuru gibi kaçıyorlar» sözlerini henüz unutmadık. Bugün Özal hükümeti bizim önerdiğimiz kapsamda olmasa bile diyalog politikası izliyor. Eğer bu politika ulusal çıkarlara en uygun olanı ise demek ki önceki politika değildi. Ya da başka bir deyişle, demek ki bizim önerdiğimiz barış ve diyalog politikası ulusal çıkarlara en uygun politikaydı. İşte gerçek budur. Bay Savcı tüm diğer söylediklerimizi bir yana koyup, yurtdışında rejimin demokratik olmadığını söylediğimiz için, yalnızca bu nedenle «milli menfaatlere» zarar verdiğimizi söylüyor.

Böylece bir gerçek daha ortaya çıkıyor: Bir hükümet «milli menfaatlerin» temsilcisi değildir. Bir dönemdeki geçerli rejim de değildir. Ancak halkın özgür iradesi ile serbest demokratik rejimlerle oluşmuş parlamento, ulusal çıkarın ne olup ne olmadığını tartışabilir. Öyleyse rejimi, hükümeti, bir politikayı yurtdışında eleştirmeyi milli menfaatlere zarar veriyor gerekçesi ile önlemek, yurttaşların temel hak ve özgürlüklerini yok etmektir. Bu nedenle TCK 140. maddesi de 141 ve 142. maddeleri gibi çağdaş düşünce ve çağdaş hukukla çelişiktir.

Kıbrıs sorunu bugün Türkiye'nin bir başka önemli sorunudur. Biz bağımsız, toprak bütünlüğü olan, federatif, üslerden ve Türk askerleri de içinde olmak üzere

tüm yabancı askerlerden arınmış bir Kıbrıs tezini savunuyoruz. Yarın aynen Ege konusunda olduğu gibi bu tezimizin de geçerli olduğu, başka bir çözümün olmadığı görülecektir. Türkiye'nin bu tezi dış baskılarla kabul edeceği yerde kendisinin gerçeği görüp şimdiden kabul etmesi herhalde en akıllı ve ulusal çıkarlara en uygun yoldur.

Açıkça ve somut görüldüğü gibi TKP ulusal çıkarların gerçek savunucusudur. Sırf «arkadaşlık» hatırı nedeniyle Ege için hazırlanan Rogers planını kimlerin kabul ettiğini de biliyoruz.

Sayın Başkan,
Sayın Yargıçlar,

İddianame, TCK 142/3-6 maddeleri gereğince «Kürt Halkı», «Kürt halkının ulusal özgürlükleri tanınmalıdır», «Kürdistan» sözlerinden dolayı cezalandırılmamı istiyor. İddianameye göre bu düşünceler, «Türkiye'deki yaşayan herkesin Türk olduğu fikri hilafına» söylenmiş sözlerdir.

Hemen belirteyim ki, evet böyledir. 1982 Anayasası'nın 66. maddesinde «Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı herkes Türk'tür» denilmektedir. 1924 Anayasası 88. maddesinde ise «Türkiye'de din ve ırk ayırt edilmeksizin vatandaşlık bakımından herkese Türk denir» der. 1961 Anayasası'nın 54. maddesi «Türk devletine vatandaşlık bağı ile bağlı herkes Türk'tür,» diyor.

Görülebilir ki, 1982 Anayasası uygarlık anlayışı bakımından 1924 Anayasası'ndan da geri gitmiştir. Gerek 1924, gerekse 1961 Anayasaları vatandaşlık statüsünü belirlerken 1982 Anayasası «ırkçı» bir anlayış getirmiştir. Etnik özellikle yasal statü birbirine karıştırılmıştır.

Kendini etnik olarak Türk kabul etmeyenler ne yapsınlar, vatandaşlıktan mı çıksınlar?

İnsanların ırk ve etnik özellikleri yasalarla çizile-

mez. Bir insan kendini nasıl hissediyorsa ona göre Türk' tür, Kürt'tür, Ermeni'dir. Bugün «Kürt halkı vardır» sözünü suçlamak için izandan uzak olmak gerekir. Burada Kürt halkının varlığını kanıtlamaya çalışmayacağım. Kendine karşı yalan söyleyemeyecek olan hiç kimse Kürt halkının varlığını reddedemez. Fabrikada, mahallede, okulda, kışlada Kürtlerle içiçe yaşayan hiçbir Türk «Kürt yoktur» diyemez. Birtakım uydurma tarih teorileri ile de bu gerçek örtülemez. Ülkemizde eski rakamlarla on milyonu aşkın Kürt vardır. 1945-1951 yıllarında yapılan Genel Nüfus Sayımı dökümlerine, daha öncekilerine bakınız. Orada Kürtçe konuşan vatandaşlar olarak nüfus sayımı rakamları verilmektedir.

Evet, Kürt halkı vardır. Ülkemizde «Kürt halkı» sözcüğünü yüksek sesle telaffuz edemeyenlerin yapacakları tek şey kendi düşünceleriyle hesaplaşmaktır. Sorun, gerçekler karşısında bir insan olarak tutum alma sorunudur. Bunu başaramayanlar ülkemizin bugünkü sorunlarının çözümünde bir rol oynamak yerine bu sorunların altında yalnızca ezilirler.

Asıl önemli olan Kürt Ulusal Sorununun politik çözümüdür. Çözümün birinci koşulu, önkoşulu Kürt halkının varlığını kabul etmektir. İkincisi, tarihi gerçeklere gözünü kapamamaktır. Bugün Kürt halkı, yıllardır yaşadıkları bölgeden göçe zorlanıyorlar. Bu resmi politika Şeyh Sait isyanı sonrasına kadar dayanır. Kürtlerin zorla göçürülmesi 14 Haziran 1934 gün ve 1510 sayılı İskân Kanunu ile sürdürülmüştür. Şeyh Sait isyanı ise resmi açıklamaların dışında aydınlatılması gerekli tarihsel bir olaydır. Hükümet yanlısı yazarlardan olan Falih Rıfkı Atay, daha duruşmalar sürerken 29 Mayıs 1925 günlü Hâkimiyet-i Milliye'de «Acaba şark isyanı bizim ilk günlerde hükmettiğimiz gibi bir irtica hareketi değil de, siyasi ve milli bir ihtilal mi idi?» diyecektir. Üçüncüsü, Kürt ulusal sorununun bir ulusal mutabakat (uzlaşma) konusu olduğunu görmektir.

Geçtiğimiz yıl partimiz, benim imzamla şu satırlarla

başlayan bir mektup hazırlamış ve göndermiştir : «Türkiye Komünist Partisi 5. Kongre'sinden sonra ısrarla izlediği ulusal diyalog kurma çizgisinin gereği olarak, genel çıkarları ilgilendiren konularda, farklı görüşlere sahip olsalar da ülkemizin siyasal ve toplumsal örgütlerine partimizin görüşlerini her fırsatta açıkça ve samimi bir şekilde iletme, onların görüşlerini öğrenmeye çalışma kararı vermiştir. Tarafımdan yazılan bu mektup, parti liderlerine, politika ve devlet adamlarına, toplumsal örgütlerin yöneticilerine ve bazı basın mensuplarına söz konusu karar gereğince gönderilmiştir.

Biz, Kürt sorununu ve buna ilişkin son gelişmeler üzerine görüşlerimizi, kaygılarımızı ve önerilerimizi sizlerle paylaşmak istiyoruz.»

Bu mektup, ülkemizin en yakıcı sorununda bir diyalog ve mutabakat çağrısıydı. Çağrımızda, diyalog için Kürt sorununun gerçekten zor bir konu olduğunu belirtiyor, fakat «bu konuda eğer muhalefet güçleri arasında bir diyalog kurulamazsa tehlikeli gelişmelerin yanı sıra, Türkiye'yi barış, demokratik istikrar ve kalkınan ülke yapmak hayli zorlaşacaktır» diyoruz. Devamla, bu konudaki görüşlerimizi açıklıyoruz.

Kürt ulusal sorunu, çok uluslu farklı etnik gruplardan oluşan feodal Osmanlı İmparatorluğu'ndan Türkiye Cumhuriyeti'ne miras kalmış, çözülmeden bugüne kadar aktarılmış bir sorundur. Bugün bu konuda çok farklı görüşlerin olduğu bir gerçektir. Kürt sorununa 60 yıl öncesinin anlayışı ile yaklaşamayız. Bölgemizdeki karmaşık koşullar ister Türk, ister Kürt olsun bu topraklarda yaşayan sağduyu sahibi herkesi yeni bir durum değerlendirmesi yapmaya yöneltmeli, vicdanlarda ve bilinçlerde genel kabul görecek bir uzlaşma sağlamalıdır.

Her şeyden önce bugünkü akıl dışı politikayı reddetmek gerekir. Kürt halkının varlığını kabul etmeme, Kürt dili ve kültürünü yok etme, askeri operasyonlarla Kürt halkını kırma ve sindirme, köy korucularının silah-

landırılması yoluyla kan davalarını tahrik ederek bu halkın ulusal birliğini parçalama, sınırlarımız ötesinde Irak Kürdistanı'nda askeri operasyonlar düzenleme vs.

Türkiye'nin, barış ve demokrasi için dün bir araya gelemeyen güçlerin bir araya gelmesine gereksinmesi vardır. Bu konuda ne yazık ki Kürt ulusal sorunu ayırıcı bir nokta olarak kullanılıyor. Bugün uygulanan bu politikaları reddetmek bu olumsuzluğu ortadan kaldırmak için ilk adımdır. Böylece emperyalizmin, bölünmeleri kışkırtma taktiği bozulabilir.

Kürt sorunu üzerinde şu temellerde bir ulusal mutabakatın sağlanabileceğine inanıyoruz :

1. Türkiye Cumhuriyeti'nin toprak bütünlüğünü ve sınırların dokunulmazlığını bir başka devletin karşısında savunmak ve aynı zamanda başka devletin toprak bütünlüğüne ve sınırlarının dokunulmazlığına saygı göstermek,

2. Kürt sorununu bir toprak talebi olarak görmekten çıkmak gerekir. Türkiye Cumhuriyeti sınırları dışındaki herhangi bir Kürt devleti Türkiye'den toprak talebinde bulunmuyor. Öyleyse Kürt sorunu, Türkiye'nin toprak bütünlüğünü ve sınırlarının dokunulmazlığını tehdit eden bir dış tehlike sayılmamalıdır. Kürt parti ve gruplarını öteki yasal ve yasadışı partilerden farklı görmemek gerekir.

3. Kürt sorunu Türkiye'nin bir iç sorunudur. Hiçbir yabancı devlet karışması olmaksızın her şeyden önce Kürt halkının özgür iradesi temelinde her iki ulusun ortak çıkarları gözetilerek çözümlenebilir.

4. Bu sorunun çözümünde şiddet dıştalanmalıdır. Ancak, bir devlet olarak şiddete en önce son verilmelidir. Bu sorunun *adil, demokratik, barışçı ilkeler temelinde* çözülme isteği somut olarak ortaya konmadan başkalarını şiddete başvuruyor diye suçlamak anlamlı değildir. Barışçı çözüm için somut adımlar atılmalıdır.

Kendi kaderini kendinin tayin etme ilkesi Türk ulusuna yabancı bir ilke değildir. Türk ulusu bu ilkeyi

bayrak edinerek cumhuriyeti kurdu. Bugün kendi rejimini kendisinin belirlemesi anlamında kendi kaderini tayin hakkını elde etme sorunu ile karşı karşıyadır. Bugün tüm insanlık da benzer durumdadır. İnsanlık nükleer bir savaşta yok olmamak için kendi geleceğine kendisi sahip çıkmaya çalışıyor. Kısaca bu ilke her halkın en doğal hakkını anlatır.

Kısaca, Kürt halkının ayrılma hakkı da içinde kendi kaderini tayin hakkı bir toprak sorunu değildir. Türk halkı, Kürt halkı ile birlikte, kardeşçe yaşama arzusunu somut politikalarla göstermek zorundadır. Her iki halk Kürt halkının özgür iradesini ortaya koyabileceği koşullarda birlikte, beraberce, kardeşçe yaşayabilir.

Biz işte böyle bir politika savunuyoruz.

Şunu da eklemeliyim: Önceleri sürekli TKP-PKK işbirliğinden söz edilirdi. Yaptığım basın toplantılarıyla böyle bir işbirliğinin olmadığını kanıtladım. Fakat, bu kez de TKP-PKK düşmanlığı propaganda edilmeye başlandı. Biz düşmanlık politikalarına karşıyız. Kimsenin düşmanı değiliz. Elbette çocukların, masum insanların öldürülmelerini reddediyoruz. Aynı zamanda askeri operasyonların giderek bir katliama dönüşmesinden de endişe ediyoruz. Kısaca her iki taraftan da öldürme olaylarını benimsemiyoruz. Eğer Kürt sorununa adil, demokratik, barışçı çözüm bir an önce sağlanamazsa açılan bu yara asla kapanmaz.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Helsinki Nihai Senedi ve diğer uluslararası sözleşmelerin gereği yerine getirilmelidir.

Sayın Başkan,
Sayın Yargıçlar,

Göstermeye çalıştım ki, 12 Eylül, Türkiye'nin ekonomik, sosyal, politik, kültürel, düşünsel ve hukuksal her alanında köklü bir geriye gidiştir. Bu geriye gidiş 12 Eylül'ü yapanların bilinçli tercihlerini de aşan bir

durumdur. 12 Eylül ülkemizin tarih içindeki uzun yürüyüşünde geldiği, bir ölçüde kaçınılmaz olan bir noktadır. Hiçbir şey yoktan var olmaz, hiçbir şey gökten düşmez. 12 Eylül'den önce 11 Eylül vardı, 12 Mart'tan önce 11 Mart vardı. Kısaca Türkiye 12 Eylül'e adım adım geldi.

Gelinen noktanın tarihsel bir açıklamasını yapmak zorunludur. Zorunludur, çünkü gelecek başka bir biçimde aydınlatılamaz. Toplumlar bizim istek ve dileklerimize göre bir kalıba girmezler. Marksist düşüncenin en büyük üstünlüğü toplumsal gelişmeleri doğru biçimde kavramamıza ve böylece dünyayı değiştirmeye yardım etmesidir.

Türkiye her alanda bir tarihsel çözülme süreci içindedir. Geri düşünce ve yapılar tüm canlılıklarını yitirdiler ve artık çözülüyorlar. Yükselen dayanılmaz çürüme kokusu buradan geliyor. Bu geri sosyal düşünce ve yapılar toplumsal ilerlemenin ayak bağı oldular. 12 Eylül bir bakıma bunu çözdü. En geriye özgürlük tanındı. En geriyi, en ileri noktaya, iktidara getirdi. Bir başka deyişle gün ışığına çıkardı. Bu durum çözülme ve çürüme sürecini hızlandırdı. Çürüyen artık kokmaya başladı.

Cumhuriyet tarihinin hiç bir döneminde devlet yönetiminde, politikada, ticarette, ahlaksızlık, erdem düzeyine çıkmamıştı. Bugün halkı, ülkeyi yalnız sömürme değil, talan edenler onurlandırılıyor. Emeğe, hakka, hukuka karşı böylesine açıktan ve pervasızca saldırıya tanık olunmamıştır. Kültürel, ahlaki çöküş hiç bu kadar hızlanmamıştı. Devlet yöneticilerinin burjuva da olsa kalitesi hiç bu kadar düşmemiş, politika, kültür bu kadar sıradan hale gelmemişti.

Bugün devlet yönetiminde olanların çoğu sonradan görme, talancı bir katmandır; tarih bilincinden, burjuva kültüründen bile yoksundurlar. «Çal çırp, köşeyi dön» felsefesi, en iyimser söylenişiyle pragmatizm, topluma egemen oluyor. Rüşvet, hırsızlık artık utanılacak bir şey olmaktan çıkmıştır.

Toplumun ekonomiden politik yaşama kadar militarize edilmesi, insanların nefes alamayacakları ölçüde düşünce ve eylemlerinin yasalar çerçevesi içine alınmaya çalışılması, korkunun toplumda düzenleyici bir norm düzeyine kadar yükselmesi toplumu hızla deforme ediyor. Geleceğe karşı umutsuzluk, yarına karşı güvensizlik insanlarımızda tüm yaşama sevincini, direncini yok ediyor.

Sınıf farklarına rağmen bir toplumu birleştiren ortak değerler, ortak ulusal davranış biçimleri vardır. Yardımlaşma, dayanışma duygusu, iyi gelenekler, ulusal kültürün birleştirici özellikleri vardır. Kapitalizm bu değerlerde çözülme yaratır. Bireyci, fırsatçı, tüccar kafalı yapar insanları. Ne var ki, kendi tarihsel gelişimi içinde burjuvazi kendi kültürünü de yaratmıştır. Bugün kapitalist dünya bir uygarlık ve kültür bunalımı yaşıyor, kitlesel kültürsüzleşmeye doğru gidiyor olsa da, bizim durumumuz onlardan çok daha farklı ve acıdır. Toplumumuz yerleşik bir burjuva kültürüne bile sahip değildir.

Dışardan evrensel kültür değerleri değil, Amerikan yaşam felsefesi geliyor. İyi örnekler ise baskı ile önleniyor, halkın bu örnekleri tanıması engelleniyor. Platon'un Devlet'i bile suç sayılıyor, baskılar bir yana, 55 milyon nüfus içinde toplam basının tirajı 2,5 milyon ise, başka bir şey söylemek gerekmiyor. Kültür adamlarını, yazarları, sanatçıları hapishaneler bekliyor.

Yıllardır halk kültürü zaten resmi ideolojinin merkezi despotik anlayışı ile baskı altında tutuluyor.

Bu koşullarda halkın demokratik, hümanist, kültürel beslenmesi olanaksızdır. Bu durum kültürsüzleşme, depolitizasyon, temelde yoksullaşma, halkı birleştiren ortak değerlerin çözülmesini getiriyor. Yardımlaşma, dayanışma, iyi gelenekler yok oluyor. Yerini fırsatçılık, başkalarının omuzuna basarak yükselme, erdemsizlik alıyor.

Bugünkü bunalımın sosyal psikolojik analizi bize

çok daha ürkütücü sonuçlar verecektir. Burada buna girmek olanaksız, ancak baştan beri vermeye çalıştığım düşüncelerimi tamamlayabilmek için işaret etmekle yetineceğim.

Geleceğe olan umudunu yitirmiş, ortak değerleri çözülen toplum, depresyona sürüklenir. Her gün artan bir hızla, gazeteler intihar olayları, aile cinayetleri, boşanma kavgaları ile doluyor. Bunlar bireysel değil, toplumsal hastalığın göstergeleridir. Üstelik bu tür olaylar karşısında gitgide artan bir duyarsızlaşma, nasırlaşma görüyoruz. İşsiz kaldığı için herkesin gözü önünde kendini yakan bir işportacı için bir belediye başkanı «Sansasyon yapıyor» diyecek kadar ruhsuzluk, duyarsızlık ve körlük örneği veriyor.

Tüm bunlar toplumumuzda aileye ve bireye kadar inen toplumsal depresyonun, yani çöküntünün işaretleridir. Daha yüzlerce, binlerce örnek sıralamamız mümkündür.

Sayın Yargıçlar,

Şu söyleyeceklerimi lütfen ayrıntı olarak kabul etmeyin. Bir toplumun geleceği çocukların ve gençlerin hangi moral, psikolojik değerler içinde yetiştirildiği ile sıkıca bağlıdır.

Gazetelerde 4-5 ay önce okuduğum, ama hâlâ etkisinden kurtulamadığım bir olay vardı. 7-8 yaşında bir çocuk, kuduz kuşkusu nedeniyle kapatıldığı hücrede kuşağı ile intihar ediyor. Bir de fotoğrafı var. Bunca insanın pencerelerden, damlardan, balkonlardan, köprülerden atlayarak canına kıydığı yerde bu olay niye önemli diyeceksiniz. Bir çocuk, ne kadar ağır ve kötü koşullar altında olursa olsun, büyüklerden daha fazla yük kaldırır. Çocukluk dünyası pembedir, siyah kolay kolay giremez o dünyaya.

Ama çocuklarımıza ne yaptık ki 7-8 yaşındaki bir çocuk intihar denilen olayı tanıyor, biliyor ve uyguluyor.

İşte dehşetli olan şey bu. Yani intihar olayının kendi değil, intiharı bir çocuğun tanıması, bilmesidir. Bu inanılmazdır, bu korkunçtur. Çocuklarımızın bu hale gelmesi toplumun intiharıdır.

Gençlerimizin potansiyel iç düşman görüldüğü yerde, daha 17 yaşındaki gencin büyük insan sayıldığı, hakkında idam cezası verilip infaz edilen bir ülkede, gençler için «Asmayıp da besleyelim mi?» denilen bir ülkede belki hiçbir şeye şaşmamak gerekir. Ama şaşmalıyız. Aksi halde teorik analizler içinde biz de canlı olanı ve duyarlılığımızı yitireceğiz.

Kalkınmadan söz ediliyor ülkemizde. Hiçbir yerde yığınlar kalkınma seferberliği psikolojisi içinde değilken, o ülkede bir adım bile ileri gidilemez. Yalnızca iktisat politikalarının, teknik planlamaların doğruluğu ile kalkınmanın gerçekleştiği görülmemiştir. Yalnızca bu etmen nedeniyle bile bugünkü hükümetin başarılı olabilmesi olanaksızdır.

İşte bütün bunlar toplumsal psikoloji açısından da gerileme ve tarihsel çözülmenin bazı sonuçlarıdır.

Boş böbürlenmeler, şoven milliyetçilik edebiyatı, vatan, millet nutukları ile bir toplum ayakta tutulamazdı ve en nihayet buraya kadar gelinebilirdi. Bu koşullarda insanların kurtuluşu kadercilikte, öbür dünyada görmesi, dinsel akımlara yönelmesinde şaşılacak hiçbir şey yoktur. İleriye gidemeyen bir toplum içine kapanır. İçine kapandıkça ileriye gitme enerjisi zayıflar.

Böyle bir toplumda ancak en ilerici niteliklere sahip bir sınıfın, en ilerici düşüncenin itici, esinlendirici etkisi ile tüm toplumun canlı, ileri gitmek isteyen güçleri ve düşüncelerinin birlikte yaratacağı yeni bir uyanış ruhu ile ancak bu derin bunalımdan çıkılabilir.

Üretimin karakterinden gelen etkiler sonucu, işçi sınıfı, dayanışma, yardımlaşma, kollektiflik, örgütlülük ve mücadele ruhuna sahip bir sınıftır. Bu sınıf aynı zamanda toplumsal görev bilincine, çalışma ahlakına, ileriye gitme psikolojisine sahip, geleceğin sınıfıdır.

Marksizm-Leninizm onun dünyayı devrimci tarzda değiştirici, dönüştürücü, en ileri düşünceleri kapsayan dünya görüşüdür.

Sayın Yargıçlar,

İşçi sınıfı değişik tarihsel dönemlerinde değişik görevler üstlenir. Büyük bir savaş sonrası yıkım, ya da büyük doğal bir afet veya faşizm, diktatörlük gibi derin sarsıcı olayları izleyen dönemlerde işçi sınıfı tüm toplumun ulusal düzeydeki sorunlarının çözümünü savunmak zorundadır. Yalnız sınıfsal değil, ulusal düzeyde her soruna sahip çıkmak zorundadır. Bizim yeni politikamızın özü de budur. Bu öz komünistlerin öteden beri izleyegeldiği ilkesel bir temeldir.

Tarihte komünistlerin böylesi dönemlerde gösterdikleri büyük özveri ve yurtseverliğin sayısız parlak örneği vardır. Komünistler için şoven-milliyetçi karalama kampanyaları açanlar önce tarihi iyi bilmelidirler.

Hitler, Mussolini, Franco faşizmi altında inleyen halkın acılarını dindirmek için Alman, İtalyan, Fransız, İspanyol, Yugoslav, Yunan ve tüm Batı Avrupa komünistlerinin ve antifaşistlerinin, dünyayı, tüm insanlığı 20 milyon evladını feda ederek Hitler faşizminin belasından kurtaran Sovyet halkının kahramanlıklarını burada sayacak değilim. Bunlar tarihe malolmuş gerçeklerdir.

Dikkat çekmek istediğim, uyguladıkları cesur, kendi çıkarlarını öne almayan geniş politikalarıdır. Thelmann'ın partisi Alman Komünist Partisi, Togliatti'nin partisi İtalyan Komünist Partisi'nin politikalarının ve bu doğrultuda mücadelelerinin incelenmesini komünistlerin yurtseverliklerini tanımak isteyenlere salık veririm.

Bugünkü politikamızın anlaşılmasına yardım etmesi için şu sözlere dikkat çekmek istiyorum :

«Faşizmin çamura düşürdüğü ve ihanet ettiği ulusal

çıkarlar bayrağını yerden kaldırıyor ve elimize geçiriyoruz...»

«Geçmişte kaç kere yönetici sınıfların kullandıkları politika nedeniyle, ülkeye zorla kabul ettirilen ağır durumlarla karşı karşıya kaldık. Ama bütün bunlara karşın emekçi kitlelerin tanıklığına başvuran öteki partiler gibi biz de bu politikanın sonuçlarını göstermek ve halka şöyle seslenmekle yetiniyorduk: Seni yönetenlerle içinde yaşadığın rejimin hatalarını gör, öğren ve belirle. Bu kısaca, farklı ve daha iyi rejimden yana propagandalar yapan bir dernek tutumuydu. Ama bugün böyle bir tutumla yetinebilir miyiz?.. Böyle tutum almakla yetinseydik, kesinlikle aldanırdık. Ulus, felaketi göz önünde tutmak ve bunun sorumlularını belirlemekle yetinemez. O, kendisini kurtarmak için, dibinde bulunduğu uçurumdan çıkmak için bir yol aramaktadır. Görevimiz, bugünün açık koşullarından hareketle, gerçekten bu yolu göstermek ve halkı bu yola doğru ve bu yolda adım adım yönlendirmektir.»

«İşçi sınıfı, geçmişte takındığı yalnızca muhalefet ve eleştirici tavrını bırakarak, bugün tutarlı, demokratik güçler yanında ülkenin kurtuluşu ve demokratik bir rejimin kurulması için mücadelede öncü rolünü bizzat üstlenmek istemektedir. Bu, sınıf mücadelesinin terkedilmesi mi demektir? Hayır. Ulusal politika ile komünist partisinin sınıf politikası arasında çelişki yoktur. İşçi sınıfı kendi mücadelesinin gelişimi içinde, tüm ulusal sorunları da bildiği, bu sorunların doğru çözümünü gösterdiği ve bu çözüm için mücadele ederken ulusun sağlıklı katmanları olmaları koşulu ile proletaryadan uzak katmanların taleplerini bile kendine malettiği ölçüde yalnızca bir eleştiri rolü değil, ulusal bir öncü rolü oynar. İşçi sınıfı kendi bencilliklerine tutsak olan, ekonomik ve politik tutuculuk anlayışları ardında sürüklenen burjuvazinin yönetici grupları, tüm grupları, tüm yurttaşların çıkarlarına karşılık vermeyi başaramayıp, giderek çalışan ve üreten halk kitlesinden kop-

tukları ölçüde bir yöneticilik rolü oynar.» (Palmiro Togliatti).

Togliatti bunu faşizm yıkıldıktan sonra söylüyor. Bu politikaya şaşmamak gerekiyor. Marks ve Engels Komünist Manifesto'da işçi sınıfı kendi kurtuluşunu tüm insanlığı kurtararak gerçekleştirebilir demişti.

Demek ki işçi sınıfı, yalnız bu sınıf kendi sınıfsal birikimi, sınıf psikolojisi ve tarihsel rolü nedeniyle yalnızca kendi çıkarları için mücadele etmeyen tek sınıftır. Tüm toplumun ve tüm ulusun çıkarlarının savunuculuğunu yapabilen bir sınıftır.

Marksizmi ve tarihi iyi bilmemekten gelen çarpık anlayış ve eksik bilgi sonucu TCK'nın 141 ve 142. maddeleri içine «bir sınıfın başka sınıf üzerindeki tahakkümü» sözü girmiştir. Böyle bir tahakkümü örnekleyen, Marksist teoride ne tek bir cümle bulunmakta, ne de böyle olan sosyalist bir ülke.

Bizde, burjuvazinin hiçbir kanadı, tarihsel çözülmenin zorunlu kıldığı ileri politikaları üretme yeteneğini gösterebilmiş değillerdir. Tersine kendi zayıflıkları kendi rejimlerinin zaafını doğuruyor.

Bugünkü bunalımın özgün karakteri, tarihsel çözülme süreci ile yani geri düşünce ve yapılardan kurtulma ile bu gelişmeyi frenleyen tutucu düşünce ve politikaların çatışmasından doğuyor.

Gelişen ekonomik temel kendine uygun demokratik bir politik rejim istiyor. Oysa bugüne dek uygulanan politikalar, tersine, gerçek çoğulcu bir demokrasi yerine sözde parlamentarizmi getirmiştir. Politik yaşama halkın örgütlü gücü ile katılımı hep engellendi. Halk bir oy deposu olarak görüldü. Parlamenter sisteme yönelik tehlike henüz reel olarak belirmediği dönemde halkın yalnızca oy vermesi, gölge etmemesi burjuva partileri için yeterliydi. İktidarları sarsılmaya, ekonomik bunalım yükselmeye başladığında, halktan fedakârlık ve kendilerine rejimi korumak için destek istemek durumunda kaldıklarında, artık iş işten geçmiş oluyordu.

Sonuçta çaresizlik içinde hükümetten düşürülüyorlardı. Kendi parlamenter sistemlerini bile korumaktan acze düşmektedirler. Halkın politik yaşama gerçek katılımını önleyerek, işçi ve emekçi sınıfların parlamentoda temsil edilmesinin önüne engeller koyarak, örgütlü güçleri dağıtmaya çalışarak, anayasayı lüks ilan ederek, kendisi için demokrasi istemenin sınırını aşamayarak, kısaca geri kalmış bir ülkenin ileriyi göremeyen güdük burjuvazisi olarak kendi bindikleri dalı kendileri kesmiştir.

Geçmişte parlamentoya kimler gece baskını düzenlemişti? Milletvekili pazarları kurularak parlamentonun itibarını kimler sarsmıştı? Seçim kanununu mutlak iktidar hırsı ile kimler değiştirmişti?

Bugün parlamentonun ve partilerin kapatılmasının eleştirilmesi haklı olduğu kadar desteklenmesi de gereklidir. Biz 12 Eylül'ün başından beri parlamentonun ve partilerin kapatılmasına şiddetle karşı çıktık. Onların özgürlüklerini kendi özgürlüklerimizden önce savunduk. 12 Eylül öncesinde bizler baskıyı, derecesi farklı da olsa onlardan gördük. Ama onlar da baskıya uğrayınca onların özgürlüklerini kendi özgürlüklerimizden önce savunduk. Bunu yaparken, bize karşı tutumlarını ne ölçü aldık, ne de tutum değiştirmeleri beklentisi içinde olduk. Muhalefet partilerini demokrasiyi kazanma mücadelesi içinde gördük. Ancak onların ne kadar demokrat olduklarını tartışmadık. Bunu kendileri ortaya koyacaklardı. Bu tutumumuzun temelinde demokrasiye olan inancımız yatar. Biz, bizim için demokrasi demiyoruz. Yalnız işçiler için demokrasi demiyoruz.

İkincisi, herkesin politik görüşleri ne olursa olsun değişebileceğine inanıyoruz.

Üçüncüsü ve esas olanı budur, toplumsal gelişmenin nesnel yasaları, Türkiye'nin yenilenme ihtiyacı güçlü bir istek olarak fışkırmaktadır. Bu ihtiyaç herkesi etkiler, etkiliyor.

Ne var ki, ülkenin bugünkü duruma gelmesinde

sorumluluğu olanlar, hiç hata yapmamış, hiç sorumlulukları yokmuş gibi davranamazlar.

Kısacası, bugün muhalefet partilerinin hiçbiri tek başına ülkenin karşı karşıya olduğu derin sosyo-ekonomik, politik sorunlara çözüm getiremezler.

Biz yalnızca işçi sınıfının, bizim çözebileceğimiz savını da ileri sürmüyoruz. Ancak işçi sınıfı doğru bir politika ile motor güç rolü oynayabilir.

12 Eylül'ün başından beri kendini kanıtlayan gerçek şudur :

Tarihsel çözülme kendi dinamiğini de yaratıyor. Demokratikleşme artık üstten değil, alttan ve çevre güçlerinden geliyor.

İşçi sınıfı, aydınlar, gençlik, kadın hareketi, demokratikleşme ve yenilenmenin reel itici güçleri olarak ortaya çıkmıştır.

Yenilenme isteği toplumun her yanında fışkırıyor. Öyleyse barış ve demokratik yenilenme programımızın reel sosyal-politik güçleri vardır ve öznel koşulları da olgunlaşıyor.

Sayın Yargıçlar,

Derin bunalımlar içinde yaşayan halkımız huzur ve istikrar arıyor. Bunda haklıdır da. Onlarca yıl politik çalkantılardan, hayat pahalılığından, işsizlikten, baskılardan bezmiş durumdadır. Aynı zamanda bugün halkımız egemen sınıfların huzur ve istikrar vaatlerinin ne anlama geldiğini daha iyi kavrıyor. Egemen güçler ne zaman huzur ve istikrar demişlerse tersi olmuştur. Baskı, terör, kan ve gözyaşı gelmiş ve geleceğin huzursuzluk tohumları ekilmiştir.

Halkımız artık huzur ve istikrar beklentileri ile, iş, ekmek talepleri ile demokrasi arasındaki sıkı bağı görüyor.

Özellikle işçiler kısıtlı da olsa 12 Eylül öncesi sendikal hakları ile sonrasını hiç unutmayacakları biçimde

kıyaslıyor ve sonuçlar çıkarıyorlar. Demokratik koşullarda patronlar «biraz da işçinin anası ağlasın» demeye cesaret edemezlerdi. Bu sözleri ve bu sözlerle temsil edilen rejimi işçiler unutmayacaklardır.

İşçi sınıfı ve tüm halkımızın, demokrasi güçlerinin tarih boyunca, özellikle 1960'lı ve 1970'li yıllarda gelişen önemli bir mücadele deneyi vardır. 1980 bu deneyleri kalıcı derslere dönüştürmüştür.

Böylece yarım yüzyılı aşkın süredir devam eden halkın politik yaşama yabancılaşması yıkılıyor. Demokrasi, özgürlük mücadelesi ile iş, ekmek mücadelesi birbiriyle daha sıkı bağlanıyor. TBKP porgram taslağı işte bu canlı bağı ortaya koyuyor.

Dünün sessizleri, ezilmişleri, terkedilmişleri, unutulmuşları kendi büyük güçlerini duyuracak bir uyanışın eşiğindedirler.

İşçi sınıfı ile diğer emekçi kesimler ve orta katmanlar, esnaflar arasında yakınlaşmanın koşulları iyileşiyor. 12 Eylül öncesinde işçi sınıfının sendikal ve politik mücadelesi halkın diğer kesimlerine huzursuzluğun, istikrarsızlığın, ekonomik bunalımın nedeni olarak gösterilmişti. Ancak bu kesimlere de yönelen saldırı onlara işçi sınıfının mücadelesinin haklı olduğunu göstermiştir. Dün işçi sınıfının uğruna mücadele verdiği hedeflerin kendi çıkarlarını da yansıttığını bugün görmekteler.

Önemli bir gelişme olarak, demokrasinin taşıyıcı güçlerinden biri olarak kültür hareketini görüyoruz. 12 Eylül öylesine bir kültürsüzleşme yarattı ki, kültür susuzluğu çok canlı, renkli ve çeşitli bir kültür hareketi doğurdu. Baskı koşulları bu hareketin işçi sınıfı hareketi ile birlikte başlı başına bir demokrasi gücü niteliği kazanmasına yol açtı. Kültür hareketi, aynı zamanda bir aydın hareketi olarak dinamik güçleri bağrında topluyor. Kendisi de başlı başına bir demokrasi gücü olan gençlik hareketi ve kadın hareketi, aynı zamanda bu geniş tabanlı kültür hareketi içinde yer alıyor.

Artan işsizlik, yoksullaşma, çağdışı eğitim sistemi, baskıcı uygulamalar, gençlik üzerinde yoğunlaşmıştır. Gençliğin eleştirici, yenileyici, yaratıcı dinamizmini köreltmek, onu robotlaştırmak istiyorlar. Gençlik kesimi içinde genç işçilerin oranı, aynı zamanda sorunları artıyor. Antiemperyalist, devrimci geleneklere sahip gençlik kesimi, kendilerini acımasızca ezme, iç düşman sayma politikasına karşı onurla direniyorlar.

Ülkemizde kadınların ezilmesi katmerleşmiştir. Toplumun her alanında kadınların artan eşitsizliği toplumumuzun önemli sorunlarından biridir. Kadın hakları için, fiili hak eşitliği için, toplumsal-politik yaşamda rollerin artması için mücadele, toplumun demokratikleşmesi mücadelesi ve ilerlemenin vazgeçilmez önkoşuludur.

Aydınlar yığınsal bir sosyal katman oluşturuyor. Toplumsal, politik, kültürel yaşamda gittikçe artan bir ağırlığa sahiptirler. Geniş aydın çevre içinde öğretmen hareketi de ayrı ve önemli bir yere sahiptir. Öğretmenler, ta köylere kadar uzanan bilim-kültür ordusudur. Demokrasi mücadelesinin çok önemli bir gücüdür. Olağanüstü zor ekonomik koşullar ve baskılar altında demokratik ve devrimci görevlerini yerine getiriyorlar. Öğretmenlerin yanı sıra memurlar, teknik eleman ve diğer meslek örgütlerinin toplumsal ve politik yaşamdaki ağırlıkları giderek artıyor. Bu çevre içinde, özellikle hukuka bağlı devlet ilkesinin ayaklar altına alınması sonucu hukuk adamları, demokrasi mücadelesi içinde çok önemli, vazgeçilmez işlevler üstlendiler. Aynı şekilde basın özgürlüğüne indirilen ağır darbeler, ekonomik ve politik ambargolar bu çevreleri de demokrasi mücadelesinin önemli bir gücü haline getirdi.

Kültür hareketi içinde yeni olarak ortaya çıkan, çevreci ve yeşiller hareketini de görmek gerekir. Çevrenin korunması günümüzde global dediğimiz, yani genel insani sorunlar arasında yer alan bir kültür ve uygarlık hareketidir. Yeşiller hareketi aynı zamanda

insanı ilgilendiren sorunlara da eğiliyor. Bu nedenle barış ve demokrasi hareketinin bir parçasıdırlar.

Özetle günümüzde işçi sınıfının sendikal ve politik hareketleri, kültür hareketi, gençlik ve kadın hareketi birbirine yakınlaştı ve demokrasinin taşıyıcı gücü oldu.

Bu güçler dışında demokratik yenilenme mücadelesinin potansiyel güçleri de genişliyor. Kent yoksullarının sayısı hızla artıyor. Geleneksel orta katmanların, esnafların, toplumsal durumları da işçi sınıfına yaklaşıyor. Küçük ve az topraklı köylülerin de durumu hızla kötüleşmektedir. Köylülüğün genel demokratik mücadelede rolü artıyor.

Türkiye nüfusunun önemli bir bölümünü oluşturan Kürt halkı da çifte baskı altındadır. Bir yandan uluslarötesi tekellerin ve yerli ortaklarının, büyük toprak sahiplerinin, ağaların ağır sömürüsüne hedef olmakta, diğer yandan barbarca yöntemlerle ulusal baskı altında tutulmaktadır.

Bu geniş toplumsal güçlerin yanı sıra, ülkemizde kökleri olan politik akımlar, komünist ve diğer devrimci sol akım, sosyal demokrat akım, Kemalist akım, anti-emperyalist eğilimli dinsel akım, burjuva demokrat akım, Kürt ulusal demokrat akımı bugünkü egemen politikaya karşıdırlar.

Bugün egemen burjuvazi içinde dar bir grup, yani bağımlı militarist tekelci oligarşi kapitalizmin bunalımını aşmak, kârlarını artırmak için, işçi sınıfına, emekçilere, burjuvazinin diğer kesimlerine karşı saldırı içindedir.

Emperyalizmin en gerici, savaş yanlısı, militarist güçlerinin stratejik amacı, Türkiye'yi, bölgedeki çatışma ve gerginlik politikasına araç etmek ve uluslarötesi tekellerin yeni sömürgeci sistemine sımsıkı bağlamaktır. Türkiye'de oligarşinin politikası bu amaca ulaşmak için elverişli koşullar yaratıyor.

TBKP Program Taslağı öncelikle yukarda saydığım

en geniş güçlerle bu tehlikeli politikayı geriletmeyi hedef alıyor.

Bugünkü politik çizgimizin en önemli özelliği, duruma, halkımızın sorunlarının çözümüne daha bugünden müdahale edebilme ve onu ileriye doğru değiştirme kapasitesine sahip olmasıdır.

Böyle bir kapasiteyi güvence altına alan unsurlardan birincisi, politikamızın gerçek, var olan sosyal-politik güçlere dayanıyor olmasıdır. Çünkü gerçekçi bir politika ancak gerçek güçlere dayalı bir politikadır.

İkincisi, bu politikanın unsurları 12 Eylül boyunca pratik içinde sınanmıştır. Güncel her soruna yanıt verme çabamız bizi bütünsel bir politikaya götürdü. Güncel her soruna yanıt verme çabasına bizi iten, ülkemizde partilerimizin yok edilemeyen varlığıdır.

Üçüncüsü, politikamız dünya ölçüsündeki yeni gelişmelere de uygun düşmektedir. Bu nedenle de sağlam teorik temeller kazanmaktadır.

Dünyamız bilimsel-teknolojik devrim çağını yaşıyor. Teknoloji akıl almaz bir hızla gelişiyor. Bu gelişme bir yandan uygarlığı yok edecek nükleer silahlarla donattı dünyayı. İnsan kendi yarattığı devin eliyle yok olabilir. Yığınsal kırım silahları ardı ardına çoğalmaktadır. Barış her şey değil ama barışı korumak her şeyden önce gelen bir görevdir. Tehlikenin büyüklüğünü *Challenger faciası ve Çernobil kazası* açık biçimde göstermiştir.

Nükleer savaş tehdidi dünyamızı açık ve hissedilir bir biçimde bunalım durumuna sokmuştur. Bu bunalım ve savaş tehdidi ABD askersel-sanayi kompleksleri ve ölüm tacirleri tarafından körüklenmektedir. ABD hızla uzayı silahlandırmakta, Yıldız Savaşları Projesinden vazgeçmemektedir.

Sonuçta insanlık şu noktaya geldi : «Ya birlikte yaşayacak ya da birlikte yok olacak». Tarihte hiçbir zaman böyle bir seçenek bu keskinlikte ortaya çıkmamıştı.

Nükleer savaş tehlikesini önleme görevi, günümüz-

de, düşüncelerimizi ve politikalarımızı yeniden gözden geçirme görevini dayatmıştır.

Nükleer çağda barış ve güvenlik daha gelişkin silahlarla daha fazla donanarak değil, çatışmalarla değil, yalnız ve yalnız politik eylemlerle sağlanabilir. Marksistler olarak bugüne dek «savaş politikanın başka araçlarla devamıdır» derdik. Artık bu tez ölmüştür. Politikanın devamı yine politikadır. Öyleyse, komünistler yalnızca sınıfsal çıkarları gözetmekle yetinemezler. Aynı zamanda bütün insanların ortak çıkarlarının savunucusu olmalıdırlar, ki bu ortak çıkarların en başında :

— Nükleer tehlikenin önlenmesi,
— Yaşamın güvenlik altına alınması ve herkes için insanlık onuruna yaraşır bir var oluşun sağlanması,
— Dünya çevresindeki canlıların yaşam alanının korunması ve çevre kirliliğinin, tahribatının önlenmesi,
— Gelişmekte olan ülkelerdeki açlığa karşı mücadele verilmesi, dış borçlar cenderesinden kurtulma, ekonomik gelişmenin önündeki engellerin temizlenmesi, geliyor.

Tehlike ve yeni görevler, yeni düşünce tarzını ortaya çıkarmıştır. Dünyamızda karşılıklı bağımlılık artmıştır. Bu yeni koşullar, sistemler arasında ve her ülkedeki sınıf mücadelesinin karakterinde çok önemli değişmeler getirmiştir. Bu kapsamlı konuya burada girmem olanaksız. Yalnızca iki noktaya değinmekle yetineceğim.

Geçtiğimiz yıl Demokratik Alman Cumhuriyeti'nin iktidar partisi Almanya Sosyalist Birlik Partisi ile Federal Almanya Cumhuriyeti'ndeki Sosyal Demokrat Parti arasında «İdeolojilerin Tartışılması ve Ortak Güvenlik» başlığını taşıyan ve birkaç yıl süren ön hazırlıktan sonra gerçekleşen bir belge imzalandı. İlk kez ideolojik mü-

cadelenin uygar biçimlerine örnek oluşturulmuş ve karşılıklı ilişkilerde bir anlayış birliği sağlanmıştır. Bu belge günümüzde nelerin değişmesi gerektiğini gösteren, incelenmesi yararlı önemli bir belgedir.

Bu ortak belgede, ortak görevlere işaret edildikten sonra, «Sosyal Demokratlarla Komünistler bunun nasıl yapılacağı konusunda 70 yıldır sert bir tartışma içindedir. Bu tartışma çoğu zaman her ikisinin bir ve aynı kavrama değişik anlamlar vermesi ile keskinleşmiştir,» deniyor.

Daha sonra her iki parti ideolojik konulardaki farklılıklarına işaret ediyor ve şöyle diyorlar: «Demek ki hem görüşlerimizin çakıştığı hem de tartışmamız gereken sorunlar vardır. Mutabakat ile uzlaşmazlık arasındaki ortamda yaşamak zorundayız.»

Bu yaklaşım, politik tartışma kültüründe, sınıf mücadelesinin günümüz koşullarına uygun daha uygar biçimlerini bulmada bir örnek oluşturuyor.

İkinci nokta da budur; yani günümüzün koşullarında sınıf mücadelesinin daha uygar ve barışçı biçimlerini bulabilmek.

Günümüz, şiddetin her biçimini toplum yaşamından uzaklaştırmayı zorunlu kılıyor. Kaldı ki, Marksizm - Leninizm şiddeti hiçbir zaman bir metod olarak seçmedi.

Çünkü, işçi sınıfı tarihsel ilerlemeyi insancıllaştırmakla görevlidir. Marks 19. yüzyıl başlarında şöyle yazıyordu: «İnsanlığın ilerlemesi ancak ve ancak yüce toplumsal devrim burjuva çağının eriştiği, dünya pazarına ve çağdaş üretici güçlere sahip olduğu ve en ileri halkların ortak deneyimi onlara boyun eğdirdiği zaman ölümsüzlük şerbetini illa ölülerin kafataslarından yapılmış kadehten içen putperest dinindeki o iğrenç Tanrıya benzetmekten kurtulacaktır.» (K. Marks ve F. Engels, T.Y. C: 9, Sh: 230).

Daha sonra Lenin de şöyle diyecekti: «Bizim idea-

limizde insanlar üzerinde zor kullanmaya yer yoktur.» (V.İ. Lenin, T.Y. C: 30, Sh: 22).

İşte bu koşullar günümüzde olgunlaşıyor. Yani «Nükleer silahlardan ve şiddetten arındırılmış bir dünya» yaratma görevi derin demokratizm, hümanizm ve yurtseverlik temelinde yeni bir mücadele anlayış ve biçimini gerektiriyor.

TBKP Program Taslağı işte bu temele, bu yeni düşünce tarzına dayanmaktadır.

Ülkemiz, kapitalizm çerçevesi içinde bile ilerleyememenin sancısını çekiyor. Toplumsal ilerlemenin tıkanan yollarını açmak, onun önünde engel olan egemen burjuvazinin oligarşi eliyle yürüttüğü Amerikancı, gerici, militarist politika ile nüfusun ezici çoğunluğu arasındaki çelişkiyi çözmeyi amaçlıyoruz.

Türkiye ABD'nin çatışma politikasının aleti olmaktan kurtulmalıdır. Halkımızın temel istemlerinin çözümü için bugünden başlayarak daha kapitalizm çerçevesinde gerçekleştirilebilir reformlar yapılmalıdır. Halkın yaşam düzeyi yükseltilmelidir, yükseltilebilir. İyileştirilen sosyal ve politik koşullar, halkın örgütlülüğünü arttırmanın da koşullarını iyileştirecektir. Böylece politik güçler oranında ilerici güçlerden yana bir değişme gerçekleşebilir.

Halkımız bugünkü durumdan çıkış yolunu görebilmelidir. İnsanlar yalnızca yarınki güzel günler için değil, bugünden yaşamlarında değişebilecek olan şeyleri görebilmelidirler.

Tüm bunlar için demokrasi kazanılmalı, demokratik rejim yeniden inşa edilmelidir.

Demokratik bir rejim için :

— Askeri darbelerle demokrasinin kesilmesini önlemede birleşilmelidir.

— Aynı zamanda demokratik rejim barışın ve ulu-

sal egemenliğin korunduğu koşullarda gerçekleşir ve korunabilir.

— Parlamento, politik sistemin en üst organı olmalıdır.

Ancak bunun için:

— Gerçekten çok partili rejim olmalıdır. Çoğulcu demokrasi çok burjuva partili değil «çok sınıf partili» demokrasi demektir. Öncelikle, TCK 141, 142 ve 163. maddeleri kaldırılmalıdır.

— Sendikalar, kooperatifler, öteki mesleki örgütler, odalar, üniversiteler parlamento çalışmalarına katılmalıdırlar.

— Ordunun parlamento üzerindeki vesayetine son verilmelidir.

— MİT, polis örgütü, diğer devlet kurumları parlamentonun denetimine açık olmalıdır. Kamuoyu devletin iç ve dış faaliyetleri konusunda bilgilendirilmelidir.

(Bu noktada TİP'in parlamento içi mücadele deneyimini hatırlatmak isterim. Bundan demokrasimiz kaybetmedi, emekçi halkımızla birlikte çok şeyler kazandı.)

— 1982 Anayasası değiştirilmeli, ulusal mutabakata dayalı bir demokratik anayasa, parlamento yoluyla, ancak parlamento dışı geniş katılım da sağlanarak gerçekleştirilmelidir. Bu anayasa insan haklarını eksiksiz tanımalı, düşünce, örgütlenme özgürlüğüne sınır getirmemeli, insanlık suçu sayılan faşizm, ulusal ve dinsel nefret ve düşmanlık yanlısı faaliyetler dışında yasak tanımamalı, sendikal özgürlükleri eksiksiz benimsemelidir.

— 12 Eylül bütün sonuçları ile kaldırılmalı, genel af çıkarılmalıdır.

— Barışçı egemen bir dış politika seçilmelidir. Halkımız kendi geleceğini ve kendi rejimini başka bir devletin karışması olmaksızın belirleyebilmelidir. Türkiye NATO içinde kendi meşru ve dünya barışının çıkarlarına uygun politikalar izlemelidir. NATO içinde, NATO

ve Varşova Paktları'nın karşılıklı güç indirimi yoluyla eş zamanda kaldırılması için çaba harcanmalıdır.

— Kendi irademiz dışında bir savaşa sürüklenme tehlikesini önleyebilmek için Amerikan askersel varlığına son verilmelidir. Dış politikadaki sorunları şiddet ya da şiddet tehdidine başvurmadan yalnızca barışçı yollardan çözmeyi ilke edinmelidir. Başta komşularımız ve diğer sosyalist ülkeler olmak üzere tüm komşularımızla karşılıklı yarara dayalı, eşit haklı ve iyi komşuluk ilişkileri geliştirilmelidir.

— Ulusal ekonominin temelleri korunmalı, dışa kapanarak değil ama dışa bağımlı anlayış terk edilmelidir; dış borçların ödenmesinde moratoryum ilan edilmeli, bize uygun bir plana bağlanarak ödeme hafifletilmelidir; halkın yaşam düzeyinde yükselme sağlama hedefi iktisat politikalarının bir temeli olmalıdır; kamu sektörü korunmalı, olanakları yeniden planlanmalıdır. Tarım reformu gerçekleştirilmelidir. Vergi adaleti sağlayabilmek için yüksek gelirli ve servet sahiplerinin vergi oranları yükseltilmelidir. Yurtdışındaki işçilerimiz bulundukları ülkelerde eşit haklara sahip olmalıdırlar. Onların sorunları, Türkiye'nin emekçilerinin sorunlarından bütünüyle kopuk görülmektedir. Onları döviz makineleri olarak görmekten çıkmalıyız.

Bunlar çok genel olarak gerçekleşebilirliğini programla somutladığımız güncel politikamızın bazı temel hedefleridir.

Bir komünist partisi olarak temel amacımız kuşkusuz sosyalizmdir.

Sosyalizm bugünkü durumun temel alternatifi; TBKP'nin temel amacıdır. Sosyalizm işçi sınıfının öncülüğünde emekçilerin iktidarıdır. Başlıca üretim araçlarının toplumsal mülkiyetinin sağlanması ile gerçekleşecektir.

Türkiye'nin sosyalizme ihtiyacı vardır. Sosyalizm insanın insan tarafından sömürülmesini, yoksullaşan milyonların sırtından bir avuç tekelci kapitalistin, bü-

yük toprak sahiplerinin yüksek kârlar elde etmesini engelleyecek, sosyal adalet gerçekleştirilecektir. Sosyalist Türkiye'de herkese insanca yaşam sağlanacaktır. Daha çok çalışan, daha kaliteli iş çıkaran daha fazla kazanacaktır. Halk için sosyal güvenlik sistemi sağlanacak, parasız eğitim ve sağlık hizmetleri, ucuz konut ve kitle ulaşımı gerçekleştirilecektir.

Sosyalizmde kişisel mülkiyete dokunulmayacak, tersine kişisel mülkiyet daha çok güvence altına alınacaktır. Kadınların hak eşitliği fiilen gerçekleşecek, ailenin korunması, kapsamlı önlemlerle desteklenmesi sağlanacaktır. Kültürel gelişmenin, sanatın ve bilimin gelişmesinin önündeki tüm engeller kaldırılacaktır. Ulusal hak eşitliği gerçekleşecektir.

Sosyalizmde daha az değil daha fazla demokrasi olacaktır. Demokratik kurallara saygılı olmak koşulu ile çok partili bir rejim olacaktır. Halkın seçilmiş temsilcilerinden oluşan parlamento en yüksek iktidar organı olacaktır.

Kurulacak olan TBKP Türkiye'de tarihsel kökleri olan tüm ulusal akımların, hümanizm, demokratizm ve yurtseverlik temelinde yeni bir nitelikle sol akımlarla birlikte sosyalizmin kuruluşuna katılabilmesi, sosyalizmin politik sistemde yer alabilmesi için çalışacaktır. Sosyalist Türkiye'de tam bir vicdan ve inanç özgürlüğü olacaktır.

Türkiye'nin sosyalizme ihtiyacı vardır. Çünkü, sosyalizmde her şey insan için, insanın mutluluğu içindir.

Biz kapitalizm çerçevesinde reformlarla ne kapitalizmin aşılabileceğini ne de sosyalizme geçilebileceğini ileri sürüyoruz. Kapitalizmden sosyalizme geçiş için Sosyalist Devrimin başarılması, işçi sınıfı öncülüğünde emekçilerin iktidarının kurulması zorunludur. Biz devrimi bir gecede, bir hamlede gerçekleşmesi zorunlu bir şey olarak görmüyoruz. Bir dizi niteliksel değişmelerle belirlenen, bir dizi aşamalardan geçerek sosyalizme varılabilir.

Eskiden farklı olarak kapitalizmden sosyalizme geçiş aşamasının somut yol ve biçiminin nasıl olacağını, henüz unsurları belirmemiş bu etabı masa başı şemalarla çizme yanlışından kurtulduk. Çünkü kapitalizmden sosyalizme uzanan yol işçi sınıfı ve emekçilerin yaratıcı girişim ve mücadelelerinin ürünü olacaktır. Biz demokrasi mücadelesi içinde demokratik yoldan sosyalizme gidişin koşullarını hazırlamaya çalışacağız. Böylece stratejimiz devrimci yolun bir iç savaşa dönüşmeksizin gerçekleşmesi, devrimin barışçı yoldan kazanılmasını amaçlamaktadır. Ülkemizin barış ve demokratik yenilenmesi ne kadar geniş sosyal-politik güçlerle ve ne kadar kapsamlı gerçekleşirse barışçı yol o ölçüde güvence altına alınabilir.

Bunun başta gelen koşullarından biri, işçi sınıfının rolü ve onunla bağlı olarak TBKP'nin yasal ve kitlesel bir politik güç olarak politik yaşamda yerini almasıdır. Türkiye'nin yasal ve güçlü bir komünist partisine ihtiyacı vardır.

Böylece, barış ve demokratik yenilenme politikamızın tek tek taleplerini ve bütününü yaşama geçirmek için bugünden mücadele vererek işçilerin, köylülerin, esnaf ve zanaatkârların, aydınların, memur ve subayların, gençlerin ve kadınların, Türk ve Kürt bütün halkın ulusal ekonomiye katkısı olan, tekelci olmayan bu politikayı destekleyen kimi sermaye çevrelerinin de desteği ile tüm bu kesimlerin ortak çıkarlarını yansıtan barış ve demokrasi güçlerinin ortak hükümeti ile bu program başarıya ulaşabilir.

Devrimci sol güçler arasında ayrım gözetmeksizin diyalog ve işbirliğini savunuyoruz. Özellikle bu güçler arasında karşılıklı anlayışa, ortak mücadeleye dayalı yepyeni ilişkilerin kurulması, yeni bir politik kültürün doğması için elimizden gelen her şeyi yapacak, anlamsız kavga ve bölünmelere karşı olacağız. Ancak, bu eğilimlerle bile ikna temelinde ilişkiler kurmaktan geri durmayacağız.

Devrimci sol, sosyal demokrat, Kemalist ve antiemperyalist tutumları olan dinsel akımlar, Kürt ulusal demokrat ve burjuva demokrat akımlarla işbirliği ve diyalog politikası geliştireceğiz.

Özetle, demokrasiyi kazanma mücadelesi adım adım, cezaevlerinden parlamentoya kadar toplumsal ve politik yaşamla şimdiden somut sonuçlar alıyor. Politik rejimin çerçevesini belirleyecek olan yeni bir demokratik anayasa kendini dayatmıştır. Var olan anayasa artık onu getirenler tarafından da ciddiye alınmıyor. Antidemokratik koşullarda yapılan her genel seçim hiç bir sorunu çözmüyor. Hemen ertesi gün erken seçim gündeme geliyor.

Yeni bir anayasanın yapılmasında, yapılacak ilk seçimlerde TBKP, diğer sol güçler ve demokrasi güçlerinin etkileri artık dışlanamaz.

Dahası da var, günümüz Türkiye ve dünya koşullarında hükümetler dış politikalarını da kendi istedikleri gibi belirleyemezler. Dünyamız küçülmüştür, ülke içinde barış ve demokrasi güçleri ve dünya demokratik kamuoyu uluslararası politikalar üzerinde giderek artan bir rol oynuyorlar.

İşte zorlu mücadelelerle bugünden, demokrasinin kazanımları, demokratik ve kültürel yenilenme, ilerleme için çaba harcayacağız, harcıyoruz.

Devletin iç ve dış ekonomik ve sosyal politikalarını, kültür politikasını bugünden etkileyeceğiz, ama aynı zamanda devletin yönetim aygıtlarının işleyişini, egemenlik biçimini de etkileyeceğiz. Bu yolda 12 Eylül rejimi yerine sözde parlamenter, özde baskıcı, otoriter bir rejimin yerleştirilip kalıcılaştırılmasını önleyecek, politik rejimin demokratik temellerde yenilenmesini amaçlayacağız. Böylece stratejik önemde olan ülkemizi Amerikan emperyalizminin çatışma politikasının aleti olmaktan kurtaracak, demokrasiyi kazanacak ve koruyacağız.

Demokrasi mücadelesi ile ilk etapta daha da genişleyecek olan toplumumuzun ezici çoğunluğuna dayana-

rak ülkemizin sosyalist yenilenmesi amacımıza varacağız.

TBKP kendisini öteki sol ve demokratik partilerden ayrıcalıklı görmez; ayrıcalıklı bir konum elde etmeye çalışmaz. Komünist partisi herhangi bir ayrıcalık iddiası ile değil, ayırt edici özelliklerine dayanarak barış, ulusal bağımsızlık, demokrasi ve toplumsal ilerleme mücadelesine katkısını yapar.

İDDİANAMENİN HAZIRLIK SAFHASI VE SONUÇ

Sayın Başkan,
Sayın Yargıçlar,

İddianame üzerinde söyleyeceklerimin sonuna gelmiş oluyorum. Öyle sanıyorum ki, iddianamenin, düşüncelerimizi cezalandırmayı temel amaç olarak almış olmasına karşın partilerimizin görüşlerini bir hukuk belgesinde olması gereken yansızlıkla ortaya koymadığı konusunda kuşku yoktur. İddianamenin tamamen sübjektif istek ve niyetlere ve hatta neredeyse sübjektif düşmanlık duygularına dayandırıldığında kuşku yoktur.

Bu iddianamenin dayandığı zihniyet, bu ülke yurttaşlarına tuzak kurma anlayışına kadar varıyor.

TBKP'yi yasal olarak kurmak için henüz gerekli formaliteleri tamamlama olanağı bize tanınmamışken biz bir de bu nedenle cezalandırılmak isteniyoruz.

Bu anlayış, tuzak kurma anlayışıdır. Oysa bir hukuk devleti söz konusu ise, tuzak kurmaz, kurmamalıdır.

Anayasa ve Siyasi Partiler Kanunu, parti kurma girişimine önceden herhangi bir yasak koymuyor.

Siyasi Partiler Kanunu şöyle diyor:

Madde 3 — Siyasi Partiler, Anayasa ve kanunlara uygun olarak milletvekili ve mahalli idareler seçimleri yoluyla tüzük ve programlarında belirtilen görüşleri doğrultusunda çalışmaları ve açık propagandaları ile milli iradenin oluşmasını sağlayarak demokratik bir devlet düzeni içinde ülkenin çağdaş medeniyet seviyesine ulaşması amacını güden, ülke çapında faaliyet göstermek üzere teşkilatlanan tüzel kişiliğe sahip kuruluşlardır,

Madde 5 — Vatandaşlar siyasi parti kurma hakkına sahiptir. Siyasi partiler Anayasa ve kanunlar çerçevesinde önceden izin almaksızın kurulurlar.

Bir yandan böyle denecek, öte yandan daha kurulmamış olan bir parti cezalandırılmak istenecek. Bu durumda gerek Anayasa, gerekse Siyasi Partiler Kanunu, yurttaşa tuzak kuruyor demektir.

İddianamedeki bu akıl almaz yaklaşımın, hukukun pervasızca çiğnenmesinin, öncesi vardır.

İddianamenin bu niteliği ancak onun hangi koşullarda hazırlandığının aydınlatılması ile kavranabilir. Bu nedenle hazırlık safhası üzerinde de birkaç söz gerekir.

Bilindiği gibi 16 Kasım 1987 günü Türkiye'ye döndük. Gazete haberlerinin tanıklığı ile söylersek: 17 Kasım 1987 tarihli Cumhuriyet Gazetesi: «Kutlu ve Sargın'ın kaçırılışı» diyor. Gerçeğin ifadesidir. Aynı gazete devamla, «gözleri bağlandı, Kutlu ve Sargın'ın kısaca DAL diye adlandırılan, bazı siyasi sanıklara işkence yapıldığı iddiaları ile tanınan Derin Araştırma Laboratuvarının da girişinin bulunduğu arka kapıdan içeri alınmalarının nedeni anlaşılamadı» diye devam ediyor.

16 Kasım'dan 5 Aralık Cuma gününe kadar 19 gün yasalar çiğnenerek gözaltında kaldık. 24 saatin hemen

hemen 24 saati, 3 posta değişen sorgu ekibi tarafından gözlerimiz bağlı ve son dört güne kadar orada yalnızca iki kez bir saat kadar uyuma izin verilerek, uykusuz, sandalyede oturarak sorgulandım.

Kalbimden rahatsızlandım, bunu sorgucular gördüler. Ben doktor istemedim. Onlar çağırdı. Yurda gelmeden önce iki kez kalp rahatsızlığı nedeniyle hastanede teşhis amacıyla yatmıştım. Bir bozukluğun olduğunu söylemişlerdi ama tam teşhis koyamamışlardı. Emniyete gelen doktor ise bir kez çekilen elektro ile sağlam raporu verdi.

Önüme uzun bir liste konuldu. Bu sorulara yazılı cevap istiyoruz dediler. Bunlar ifade amacını aşıyor, bu nedenle yanıt vermeyeceğim dedim, ifade de vermeyeceğimi söyledim. Ben yalnızca niye geldiğimizi anlattım. 48 saat dolduktan sonra, yeniden sürenin uzatılacağını bildirdiler. Yasal olmadığını belirterek itiraz ettim. Yaklaşık 1 hafta sonra Sargın'ın işkence altında sesini duymaya başladım. Emniyet 1. Şube Müdürünü çağırdım. Sargın'ı görmek istediğimi söyledim. Bundan sonra da sorgumda bu sesleri duyuyordum. Kendilerine, benim üzerimde psikolojik baskı için bunu yapıyorsunuz, özel olarak duymamı istiyorsunuz, dedim. Sargın'ı görmeden ifade vermeyeceğimi söyledim. Sorgucu «evet» dedi. «İstediğimiz ifadeyi ver, hemen ikinizi de çıkaralım.» İstedikleri yurtiçi parti örgütü şeması vb. idi. Sorgunun en başında bu konularda yanıt vermeyeceğimi söylemiştim. Ancak, kendi politik özgeçmişimi yazarım dedim. 6 sayfalık elyazımla politik özgeçmiş verdim. Tabii kabul etmediler. Bir sorgumda yine Sargın'ın sesini duydum. Bu kez ayağa kalkıp gözüm bağlı kapıya yürüdüm. Sorgucu bana küfretmeye başladı. Ona dönüp küfretmemesini söyledim. Bu kez yumruk vurdu. Diğer biri beni alıp çıkardı. Bu olaylardan önce elyazısı ile verdiğim ifadeyi imzalarsam Sargın'ı göstereceklerini söylemişlerdi. Kabul ettim. Son sayfasına yazıp getirmişlerdi. Sargın'ı görmeden ve ifademin tümünü yazmadan

imzalamam dedim. Hırsla yazdıklarımı da yırttılar. Bana çıplak olarak ayakta, betonda durma cezası verdiler. Korkutmak istiyorlardı, fazla tutmadılar. Yukarıda söylediğim yumruk vurma olayından sonra, bu kez de ayakta duvara dönük, uykusuz halde saatlerce tuttular. Birkaç kez kafam duvara çarptı. İsteklerini reddettim. Bu kez kendi elyazımla ifademi genişletmemi, özellikle çok sayfalı olmasına dikkat etmemi istediler. Bunu kabul edeceklerini söylediler. Bunu yaptım, tabii yine aradıkları bilgiler yoktu. Bunun üzerine işkenceye aldılar. Çıplak olarak gözüm bağlı tazyikli soğuk su verdiler. Hortumu kulaklarımın içine tutuyorlardı. Ben kendilerine ağır sözlerle bağırabiliyordum ancak.

Soğuk su etkisiyle oturduğum yerden ayağa fırladım, ancak ayaklarım tutmadığı için betona yüzüstü düştüm. Soğuk su sıkmaya devam ettiler. Arkasından, ters askı denilen işkenceye başvurdular. İsimler soruyorlardı. İşkenceden sonra uydurma isimler verdim. Bu isimleri sordukları sorgulamada bunların uydurma olduğunu söyledim. Önce çok şaşırdılar. Sonra da müthiş öfkelendiler. Bize meydan mı okuyorsun, bizim önümüzde uydurma isim verdiğini söylüyorsun dediler. Kendilerine hayır, meydan okumuyorum, neyi söyleyip neyi söylemeyeceğimi size söylemiştim dedim. Sorgumu kestiler, beni götürdüler. Sonra bilinen taktikle, daha yumuşak davrananlar geldi. Daha kötü şeylerin yapılabileceğini söylediler. Sonuç çıkmayınca, elektrik işkencesine götürdüler. Yine ters askıya aldılar. Suyla ıslattılar ve aralıklarla kaç kez olduğunu hatırlamadığım elektrik verdiler. Elektrik işkencesinden sonra doğrudan sorgu odasına aldılar. Burada öncekilerden yüksek dozda ya da başka bir cins ilaç verdiler. Sorguladılar, bir süre sonra konuşamaz hale geldim ve götürdüler.

Sargın arkadaşın durumundan endişeliydim ve yukarıda değindiğim tutuklamayı önlemek amacıyla ifade vermeye karar verdim. İfadem son iki gün içinde acele ile alındı. İşkenceci, bu isimler arasında uydurma isim

var mı 'dedi. Evet, var dedim. Artık bir şey söylemeden çıktı.

Şunu da ekleyeyim. TİP ile TKP arasında çelişki yaratmak için çok çaba harcadılar. Sonuç alacaklarını sanıyorlardı ki, basına «çelişkili ifade veriyorlar» türünden açıklamalar yapılmıştı. Oysa, her iki partinin de sırrı yoktu. Her iki parti arasında sansasyonel hiçbir sorun yoktu. Sonuçta bu gerçek görülüyor. Bu olayları ayrıntılı biçimde, cezaevine getirildikten sonra, kanıtlarım ile birlikte Yenimahalle Cumhuriyet Savcılığı'na bildirdim. Somut kanıtların hiçbiri değerlendirilmedi. İfadem artık bitkin ve ilaçlı olarak alındı. İlacın yaratacağı sonuçlardan endişe ediyordum. Bu nedenle ifademi muhteva olarak kontrol edebildiğim için, maddi olay olarak kabul edemeyeceğim bir husus olmadığını anlayabildiğim için imzaladım.

Daha sonra Emniyet 1. Şube Müdürü, Sargın ile beni sırf fotoğraflarımızı çekmek için daha önce indirdikleri odaya götürdü.

Daha sonra video çekeceklerini, bunun DGM'nin direktifi olduğunu söylediler. İtiraz ettik. Ama fayda vermeyeceğini görüyorduk. Ben, Emniyet 1. Şube Müdürüne ifademi satır satır okuyamadığımı şimdi okumak istediğimi söyledim. Ancak, 5 dakika zaman var dedi. Getirdiler, Müdüre ifademdeki çelişkileri göstererek, bu ifade formülleri benim değil, bu ifadeyi ben okumam dedim. Kabul etti. Böylece eğer kesilip biçilmemişse video bandı ile yazılı ifadem arasında da çelişkiler görülecektir. Ayrıca normal koşullar altında olmadığımız da. Bu da bir işkence kanıtıdır.

Sayın Yargıçlar,

İşkenceyi olabildiğince kısa anlatmaya gayret ettim. Çünkü, bize yapılan, sistematik yapılanların dozu yanında önemsiz kalır. Ne var ki, dozu ne olursa olsun işkence insanlık onuru ile bağdaşmaz. Ülkemde orta-

çağ yöntemlerinin hâlâ geçerli olmasından dolayı utanç duyuyorum. Bu konuya değinmemin nedeni, son derece doğal olan yasal çalışma talebimizle, karşılaştığımız uygulama arasında her tür mantık ölçülerini aşan korkunç uçurumu göstermektir. İddianame bu uçurumu kapatma telaşında, ne mümkün!

Dava dosyasının incelenmesine geçilince iddianamenin başka nelerin üzerini kapatmaya çalıştığını hep birlikte göreceğiz. Yalnızca bir örnek: Dava dosyasında, DGM Başsavcısı Nusret Demiral tarafından Emniyet Müdürlüğüne yazılmış bir başvuru göreceksiniz. Bay Savcı, bizim sağlık durumumuzu kontrol etmek isteyen doktorların politik eğilimini soruyor. Resmen ve açık biçimde. İnanılması güç, hem de çok güçtür.

İddianamede yer alan, sanık olduğu iddia edilen isimlere daha sonraki safhada gelineceği için bu konuya girmiyorum. Emniyet ifadem üzerine konuştuğumda her şey yerli yerine oturacaktır.

Sayın Başkan,
Sayın Yargıçlar,

İddianame, işte böylesi bir ön hazırlık safhasına dayanıyor. Basına yaptığı açıklamalarla DGM Savcısı Nusret Demiral, kendisine sorulan «146. madde uygulaması için bu iki kişinin ve partilerinin şiddet kullandığına dair kanıtınız var mı?» sorusuna, «Olabilir de olmayabilir de, belki dava bile açmayız. Ama bu maddeler üzerinde duruyoruz,» diyor. (Tercüman 19.11.1987).

Bu açıklama emniyette ne elde etmek istediklerini göstermeye yeter. Bay Savcı 146'dan idam isteyemeyince bu kez 141. maddenin unutulmuş bendini keşfetti ve böylece bu bendi ilk kez bize uygulama onurunu kazandı.

Basına bize işkence yapılmadığını kanıtlamak üzere yatakta çekilmiş fotoğraflarımız dağıtılmıştı. Fotoğrafları inceleyenlerin bizim normal durumda olmadı-

ğımızı anlamaları zor değildir. İlaçlı durumdaydım. Bu döşeli odaya indirildim. Artık uyuyacaksın dediler. Bir fotoğrafçı aniden fotoğrafımı çekmeye başladı. Ben önlemek için doğrulana kadar işini bitirmişti. Normal koşullarda olan iki genel sekreter acaba niye pijama ile fotoğraflarının çekilmesine izin versinler? Daha önemlisi Nusret Demiral, «fotoğraflarının çekilmesine kim izin vermiş, nasıl basına aksetmiş, ilgililer hakkında soruşturma açacağım» diye açıklama yaptı. Soruşturma açtığını hiç sanmıyorum. Çünkü, dava dosyasının 1. Klasör 15. Kartonunda yer alan belgeden açıkca görüleceği gibi, Ankara Emniyet Müdürlüğüne bizzat yazarak kendisinin bizim fotoğraflarımızın çekilmesini istediği anlaşılıyor.

15 Kasım 1987 tarihli Milliyet gazetesi şöyle yazıyor:

«DGM Savcılık yetkilileri, Sargın ve Kutlu hakkındaki bilgilerin iki dosya olduğunu, bu arada bazı çalışmaların video kasetlerinin ellerinde olduğunu söylediler.» Dava dosyasında, sözü edilen video kasetleri hakkında herhangi bir belgeye rastlamış değilim. Neredèdir bu video bantlar, neyle ilgilidirler?

Benim için hastalığım nedeniyle «Kutlu yalan söylüyor» diyen, cezaevinde tekrar hastalanarak hastaneye götürüldüğümde, önceki açıklamasını düzeltme vicdani sorumluluğunu dahi duymayan Bay Savcı'ya fotoğraf çekme olayını da hatırlatarak soruyorum: Hangimiz yalancıyız?

Yine basında, durumumuz, niye hâlâ gözaltında tutulduğumuz sorulduğunda Bay Savcı «konuşmuyorlar» açıklamasında bulundu. Ne öğrenmek istiyordu? Bunu bize verilen soru listesinden anlayabilirsiniz. Ancak mektuplar bile yasalar çiğnenerek dosyaya konulmuşken, bu soru listesi ve benim kendi elyazımla verdiğim ifade yoktur. Bunların dosyaya konulmasını talep ediyorum. Bu soru listesi de, kendileri tarafından hazırlandığını söy-

leyen DGM Savcısı'nın niyetlerini ortaya koymaya yetecektir.

Yine DGM Savcısı Demiral'ın bizzat kendisinin yazılı direktifi ile emniyette «sabırlı ve gayretli çabalarla» sorgulandığımızı, dava dosyasında yer alan belgeden göreceksiniz.

19 Kasım 1987 günlü Hürriyet gazetesinde, «Sorgulamaya katılan bir yetkili 'Kutlu ve Sargın istedikleri soruya cevap veriyor, istemediklerine vermiyorlar, bu yüzden işimiz zorlaşıyor,'» diyor. «Bize yardımcı olmaları halinde en kısa zamanda sorguyu bitireceklerini» söylüyor. Kimdir bu yetkili?

Bunlara şaşıyor değilim. Biz Emniyette sorgu altında iken «Seçimlere 13 gün kala burada ne işleri var? Şimdi mi aklı başına geldi bunların? Bunlar kötü niyetlidirler, bir merkezden idare ediliyorlar» diyen bir Cumhurbaşkanı'nın adaleti etkilemeye yönelik bu beyanları, bir Başbakan'ın adalete intikal eden bir konuda bizi terörist göstermeye yeltenmesi karşısında Bay Savcı'nın gayretli tutumlarına şaşmamak gerekir. Şunu da hatırlatmalıyım: Değerli bir hukukçunun sözü ile «Suçlayanın eli kirliyse adaleti de kirletir.»

Baştan beri gösterdiğim gibi, Bay Savcı açıkça yasaları çiğnemiştir. Daha üstlerin herhalde bilgisi dışında olmayan işkence direktifini bizzat kendisi vermiştir. Bay Savcı suçludur.

Bu çevreleri, hukuku, adaleti, insan haklarını açıkça çiğnedikleri için, en basit dürüstlük kurallarını ayaklar altına aldıkları için halkım ve tarih önünde itham ediyorum. Onları iddialarını yargı önünde kanıtlamaya davet ediyorum.

Sonuç olarak, biz haklı olduğumuzu bilmenin huzuru içindeyiz. Şu iddianame ve onun gerisindeki zihniyet ise hukuka, akla, sağduyuya aykırıdır. Tek bir şey istiyor; bizim sağduyuya, akla, hukuka aykırı olarak cezalandırılmamızı. Bu belki olabilir ama doğruluğu tarihin sınavından geçmiş görüşlerimizi kafamızdan söküp

atamazlar. Bu ülkeyi demokrasi güneşinin aydınlatmasına engel olamazlar.

Demokrasi ve yasal TBKP halkımızın ve tarihin istemidir. Engellemek ne mümkün!

TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ
GENEL SEKRETERİ

NABİ YAĞCI
(HAYDAR KUTLU)

NİHAT SARGIN

SORGU

GİRİŞ

Sayın Yargıçlar,

İddianameye hâkim olan zihniyeti sergilemeye ve hakkımda ileri sürülen iddialarla ilgili görüşlerimi açıklamaya geçmeden önce bir iki noktaya işaret ederek sözlerime başlamak istiyorum.

Bilindiği üzere Partim, Türkiye İşçi Partisi, daha başından, ilk olarak ortaya atılışından beri Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nin kurulmasına karşıydı ve karşıdır. Diğer gerekçeler bir yana, her şeyden önce, doğal yargı ilkesine aykırı olacaktı bu uygulama. DGM'leri savunan iktidar sözcüleri ise bu gerekçeye doğrudan karşı çıkmamakla birlikte adaletin diğer önemli bir ilkesi olan çabuk tecellisinin, hiç değilse belli politik konulara ilişkin davalarda bu yolla sağlanabileceğini ileri sürüyorlardı. Nitekim yargılamaya ilişkin sürelerden, adli tatil kapsamı dışında bırakılmasına kadar birçok konuda yargılamada sürati sağlamak için DGM yasasında özel hükümlere yer verilmiş bulunmaktadır.

Ayrıca, yalnız belli suçlara bakmakla yükümlü birer ihtisas mahkemesi olarak DGM'lerin, politik niteliklerinden dolayı daha da önem taşıyan bu suçlarda, mevcut ihtisaslarıyla adaletin süratli olduğu kadar eksiksiz ve

hatasız tecellisine de önemli katkı sağlayacağı belirtilmekteydi.

Sayın Yargıçlar,

Burada, dava başlangıcı ve seyrine ilişkin olarak ileri sürülen «zorunlu nedenler» üzerinde duracak, onları tartışacak değilim. Yalnızca sonuçları hatırlatmakla yetineceğim : 16 Kasım 1987'de gözaltına alınışımızdan yaklaşık üç hafta sonra ilk kez yargıç karşısına çıkabildik; dört ay sonra iddianame hazırlandı; yedi ay sonra duruşma başladı; davanın ikinci sırasında yer alan sanık olarak sorguma geçilebilmesi için ise neredeyse dokuz ay geçmesi gerekti.

Belirttiğim üzere nedenleri tartışmıyorum, yalnızca sonuçlara işaret ediyorum. Süreleri uzatabilecek hiçbir tanığın, hiçbir istinabenin vb. yer almadığı, yalnızca gözaltına alınışımızdan önce mevcut yazılı ve basılı metinlere dayalı bu davada henüz sorguya geçilmesi için dokuz ay.

Yargının sürati konusunda bir karşılaştırma olanağı sağlamak üzere kendi başımdan geçen bir örneği vermek istiyorum : Bundan önce son kez tutuklu olarak yargılandığım dava, 12 Mart'ın meşhur 'aydınlar davası' idi. Şimdi rahmetli olan Prof. Sabahattin Eyüboğlu, Prof. Azra Erhat, yazar Şadi Alkılıç, gençlik liderlerinden Harun Karadeniz ile Ceza Hukuku Profesörü Çetin Özek, İstanbul Basın Savcısı Şiar Yalçın, yazar Vedat Günyol ve daha birçok yazar, gazeteci, mütercim aydın ile birlikte yargılandığım o davada ben TCK 141/5. maddesine muhalefetten sanık olarak 14. sırada yer almıştım. Ve de sıkıyönetim dönemi idi; sıkıyönetim mahkemelerinde hepsi de kalabalık ve tutuklu sanıklı davalar birbiri ardına açılmakta idi. Ve bu ortamda, İstanbul 3 numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi'nde, Aydınlar Davası'nın 14. sırada kayıtlı sanığı olarak, gözaltına alınışımdan 180 gün, yani tam altı ay sonra sıra bana gelmiş bulunuyordu. Sorgum yapıldı ve aynı gün tahliye oldum.

Aradaki fark açıktır.

DGM'leri desteklemek için ileri sürülen ikinci argümana, ihtisas konusuna gelince, —savcılarla ilgili olarak söyliyeyim— eğer varsa, bu ihtisasın nasıl bir «ihtisas» olduğunu sorgumun ileriki safhalarında hep birlikte göreceğiz.

Netice olarak denecek şudur: Partimin DGM hakkındaki tezinin haklılığı genel sekreterinin şahsında bir kez daha kanıtlanmış bulunmaktadır.

Konuya ilişkin işaret etmek istediğim ikinci nokta şu: Bizzat yaşadığı örneklerle deney sahibi olmuş bir kişi olmama, kendimi öyle addetmeme karşın, belki biraz da bunun sonucu, sorgumun ancak dokuz ay sonra başlayabileceğini doğrusu tahmin etmemiştim. Bundan dolayı sorgu metni, en geç Haziran başlarında kullanılacağı düşüncesiyle kaleme alındı. Tarih hesaplamaları da buna göre yapıldı. Sırası geldikçe belirtmeye, düzeltmeye çalışacağım, ama gözümden kaçabilir. Bu yüzden metin içinde yer alan «geçenlerde», «birkaç ay önce» gibi ifadelerin, Haziran başından geriye doğru hesaplanmasını dilerim.

Sayın Yargıçlar,

İşaret edeceğim diğer bir husus, hepimizin ortak gözlemidir. Daha ülkeye dönüşümüzle ilgili haberlerin basında yer almasından başlayarak bugünlere kadar uzanan süreçte dünyanın gözleri üzerimizde oldu. İnsan hakları dernekleri, barolar, aydın örgütleri, sendikalar, değişik eğilimde partilerin yönetimleri, ulusal parlamentolar, Avrupa Parlamentosu, grup yönetimleri, bakan, başbakan, cumhurbaşkanına varıncaya kadar özel ve resmi, ulusal ve uluslararası kuruluşlar ve merciler olarak; veya yazar, avukat, aydın, yahut herhangi bir titre gerek duymaksızın binlerce ve binlerce destek imzasının sahipleri, ilgili mercilere ve cezaevi koğuşumuza gönderilen binlerce ve binlerce mektup, telgraf, kartın sahipleri tek tek kişiler olarak ülkemiz ve dünya demokrat

kamuoyu, davamıza yakın ilgisini, destek ve dayanışmasını her fırsat ve olanakta dile getirdi, getirmekte devam ediyor.

Bu ilgi ve desteği tersine çevirebilmek, hiç değilse kırıp söndürebilmek için resmi, gayri resmi bütün uğraş ve çalışmalar, hesaplar ve oyunlar tersine tepti, tepmekte. En iyimser öngörüleri de çok gerilerde bırakan bu göz yaşartıcı, göğüs kabartıcı destek ve dayanışmalarından dolayı ülkemiz ve dünya demokratlarına şükranlarımızı ifade etmek isterim.

Bir başka hususa gelince, sayın yargıçlar, koğuşta iddianameyi bir kere okuyup bitirdikten sonra ilk izlenimlerimizi birbirimize aktarırken Nabi arkadaşımla aynı ruh haletini paylaştığımızı gördük. Biraz buruk, biraz kırık gibiydik galiba. Uygulanması istenen cezaların ağırlığı veya çokluğu yüzünden değil tabii; onlar bizi güldürmüştü ancak. —Sorgumun daha sonraki bölümlerinde bana hak verilecektir—. Cezaların ağırlığı veya çokluğu yüzünden değil ama, bunlar için ileri sürülen gerekçelerin akıl almaz hafifliği ve onlardan da hafif bir biçimde kaleme alınmış olmasından dolayı. Herhalde daha ciddi, daha ağırlıklı bir iddianame bekliyor olmalıydık.

Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde görevli bütün savcıların birlikte hazırlayıp hazırlamadıklarını elbette bilemeyiz ama, birlikte imzalamak suretiyle sorumluluğuna topluca ortak oldukları açık bu 231 sayfalık ve nerdeyse ithaf yazılıp eşe dosta hediye edilecek özgün bir çalışma, bir bilimsel travay olarak benimsenen bu «dev» eser bu kadar hafif olabilir miydi?

Şaşırmıştık, duruma gerekçeler arıyorduk. Tesadüflerin bize oynadığı bir oyun gibi görmeye çalışıyor, tesadüfü suçluyorduk. Sonra durumu yeniden gözden geçirdik, tekrar tekrar değerlendirdik. Ve birden her şey yerli yerine oturdu. Olayda tesadüfün parmağı yoktu, tersine.

Ne bekliyorduk ki, başka türlüsü mümkün olabilir miydi ki?

Aslında, biraz önce sözünü ettiğim, o her türlü tahmini aşan destek ve dayanışma madalyonun bir yüzü ise, iddianamenin akıl almaz ve kaçınılmaz hafifliği de aynı madalyonun öbür yüzünü oluşturmaktaydı.

Dış görünüşü hâlâ ne kadar flu, bulutlu olursa olsun gerçekte çağdışı 141, 142. maddeler ve benzerlerinin tutundukları son mevzi de öylesine küçülmüş ve daralmıştır artık; doğal olarak o çizginin, o mevziin savunucuları da. (Bu o kadar böyledir ki, şimdiye değin yapılan her değişiklikte hükmolunacak ceza miktarı biraz daha ağırlaştırılan ve rejimin onsuz olunamaz dayanağı, payandası gibi gösterilen 141 ve 142. maddelerle ilgili olarak Adalet Bakanlığı'nın görevlendirdiği resmi komisyon adına yapılan açıklamada, hazırlanan tasarıda ilk kez, evet ilk kez cezaların yarı yarıya indirildiğinden söz açılmakta ve bununla da kalınmayıp bu maddelerin kaldırılması halinde dahi bir boşluk doğmayacağı, altı çizilerek belirtilmektedir).

İddianame de, akıl almaz ve kaçınılmaz hafifliğiyle dolaylı biçimde bu gerçeği yansıtmaktadır. Ne tesadüf, ne bir başka neden, yalnızca küçülen, daralan ve son atımlık barutunu da tüketmekte olan, deyim yerindeyse can çekişen bir çağdışılığın zavallıca görüntüsü, o kadar... Duruşma safhası henüz başlıyorken, daha şimdiden bu davanın ortaya koyduğu gerçek budur işte.

Sayın Yargıçlar,

İşaret etmek istediğim bir başka nokta da şu: Bizim ülkeye dönüş haberlerimizle birlikte bir kısım basında, kimilerinin birbirine bağlı görüp öyle yürüttükleri, aslında bağımsız ve farklı düzeyleri kapsayan iki tartışma da aynı anda kendini gösterdi. Birincisi, ülkeye dönüşümüzle ilgili olarak, önceden iktidardan şu veya bu yol ve biçimde herhangi bir güvence alıp almadığımız üzerineydi; ikincisi ise, gelişimizin zamansız,

veya daha fazla kullanılan deyimle «erken» olup olmadığıydı.

Kimileri için bu güvence konusu —herhalde başka türlüsünü düşünemediklerinden olmalı, ufukları ancak ona elveriyordu belki— o kadar kesindi ki, daha sonra başımıza gelenler gazetelere yansıdıkça eski görüşlerini gözden geçirmek yerine ANAP iktidarının pazarlığa uymadığını ileri sürecek, hatta bu yüzden iktidara ayrı bir suçlama yöneltecek kadar ileri gittiler; bizi de biraz üstü kapalı, ANAP'a inanan safdiller olmakla itham ettiler. Olaylar daha da gelişince susmayı yeğlediler.

Fırsat düşmüşken bir kez daha açıkça ifade edeyim ki, ne bir pazarlık, ne de güvence söz konusudur. Gerçi ANAP iktidarının seyiat hanesi bir eksik, bir fazla fark etmiyecek kadar yüklüdür; ama hiç değilse böyle bir seyiatı yoktur, kendilerini tenzih ederiz.

İkinci tartışmaya gelince, biraz önce belirttiğim üzere, dönüşümüz sonrasında gelişen olaylar, gördüğümüz ilgi, destek ve dayanışma bu tartışmayı da kendiliğinden sonuçlandırmış bulunuyor. Söylenecek şudur: Dönüş kararı, eğer geç kalınmadıysa tam zamanında verilmiş ve harekete geçilmiştir. Ve karşılıklı etkileşim içinde dönüş ve destek birbirini tamamlamakta, bütünlemektedir. Ve de toplumsal meşruiyete çoktan sahip TBKP'nin artık yasallığı da kendini dayatmakta, 'dan, dan' kapıyı çalmaktadır.

Nihayet, benden önce konuşan Nabi arkadaşımın ayrıntılı olarak belirttiği konulardan, bir kez daha altını çizeceğim bir iki nokta dışında, mümkün olduğunca kaçınacağımı, sosyal ve politik değerlendirmeleri «savunma»ya bırakarak esas itibariyle hukuk alanındaki açıklamalarla yetineceğimi belirtmek isterim.

Şimdi artık hakkımdaki iddialara geçebilir, 231 sayfalık iddianamenin akıl almaz ve kaçınılmaz hafifliğini sergilemeye başlayabilirim.

10 Ağustos 1988

Sayın Yargıçlar,

Hakkımda ileri sürülen iddialarla ilgili olarak madde madde düşünce ve görüşlerimi belirtmeye geçmeden önce, genelinde iddianameye egemen olan zihniyet üzerinde durmak istiyorum kısaca. Bunu da en iyi belirtecek olan, olayımızdaki tek olgunun, uçaktan inişimizden iddianameyi tebellüğ ettiğimiz ana kadar geçen sürenin, diğer bir deyişle iddianamenin hazırlanma safhasının anlatımı olacaktır. Böylece iddia sahiplerinin zihniyeti, daha maddelere geçmeden gözler önüne serilmiş olacak, iddiaların, hukuk ve yasalarla ilgisiz gerçek dayanakları, temellendirildikleri görüşler ortaya çıkacaktır.

İddianamenin hazırlanma safhasını, gözaltına alınmamızdan tutuklanmamıza kadar geçen bir bölüm ile tutuklanmamızdan iddianamenin açıklanmasına kadar geçen bölüm olmak üzere ikiye ayırmak mümkün. İkinci bölümde görülen, Sayın Savcı Demiral'ın gazetelere demeçlerinden takip edilebileceği üzere, iddianame yazımının her ay bir sonrakine ertelenmesi, bu arada yeni sanık ve kanıtlar arama, yoksa yaratılması yönünde ümitsizce çaba ve çırpınmalardır. Savcılığın elindeki

belgelerin —ki, esasını bizzat bizim, daha ülkeye gelmeden önce yaptığımız açıklamalar ve yayınlarımız oluşturmaktadır— yeterli olamayacağının bilincindedirler; ama bunlara ekleyebilecekleri, kendi kafalarında oluşturdukları, suç ve suçlu kavramlarına uygun, onu kanıtlayacak herhangi bir şey de ortada yoktur. Çabalar, çırpınmalar boşunadır, beklenen mucize gerçekleşmez ve nihayet yazım tamamlanır.

Sadece bu durum dahi, kafalardaki suçlu imajı ile gerçek arasındaki kopukluğu göstermeye, bu yüzden iddianamede nasıl zorlamalara gidildiğini açıklamaya yeterli olabilirdi.

Ama, gerek yasalar karşısındaki tutumları, gerek soğuk savaş yıllarından arta kalmış zihniyeti asıl sergilemekte olan, kendilerini bütün boyutlarıyla asıl ele veren ilk süredir, gözaltında geçirdiğimiz süredir. Bundan dolayı bu süre üzerinde biraz daha ayrıntılı olarak durulacaktır.

Sayın Yargıçlar,

Bilindiği üzere 16 Kasım 1987 Pazartesi günü öğleden sonra saat 15.00 sularında uçağımız Esenboğa Havaalanına indi. İşte o andan itibaren DGM Yargıcının karşısına çıkarıldığımız 5 Aralık Cuma günü saat 10.00'a kadar geçen yaklaşık 19 gün, tam tamına belirtilmek istenirse 18 tam gün artı 19 saat içinde olup bitenleri, bizzat yaşayıp gördüklerim —daha doğrusu uzun bir bölümünde, görme olanağım elimden alınmış olduğu için diğer organlarımla duyup, algıladıklarım— ve dosya incelemesinden elde ettiğim bilgiler ile olayımıza layık olduğu dikkat ve ilgiyi esirgemeyen basınımızda yayınlanan haber ve demeçlerden yararlanarak ve mümkün olduğunca kronolojik sıra ile aktarmaya çalışacağım.

Evet, 16 Kasım 1987 saat 15.00 sularında, Esenboğa'da yurt topraklarına ayak bastık. Ve de daha anında olaylar ve kanunsuzluklar da başladı. Zor kullanılarak

diğer yolculardan ayırtıldık; ayrı bir minibüse bindirildik ve hangarlara doğru yollandık. Orada da hazır bekletilen Emniyet otolarına aktarma edilerek —deyim mazur görülsün, ancak tam yerindedir— yangından mal kaçırırcasına hızla Birinci Şubeye doğru yola çıkarıldık.

Böylece, bırakınız yıllardır görüşemediğimiz yakınlarımız ve dostlarımızla —ki, içlerinden kimileri bizi karşılamak için ta uzak şehirlerden gelmişlerdi— onlarla bir kez kucaklaşıp özlem gidermeyi, yasaları uygulamakla görevli devlet kuvvetleri eliyle yasadışı, illegal yoldan yurda sokturulduk. Bu 19 gün boyunca yaşadığımız kanunsuzlukların, yasa ihlallerinin daha yurda adımımızı atarken karşılaştığımız basit ama anlamlı ilk adımı oldu. Ondan sonra da benzeri uygulamalar çok daha ağırlaşarak sürdü gitti.

Ayrı ayrı bindirildiğimiz otoda, bu yapılanların gerekçesi olarak bana söylenen beni «koruma» idi. Güya böyle bir uygulama yapılmasa, bu tedbirler alınmasa imiş, yaşamımız tehlikeye girebilirmiş. Çünkü, efendim, düşünce ve sözlerimiz o kadar tersmiş ki, herhangi bir heyecanlı vatandaş olmadık işlere kalkışabilirmiş...

Oysa, onlar da gayet iyi biliyorlardı ki durum tam tersinedir. Ülkemizde demokrasinin bütün öğeleriyle teşekkülü ve geliştirilmesi için, resmi makamların yasal ve yasal olmayan olası her türlü davranışını göze alarak yurda dönen bizleri bağrına basmakta sabırsızlanan yurttaşların, biz öngörmediğimiz halde, kendiliğinden oluşturacakları karşılamanın coşkusundan korkuluyordu; bu coşkulu törenin yaratacağı olumlu havadan ürküyordu; ve nihayet bu öyle bir «koruma» tedbiri idi ki, otomobilin arka ortasında, iki yanımda iki azman ve ortalarında *gözleri bağlanan* ben olarak canlı hedef halinde Emniyet'e götürülüyordum.

Yolda taktıkları gözbağı ondan sonra da günler boyu gece-gündüz, yalnızca birkaç lokma bir şey yiyebilmek için ve tuvalet sırasında çözüldüğü müstesna anlar dışında devamlı gözlerimde kalacaktı. Ve bir kere-

sinde sorgucularımın açıklıkla ifade ettikleri üzere bu uygulama, beni değil, kendilerini koruma, kendilerini gizleme içindi; yasa tanımaz uygulamaları dolayısı ile tanınmamak içindi.

Ertesi günü gazeteler gözbağı olayını şöyle aktarıyorlardı: «Gözleri bağlı olarak arabadan indirilen H. Kutlu ve N. Sargın'ın DAL'ın da girişinin bulunduğu arka kapıdan içeri alınmalarının nedeni anlaşılamadı.» (17.11.1987 Cumhuriyet, Sabah, vb.) Bir foto muhabiri ise gözlerimiz bağlı Emniyet'e sokulurken fotoğrafımızı çekmeye muvaffak olarak bunu gazetesinde yayınlamış, olayı inkâr kabul etmez biçimde belgelemişti. Oysa aynı gün Sayın Demiral gözbağı olayını yalanlamayı görev biliyor, bu da gazetelerde yayınlanıyordu. Biraz önce belirttiğim ilk yasa ihlali gibi bu da olayımızın, Demiral'ın ağzından ilk gerçekdışı ifadesi oldu. Ondan sonra da böylesi gerçekdışı bilgiler ve saptırma çabaları çok daha ağırlaşarak sürdü gitti.

O gün Emniyet'te tahminen 1,5 m. × 1,25 m. olan bir hücrede 1-2 saat geçirdikten sonra doktor muayenesine götürüldüm. Sonra sorgu odasına alındım. Daha ilk anda sözlerini keserek görevlerini hatırlattım. Tanık mı, sanık mı olduğumu, sanık isem hangi maddelerden sanık olduğumu sordum. Aldığım yanıt TCK 140, 141, 142, 168 ve 146. maddeleri oldu. (Galiba 143 de vardı ama bu madde konusunda daha önceden hiçbir bilgim olmadığı için emin değilim.) Bir gün sonra ise 146 ve 168'den vazgeçildiğini, bunlara ilişkin sözlerinin ciddi olmadığını söylediler. Ama sonraları uzun sorgu günleri boyunca, 146 ile ilgili olarak ne kadar yırtındılar. Başlangıçta, gerçekten ciddiye almadığım, sorgucular tarafından da ciddiye alınmadığını gördüğüm bu olguyu özellikle belirtiyorum. Çünkü cezaevinde o günlerin gazete kupürlerini gözden geçirirken Sayın Nusrel Demiral ve yardımcılarının verdikleri demeçlerden hakkımızda 146. maddenin uygulanabilmesi için ne şiddetli bir arzu içinde oldukları ortaya çıktı.

«Demiral, Tercüman'ın sorularını cevaplandırırken, sanıklar hakkında isnat edilecek suçların çoğaldığını söyledi. Kutlu ve Sargın hakkında 3-4 ayrı suçtan dava açılabileceğini belirten Demiral, kapsamına, TCK'nın 140, 141, 142 ve 143. maddelerinin yanı sıra idam cezasını öngören 146. maddenin de dahil edildiğini ifade etti. 'Sanıkların 146. maddeyi ihlal ettiklerine dair bir delil var mı?' sorusuna, 'O bizim iddialarımız, araştırmalarımız' demiş, tekrar 'TCK'nın 146. maddesinin oluşması için sanıkların şiddete başvurmaları gerekiyor. Bu konuda bir delil elde ettiniz mi?' deyince de, 'Onu biz araştırıyoruz. Olabilir de, olmayabilir de. Belki dava bile açmayız. Ama bu maddeler üzerinde duruyoruz. Soruşturmayı da bu maddeler üzerinde yürütüyoruz' dedi.» (19.11.1987, Tercüman)

Görülüyor ki, Demiral ve yardımcıları mutlaka idam talebinde bulunabilmeyi istiyorlardı; ellerinde bir kanıt, hatta soruşturma için esas oluşturacak asgari bir karine olup olmaması önemli değildi; ne yapıp yapılmalı, bizler huzurunuza idam talebiyle sevkedilmeliydik. 146 yolu ile bu başarılamadı, ama ne gam. 141'in 1. bend 2. fıkrası hortlatılarak, bu fıkranın yasaya girdiği 1951'den bu yana ilk kez uygulama isteği ile karşınıza getirilmemiz bundandır işte. (Bu konuya daha sonra dönecek ve bu fıkra üzerinde etraflıca duracağım. Şimdilik sadece işaret etmekle, savcıların zihniyetini gösteren bir kanıt olarak dikkati çekmekle yetiniyorum.)

Sorgucularıma, daha ilk anda, hangi maddelerden sanık olduğumu öğrenir öğrenmez mealen söylediğim ve her fırsatta yinelediğim şu oldu : «Sanığın ifadesinin alınması, gerçeğin ortaya çıkarılmasında sanığın lehine son halkayı teşkil eder, daha doğrusu etmesi gerekir. Ben ise 17 yıl önce geçirdiğim bir deneyin —12 Mart tutuklanması sırasında Emniyet'teki günlerimi kastediyordum— daha da kuvvetlendirdiği üzere bu hakkımı

kullanmak istemiyorum, bu hakkımdan istinkaf ediyorum. Bu kararımın sizin kişiliklerinizle bir ilgisi yoktur, belirttiğim üzere 17 yıl önce aldığım bir karardır; bugünden ve sizin kişiliklerinizden bağımsızdır.» Bu görüşümü sonuna kadar muhafaza ettim. Buna karşılık sorgucularım da üç ayrı posta halinde «mülâkat» adını verdikleri sorgulamayı, netice alamayacaklarını bile bile sürdürmekten geri durmadılar. Böylece bir hafta geçti. Devamlı sandalye üstünde, devamlı uykusuz. Ve sonuçta beni bekleyen işkence seansı oldu.

Ama, ona geçmeden bir noktayı belirtmek istiyorum. İkinci gün sonunda idi. Daha henüz günleri rahatlıkla ayırt edebilir durumda idim. Gözaltı süresinin dolduğunu hatırlattım. Bir kahkaha koptu; sürenin 15 gün olduğu, istenirse her suç için ayrı ayrı onbeşer gün olmak üzere 60 gün veya daha fazlasına çıkabileceği bildirildi. Belki de yeni yasaları dikkatle izleyememişimdir, gözümden kaçan bir değişiklik olmuş mudur acaba, diye aklımdan geçmedi değil. Ama, Anayasa yeniden değişmediğine göre, ne olursa olsun onbeş günü geçemezdi. Sorgucular beni korkutmak, direncimi kırmak için böyle konuşuyorlar diye düşündüm.

Ancak DGM'de bizzat Sayın Nusret Demiral'ın ağzından 60 gün dahi olabileceğini duydum, şaşırdım.

Oysa, şaşırmamalıymışım. Sayın savcılar aynı biçimdeki demeçleri daha gözaltı süremizin ilk haftası dolmadan vermeye başlamış ve bu, DGM Yargıcının karşısına çıkarıldığımız güne kadar da böyle devam etmiş.

«DGM Savcısı Ülkü Coşkun gazetecilere 'delillerin toplanması ve ifadelerin tamamlanması için ek süre verilebilir. Sorgulama, TCK'nın 140, 141, 142 ve 146. maddeleriyle ilgili yapılıyor. Her bir madde için 15 günlük gözaltı süresi verilmesi yasaldır' dedi.» (21.11.1987, Milliyet)

Dosya incelemesinde gördüğüm de şu: Önce bir

haftalık bir süre verilmiş, sonra bir hafta daha uzatılmış (Bunlar bize Emniyet'ten ayrılmadan önceki son gün ikisi bir arada tebliğ edildi). Ayrıca dikkat çekmek isterim: Bu gözetim emirlerinde suç isnadı olarak yalnızca 141 vardı. Gazete haberlerine göre üçüncü olarak bir hafta daha verilmek istenmiş; ama bu yapılmamış; süre verilmeksizin 1. Şube polislerinin gözetiminde dört gün daha geçirmişiz. Böylece toplam 19 gün gözaltında kaldık.

«Demiral, Kutlu ve Sargın'ın gözaltı süreleri normal olarak Pazartesi (bugün) sona eriyor. Ancak DGM'ye ne zaman gelecekleri konusunda bir karara varmış değiliz, dedi.» (30.11.1987, Söz)

«Demiral'ın yeni beyanatı: 'Demiral, soruşturmanın bitmemesi nedeniyle bir hafta daha gözetim süresi verdiklerini belirtirken, ancak soruşturmayı daha erken bitirip, en geç Cuma günü yargıç önüne çıkaracaklarını söyledi'.» (1.12.1987, Güneş ve Cumhuriyet)

Aynı tarihli Söz'de ise Demiral, üçüncü haftanın gerekçesini şöyle açıklamakta: «Sorgu dosyalarını incelemek ve gerekli yargıya varmak için.»

Sayın Yargıçlar,
Burada izninizle bir an durmak istiyorum.
DGM Yasasının 16. maddesinin konumuza ilişkin birinci fıkrası şöyle:

«Devlet Güvenlik Mahkemesinin görevine giren suçlar sebebiyle yakalanan veya tutuklanan kimse tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç kırk sekiz saat ve toplu olarak işlenen suçlarda en çok 15 gün içinde hâkim önüne çıkarılır.»

Bu kanuna esas olan CMUK 128. maddesinin ilk fıkrasında ise «... en geç yirmi dört saat içinde sulh hâkimi önüne çıkarılır ve sorguya çekilir» dendikten sonra ikinci fıkrada :

«Üç veya daha fazla kişinin bir suçun icrasına iştiraki suretiyle toplu olarak işlenen suçlarda, sanık sayısının çokluğu veya sanıkların yahut delillerin durumu veya suçun niteliği sebebiyle birinci fıkra hükmünün uygulanamaması halinde sanık, tahkikatın bitiminde ve her halde onbeş gün içinde sulh hâkiminin önüne çıkarılır. Ancak, zabıta, C. Savcısının veya tehirinde zarar umulan hallerde sulh hâkiminin yazılı emri bulunmadıkça sanığı 24 saatten fazla tutamaz.»

hükmü yer alır. Bütün bu yasaların üstünde olan Anayasa da, bu konuyu özel bir maddede enine boyuna incelemiştir. 82 Anayasası ki, antidemokratik hükümlerle tıka basa doldurulmuştur, bu Anayasanın «kişi hürriyeti ve güvenliğini» ele alan 19. maddesinin olayımızla ilgili dört ve altıncı fıkraları ise aynen şöyle :

«Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir. Hâkim kararı olmadan yakalama, ancak suçüstü halinde veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yapılabilir; bunun şartlarını kanun gösterir.»

... ...

«Yakalanan veya tutuklanan kişi, tutulma yerine en yakın Mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç kırksekiz saat *ve toplu olarak işlenen suçlarda* en çok on beş gün içinde *hâkim önüne*

çıkarılır. Kimse, bu süreler geçtikten sonra hâkim kararı olmaksızın hürriyetinden yoksun bırakılamaz. Bu süreler olağanüstü hal, sıkıyönetim ve savaş hallerinde uzatılabilir.»

Maddeler açık ve kesin. Önce, okuduğum son cümleden başlayayım. Ülkede savaş veya sıkıyönetim hali mi var? Hayır. Ankara'da olağanüstü hal mi var? Hayır. Öyleyse son cümle olayımızda geçerli değildir. O zaman «toplu suçlar» konusuna geçelim. Nedir toplu suçlar? Bunun tanımı biraz önce okuduğum üzere CMUK'da yapılmış. Toplu suç, «Üç veya daha fazla kişinin bir suçun icrasına iştiraki suretiyle toplu olarak işlenmesi» halidir. Yani sanık sayısının, üstelik aynı zaman dilimi içinde soruşturması yapılacak sanık sayısının en az üç olması gerekir. Buraya bir nokta koyalım.

Bugün karşınızda 16 sanık bulunması kimseyi şaşırtmasın. Gözaltına alındığımız 16 Kasım gününden, tutuklandığımız 5 Aralık gününe kadar olayımızdaki sanık sayısı yalnızca iki idi. Buradaki tanım uyarınca aynı zamanda sorgulamaya alınması gereken üç veya daha fazla sanık şöyle dursun, Emniyet Müdürlüğü'nün öteki sanıklarla ilgili olarak diğer Emniyet Müdürlüklerine yazdığı dosyadaki ilk yazısı dahi 30 Kasım tarihini taşıyor; yani bizim gözaltındaki 15 günümüz tamamlandıktan sonra.

Bunu böylece tespit ettikten sonra bir başka noktaya değinmek istiyorum. O da, DGM Yasasının 10. maddesini değiştiren ve bir fıkra ekleyen 3200 sayılı Yasanın öngördüğü değişiklik ve gerekçesidir.

Başlangıçta, DGM görev alanına giren suçlarda hazırlık tahkikatının bütünüyle bizzat savcılar tarafından yapılması zorunlu iken, bu değişiklikle zabıtanın da görevlendirilebilmesi kabul edilmiş bulunmaktadır. Değişikliğin gerekçesini yasa koyucu şöyle açıklıyor:

«Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin görev alanına

giren suçların hazırlık tahkikatında Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun çerçevesi dahilinde zabıtayı da görevlendirebilmek, işlerin daha süratle sonuçlandırılmasını sağlayacaktır.» (3200 sayılı Yasanın gerekçesinden)

Bu gerekçeye göre, zabıta görevlendirilmemekte, *görevlendirilebilmektedir;* yani zabıtanın görevlendirilmesi zorunlu bir durum değil, işlerin daha süratle sonuçlandırılmasını sağlama gereği ortaya çıktığı vakit, kısacası çok sayıda sanığın aynı anda savcının karşısına geldiği vakittir.

O halde bu rutin değil istisnai bir durumdur ve sanık sayısının çokluğuna bağlıdır. (Meğer ki, Emniyet'te kullanılan «özel sorgulama metotları» yani halk diliyle işkence, savcının başlıca yardımcısı olsun; buna daha sonra değineceğim.) O halde iki sanıklı bir davada savcıların görevlerini zabıtaya devretmeleri için bir neden bulunmamaktaydı. Gene iki sanıklı bir olayda yasanın öngördüğü azami süre olan 48 saati hiçe saymışlar; onunla da kalmayarak Anayasa ve yasaların ancak üç veya daha fazla sanıklı toplu suçlar için koyduğu en üst sınır bile tanınmamış, bizleri 18 gün artı 19 saat hürriyetimizden yoksun kılmışlar, zorla alıkoymuşlardır.

Dahası var; gözaltı süresi, henüz tutuklanmamış sanığın, CMUK 153. maddesindeki «C. Savcısı(nın) —yalnız sanığın aleyhine olan hususları değil, lehine olan cihetleri de ara(yıp)— ve kaybolmasından korkulan delillerin toplanmasına ve zaptına çalış»tığı, böylece tutuklanmasına mahal olup olmadığını inceleyip, araştıracağı süredir. Süre, ya serbest bırakma, ya da tutuklama talebi ile sonuçlanacaktır. Savcı bu konuda bir hükme varıncaya kadar, belli bir süreye sahip kılınmıştır. Buna karşılık, başka bir nedenden dolayı tutuklu olan bir kişi için, yeni bir suç sanıklığı ortaya çıktığında, ne böyle bir gözaltı süresine, ne de verilen kısa

sürede serbestlik veya tutukluluk talebi konusunda bir karar vermesi için zorlanmasına gerek vardır. Tutukevinde bulunan sanığı istediği anda karşısına getirerek, ifadesine başvurulabilecek, sanığın zaten kaçamayacak, delilleri yok edemeyecek, tanıklara tesir edemeyecek durumda olmasının ve kendisinin de belli bir süreyle kısıtlı olmamasının rahatlığı içinde soruşturmasını tamamlayabilecek; gerek duyarsa yeni bir tutuklama talebinde de bulunabilecektir.

Sayın Demiral ve yardımcıları benim için böyle bir olanağa sahiptiler. Gerçekten müdafilerim, önce 6 Kasımda Av. Erşen Şansal'ın imzasıyla, ayrıca 24 Kasım 1987'de de yeniden toplu olarak DGM Savcılığına iletikleri dilekçelerinde bu hususu belirtmekte ve dikkat çekmekte idiler. Benim hakkımda 1981'de Sıkıyönetim As. Mah. kararı ile 141. madde sanığı olarak gıyabi tutuklama müzekkeresi tanzim edilmiş, ancak benim 16 Kasım 1987'ye kadar yurtdışında bulunmam dolayısı ile tutuklanmam mümkün olmamıştı. Avukatlarım bunu bildirmişlerdi. Ancak, sonradan dosya incelemesinde görüldü ki, onların dilekçelerine gerek kalmaksızın da, hem Emniyet makamlarınca, hem de savcılıkça bu olgu önceden beri biliniyordu.

Dosyanın 1. klasör, 15. karton, 9. sayfasında kayıtlı evrakta, İstanbul DGM Savcısının Ankara DGM Savcılığına bir yazısı var. Tutukluluğumu bildiriyor, dikkati çekiyor ve bizzat Demiral 9.11.1987'de yazıyı parafe ederek dosyasına havale ediyor. Demek ki, hakkımda 141. maddeden gıyabi tutuklama bulunduğunu Sayın Savcı biz yurda ayak basmadan bir hafta önceden bilmekteydi.

Ayrıca, İst. C. Savcılığı Toplu Suçları Bürosundaki İstanbul C. Savcı yardımcısı da, sıkıyönetimin kalkışı dolayısıyla hazırlık dosyası, kendi bürolarına devredildiğinden, Ankara C. Savcılığına yazdığı 17.11.1987 tarihli yazı ile «Sanık Nihat Sargın'ın

Ankara üzerinden yurda döndüğü televizyon gibi yayım, gazeteler gibi basın ve yayın organlarından öğrenilmiştir» diyerek hakkımda yürütülen soruşturmayı açıklıyor ve giyabi tutuklama müzekkeresini ekte gönderdiğini belirterek,

«Ekte gönderilen giyabi tevkif müzekkeresinin vicahiye çevrilmesi;
2 — Sanığın yukarıda belli edilen suçlardan dolayı savunması alınarak tevkif müzekkeresinin vicahiye çevrilmesi kararı ile düzenlenecek vicahi tevkif müzekkeresinin savunmasına eklenip, talimatlarının iadesi»ni istiyor. Ve bu, ayın 19'unda Ankara Savcılığı eliyle Emniyet Müdürlüğüne ulaşıyor (dosyada 1. klasör, 8. karton, 9. sırada kayıtlı evrak).

Bizler ayın 16'sında yurda dönüyoruz ve Emniyete götürülüyoruz. Daha sonra Emniyet, savcıdan gözetim emri istiyor, alıyor, uzatıyor vb. Oysa, hakkımda yapılması gerekli tek yasal işlem, derhal hâkim karşısına çıkarılmam ve en geç 48 saat içinde yetkili hâkimce sorguya çekilmem idi. Bu yapılmamıştır. Ayrıca, iddia edilen suçtan giyabi tutuklamam bulunduğu, müzekkerenin kanıtları ve bizzat örneği dosyada sıralandığı halde bunlar görmezden gelinmiş, yok farzedilmiş ve 19 gün gözaltından sonra aynı iddia ile yeniden tutuklama gibi bir hukuki garabet yaratılmıştır.

Ama bunun ötesinde asıl önemli olan 141. maddeden tutukluluğu bulunan bir kimseye aynı maddeden gözetim altına alma emri verilmesi ve bunun uzatılmasıdır. Oysa, ayrı ayrı suçlardan yeni soruşturmalar açılması dolayısıyla tutukevinden emniyet gözetimi altına alma biçiminde olağanüstü dönemin olağanüstü uygulamalarına olanak veren hüküm bile çoktan yürürlükten kaldırılmış bulunmaktadır. Nerde kaldı aynı iddiadan.

Yasa burada da çiğnenmiştir. Ve sanki bu kanıtla-

rın hiçbiri dosyada bulunmuyormuş gibi yeniden tutuklanmamdan sonra Savcı Ülkü Coşkun imzasıyla, hakkımda devam eden bir soruşturma ve gıyabi tutuklama vb. bulunup bulunmadığı, İstanbul ve Ankara Sıkıyönetim Savcılıklarına ve İstanbul C. Savcılığına ivedi yazılarla sorulmuş; DGM Savcılığı benim durumumdan güya o yazılara gelen cevaplardan sonra haberdar olmuş gibi gösterilmeye çalışılmıştır. (7.12.1987 gün ve Ülkü Coşkun imzalı olup dosyada 1. klasör, 15. karton, 86, 87, 88. sırada kayıtlı yazılar.)

Deminden beri belirtmeye çalıştığım bu yasa ihlallerinin, hakkı olmadığı halde verilen gözetim kararının; gözetim süresinin iki gün yerine fiilen 19 güne çıkarılmasının ve kendi yetkilerinin Emniyet'e devredilerek sorgu yaptırılmasının; bütün bu yasadışı uygulamaların bir tek gerçek nedeni olabilirdi: Emniyet'te uygulanacak «özel» sorgulama teknikleri ile her ne olursa olsun kafadaki imaja, idamlık bir sanığa uygun bir ifade elde edebilme gayreti.

Bunun başka bir izahı yoktur.

Nitekim ilk haftanın sonunda Sayın Demiral gözaltı sürelerinin uzatılma nedenini «konuşmuyorlar» diye açıklamış ve bu ifade olanca çıplaklığıyla gazetelerde yer almıştır. (24.11.1987, Tercüman)

Avukatlarım da aynı tarihli dilekçelerinde gazete havadislerine dayanarak dikkati çekmişlerdir:

«Bu gözetim uygulaması, basına yansıdığı ve savunma avukatlarına da açıklandığı gibi, sorgulama sırasında konuşmama gerekçesine dayandırılmıştır. Hukuka yabancı böyle bir gerekçeye Savcılıkça dayanılmakta olması hukuk adına şaşırtıcıdır. Anayasanın 'Hiçbir kimse düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz' hükmüne, CMUK'nın 135. maddesinin sorgulanan kişilere tanıdığı ve savunma hakkının temelini oluşturan 'susma hakkı'na ilişkin düzenlemesine rağmen gözaltı süresini uzat-

maya yönelik bu yaklaşım, müvekkillerimizi ifade vermeye zorlamak anlamında bir tür işkence uygulamasıdır.»

Onlar, bunu bir tür işkence sayıyorlardı. Oysa... Oysa, o sırada müvekkilleri, bu tür işkenceleri, gözbağlarını, devamlı uykusuz bırakıp sorgulamayı; hatta ilaçla, tehditle, projektörler altında ifade alma denemelerini de aşmış olarak, Sayın Cumhurbaşkanı Evren'in tanımladığı cinsten işkence seanslarından geçirilmekte idiler Ankara Emniyet 1. Şube Derin Araştırma Laboratuvarı (DAL) grubunda.

«Cumhurbaşkanı Evren, hafta tatilini geçirdiği Kızılcahamam'a giderken yol üstünde uğradığı köylerde yaptığı sohbet sırasında Üçbaş köyü muhtarının 'İşkence var burada' benzetmesine kızarak, 'İşkence deme, işkence ne biliyor musun? Hani bir odaya kapatıyorlar da, elektrik veriyorlar ya, biliyor musun?' diye sordu. A. Üçbaş da 'Onu da biliyorum' diye yanıtladı.» (31.1.1988 tarihli gazeteler)

Baştan alalım: Daha ilk gözaltına alınışımızdan itibaren işkence görebileceğimiz endişesi; geçmiş uygulamaların haklı kıldığı endişe, konuya ilgi duyan herkeste yerli, yabancı bütün demokrat kamuoyunda vardı. O günlerin gazetelerine, gündelik basına bakalım. Meşrebi, politik tercihi her ne olursa olsun, hepsi bu endişeyi şu veya bu şekilde dile getirmekte, konu ile ilgili ayrıntılı bilgiler edinmeye çalışmaktadırlar. Ve daha ilk günlerden itibaren Sayın Demiral'ın kesin beyanatı yer alır gazetelerde ve yinelenir:

«Sorguyu ben yaptırıyorum. Bütün vebali, günahı da benim boynuma.» (17.11.1987, Tercüman ve diğer gazeteler). Bizzat Demiral, «En gerçekçi yayını

Tercüman yapıyor» (22.11.1987, Tercüman) dediği için bu gazetedeki haberi yeğ tuttum. —N. S.—

Daha sonraları, 1. Şube'deki son günlerimizde, bizzat 1. Şube Müdürü Hasan Eryılmaz da, ikimize aynı şeyleri söyleyecek, «Biz her ne yaptıksa, nasıl davrandıksa DGM Savcısına niyabeten yaptık ve davrandık, en küçük işleme kadar onun emir ve direktifleri doğrultusunda hareket ettik» mealinde konuşacaktır. Ve de bir tutanakla bu belgelenecektir.

Biraz önce 1. Şube'de ifade vermek istemediğimi daha ilk sorgulama başlarken söylediğimi ve bu tavrımı ters askılı, tazyikli soğuk sulu, haya sıkmalı işkence seansına kadar sürdürdüğümü belirtmiştim. İlk hafta bu ısrarlı tavrımla geçti. Devamlı gözlerim bağlı, devamlı sandalye üstünde, devamlı uykusuzdum, hatta ilaçlanmıştım, ancak ifade vermek istememekte direniyordum.

Nihayet bir gece iki amir küfürlerle geldiler. Sille tokat, küfür faslından sonra odayı terkettiler. Onlar gittikten sonra, odada kalan sorgucular tıraş olabileceğimi söylediler ve makinemi getirttiler. Ayrıca, bir başka yere götürüleceğimi, orada dinlenebileceğimi ifade ettiler. Alt kata, garajın üstü olduğunu tahmin ettiğim bir yere getirildim. Gerçekten orada süit biçiminde döşenmiş iki karyolalı bir odaya alındım, üstümdeki, daha baştan giymeye mecbur ettikleri tek tip cezaevi elbisesini çıkarıp, pijama giyebileceğim, avukatımın pijama getirdiği söylendi. (Sonradan öğrendiğime göre, ona da pijama istediğim söylenmiş ve getirmesi sağlanmış.) Pijamayı giyer giymez de arka arkaya fotoğraflarım çekildi. Hemen yatağa uzandım. Günlerin uykusuzluğu ile derhal uyumuşum. Ancak birkaç saat bile uyumak kısmet olmadan uyandırılıp, yeniden tek tip giydirilerek işkence odasına götürüldüm.

Buradan sonrasını gazetelerden ve dosyadan izleyelim: Ayın 22'sinde, yani ilk haftanın sonunda 1. Şube Müdürü DGM'ye gelir, savcılarla halvet olurlar.

Sonuç, gözaltı süresinin yeniden bir hafta uzatılması ve pijamalı fotoğrafların gazetelerde yayınlanmasıdır. Aynı gün, Demiral güya kızgın, Anadolu Ajansına demeç verir :

«Fotoğrafların çekilmesine kimler izin vermiş, nasıl basına aksetmiş, derhal araştırıp ilgililer hakkında soruşturma açtıracağım.»

Güya diyorum; çünkü aynı tarihte Ankara Emniyet Müdürlüğü'ne yazdığı yazı ile fotoğraflarımızın çekilmesini bizzat kendisinin istediği dosyanın incelenmesinden ortaya çıkar (Savcı Demiral'ın 23.11.1987 günlü ve dosyanın 1. klasör, 15. karton, 39 numarada kayıtlı yazısı). İnsanları, kendi arzuları hilafına yatak kıyafetinde teşhir eden yeni bir yasa ihlali belgesidir bu yazı.

Aslında, o fotoğraflarla güya ortalık yatıştırılıp, yüreklere su serpildikten sonra olanlar olacaktır; hem de rahatlıkla. Hesap budur. Sayın Savcı Demiral ve yardımcıları her ne pahasına olursa olsun mutlaka bir ifadeye sahip olmak isteği içindedirler. Kafalarındaki imaja uygun bir tablo çizebilmekte, gereken kanıt veya kanıtları ancak böyle sağlayabileceklerini ümit etmektedirler. Her neye mal olursa olsun, her ne pahasına olursa olsun ifade alınmalıdır.

Ancak, 1. Şube yetkilileri daha sonra hazırladıkları ve Emniyet'ten DGM'ye gönderdikleri dosyaya ekledikleri tutanakta, kendilerini kollayıcı ve sorumluluğu Savcıya aktarıcı biçimde, durumu olabildiğince açık belgelerler. 1. klasör, 9. karton, 1. sayfadan aynen okuyorum:

«Yasadışı faaliyet gösteren Türkiye Komünist Partisi (TKP) ve Türkiye İşçi Partisi (TİP)'ni birleştirerek yasal olarak Türkiye Birleşik Komünist Partisi (TBKP)'ni kurabilmek amacıyla TKP Genel Sekreteri Nabi Yağcı ile birlikte 16.11.1987 günü

Türkiye'ye Esenboğa Hava Limanından giriş yaptığı sırada DGM Savcılığının emirleri gereği yakalanarak gözaltına alınan TİP Genel Sekreteri İstanbul ili, Fatih ilçesi nüfusuna kayıtlı Mustafa Fahri ve Aliye oğlu 1926 doğumlu Ahmet Nihat Sargın, gözetim altında bulunduğu ve mülakat şeklinde yapılan sorgusu sırasında, 17 yıl önce alınmış bir kararı uyguladığını, kendisi tarafından alınmış bu karar gereği İçişleri Bakanlığı birimlerinden hiçbirisinde ifade vermeyeceğini, ifadenin sanık lehine olmasından dolayı bu haktan kendi deyimiyle istinkâf ettiğini ancak, Adalet Bakanlığına bağlı kuruluşlara ifade verebileceğini beyan etmesi üzerine konu DGM C. Savcılığına iletilmiş, sabırlı ve gayretli şekilde çalışmalara devam edilmesi talimatı alınması üzerine, zaman içinde yapılan sabırlı, gayretli ve ikna çalışmaları neticesi, bütün kamuoyunda bilindiği gibi, kapatıldığı tarihten bu yana yasadışı faaliyet gösteren TİP'in Genel Sekreteri olarak Partinin ve kendisinin 12 Eylül 1980 öncesi ve sonrası, yurt içinde ve yurt dışındaki faaliyetlerini, TKP ile birleşerek TBKP adı altında yeni bir parti oluşturulması konularındaki çalışmalarını kapsayan 19 sayfalık ifadesi alınabilmiştir.»

İfade vermeyeceğimi bildirmem üzerine konu DGM Savcılığına iletilmiş, sabırlı ve gayretli şekilde çalışmalara devam edilmesi talimatı üzerine «*Zaman içinde yapılan, sabırlı, gayretli ve ikna çalışmaları neticesi*» imzalı ifadem alınabilmiş. Böyle diyor tutanak. Her türlü izahtan vareste değil mi?

Tutanak devam ediyor

«*Ancak, adı geçen, ifadesinin 19. sayfasına ulaşıldığı anda, bundan sonra sorulacak hiçbir soruya cevap vermeyeceğini, ısrar edildiği takdirde alınan ifadesini de imzalamayacağını belirtmesi üzerine kendisine sorulan :*

1) TİP'in yurt dışında, Türkiye ve yöneticileri aleyhinde gerçekleştirdiği eylemleri;
2) Yurt içinde ve yurt dışında bulunan ve aranmakta olan parti mensuplarının (verdiklerinin haricinde) kimler olduğu;
3) TİP mensuplarının yurda giriş-çıkış metotları;
4) Gerek TİP, gerekse TBKP'nin oluşumu için TKP ile birlikte yapılan toplantıların mahiyeti ve katılanlar;
5) TİP ve TBKP'nin PKK ve diğer yasadışı örgütlerle ilişkisini, isminin geçtiği ifadelerde geçen hususlar gibi, sorgu esnasında sorulan diğer sorulara cevap alınamadığı, bu şartlar altında 19 sayfalık ifadesinin bütünleştirilerek, ancak bu kadar ifadesinin alınabildiğine dair tanzim edilen işbu tutanak birlikte imzalandı. (28.11.1987, imzalar).

İlk işkence seansından bir müddet sonra ikincisinin yapılacağı söylenmişti. Düşündüm. Dinlenmeye ve zaman kazanmaya ihtiyacım vardı. Fikrimi değiştirdiğimi, daha önce mülakat olarak sorulan soruları cevaplayacağımı söyledim. Ve gerçekten de ilk olarak o 1,25 × 1,5 m.'lik hücrede birkaç saat uyuyabilme olanağını elde ettim. Bundan sonra ise ifade vermeyi kabul ettiğimi, ancak mevcut yazılı sorulara ve kendi koyduğum ölçüler içinde yanıt vereceğimi, ayrıca soruların mutlaka önceden soru olarak ifade tutanağına geçirilmesini, yanıtların da benim dikte ettireceğim biçimde ayrıca geçmesini önkoşul olarak belirttim. Kabul etmiş göründüler. Sorgu başladı, daha doğrusu ifademin yazımına başlandı.

Eğer buna bir pazarlık denebilirse, ben pazarlığa uydum. Ama, onlar uymak istemediler. Önce ailem ve yakınlarımla ilgili; ancak soruşturma ile uzaktan yakından ilgisi olmayan ek sorular sormak istediler. Yakınlarımın isim ve adresleri gibi... Ben de koyduğum ölçüleri aştığı için reddettim. Çok merak ediyorlarsa nüfus

müdürlüğünden öğrenebileceklerini söyledim. Sorgu orada kesildi. Bir gün daha geçti. Ben hücrede biraz daha dinlendim. Sonradan bana söylediklerine göre, sırf bu soru yüzünden yeni bir işkence seansı tertip edip etmemeyi aralarında tartışmışlar ciddi ciddi. Sonunda kararlı tutumumdan, belki de soruyu önemli bulmadıklarından, ölçülerime razı oldular. İfade yazımı kaldığı yerden devam etti. Eldeki yazılı sorular tamamlandı. Bundan sonra son bir ümitle yeni sorulara geçmek istediler. Kesinlikle reddettim ve eğer ısrar ederlerse o ana kadarki tutanağı da imza etmeyeceğimi söyledim. Kesin tavrımı, yeni bir işkence seansından çekinmediğimi gördüklerinden, başkaca bir tehdit olanakları da bulunmadığından mevcutla yetinmeyi daha gerçekçi buldular.

Tutanakların ikinci bölümü, işte bu olguyu onların kaleminden ifade etmekte.

Gene dosya incelemesinden ortaya çıkıyor: Avukatlarımızın başvurusu üzerine Türk Tabipler Birliği Başkanı, TTB görevli hekimlerinin bizleri muayene edebilmesi için DGM Savcılığına yazı yazıyor. Eğer gerçekten işkence yapılmıyor idiyse, hiç kimsenin vereceği rapor üzerine herhangi bir tereddüdü olamayacağı böyle bir müracaat, asılsız işkence iddialarını kökünden yalanlamada Savcıya bulunmaz bir fırsat verecekti. Oysa, iddiaların asılsız değil, gerçek olduğunu herkesten iyi Savcı biliyordu. T. Tabipler Birliği'nin başvurusunu kabul etmek ne demek, Emniyet Müdürlüğüne yazı yazarak TTB yöneticilerinin politik görüşlerinin araştırılmasını emretti (Dosyada 1. klasör, 15. karton, 41. sırada kayıtlı yazı).

Ancak, görünür izlerin ortadan kaybolduğuna kanaat getirdikleri gözaltının son günlerinde Adli Tabibe ikinci kez muayene ettirildik (İlki, gözaltına alındığımız gün yapılmış, bir iki gün sonra da henüz «derin araştırma»lar, yani işkence seansları başlamadan EKG ile birlikte kalp muayenemiz yapılmıştı. Herhalde bir iş-

kence seansında, özellikle belli yaşın üzerinde olan benim ne kadar dayanabileceğimi merak ettikleri için olmalı).

Hekimlerle ilgili son olarak şunu belirteyim: Son gelen hekim de dıştan, gözle muayenede herhangi bir bulgu tespit etmediğini raporunda belirtmiş, (zaten böyle bir bulguyu bulamayacağını ben kendim muayene öncesi meslektaşıma bizzat ifade etmiştim) ancak ters askının yarattığı ağır travmanın sonucu ortaya çıkan sağ omuzumdaki ağrı şikâyetini de raporuna eklemeyi ihmal etmemiş. Dosyada görülüyor:

> «... *Ahmet Nihat Sargın'ın 1.12.1987 günü saat 17.00'de Emniyet 1. Şube Müdürlüğünde yapılan muayenesinde; sağ omuzda subjektif ağrı şikâyeti mevcut olup, harici kontrolünde, darp, cebir arazına (kızarıklık, şişlik, morluk ve yanık izlerine) rastlanmadığını bildirir rapordur.*» *Dr. Talat Yurtman. (1.12.1987 gün ve 49141 sayılı olup, dosyanın 1. klasör, 15. karton, 55. sırasında kayıtlı).*

Bunun önemi vardı. Çünkü, cezaevine getirildikten sonra omuzumdaki ağrının devam etmesi yüzünden ısrarlı başvurularım sonucu, ancak olaydan üç ay sonra ilk kez karşısına çıkabildiğim Ankara Nümune Hastanesi Ortopedi mütehassısının ciddi bir ortopedik muayene sonucu koyduğu teşhis, fizik zorlama sonucu sağ omuz oynadığında «adeziv kapsülit»tir. Yani bana yapılan işkencenin hiç değilse bir bölümü bıraktığı arıza ile ispat edilmiştir.

Savcılık sorgusu için Sayın Demiral'ın karşısına çıktığımda söylediğim ilk söz, gördüğüm işkenceyi aktarmak oldu. Olaydan sonra karşılaştığım ilk adalet mensupları olarak onlara durumu aktardığımı ve şikâyet ettiğimi bildirdim. Sayın Ülkü Coşkun'la birlikte yanıtları bir yüz buruşturmasından ibaret kaldı. Görevsiz olduklarını söyleyip başvurumu işleme koymadı-

lar; yalnızca «Emniyet ifadesinin baskı altında alındığı» ibaresi ifademe geçirildi, o kadar.

Buna karşılık, tutuklandıktan sonra cezaevine götürülmek üzere yola çıkarken «İşkence gördük» diye durumu, bekleşen basın mensuplarına yüksek sesle aktarmam üzerine Sayın Demiral'ın derhal ve telaş içinde verdiği cevap gazetelere şöyle yansıdı :

«DGM Savcısı Demiral, Sargın'ın işkence gördüğünü söylemesiyle ilgili olarak, 'Bu iddiaların yalan olduğunu' ileri sürdü. DGM'de tabanı samur halı ile kaplı bir odada kaldıklarını belirterek, 'Bu konfor belki evlerinde bile yoktur' dedi.»

Sayın Yargıçlar,

İşkence gördük. İşkenceye kimin yeşil ışık yaktığı veya bizzat emir verdiği konusunda anlattıklarım yeteri kadar aydınlatıcıdır; hele içinde bulunduğumuz koşullar dikkate alındığında.

Şunu da eklemek istiyorum ki, 1. Şube Müdürünün samimiyetle belirttiği ve «İnanın ki, size karşı en tavizli biçimde davrandık» dediği üzere, bize yapılan işkence, sanıkların 1. Şubede gördükleri en şiddetli işkencelerden biri değil, hatta ortalamanın da altında en tavizli biçimde yapılanıydı. Bizzat yaşayanlardan ve gazetelere yansıyanlardan öğrendiklerimizle sabit bu. En şiddetlisi değildi, belki de en tavizlisi idi, *ama yapıldı.* Hem de bütün dünyanın, yurt ve dünya kamuoyunun gözlerinin üzerinde olduğu kişilere yapıldı. Varın, gerisini siz hesap edin.

Konuyu kapamadan bir iki yasa ihlâli örneğine daha değineceğim : Dosya incelemesinin ortaya çıkardığı üzere Emniyet'in DGM'ye gönderdiği 29.11.1987 tarihli bizimle ilgili yazı ve eklerinin dizi pusulasında (1. klasör, 14. karton, s. 3, dosya e/2) gözaltı süremiz içinde yurtdışından bizlere gönderilmiş iki telgraf bu-

lunmakta. Sonradan asılları 1. klasör, 11. karton, 2. bölüm, s. 125'e konmuş. Ayrıca gene 11. klasör, 3. kartonun 18-20. sayfalarında ABD Amnesty International'dan bana özel olarak gönderilmiş bir mektup bulunuyor. Mektup, gözaltının devam ettiği zannıyla Ankara Emniyet Müdürlüğü adresine, fakat şahsıma yazılmış; 20. sayfadaki tercümesini okuyorum, şöyle diyor :

«Sevgili Dr. Sargın,
Ben, insan haklarının ihlâl edildiği yerlerdeki nüfuzlu hükümet görevlilerinin vicdanına başvurarak, insan hakları ihlâli ile savaşan ve dünya çapında bir organizasyon olan Amnesty International (Uluslararası Af Örgütü)'ın bir üyesi olduğumdan, durumunuz hakkında bilgim var.
Sizin adınıza Cumhurbaşkanı Kenan Evren ve Başbakan Turgut Özal'a da başvurdum.
İnancınızı kaybetmeyin. Uluslararası Genel Af Örgütü daha önce birçok kişinin özgürlüğünü kazanmasında yardımcı oldu. Güçlü olun.
Saygılarımla

Joseph D. Cohen»

Daha sonra cezaevine de yağan binlerce ve binlerce mektuptan bir örnek. Herhangi ayrı bir özelliği, suç kanıtı vb. tarafı yok. Ama bunu takdir yetkisi kendisine ait değil diye herhalde Emniyet Müdürlüğü, Savcılığa iletmiş. Savcı da almış, dosyaya koymuş; yani hukuk terimiyle ifade edilirse, zapt etmiş. Görünürde her şey usulüne uygun gibi; ama CMUK'nın 91, 92 ve 93. maddelerinin mevcut olmaması kaydıyla. Gerçekten «sanığa gönderilen mektup, telgraf ve sair mersulenin zabtı» konusunu bu maddeler incelemekte, hatta posta ve telgrafhanede dahi zaptedilebileceğini (m. 91) belirtmekte, ancak bunun için özel kararlar gerektirmektedir. Zabıt muamelesinin ancak hâkim tarafından yapılabileceği belirtilmekte; tehirinde mazarrat umulan... hal-

lerde bu muamelelerin icrasına C. Savcısı dahi yetkili kılınmakta (m. 92/2), ancak savcıların kendilerine verilen şeyleri ve bilhassa mektupları vesair posta mersulelerini açmaksızın derhal hâkime tevdi mecburiyeti getirilmekte (m. 92/2), bu muamele üç gün içinde hâkim tarafından tasdik olunmadığı takdirde hükümsüz kılınmakta (m. 92/4) ve nihayet açılıp da alıkonan bir mektubun, tahkikat için gizli tutulmasında fayda görülmeyen hususların suretinin mektubun alıcısına gönderilmesi hükmü getirilmektedir (m. 93/3).

Acaba bu maddelerde yazılı gereklerden hangisine uyuldu; hangi usul hükmü yerine getirildi? Hiçbiri Sayın Yargıçlar, hiçbiri. Belki bu maddelerin mevcudiyeti dahi hatırlanmadı. Bu, basit bir örnek. Ama dosyada öyleleri var ki, gerçekten o kâğıt, o yazı, o fotokopinin nasıl elde edildiği, nasıl ve ne biçimde ve hangi zabıt kararıyla dosyaya girdiği tümüyle meçhul.

Örnek mi? Emniyet'in 29.11.87 tarihli yazısında iki adet Çark Başak (Mayıs, Haziran 86 sayıları) elde edilerek gönderilmiştir denmekte, ancak bu elde etme yolunun ne olduğu, hangi arama ve zabıt kararı ile elde edildiği... gibi bilgiler bulunmamaktadır. Hiç değilse burada esas olarak Emniyet'in kusurlu olduğu ileri sürülebilir, ama bunun dışında bütün bir karton dolusu (3. klasör, 4. karton) Çark Başak dergisi veya fotokopisi iddianameye ekli kanıt belgesi olarak dosyaya konmuş bulunmakta, ama bunun nasıl, hangi zabıt ve kararla ve yurdun neresinde veya dışında mı elde edildiği, kopyalarının asıllarına uygun olup olmadığı, asıllarının nerde bulunduğu tümüyle boşlukta kalmaktadır. Dahası var : Dosyada 5. klasör, 1. karton, 107. sayfada benimle ilgili «Bilgi Özeti» başlıklı bir yazı mevcut. Bu bilgiyi kim istemiş, kim kaleme almıştır, bu bilgi özeti dosyaya hangi yazının eki olarak veya doğrudan doğruya mı girmiştir, belli değildir.

(12 Mart'ın deneyimlerine dayanarak, Birinci Şu-

be'nin imzalı-mühürlü ayrı bir yazısı da olduğuna göre, bunun MİT başkanlığından gelen bir yazı olduğunu tahmin etmekteyim. Ancak o sıralarda böyle bilgilerin, ekini oluşturduğu bir resmi yazı da bulunurdu dosyada; ve bunda elde edilen belgelerin de atılmış kâğıtların bulunduğu çöp sepetinden vs. toplandığı iddia edilirdi. Sıkıyönetim savcılarının tek yaptıkları bu yazı ile eklerini birbirinden ayırıp ayrı ayrı klasörlere yerleştirmek olurdu. Bugün dosyanın başka bir yerinde böyle bir resmi yazı da yok. Son MİT raporu tartışmalarından öğrendiğimiz kadarıyla eğer MİT menşeli ise, bu yazının, yetkili imza ve mührü de olmadığına göre, ancak bir «etüt» sayılıp sayılmayacağı da belli değil.)

O halde bu «Bilgi Özeti» bizzat Savcının kaleminden çıkmamışsa kim tarafından hazırlanmış, DGM Savcılığı'na nasıl ulaşmış, Savcı tarafından nasıl buna, dosyaya girecek belge özelliği kazandırılmış ve dosyaya eklenmiştir, meçhulümüzdür.

Kısacası, belirtilen bütün bu örneklerde ve iddianame eki olarak dosyayı dolduran daha nicesinde CMUK'nun arama ve zabıt ile ilgili maddeleri hiçe sayılmıştır.

Yasa ihlalinin çok daha vahim bir başka örneği ise, avukatlarımızın 7.12.1987'de verdikleri (dilekçenin aslı dosyanın 1. klasör, 15. karton, 94. sayfasında bulunuyor) ve sonra müteaddit kez şifahi ve yazılı olarak yinelediklerı taleplerinin yasalar çiğnenerek yerine getirilmemesi, yanıtsız bırakılmasıdır. Avukatlarımız :

«2845 sayılı DGM'nin Kuruluş ve Yargılama Yöntemleri Hakkındaki Yasanın 29. maddesi gereğince, 1412 sayılı CMUK'nun 143/3. maddesinde yazılı, sanığın sorgusunu havi tutanak ile bilirkişi raporlarının ve sanığın hazır bulunmaya yetkili olduğu sair adli muamelelere müteallik tutanakların

müdafi tarafından tetkikine hiçbir vakit muhalefet edilemez.»

kesin hükmü uyarınca Emniyet ve Savcılıkta yapılmış sorgularımızı havi tutanakları incelemek istemişlerdi.

Sayın Savcı Demiral ve yardımcıları yasanın bu açık hükmünü hiçe saymış, iddianame hazırlanıp dağıtılıncaya kadar bu tutanakların incelenmesine müsaade etmemişler; savunmayı engellemişlerdir.

Şikâyet üzerine, Bakanlığa cevabi yazısında (1. klasör, 15. karton, 200. sayfa) Sayın Demiral gerekçe olarak

«Olayın niteliği ve ifadelerde adları tespit olunan kişiler için uygulama ve soruşturma yapılacağı düşünülerek çok gizli yapılmasının faydaları, bunun yanında delillerin ortadan kaldırılmaması, kısaca yasadışı her iki partinin yurt dışında devletimiz aleyhine yaptıkları çalışmalar gözönüne alınarak»

denmekte; yasanın uygulanması istenen ve uygulaması zorunlu olan açık hükmü ile ilgili tek sözcük belirtmemekte; sanki dosyanın tümü görülmek istenmişçesine maddenin bütünü içinde bu açık hükmü örtmeye, gizlemeye çalışmaktadır.

Yardımcısı Ülkü Coşkun ise avukatlarımızın gözlerinin içine baka baka «İsteğiniz yasal ve haklıdır, ancak soruşturma sürmektedir, biz bu belgeleri göstermeyeceğiz» diyebilmektedir. Yani yasa her ne olursa olsun Sayın Ülkü Coşkun ve amiri Demiral, yasaların üstündedirler, yasaya uyma zorunlulukları yoktur.

Yasa ihlalinin, yasayı hiçe saymanın bundan daha açık bir kanıtı olabilir mi?

Sayın Yargıçlar,

Yasa ihlalinin, kendini yasaların üstünde ve dışın-

da görme, kendinde yasaları hiçe sayacak özel güçler vehmetme eğiliminin örneklerini daha fazla uzatmayacağım. Zaten iddianame üzerinde görüşlerimi açıklarken daha bunlardan nicesi ile karşılaşacağız. Buraya kadar olan ve kısaca özetlemeye çalıştığım kanıtlar şunu açıkça göstermekte, gözler önüne sermekte yeterlidir: Sadece, incelenen bu 19 gün ve devamı içinde dahi Sayın Savcı Demiral ve ona yardımcı olduğu ölçüde yardımcıları Anayasanın;

— «Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı»nı irdeleyen 17. maddesindeki «kimseye işkence ve eziyet yapılamaz» hükmünü ihlal etmişlerdir;

— «Kişi hürriyeti ve güvenliği»ni irdeleyen 19. maddesinin «yakalanan veya tutuklanan kişi, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç kırksekiz saat ve toplu olarak işlenen suçlarda en çok onbeş gün içinde hâkim önüne çıkarılır. Kimse bu süreler geçtikten sonra hâkim kararı olmaksızın hürriyetinden yoksun bırakılamaz» hükmünü ihlal etmişlerdir.

— «Özel hayatın gizliliği»ni irdeleyen 20. maddesini,
— «Haberleşme hürriyeti»ni irdeleyen 22. maddesini ihlal etmişlerdir;
— «Düşünce ve kanaat hürriyeti»ni irdeleyen 25. maddesini ihlal etmişlerdir;
— Suç ve cezalara ilişkin esasları ortaya koyan 38. maddesini ihlal etmişlerdir;

ve de, bütün bu maddelerle birlikte DGM yasasını, CMUK ve TCK'nın birçok maddesini açıkça ihlal etmişlerdir.

Bir yasa ihlalinin meydana çıkarılması görüntüsü altında bizzat kendileri yasaları ihlal etmişlerdir; emirlerindeki devlet kuvvetlerini ve olanaklarını kullanarak yasaları ihlal etmişlerdir.

İddianamede durmaksızın yinelenen ve güya bizim karşı çıktığımız gösterilmeye çalışılan «hür demokrat rejim»de bu ihlaller olmaz, olamaz. Olduğu takdirde, ihlal edenlerin yerleri, herhalde şimdi bulundukları kamu haklarını savunma kürsüsü olamaz.

Eğer bu olmuyorsa, olmayacaksa, sadece bu örnekle dahi hür demokrat rejimden bahse olanak kalmaz.

İddianameye egemen olan zihniyeti yeterince belirttim sanıyorum. Konuyu, iddianamenin 16. sayfa, 9. paragrafında yer alan ve orda hiçbir anlam ifade etmeyen sözleri yerli yerine oturtup yapanlara yaptıranları da ekleyerek sayın savcı ve yardımcılarına ithafla tamamlayacağım :

«İşkence yapanlar (ve yaptıranlar) cahil ve hür hayat imkânlarından faydalanıp muvaffak olamayan yaratıklardır.»

Sayın Yargıçlar,

İddianameye geliyorum: İddianame toplam 230 sayfa. Bu 230 sayfanın 30 sayfası, Nabi Yağcı ve benimle birlikte sanık sandalyesine oturtulan 14 kişiye ayrılmış; kimlikleri ve özgeçmişleri 8'er sayfadan 16 sayfa, sonuç ve istem de 3 sayfa tutuyor. Kalan 11 sayfa da bu 14 kişi ile ilgili kanıtlar bölümü, yani kişi başına 1 sayfadan az.

Benimle hiçbir ilişkisi olmayan diğer sanıklarla ilgili olarak bir söz söylemek bana düşmez. Ancak dosyanın kısa bir incelemesinin de ortaya sereceği üzere böylesine kanıtsız, tanıksız birtakım insanların sanık kılınması nedendir acaba? Bir örnek vermek istiyorum: Dosyanın 7. klasör, 2. karton, 26. sayfasında hazırlık soruşturmasını yapan Bursa C. Savcısının şu anda sanık olarak karşınızda yer almış bulunan, üç kişi hakkında verdiği yetkisizlik kararı yer alıyor. Son bölümünü aynen okuyorum:

«*Sanıklar hakkında isnat olunan suçtan dolayı takibatı gerektirir delil mevcut olmamasına rağmen, Ankara DGM Savcılığınca Nabi Yağcı hakkında ya-*

sadışı TKP'yi kurma ve örgütsel faaliyetlerde bulunmaktan tahkikatın sürdürülmekte olduğu tespit edilmiştir. Bu yüzden evrakın Ankara'da sürdürülmekte olan tahkikatla irtibatlı olduğu kabul edilmiştir.

Sonuç : Yapılmakta olan tahkikat dosyasındaki ilgi ve irtibatı sebebiyle memuriyetimizin YETKİSİZLİĞİNE, hazırlık evrakının Ankara DGM C. Savcılığına gönderilmesine...»

Yeteri kadar açık değil mi? Söz konusu üç kişinin vaktiyle TKP üyesi sıfatıyla mahkûm olup cezalarını tamamlayarak cezaevinden çıkmalarından sonra herhangi bir politik faaliyetleri saptanmış değil. Yani takipsizlik kararı verilmesi gerek. Ancak Bursa C. Savcı Yardımcısı kendini yetkili görmediğinden yetkili DGM Savcılığına gönderiyor evrakı, takipsizlik kararını o yetkili merciin vermesi için. DGM Savcısı ise aynı üç kişiyi sanık olarak karşınıza dikiyor.

Diğerlerinin durumu da bunlarınkinden farklı değil. O halde niçin? Niçin DGM Savcısı bu kişileri sanık olarak davamıza ithal ediyor, bununla neyi amaçlıyor, ne elde etmeyi umuyor?

Baştan beri bu sorular kafamı kurcalıyordu. Savcının bu davranışının bir izahı olmalıydı; belki de birbirini bütünleyen nedenleri. (Nitekim dosyayı inceleme olanağını bulduğum zaman bu düşünce ve tahminlerim mevcut verilerle kesinkes doğrulandı.)

— Başlangıçta sayın savcı (veya savcılar) hakkımızda açılacak davayı çok fazla büyütebileceklerini, 12 Eylül'ün ünlü DİSK, Barış, TİP, TKP... davaları gibi bir davanın savcısı olmayı hayal ediyorlardı belki. Öyle ya, çok ağır ithamlarda bulunacakları, Türkiye'yi bugünden yarına yıkışa sürüklemekle suçlayıp çok ağır cezalar isteyecekleri bir davada sanık sayısının topu topu ikide kalması, yalnızca iki kişinin yargıç karşısına

çıkarılması iddiaların inandırıcılığının, ciddiyetinin daha baştan yitirilmesi demekti; üstelik o kişiler de kendiliklerinden geldiklerine göre. Bunun farkındaydılar. Ayrıca,

— Her iki yöneticinin kendi karar ve insiyatifleriyle düşüncelerini gerçekleştirmek, yani ülkenin demokratikleşmesine katkıda bulunmak üzere, her türlü mihneti, eza ve cefayı da göze almış olarak yurda dönüşlerinin sağ-sol ayrımı gözetmeksizin istisnasız bütün kamu vicdanında yarattığı olumlu etkiyi bir ölçüde olsun silebilme çabasındaydılar. Emniyet'te alınan ifadelerinde bu yöneticilerin çözülerek eski arkadaşlarını suçladıkları iddiasının buna yarayabileceğine inanıyorlardı. Nitekim el altında kimi gazetelere uçurulan haberlerin, sanıkların Emniyet'te arkadaşlarını birer birer ele vermesiyle 80-100 kişi hakkında ülke çapında soruşturmaya geçildiği vb... yazılarının başka bir anlamı olamazdı.

— Nihayet, bu durumun, iki kişilik bir soruşturmada Anayasanın kesin hükmünü hiçe sayıp on beş, hatta onu da aşarak on dokuz gün bizi gözaltında tutmalarından sonra, olayı bütün ayrıntılarıyla takip etmemiş olanların nezdinde gerçeği örtüp gizlemeye ve görüntüyü kurtarmaya belki yardımı dokunabilirdi.

Ancak çırpınmaları boşuna oldu, mızrak çuvala girmedi. Diğer sanıklar beni bağışlasınlar, gerçekte davanın birer sanığı olarak burada yer almaları kimseyi aldatamadı. Buna karşılık, davaya sanık olarak dahil edilip heyetinizin karşısına getirilmeleriyle Sayın Savcı Demiral ve yardımcılarının zihniyetlerinin nereye kadar varabileceğinin somut bir göstergesini oluşturmaktadırlar; yalnızca burada hazır bulunmalarıyla dahi iddianamenin gerçek yapısının ortaya serilmesinde bizlere yardımcı olmaktadırlar.

Hele bunların arasında biri var ki, hani sanıkların son sırasında yer alıyor. Hele onun, Avukat Rasim Öz'ün bu davaya sanık olarak dahil edilişinin (hakkındaki iddia bir an için yüzde yüz doğru kabul edilse dahi, bi-

zimle ilişkisi olaya tanıklığımızı aşmadığına göre) demin saydığım nedenlerin ötesinde bir tek izahı olabilir ancak. Daha önce avukatımızken —aynı durumda Avukat Atilla Coşkun da var— cezaevinde biz müvekkillerini görmeye gelişlerinin hemen sonrasında gözaltına alınarak aynı davada sanık bulunmaları, bizleri mümtaz birer müdafiden mahrum ederken, onların kişiliğinde, savunmak isteyecek diğerlerine de gözdağı verebilme arzusu. Bu arzu da gerçekleşmemiştir. Ülkemizde demokrasinin bütün kural ve kurumlarıyla yerleşmesi gerektiğine inanan, demokrasi safında yerini belirleyenler, demokrasi açısından davamızın taşıdığı büyük önemin bilincinde olmuşlardır. Ve savcıların çabaları ters tepmiştir. Bugün, politik çizgileri farklı farklı da olsa demokrasi savunuculuğunda kesinlikle birleşen geniş bir yelpazenin ifadesi bir avukat ordusu bizi müdafaa etmektedir. Onlarla iftihar ediyoruz. Eğer Türkiye'de şimdiye kadar zihniyetlerini sergilemeye çalıştığım Ankara DGM Savcısı ve yardımcıları varsa, demokrasi savunucusu hukukçular da vardır. Ve de, burada da görüldüğü gibi kesinkes onlar çoğunluktadır.

Yeniden iddianameye dönelim: 30 sayfanın, eklenen 14 kişi ile ilgili olduğu belirtilmişti. Geriye kalan ve ikimize (N. Yağcı ile bana) ayrılmış olan 200 sayfanın dökümü de şöyle: Kimliklerimiz 4, özgeçmişlerimiz 5, sonuç ve istem 4 sayfa tutuyor. Bunların toplamı olan 13 sayfa çıkarıldığında kalan 187 sayfanın genel olarak partiler ve genel olarak olaylar diyebileceğimiz —olayımızla doğrudan ilişkisiz— bölümleri de 11'er sayfadan toplam 22 sayfa. Bu da çıkarıldığında 165 sayfa kalıyor. Bunun 15 sayfası genel olarak TKP'nin anlatımına, 11 sayfa da N. Yağcı ile birlikte TKP'ye, aynı sıralama ile 3 ve 5 sayfası da TİP ile bana ayrılmış bulunmaktadır. (İlginçtir, hakkımızda idam talebine yol açan TBKP olayı, iddianamede parça parça ve atıflarla yer almakta, bunların hepsinin toplamı ise 1 sayfayı bile bulmamaktadır. Konuyu daha sonra etraflıca ele

alacağım.) Böylece güya kanıtlar ve değerlendirilmelerine ayrılan 165 sayfanın her iki parti ve kişiliklerimizle ilgili bölümü, yani hakkımızda idam talep edilmiş bölümü, Nabi Yağcı için 26, benim için de 8 sayfa yer işgal etmektedir.

165 sayfadan bu toplam 34 sayfa da çıkarıldığında son olarak kalan 131 sayfa ise, N. Yağcı için 69, benim için de 62 sayfa olmak üzere yayın yoluyla işlediğimiz iddia edilen suçlara ayrılmış bulunmaktadır.

İddianamenin sayfalar olarak bu kısa dökümü dahi bize önemli ipuçları vermekte, 230 sayfanın ardında, asıl iddiaya, idam talebinin kanıtlandırılması ve değerlendirilmesine ayrılan yerin aslında ne kadar güdük olduğunu, gerçekleştirilen şişkinliklerle bunun örtülmeye çalışıldığını göstermektedir.

YAYINLARLA İLGİLİ GENEL DURUM VE 140, 158 - 159'A MUHALEFET İDDİASI

Sayın Yargıçlar,

141. maddenin ihlali ile ilgili asıl iddiaya geçmeden önce, iddianamede en ağırlıklı yeri işgal eden, yayın yoluyla işlendiği iddia edilen suçlar üzerine görüşlerimi aktarmaya çalışacağım : İddianamede 62 sayfalık bu bölüm de beni toplam olarak en az 267 küsur yıl hapis tehdidiyle suçlamaktadır.

Gerçekten iddianamede aşağı haddi 5 yıl olan 140. maddeden 19 kez; yayın yoluyla işlendiğinde aşağı hadleri yedişer buçuk yıl olan 142/1-6 ve 142/3-6'nın birincisinden 7, ikincisinden de 13 olmak üzere toplam 20 kez; aynı yayın yoluyla işlendiğinde aşağı hadleri sırasıyla 1 yıl 4 ay olan 158/2-3'ten 5 kez ve 2 yıl olan 312/2-3'ten 4 kez ve nihayet aşağı haddi 1 yıl olan 159/1'den 8 kez cezalandırılmam istenmekte, bunların birbirine eklenmelerini öngören TCK 69 ve 71. maddeler özel olarak zikredildiği halde 77. madde, yani toplamın 36 yılı aşamayacağı ise unutulmuş görünmektedir. Bu unutmayı da dikkate alarak yapılan hesapta asgari had toplamı 267 küsur yıl olmaktadır.

Bu kadar ağır biçimde suçlandığımı bu bölümde de henüz maddelere geçmeden, kimi noktalara heyetinizin dikkatini çekme isteğindeyim.

İddianamede yayınla ilgili her suçlamada şu ifade yer alıyor :

«— *Yurtdışında basılıp dağıtılan ve Türkiye'ye yasadışı yollardan gizlice sokulan Çark Başak dergisinin ..... sayısında,*
— *Sanık N. Sargın ve B. Boran, O. Sakalsız, Z. Kılıç ve C. Açıkgöz tarafından hazırlanan isimli yazıda .....*»

Ve bu kalıp ifade aşağı yukarı aynı kelimelerle ve aynı biçimde her suçlamada tekrarlanıyor. Böylece benim bütün yazıların ortak yazarı olmam ve aynı zamanda, yurtdışında basılmış olmasına karşın, ancak yurtiçinde işlenildiği takdirde soruşturma konusu yapılabilecek iddialarla suçlanabilmem, kısacası hakkımdaki yüzlerce yıllık ceza tehdidi bu kalıp ifadeyle güya mümkün kılınıyor.

O zaman, bu ifadeye biraz daha dikkatlice eğilmekte yarar var demektir.

Önce birinci bölüm : Ne deniyor burada? «Yurtdışında basılıp dağıtılan». Bu bölüme herhangi bir diyeceğim yok, zaten bizzat ben kendim ifadelerimde 12 Eylül'den sonra Çark Başak'ın yurtdışında basılıp dağıtıldığını belirtmiştim. Birinci bölümün ikinci ibaresine, «Türkiye'ye yasadışı yollardan gizlice sokulan» sözlerine gelince, bunda açık bir suçlama mevcut. Her ne kadar sayın savcılar «lütuf» gösterip «görevlerini ihmal» ile bu suç için ayrı bir ceza talebinde bulunmuyorlarsa da, ağır bir suçla suçlamaktan da geri durmuyorlar.

Önce dosyada konuya ilişkin ne var, ona bakalım. Benim ifadem var, Emniyet'te bununla ilgili bir soruya cevabım var. Derginin yurtta dağıtımı yapılmadığını belirtiyorum. Kısa keseyim : «Bu dergilerin yurtiçinde da-

ğıtımı yoktu.» Hatta Sol Birlik yayın organı Sol Birlik dergisi ile ilgili benzeri bir soruda «(Sol Birlik üyesi) partiler bunları isterlerse yurtiçindeki üyelerine de gönderebilmektedirler, ancak bizim kendi hesabımıza, yani kendi partimiz açısından böyle bir tutumumuz söz konusu olmamıştır» diyorum.

Bu ifadelerden başka... Daha başka... Dosyada ne bir belge, ne bir yazı... Başkaca hiçbir şey yok. Olabilir; sayın savcılar benim sözlerime inanmak istemeyebilir, ama o zaman araştırıp sözlerimi yalanlayacak belge ve kanıtları ortaya sermekle *mükelleftirler*. Hukukun elifbası olarak öğretilir : «Beraati zimmet asıldır.» Yok, bana «hayır» denecek, inanılmayacak ve sonra bununla ilgili tek bir kanıt, bir karine göstermeden insanlar hakkında uluorta iddialar ileri sürülecek, öyle mi? Olmaz böyle şey. Olursa bu, başkasına ispat etmediği bir suç izafe ederek bizzat suç işlemek demek olur.

Kalıp ifadenin ikinci bölümüne geçmeden bu konuyla doğrudan ilgili bir noktayı dikkatinize sunmak istiyorum : Dosyada 12 Eylül sonrası muhtelif tarihlere ait toplam 18 Çark Başak ve 1 Yeni Yol dergisi yer alıyor beni ilgilendiren. Bunlardan yalnızca 3 adet Çark Başak ve 1 Yeni Yol dergisinin menşei, daha önce de belirttiğim üzere, nasıl ve hangi yolla dosyaya girdiği belli. Ankara Emniyet Müdürlüğü'nün 4. klasör, 14. karton, 9. sırada kayıtlı fezlekesinde ve buna bağlı dizi pusulasında (3. sırada) Mayıs ve Haziran 86 tarihli Çark Başak'lar zikredilmiş; ayrıca 5. klasör, 1. karton, 345 sayılı evrakta Ankara Emniyet Müdür Yardımcısı Ocak 87 tarihli Çark Başak ile 1 Kasım 1987 tarihli Yeni Yol dergisinin «temin edilerek ekte gönderildiği»ni yazmaktadır.

Ancak Emniyet Müdürlüğü'nün bunları nereden, nasıl «*temin*» ve tedarik ettiği meçhul olduğu gibi, diğer 15 derginin hangi kanaldan, nasıl elde edilip dosyaya konduğu da tümüyle meçhul. Bu dergiler istenildiği anda karşıdaki tütüncüden satın alınabilecek du-

rumda olmadığına göre, bunların nasıl elde edildiği gerçekten önem taşımaktadır. Ve eğer, iddianamede iddia edildiği gibi gizlice yasal olmayan yollardan Türkiye'ye sokulurken el konulup tutanağı tutularak bu tutanakla birlikte DGM Savcılığına iletilmiş olması söz konusu değilse —ki değildir, dosyada böyle bir tutanak yoktur— ve de eğer, Avrupa ülkelerinde yaşayan işçilerimizden birinin veya yurtdışında geziye çıkan bir vatandaşımızın okumak için satın aldığı bir dergi olarak sınır kapısındaki gümrük muayenesinde üzerinde veya eşyaları arasında bulunarak el konulmuş değilse —ki böyle bir tutanak da yoktur— öyleyse, serbestçe satıldığı Avrupa ülkelerinde bizzat sayın savcı tarafından veya Emniyet görevlilerince satın alınıp ülkeye sokularak dosyaya konmak üzere savcıya iletildiğini kabul etmek gerekecektir. Kanımca gerçek de budur. Şurasını da eklemek isterim: Benim bildiğim kadarıyla Çark Başak dergisi için yurda sokulmamasına ilişkin bir Bakanlar Kurulu kararı bulunmamaktadır. O halde partimiz gerekli görseydi derginin normal yollardan ülkeye sokulmaması için bir neden yoktu. Ama bu gerekli görülmemiş ve arzu da edilmemiştir.

Bizim açımızdan durum bundan ibarettir. Oysa savcılar bakımından durum böyle değil. Çünkü derginin ülkede dağıtılmadığı, satılmadığı ortaya çıktığında pek arzu edilen kimi isnatlardan derhal vazgeçmek gerekecekti.

Gerçekten TCK'nın 4. ve 5. maddeleri muvacehesinde sayın savcıların örneğin 158, 159 ve 312. maddeleriyle ilgili bir iddiada bulunabilmeleri olanağı yoktu ve *yoktur.*

Şimdi suçlanan her yazımın başında tekrarlanmış olan ifadenin ikinci bölümüne geçiyorum:

> «— *Sanık N. Sargın ile B. Boran, O. Sakalsız, Z. Kılıç ve C. Açıkgöz tarafından hazırlanan...*»

Bu ifade ile benim bu yazıların bir sorumlusu, da-

ha doğrusu cezai sorumlusu olduğum belirtilmek isteniyor ve ben Çark Başak'ın her sayısının her yazısında istisnasız —hatta altında imza bulunan ve bu imza bana ait olmayan yazılardan dolayı da— cezai olarak sorumlu tutulmak isteniyorum.

Sayın Yargıçlar,

Partimin merkez yayın organında yayınlanan yazıların tümünün sorumluluğunu taşımak benim için onurdur. Bu bakımdan sayın savcılara müteşekkirim. Ancak Emniyet ve Savcılık ifadelerinin birçok yerinde ısrarla belirttiğim ve vurguladığım üzere politik ve cezai sorumluluk birbirinden ayrı kavramlardır. Alanları ve sonuçları da farklıdır. Bazen her iki sorumluluk aynı kişide üstüste çakışabilir; ama çok zaman politik sorumluluk cezai sorumluluğun kapsamadığı çok daha geniş bir alan ve kişileri de içine alır.

Politik sorumluluk bir karar, bir faaliyet, bir yazı vs. her neyse onun politik içeriğine katılmış olmak (veya katılmış sayılmak) böylece o karar, faaliyet, örneği o yazı'nın yaratacağı sonuçlardan politik olarak sorumlu olmak, sorumlu sayılmak demektir. Partide bir üye, içinde bulunduğu, çalıştığı organ hangisi ise o organın üyesi olarak organın tüm karar, faaliyet ve çalışmalarından, hatta onlara katılmasa, karşı görüşünü belirtse veya şu veya bu nedenden o toplantı ve çalışmada hazır bulunmasa dahi, o organın üyesi olarak sorumludur, politik olarak sorumludur.

Oysa cezai sorumluluk kişiseldir; herhangi bir kararın, çalışmanın, yayının politik içeriğine katılmış olmak cezai sorumluluk için yetmez, bizzat o kararın alınmasına tartışma ve oyu ile katılmış olmak ve aynı zamanda o kararın uygulanması demek olan çalışmada bizzat uygulayıcı olarak görev almak, örneğin bu uygulama bir yazı ise o yazıyı bizzat kaleme almak gerekir.

Politik sorumluluğun sonucu, o sorumluluğu gerektiren karar ve çalışmanın politik sonuçlarına katlanmaktır. Eğer parti görüşlerinin bir adım daha güç ve yaygınlık kazanmasına yol açmışsa başarılı olmuşsunuz demektir. Parti içinde sizi seçen organ veya örneğin milletvekili iseniz seçmenleriniz bunu gözönünde tutacaktır. Veya hatalı davranmışsınızdır; hatanın ağırlığına göre belki bulunduğunuz kuruldan çekilmek zorunda kalır veya düşürülürsünüz, yahut bir daha o organa seçilmezsiniz, milletvekili adayı olarak yeniden aday listesine seçilemezsiniz; seçilseniz de seçmenleriniz size oy vermez.

Vereceğim bir iki örnek bu ayrımı daha açık ortaya koyacaktır. Örneğin, benim gördüğüm işkenceden ve diğer işkence olaylarından yürütmenin başı olarak Başbakan Özal da şu veya bu ölçüde, ama mutlaka politik olarak sorumludur. Yasaların yürütmesi Bakanlar Kurulu'na ait olduğu için, yasaların ihlalini önleyecek politik tedbirleri yeterince almamış oldukları için Kurul ile birlikte ve onun başı olarak sorumludur.

Partisi bu konuya önem veriyorsa —sözüm meclisten dışarı— onu başkanlıktan ve başbakanlıktan düşürebilir veya örneğin muhalefet, Meclis'te gensoru önergesi vererek aynı prosedürü başlatabilir. Bu, politik sorumluluğun doğal sonucudur. Oysa örneğimizde olduğu gibi Sayın Özal'ın bu konuya ilişkin olarak Yüce Divana sevkini gerektirecek cezai sorumluluğu, ancak işkence yapılması için bizzat emir verip işkencecileri azmettirmesi ile mümkün olabilir.

Diğer bir örnek kendimden. Ben şu anda TİP'in genel sekreteri sıfat ve onurunu hâlâ taşımakta devam ediyorum. 16 Kasım'da gözaltına alınıp tutuklanmış olmam bu sıfatı taşımamı engellemedi. Ne bizzat kendim artık bu sıfatı taşıyamayacağım dü-

şüncesiyle istifayı öngördüm, ne de arkadaşlarım bunu talep ettiler. O halde ben hâlâ Türkiye İşçi Partisi'nin genel sekreteriyim; o halde Partinin aldığı bütün kararlar, yaptığı bütün çalışmalardan politik olarak birinci derecede sorumluyum. Ama öyle sanıyorum ki, gözaltına alınışımdan bu yana benim, TİP'in çalışmalarından dolayı cezai olarak da sorumlu tutulmam, kimsenin, hatta zihniyetlerini sergilediğim sayın Demiral ve yardımcılarının dahi aklına gelmemiştir.

Sayın Yargıçlar,

Ben gerek Emniyet, gerek Savcılık ifadelerimde durumu, aradaki farkı, sorulan soruların elverdiğince ve cevaplarımı tutanağa geçirebildiğim ölçüde açık olarak aktardım. Derginin nasıl çıktığını, kimlerin yazarı olduğunu, kimin yönettiğini (kimin derginin yöneticisi olduğunu) belirttim. Çekilen zorlukları, büyük zaman aralıklarıyla ancak çıkabildiğini, bu davayla doğrudan ilgili olmamakla birlikte tarihe karşı sorumluluğumuzdan dolayı, politik sorumluluğum gereği açık yürekle ortaya koydum. Cezai sorumluluk bakımından da bana sorulan birkaç yazının yazarı olduğumu veya olmadığımı da aynı açık yürekle belirtmekten çekinmedim. (Bkz. Emniyet ifadesi, sayfa 4, cevap 2, Savcılık ifadesi sayfa 5, paragraf 2, gene Savcılık ifadesi sayfa 11, cevap 2, 3, 4) Şimdi iddianamede suçlandığım 27 yazının hepsi o zaman tek tek sorulsaydı, onları da aynı açıklıkla cevaplayıp yazarı olup olmadığımı belirteceğim tabii idi. Ama bu yapılmamıştır.

— Derginin Genel Başkanımızın yönetiminde çıktığı, onun aynı zamanda derginin başlıca yazarı ve yazılarının çoğunlukla imzalı olduğu;

— Sayılan diğer Başkanlık Kurulu (Politbüro) üyelerinin başkana yardımcı olarak yazdıkları yazıların imzasız olarak Çark Başak'ta yayınlandığı; ancak hep-

sinin her sayıda yazısının bulunmamasının doğal olduğu;

— Adı geçenlerden başka yazarın bulunmadığı tarafımdan her iki sorguda da açıklıkla ifade edilmiş; savcılık ifadesini alan Ü. Coşkun'un ısrarla «yani hazırlayıcıları siz sayılan beş kişiydiniz, başkası yoktu, değil mi?» diye soru yöneltmesi üzerine de, «Evet, derginin bütün hazırlayıcıları saydığım beş kişidir, başka hazırlayıcısı yoktur» demiş olmamdan dolayı her sayının her yazısının bu beş kişi tarafından müştereken kaleme alınmış olduğu garabetini çıkararak Sayın Savcı Demiral ve yardımcıları yalnızca politik sorumluluğunu taşıdığım yazıların cezai sorumluluğunu da bana yüklemekte beis görmemişlerdir. Bu noktada o kadar ileri gidilmiştir ki, altında imza bulunan, o imzanın da bana ait olmadığı, kısacası benim olmadığı her türlü izahın üstünde olan yazıları, hatta ben yurda döndükten sonra ancak Savcılıkta gördüğüm ve bunu da ifademde belirttiğim Yeni Yol dergisindeki bir yazıyı da bana aitmiş gibi gösterebilmişlerdir.

Eğer birkaç yazıya yapıldığı gibi, suçlanan yazıların tümü için de aynı şey yapılıp o yazıların yazarı olup olmadığım sorulsaydı, açık yürekle gerçeği aktaracağım —örnekleri görüldüğü üzere— tabii idi, demiştim. Ama herhalde onlar için bu durum tabii değildi. Yatak kılığında fotoğraflarımızın çekilmesi için yazılı emir verip sonra gazetecilere, «Kim çektirmiş bunları, kim emir vermiş?» diyenler, işkence konusunda da aynı biçimde davrananlar, kısaca yaptığı işin sorumluluğunu üstlenemeyecek yapıda, o mayada olanlar için bu beklenemeyecek, düşünemeyecekleri bir durum oluştururdu. Onun için sorup öğrenmek yerine bütün yazılardan topluca suçlamayı yeğ tutmuşlardır. Öyleyse şimdi bu yazıların hepsinin tek tek sahibinin ben olduğumu, bunların hepsi için de ayrı ayrı politik sorumlulukla birlikte cezai sorumluluk taşıdığımı da *ispatla mükelleftirler*.

Sayın Yargıçlar,

Bu bölümü kapamadan konuya ilişkin bir iki noktaya daha değinmek arzusundayım: Bunlardan biri fotokopi konusudur. Suçlandığım 27 yazının yarıdan fazlası için dosyada gösterilen kanıt fotokopilerdir. Onaysız, mühürsüz, nereden alındığı, aslının nerede olduğu bilinmeyen, ilgili tarafların aslı ile karşılaştırmalarına olanak vermeyen fotokopiler bunlar. Oysa böyle fotokopilerin bir kanıt olarak gösterilemeyeceğine ilişkin nice karar ve uygulama mevcut. Sayın Nusret Demiral ve yardımcıları da bunların bir kanıt olarak değerlendirilemeyeceğini bilmez değillerdir elbet. Ama bile bile bu fotokopilere dayalı olarak hakkımda 140. maddeden 7, 142/1-6'dan 1, 142/3-6'dan 3, 158/2-3'ten 3, 159/1'den 3 ve nihayet 312/2-3'ten 1 kez olmak üzere tam 18 kez suçlamada bulunmuşlardır ve sadece bu fotokopilerle, toplam olarak aşağı haddi 76 yıla varan ceza istemektedirler.

Ya Sayın DGM Savcısı ve yardımcılarının bizzat DGM yasasının 9. maddesini ihlâl ile Devlet Güvenlik Mahkemelerinin görevine girmeyen 158 ve 159. maddelere ilişkin soruşturma yapıp dava açmasına ne demeli? Görevli olunmayan konularda da hakkımda 6 ayrı suçlama ve ceza istemi mevcut dosyada.

Sayın Yargıçlar,

Şimdi ele alacağım konu ise, şu ana kadar saydıklarıma kıyasla en vahim durumu teşkil ediyor kanımca. Maddelerin veya istenen cezaların ağırlığı dolayısıyla değil tabii; ama düşünülen biçimin ve gerçekleştirilen işlemin tümüyle saptırmaya —durumu açıklayacak daha hafif bir sözcük bulamadığım için üzgünüm— evet, tümüyle saptırmaya dayalı olmasından dolayı.

Sayın Yargıçlar,

Bilindiği üzere TCK'nın 160 ve 173. maddeleri uyarınca 140, 158 ve 159. maddelerinden dolayı soruşturma yapılabilmesi Adalet Bakanlığı'nın iznine bağlı. Filhakika dosyada da Adalet Bakanlığı'na yapılmış bir başvuru ve alınmış bir izin mevcut. Ancak...

Konuyu daha yakından inceleyelim: Dosyanın 1. klasör, 15. kartonundaki 62 sayılı evrakta Ankara DGM Savcısı N. Demiral imzasıyla Adalet Bakanlığı'na gönderilen yazının örneği bulunmaktadır. Bu yazıda önce Sol Birlik yayını beş bildiri ele alınıyor. Bunlardaki kimi nitelemeler açıklandıktan sonra;

> «... Birçok broşür ve yurtdışında yayınlanmış olan her iki yasadışı partiye ait yayın organlarında *TCK'nın 158. maddesinde ve 159. maddesinde gösterildiği üzere Cumhurbaşkanımıza, Türkiye Cumhuriyeti hükümeti başkan ve üyelerinin manevi şahsiyetlerine alenen yayın yoluyla hakaret edildiği için bu hususdaki soruşturmanın icrası için TCK'nın 160. maddesi gereğince;*»

deniyor ve devamla aynı beş bildiri bu kez 140. maddeyle ilgili olarak ele alınıyor ve aynen;

> «... *broşürün tümü itibariyle ve* evrak arasında sunulmayan bu türlü birçok yayınlarda,
> «*Devletimizin hariçteki itibar ve nüfuzunu kıracak şekilde Devletin dahili vaziyeti hakkında yabancı bir memlekette Türkiye'deki demokratik idareyi faşist idare şeklinde tanımlamak ve yaymak şeklinde asılsız, mübalağalı şekilde haberler neşrettikleri için TCK'nın 140. maddesine muhalefet ettiklerinden dolayı,*
> «*TCK'nın 173. maddesi gereğince gerekli soruşturma izninin verilmesi*»

istenerek yazı son buluyor.

Bu yazıda dikkati çeken, beş bildirinin Sayın Savcının görüşleri çerçevesinde 158, 159 ve 140. madde ile ilişkileri araştırılırken birinci bölümde «birçok broşür ve yayın organları», ikincisinde ise, «evrak arasında sunulmayan bu türlü birçok yayınlarda» denmek suretiyle bir genelleme yapabilme gayretidir. Buraya bir nokta koyduktan sonra Adalet Bakanlığı'nın izin yazısına bir göz atalım :

> «... *Yapılan incelemede :*
> «*Yasadışı TKP Genel Sekreteri Nabi Yağcı (Haydar Kutlu) ile TİP Genel Sekreteri A. Nihat Sargın'ın yayınladıkları ... başlıklı bildiri(ler)de ... sözlerine yer verilmek suretiyle Cumhurbaşkanına giyaplarında hakaret, cumhuriyeti ve hükümetin manevi şahsiyetini alenen tahkir ve tezyif eyledikleri.*
> «*Aynı sanıkların hazırladıkları başlıklı bildiri-(ler)de ... sözlerine yer verilmek suretiyle Devletin hariçteki itibar veya nüfuzunu kıracak şekilde Devletin dahili vaziyeti hakkında yabancı bir memlekette asılsız, mübalağalı veya maksadı mahsusa müstenit havadis veya haberler neşrettikleri anlaşılmıştır.*»

dendikten sonra, bahse konu 5 bildiriden dolayı her ikimiz hakkında 160 ve 173. maddeler gereğince takibat yapılması, bakan adına kabul edilmektedir. (1. klasör, 15. karton, 63-68. sayfalar)

Sayın Savcının yazısı genelleme yapabilme gayreti içindeydi. Adalet Bakanlığı'nın yazısı ise açık ve kesin. Verilecek iznin, yasa uyarınca *sanıklar hakkında değil, suçlar hakkında olması ve her suç için ayrı ayrı izin verilmesi gerektiğinden,* Savcının hukuk dışı genelleme arzusuna itibar edilmiyor ve yalnızca kendilerine sunulan beş bildiriden dördü hakkında 158, 159 ve 140. maddelerden, biri hakkında da yalnızca 140. maddeden soruşturma yapma izni veriliyor.

Konunun Sayın Savcı ve yardımcıları eliyle iddianameye yansıması ise şöyle :

«Evrak arasında mevcut 2.12.1987 gün ve B-1987/983 sayılı yazımızda Adalet Bakanlığından TCK'nın 160 ve 173. maddeleri gereğince sanık Nabi Yağcı ve A. Nihat Sargın'ın yurtdışındaki faaliyetlerinde TCK'nın 158, 159 ve 140. maddelerinde gösterilen ve açıklanan hareketleri için soruşturma yapılması bakımından izin verilmesi talebimiz uygun görülerek...» (İddianame, sayfa 47, paragraf 1).

Burada, Bakanlığın kendisine sunulan beş bildiri ile sınırlı izninin aşıldığı konusunda açık bir belirti yok. Diğer yandan, iddianamenin daha sonraki bölümünde yer alan, yayın yoluyla işlediğim iddia edilen suçlardan takibi izne bağlı 158, 159 ve 140'la ilgili iddiaların hepsi için yasal izin prosedürünün tamamlanmış olduğu gibi bir anlam da çıkmaktadır. Dosya ayrıca özel olarak dikkatle incelenmediğinde insan kolayca yanılabilir. Zaten amaçlanan da herhalde budur.

Oysa daha sonraki bölümde görülen nedir? Söz konusu, yani 140, 158 ve 159. maddelerden dolayı soruşturma yapılması için izin alınmış bildiriler tümüyle bir yana bırakılmıştır. Herhalde onlarla ilgili bir takipsizlik kararı verilmiş olmalıdır. Daha doğrusu mantıken böyle olması gerekir. Ancak dosyanın herhangi bir evrakında bir işaret, veya iddianamenin takipsizliğin yer aldığı son bölümünde böyle bir karar yoktur. Kısacası, izin alınan beş bildiri ile ilgili soruşturma izin sonrasında bilinmeyen bir nedenle durdurulmuş; ama bunun herhangi bir açıklamasına gerek duyulmamıştır. Buna karşılık —asıl önemli olan da burası— bambaşka bir dergide yayınlanmış olan bambaşka yazılardan dolayı sanki bunlar hakkında ayrı ayrı izin alınmışcasına, soruşturma yapılıp iddianamenin 229. sayfasındaki dökümde

görüleceği üzere, hakkımda 140. maddeden 19 kez, 158/2-3'ten 5 kez, 159/1'den 8 kez dava açılıp ceza istemiinde bulunulmuştur. (Nabi Yağcı ile ilgili durum da aynıdır.)

Doğrusu, kimin farkına varmayacağı sanılıyordu; ilgili taraf olarak biz iki sanığın mı, veya Bakanlığın mı, veyahut siz sayın yargıçların mı, yoksa her üçünün mü, bilemiyorum. Eğer yapabilirlerse Sayın Savcı Demiral ve yardımcılarının Mahkemenize açıklamalarını merakla bekleyeceğim.

Sayın Yargıçlar,

Ceza Kanunumuz tek parti döneminden kalmadır; o dönemin mirasını bütün ağırlığıyla taşır. Aynı dönemde, başta Almanya ve İtalya olmak üzere Horthy Macaristan'ından Salazar Portekiz'ine kadar Avrupa'nın irili ufaklı birçok ülkesinde faşizm egemen bulunuyordu. Faşist görüşler ise bu ülkeleri de aşan bir yaygınlık kazanmıştı. İşte TCK'nın o dönemden miras maddeleri de, faşizmin hüküm fermanı olduğu ülkelere ve faşist görüşlere öykünerek ortaya atılmış, «tek şef, tek parti, tek millet» sloganının, «ebedi şef», «milli şef» (şef yani führer) ve hâlâ daha kullanılabildiği hayretle görülen «devlet büyükleri» nitelemelerinin çizdiği tabloya uygun ve öykünülen ülkelerden aktarma edilmiştir. Çoğulcu demokrasi anlayış ve gerekleriyle taban tabana zıt, kelimenin tam anlamıyla çağdışı maddelerdir bunlar. O dönemden bu yana çok zaman geçmiş, birçok parti yalnız başına veya koalisyon olarak iktidar olmuş; ancak bu partilerin demokrasi aşkı esas itibariyle muhalefetle sınırlı olduğu için bu maddelere dokunulmamış, hatta bazıları daha ağırlaştırılmış; demokrasi adına yapılabilen ise, bunları iktidarın silahı olarak muhafaza etmekle birlikte kimi dönemlerde sık kullanmamak olmuştur.

«Çoğulcu demokrasi anlayış ve gerekleriyle taban tabana zıt» dedim. Örneğin «milli menfaatler» kavra-

mını ele alalım : Çoğulcu bir demokraside, genel olarak iktidar ve muhalefetin, özel olarak da çoğulcu demokrasinin ayrılmaz parçasını oluşturan ve 1961 Anayasasının, 82 Anayasasına da geçen deyimiyle «demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurları» olan partilerin her birinin, milli menfaatler bakımından birbirinden farkı, hatta karşıt düşünce ve verilere sahip olması hem doğaldır, hem de böyle olması özellikle gereklidir. Bu farklılığa, karşıtlığa dayanarak programlarını oluştururlar ve bu programları gerçekleştirmek için halktan oy talep ederler. Çoğulcu demokrasi budur.

O halde bir iktidarın, muhaliflerini «milli menfaatlere» yani kendisinin milli menfaat için öngördüğü programa aykırı hareket ediyor, o programa karşı çıkıyor diye suçlaması kadar saçma bir şey olamaz. Hele bundan dolayı muhaliflerin cezalandırılıp susturulduğu bir ülkede, görüntü ne olursa olsun çoğulcu demokrasiden eser yok demektir.

«Manevi şahsiyet» kavramını alalım : Nedir manevi şahsiyet? Maddi şahsiyeti herkes bilir ve tanımlar. Manevi şahsiyete gelince, bırakınız herhangi bir kimseye, sokaktaki adama, bir an için olanak verilse de sayın savcılara —yalnız bu davada dahi ikimiz hakkında beşerden on kez uygulanmasını istedikleri 158. maddenin ana unsurunu oluşturan— bu kavramın tanımlanması ile ilgili bir soru tevcih edilebilse idi, alınacak yanıt ne olurdu acaba? Eminim, adamakıllı bocalayacaklar, birinin dediği diğerini tutmayacak, eski deyimle «efradını cami, ağyarını mani» bir tanımlama yapmaları mümkün olmayacaktı. Ve olamaz da. Çünkü bu kavram çağdışıdır, geçmişin unutulmuş günlerinden kalmıştır. Yürütmenin başı olarak durmaksızın eleştirilecek olan, bunun çoğulcu demokrasinin yapısı gereği olduğu, muhalefetin görevinin bu olduğu, asıl bunu yapmadığı takdirde görevini yapmamakla suçlanacağı için durmaksızın eleştirilecek olan başbakanı ve tek tek bakanları ve de bir kurul olarak hepsini; geçmiş asırların, gücünü,

erkini halkın oylarıyla verdiği destekten değil Tanrı'dan alan, ilâhi bir dokunulmazlığa sahip padişah ve kralın dokunulmazlığına, bu ilâhi dokunulmazlık halesine büründürmeye çalışan kavramdır bu. Daha yakın çağların faşist devlet anlayışında da devlet organlarına aynı ilâhi hilat giydirilmeye çalışılmıştır. Ama faşizm bu bakımdan kendi içinde daha tutarlıdır; totaliterdir ve tek bir partiye, faşist partiye dayanır; çoğulcu demokrasi ile ilgisi yoktur, onu reddeder ve bunu açıklıkla belirtir.

Öyleyse bu kavram çağdışıdır. Çok eskilerden kalmış ve ancak faşist rejimlerde yeniden uygulama alanı bulabilmiştir. Bu o kadar böyledir ki, bu maddeler için ne olur ne olmaz diye soruşturmanın sürdürülmesi Bakanlığın iznine bağlı kılınmıştır. Ne demektir bu, sayın bakan veya ona vekâleten müsteşar izin vermezse soruşturma yapılamayacak, ceza verilemeyecek, yani suç, suç olmaktan çıkacaktır. Hukuk Fakültesi ders kitaplarında bu konuda ne yazılıyor bilmiyorum ama, sormaktan kendimi alamıyorum, ne biçim bir suçtur ki bu, sayın bakan veya vekilinin (yani iktidar partisi yetkilisinin) iki dudağı arasındadır?

Bir diğer kavram ve unsur, «Devletin itibar ve nüfuzunu kıracak şekilde» asılsız «havadis veya haberler» neşretmek

Sayın Yargıçlar;

Böyle bir havadisin yayınlanması düşünülebilir mi, artık çok, çok küçülmüş bu dünyamızda? Siz bir yabancı memlekette olacaksınız ve orada ülkemizle ilgili öyle asılsız ve mübalağalı veya maksadı mahsusa müstenit —bu da ayrıca ömür bir kavram ya— bir havadis yayacaksınız ki, bu, anında kontrol edilemeyecek, size ve havadisinize hemen inanılacak ve sonunda yer yerinden oynayıp devletin hariçteki itibar ve nüfuzu kırılacak. Bu mümkün müdür, olabilir mi

böyle bir şey çağımızda? Devletlerin diğer ülkeler nezdindeki resmi temsilcilikleri, elçilik, konsolosluk ve askeri anlaşma teşkilatından turizme varıncaya kadar resmi büroları, istihbarat teşkilatları, bu yolla her türlü bilginin anında resmi makamlara ulaştığı bu resmi ve yarı resmi organları bir yana, ajanslar var, uluslararası haber kuruluşları var, teleksler, telefakslar var, var... var... Ve bütün bunlara karşın sizin havadisiniz —onu nasıl yayacağınız, o da ayrı bir soru ya— 140. maddenin bütün o unsurlarını gerçekleştiren bir gürültü kopacak, bu olası mıdır?

Bu maddeler kelimenin her türlü anlamıyla çağdışıdır, teknolojinin bugün ulaştığı düzeyde tümüyle anlamsızlaşmışlardır artık. Aslında çoktan kadük olmaları gerekirdi. Oysa hâlâ bunlardan medet umanlar görülmekte. Ancak bu maddeler de bütün çağdışılıklarına, tek parti dönemi iktidarını adeta dokunulmazlaştıran, ilâhileştiren yapılarına karşın ve ne kadar genel, ne kadar geniş, istenen her şeyi içine sokabileceğiniz boş bir çuval görünümünde olursa olsun, isterseniz kanun tekniği açısından diyelim, isterseniz zevahiri kurtarmak için, birtakım unsurlar saymış ve ancak bu unsurların mevcudiyetiyle suçun oluşabileceğini öngörmüşlerdir.

Oysa Sayın Yargıçlar, iddianame öylesine ne olursa olsun suçlama çabası içindedir ki, niteliklerini belirttiğim bu unsurları bile olayımızda aramamış; arama, bulma, gösterme zahmetine katlanmamış, yalnızca maddeyi bütünüyle zikretmekle yetinmiş, böylece ağır bir ceza tehdidi altında bulunulmazsa ancak komik olarak nitelenecek ve gülüp geçilecek durumlar yaratmaktan çekinmemiştir. Örnek mi?

Daha önce sözü edilen 140. maddeyi şimdi de unsurları açısından ele alalım : Nedir madde? Affınızı dileyerek aynen okuyorum :

«Devletin hariçteki itibar veya nüfuzunu kıracak şekilde devletin dahili vaziyeti hakkında yabancı

bir memlekette asılsız, mübalağalı ve maksadı mahsusa müstenit havadis veya haberler neşreden veya milli menfaatlere zarar verecek herhangi bir faaliyette bulunan vatandaş beş seneden aşağı olmamak üzere ağır hapse konulur.»

Nedir bu maddenin unsurları? Önce esas cümleyi alalım :

«I — á) Yabancı bir memlekette
b) havadis veya haberler
c) neşreden
d) vatandaş»

olacaksınız. Sonra bu havadis ve haberler

«II — a) asılsız veya
b) mübalağalı veya
c) maksadı mahsusa müstenit».

olacak ve ayrıca bu havadis veya haberler

«III — a) 'devletin dahili vaziyeti hakkında' olacak ve
b) 'devletin itibar ve nüfuzunu kıracak şekilde'»

olacak. (Haber veya havadisin «maksadı mahsusa müstenit olması» iddianamede hiç zikredilmediği, «milli menfaatlere zarar verecek faaliyet»de «ve» eki ile devletin itibar ve nüfuzunu kırma unsuruna ek, onu genişletici, veya kuvvetlendirici bir unsur olarak ele alındığı için bu iki ibare üzerinde ayrıca durmayacağım.)

Şimdi bu unsurları olayımıza uygulayalım; önce ilk bölüme bakalım : (b) fıkrasındaki «havadis veya haberler» unsurunu şimdilik bir yana bırakarak diğerlerini ele alalım :

a) Yabancı memlekette... (c) neşreden (d) vatandaş. Evet, suçlanan yazı yabancı bir memlekette yayınlanmıştır; yayınlayan kimse için de (daha önce belirttiğim mülahazaları saklı tutarak o kişinin de ben olduğumu bir an için varsayalım) ben vatandaş olduğuma göre, ilk bölümün a, c, d fıkralarında sayılı çerçeve unsurlar olayımızda mevcuttur. (Zaten mevcut olan bütün unsurlar da bundan ibarettir ya; şimdilik bir netice çıkarmadan incelememize devam edelim.) Demek ki ben «yabancı bir memlekette neşreden vatandaş»ım. Şimdi atlanan (b) fıkrasına geliyorum: Ne diyor bu fıkra? «Havadis veya haberler». O halde neşredilen şeyin herhangi bir yazı, örneğin bir kronik, bir makale, bir yorum, bir edebiyat eseri vb. değil, havadis veya haberler olması gerek.

Havadis ve haber kelimeleri, anlamlarını herkesin bilebileceği basit kelimeler; yani bir hukuk terimi filan değil. Onun için yanılmaya olanak yok. Ama olsun, bir kez de lügatta anlamlarını araştıralım: TDK lügatının her iki kelimeyi tanımlaması şöyle:

«*Haber:* Olmuş ya da olacak olan bir olay, bir olgu üzerine edinilen bilgi.

«*Havadis:* İlgi ile karşılanabilen haber.»

Evet, herkesin bilebileceği bu anlamları olayımıza uygularsak, Türkiye'de olmuş, ya da olacak ve ilgi ile de karşılanabilecek bir olay, bir olgu üzerine edinilen bilginin neşredilmesi gerek. Öyleyse örneğin rejimin biçimi üzerine yapılan bir niteleme, bu nitelemeden ne kadar hoşlanmazsak hoşlanmayalım —savcıların hoşlanmadığı açık—, yukarıdaki anlama girmiyor, yani bu unsur olayımızda mevcut değil. Oysa iddianamede 19 kez ihlâl ettiğim bildirilen 140. maddeyle ilgili 19 iddia da bilaistisna bu nitelemeyi «havadis veya haberler» olarak ele almış.

II. Bölüme geçelim: Neşredilen şeyin «havadis veya haberler» olması yetmemekte, bu haberlerin (a) asılsız veya (b) mübalağalı olması gerekmektedir. «Asılsız»

kelimesi için artık lügata bakılmadı. «Mübalağalı» kelimesini yeni kuşaklar bilmeyebilir diye arapça asıllı bu kelimenin Türkçe karşılığına bakılmış, «abartılmış, abartılı» sözcüğü bulunmuştur.

Öyleyse unsurların oluşması için neşredilen şey haber veya ilgi ile karşılanabilecek bir haber olacak ve bu haber ya asılsız, ya da abartılmış olacak.

Sayın yargıçlar, burada bir an duralım. Ve bir an için gerçekten haber neşredildiğini varsayalım : Bir havadis veya haberin ya aslı yoktur, yani gerçekdışıdır (eski deyimle hilafı hakikattır), uydurmadır, yalandır; ya da aslı vardır; aslı olduğu takdirde de, ya olduğu gibi, ya da abartılmış olarak aktarılabilir. Ama bir haberin hem asılsız, hem de abartılmış olması, işte bu hiçbir suretle olası değildir. Bir haber madde metninde yazılı olduğu gibi asılsız veya mübalağalı olabilir. (Burada «veya» kelimesi yerine «virgül» konmuş olması, daha sonra üçüncü unsuru ayırırken «veya» deneceğinden, bu kelimeyi iki kez tekrarlamamak içindir.) Sayın savcılara düşen, hangi haberin asılsız veya mübalağalı olduğunu göstermek, yani olayımızda, yazıda bu unsurun hangisinin mevcut olduğunu ortaya koymaktı. Ancak aynı zamanda hem asılsız, hem mübalağalı... Bu mantığı isyan ettirir. Oysa Sayın Nusret Demiral ve yardımcıları bunu yapmışlar, suçlandığım 19 yazının tam 8 tanesinde yani hemen yarısında «asılsız virgül mübalağalı» veya «asılsız ve mübalağalı» veyahut araya hiçbir şey koymadan «asılsız mübalağalı» haber neşretmekle beni suçlayabilmişlerdir.

III. Bölüme, yani «devletin dahili vaziyeti hakkında» neler söylemiş olarak «hariçteki itibar ve nüfuzunu» kırdığıma, bu unsurların neler olduğuna hiç değinmiyorum. Çünkü daha önce belirttiğim gibi böyle bir haberle devletin itibar ve nüfuzunun kırılacak olması olası değildir, sayın savcılar da boşuna olacağı başından belli böyle bir çabaya hiç girişmemeyi yeğ tutmuşlardır.

Gerçekte Sayın Savcı Demiral ve yardımcıları ele

aldıkları yazıları beğenmemişlerdir —olabilir— kendi politik görüşlerine aykırı bulmuşlardır —kesinlikle doğru— ve çalakalem 27 yazının her biri için ortalama iki ayrı suçtan olmak üzere ceza talebinde bulunmuşlardır. Doğrusu insan şaşırmıyor değil, bu kadar kolayca suçlanabildiğine göre niye hepsi için ayrı ayrı 4, 5 ayrı dava değil de, bazen 140, 142, bazen 140, 158, bazen 142/1, 142/3 vs. gibi ikili üçlü kombinezonlara gidilmekle yetinilmiş diye.

Sayın Yargıçlar, verdiğim 140. madde örneği maksadımı anlatmada yeterli olmuştur sanıyorum. Diğer maddelerdeki durum da bundan farksız, onları ayrı ayrı irdelemeyeceğim artık. Bu maddelerle ilgili son diyeceklerim şudur :

Bu maddelerin tek parti döneminden kalma olduğunu ve gelip geçen iktidarların iktidar olduktan sonra bunları en azından muhaliflerine karşı bir koz olarak saklı tuttuklarını belirtmiştim. Her zaman, üstelik giderek ağırlaştırılıp daha büyük bir hınçla uygulanan 141 ve 142. maddeler —çünkü işçi sınıfı ve emekçi yığınlar tahminlerinden çabuk uyanıp gelişiyordu— bu maddeler bir yana bırakılırsa, 12 Eylül'e gelinceye kadar zaman zaman bunların biri veya öbürü âdeta moda olur, üst üste kullanılır, diğerleri ise uyur durumda kalırdı. Bu konuda bir istatistik yapılıp yayınlansaydı çok ilginç olurdu herhalde. Ben hatırladığım kadarıyla söyleyeyim, örneğin 1946 ve 50 arasında, 27 yıllık CHP iktidarının son döneminde gözde maddeler 158 ve 159'du. Manevi şahsiyet konusu o kadar güncelleşmişti ki, bir adamın diğerinin gölgesi hizasında durduğunu gösteren bir karikatürde, «Kaldır ayağını, manevi şahsiyetimin üstüne basıyorsun» lejandını hatırlıyorum; aradan 40 yıl geçtikten sonra dahi. Sonra 1950 geldi. DP iktidar oldu. Yıllar boyunca mitinglerde, toplantılarda antidemokratik kanunlar konusunda yeri göğü inlettikleri için bir şeyler yapma gereğini duydular. Antidemokratik yasaları tarama komisyonu kuruldu. O da yıllarca çalıştık-

tan sonra düğünlerde 200 liradan fazlasının sarfını yasaklayan «men'i israfat» yasası ve buna benzer zaten fiilen kadük olmuş bir iki yasanın kaldırılmasını önerdi. O kadar. Buna karşılık muhalefetteyken çok fazla şikâyet ettikleri 158 ve 159'u —hiç değilse iktidarlarının ilk yıllarında— bir kenara koymak zorunda hissettiler kendilerini. Onların fetiş maddesi 161 oldu; «milli menfaatlere zarar verici herhangi bir faaliyet». Yüzlerce ve yüzlerce kişi —aralarında ben de vardım— bu maddeden sorgulandı, kimi yargılandı, mahkûm oldu. Daha sonra 158 ve 159 da yeniden piyasaya sürüldü. Genç kuşak gazetecilerden mesleğin duayeni Hüseyin Cahit'e varıncaya kadar birçok basın mensubu bu maddeden nasibini aldı. 1960 27 Mayısçıları, ilk af yasasını bundan dolayı yalnızca 158, 159 ve 161'e tahsis ettiler. 1961 Anayasası, eski kanunların antidemokratik, anayasaya aykırı maddelerinin temizlenebilmesi için, bütün eski kanunlar hakkında iki yıllık bir başvuru süresi tanımıştı. TİP, benim partim, bağımsız senatör Niyazi Ağırnaslı'nın Parti'ye katılması ile, başvuru hakkını elde eder etmez, 70 küsur yasa ve maddesi için dava açtı. 141 ve 142. maddelerden idam cezasının Anayasaya aykırılığına, pasaport ve vatandaşlık yasalarına varıncaya dek. Anayasa uyarınca «bilim ve sanatın serbestçe öğrenilebilmesi» için Marksist bilim eserlerinin, bilimsel sosyalizmin temel kitaplarının serbestçe basılıp satılabilmesi —tabii 12 Eylül'e kadar— olanağı bu başvuru sonucunda elde edilebilmiştir.

Türkiye İşçi Partisi'nden başka CHP de kendi mallarının alınmasına yol açan DP çoğunluğunun çıkardığı yasa için ve buna benzer bir iki madde için başvuruda bulundu. 65 ve sonrası, AP'nin tek başına iktidar dönemidir; bu dönemde ön plana çıkan 312 oldu. Birden, toplumun kimi kesimlerinde (işçi, emekçi kesimlerinde) diğer kesimler hakkında kin ve adavete tahrik eden mihraklar, halkı yasalara karşı itaatsizliğe sevkedenler keşfedilir oldu vs... Ve bu böyle gitti.

Ama bu maddelerin hepsinin birden ve aynı zamanda, hatta aynı olayda uygulama alanına sokulması, 141, 142, 146, 158, 159, 167, 312... ve kısmen 140'ın (çünkü yabancı memlekette olma zorunluluğu vardı) hatta aynı olayda birbiri peşi sıra dizilmesi «onuru» 12 Eylül dönemine ve 12 Eylülcülere aittir. Sayın Demiral ve yardımcılarının üstün çabalarıyla bu dava da aynı dönemin gecikmiş bir uzantısı olarak karşınıza getirilmiştir. Ve öyle sanıyorum ki, dönem, kuyruk ve uzantılarıyla birlikte kesinlikle sona erdiği zaman bu maddeler de hak ettikleri yeri, tarihin çöplüğünü boylayacaklardır topluca hep birlikte. İşte o zaman gerçekten çoğulcu demokrasinin eşiğinden girmiş olacağız, iddianamenin diliyle söyleyecek olursak, işte o zaman ancak Türkiye «seçimle işbaşına gelen çok partili, hürriyetçi, demokratik parlamenter rejim»e gerçekten kavuşmuş olacaktır.

Sayın Yargıçlar,

Suçlanan yazıların içeriklerine ilişkin görüşlerimi, daha sonra asıl suçlamayı oluşturan 141'le ilgili olarak yapacağım etraflı değerlendirmede topluca değinerek açıklamak, böylece politik sorumluluğumun gereğini yerine getirmek fırsatını bulacağımdan, burada ayrıca ele almayacağım.

Suçlanan yazılarla ilgili olarak şu ana kadarki açıklamalarımı özetleyecek olursak; Sayın Demiral ve yardımcıları sırasıyla :

— Derginin gizlice yasadışı yollardan Türkiye'ye sokulduğunu iddia ile kanıtlayamadıkları bir suç isnadında bulunmuşlardır.

— Ve sanki kanıtlamışçasına örneğin 158, 159 ve 312. maddeyle ilgili suçlamada bulunup dava açmışlardır.

— Dosyada bulunan dergilerin nasıl, hangi yollardan ve nereden «temin» ve tedarik edildiği meçhul olduğu gibi.

— Bunun da ötesinde, suçlanan yazıların yarısında, yazının bulunduğu dergi olarak gösterilen kanıt, hukuki hiçbir değer taşımayan fotokopilerden ibarettir.

— Suçlanan yazıların cezai sorumlusunun ben olduğum konusunda —bunlardan ikisi hakkında mevcut bizzat kendi ifademin dışında— geçerli kanıt göstermiş değillerdir.

— DGM yasasının 9. maddesini ihlâl ile Devlet Güvenlik Mahkemelerinin görevine girmeyen suçlarla ilgili koğuşturma yapıp dava açmışlardır.

— Çok daha vahim olarak, takibi izne bağlı olan 140, 158 ve 159. maddelerle ilgili olarak yasal prosedürü yerine getirmedikleri halde sanki izin almışçasına «saptırma» yoluna gidip soruşturmayı yürüterek dava açmışlardır; böylece yalnızca benimle ilgili olarak 160. maddeyi 158'den 5 ve 159'dan 8 kez olmak üzere 13 kez, 173. maddeyi ise 19 kez ihlâl etmişlerdir.

— Söz konusu yazılarda, ihlâl edildiğini iddia ettikleri maddelerin unsurlarını bulmak ve göstermek yerine maddeyi bütünüyle zikredip bu unsurların mevcut olmadığını gizlemeye çalışmışlar, böylece unsurları bulunmaksızın dava açmışlar ve bunu tam 47 kez yinelemişlerdir.

— Nihayet yayın yolu ile işlendiğini ileri sürerek, maddelerine göre cezaların üçte birden iki katına kadar artırılmasını talep etmişler; ancak bir

yayında cezai sorumluluk, dava açma süresi vb. konusunda tek yasal kaynak ve dayanak olan Basın Kanunu'nu görmezden gelmişler.

— Aynı biçimde TCK'nın cezaların birbirine eklenmesiyle ilgili 69, 71 ve 74. maddelerini ayrı ayrı zikredip uygulanmalarını talep ettikleri halde 79 ve 80. maddeleri bahse değer bulmamışlar, yok farzetmişlerdir.

TBKP İLE İLGİLİ İDDİA, İDAMIMIZ İSTENİYOR

Sayın Yargıçlar,

Sırasıyla gidildiğinde şimdi dergi yazıları ile ilgili diğer suçlamalar olan 142/1 ve 142/3'ün ele alınması gerekiyor. Ancak bunlarda esasa ilişkin olarak söyleyeceklerim de olacağından daha sonraya bırakarak esasa girmeye ne gerek, ne de olanak bulunmayan 141/1'in ikinci fıkrası, yani *idam*ımızın talep edildiği fıkra ile ilgili suçlamayı ve buna ilişkin görüşlerimi açıklayacağım öncelikle.

Önce biraz tarih. Bu fıkra TCK'ya 1951'de ithal edildi. Demokrat Parti'nin ilk iktidar yılı. Af'la boşalan siyasi koğuşlar birer birer yeniden dolduruluyor; dünyada da McCarthyism kol geziyor. Devran ol devran. 141. madde için ölüm cezası isteyen önergenin sahibi ise 103 arkadaşı ile birlikte DP'nin Tekirdağ Milletvekili Şevket Mocan. Ve de Şevket Mocan ülkede ve kapitalist dünyada esen soğuk savaş fırtınasına eklenen çok çok özel, kişisel nedenlere sahip.

Ve sonunda demagojik histeri ağır basar, ölüm cezası maddeye girer. Ancak ilk önergede olduğu gibi yöneticiler ve irtibatçılar için değil, fiilen uygulanma-

sına olanak olmayan ayrı bir fıkra halinde. Fıkranın dili hukuk dili değildir, «kabil» gibi, «birkaç» gibi açık olmayan ifadeler, belirsizlikler taşır; birinci fıkrada 8-15 yıllık mahkûmiyet istendiğine göre bunu takiben örneğin 15-20, 20-30 yıllık cezaları, hatta müebbeti atlayarak birden idama varır. Kimse bu noktalar üzerinde fazla durmaz, çünkü nasıl olsa ölü doğmuştur. Gerçekten de, eğer bir kimse aynı anda en az «birkaç» ve kaçınılmaz olarak birbirine rakip olarak partiyi hem de bu kadar ağır bir ceza tehdidine karşın sevk ve idare etmeye kalkışıyorsa, bu, 141/1'in cezalandırdığı yasa ihlâlini daha büyük ve ağırlıkla gerçekleştirmek şöyle dursun, aklından zoru olduğuna işarettir ancak. Bu durumda, TCK'nın 141/1'in ikinci fıkrası ile idam isteminde bulunmak değil, aynı yasanın akli malûliyetler ve biçimleriyle ilgili 46, 47 ve 48. maddelerinden hangisinin uygulanması gerekeceği hakkında karar vermek üzere Adli Tıp'ta müşahade altına alınması isteminde bulunmak gerekir.

Nitekim, fıkra yasaya girdiği 1951'den bugüne kadar geçen *37 yıl* boyunca —benim bildiğim kadarıyla— hiçbir kimseye uygulanmamış; hatta 12 Eylül'ün en sıcak günlerinde sendika ve üst kuruluşu ile aynı zamanda Parti yöneticisi olanlara da ayrı ayrı 141 uygulanması öngörülmüşken, kimsenin aklına bu ikinci fıkra gelmemiştir.

Doğrusu, fıkranın ilk —ve kuşkusuz son— kez uygulanma isteminde bulunmak onuru 11 Mart 1988 tarih ve 1988/12 sayılı iddianame ile Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcısı Sayın Nusret Demiral ve yardımcılarına nasip olmuştur. Ve onlar yalnızca bu istemle dahi, hukuk tarihimizin unutulmayacak isimleri arasına karışmışlardır. Ben de kendilerine huzurunuzda teşekkür etmek isterim. Gerçekten bu konuda yazılmış bütün makalelerden, konuyu ele alan bütün kitaplardan; maddelerin orijini üstüne, ülkede ne maksatla, hangi rejimi korumak ve kollamak için kaleme alınıp uygu-

landığı üstüne, ülkemizdeki uygulamalar üstüne yapılmış ve yapılacak bütün inceleme ve araştırmalardan vb. hiçbiri kanımca bu maddelerin ne denli antidemokratik ve çağdışı olduğunu bu istemden daha beliğ, daha veciz gösteremezdi.

141. maddenin, düşüncenin topluca açıklanmasını idamla dahi, yani cezaların da en ağırı ve en çağdışı olanıyla tecziye ettiğini ortaya koymak onlara müyesser oldu.

Kendilerine içtenlikle teşekkür ederim.

Bu genel görüşlerden sonra şimdi fıkranın unsurlarına geçeceğim. Ancak bundan önce, gelişimiz sırasında yapılan yayınlarla, haber, yorum, kronik ve makalelerle artık bilmeyen kalmadığını tahmin ettiğim, oysa savcıların dikkate almamakla direndiği durumumuzu gene iddianame ve dosyadan alıntılarla kısaca bir kez daha hatırlatayım :

«Merkezi yurtdışında olan ve yurtdışı ve yurtiçinde faaliyet gösteren yasadışı partilerden TKP Genel Sekreteri Nabi Yağcı (P.A: Haydar Kutlu) ile TİP Genel Sekreteri A. Nihat Sargın Türkiye'ye dönerek, Türkiye'de TBKP'yi yasal olarak kurmayı amaç edineceklerini önceden 27.10.1987 günü Türkiye'de yayınlanan gazeteler aracılığı ile halka duyurmaya çalışarak...» (İddianame, sayfa 45, son paragraf) Aynı biçimde Emniyet ifademde «...*(Birleşme) çalışmalarının yurtdışında sürdürüldüğü ve birleşme tamamlanmış olmasa da o noktaya yaklaşıldığı*» belirtilmiştir ve «*Tabii ki birleşmeden sonra ne TİP, ne TKP kalacaktır.*» *(1. klasör, 10. karton, sayfa 6).* Ayrıca «*Birleşmenin resmen açıklandığı Boran ve Kutlu'nun ortak basın toplantısında aynı zamanda son noktanın henüz konmadığı, yeri ve kesin tarihi henüz belli olmamakla birlikte birleşme kongresinin 1988 yılı içinde yapılacağı da açıklanmış bulunuyordu. Bu bakımdan henüz birleşme*

kongresi yapılmadığına göre her iki partinin tüzel kişiliklerini ayrı ayrı devam ettirmeleri tabiidir» diye eklenmiştir. *(1. klasör, 10. karton, sayfa 5).*

Kısacası, ortada birleşmeye karar veren ve birleştiği zaman oluşacak partinin adını TBKP olarak belirleyen iki parti var. Ve bu partiler, en üst yetkililerine birleşme ile oluşacak partiyi daha baştan yurtiçinde legal olarak kurma olanaklarını yaratmak için çalışma görevi ile ülkeye gönderiyorlar. Yani ortada yalnızca iki ayrı parti var, bunlar birleştiğinde ise iki parti tek parti olacak, o iki de bire inecek. Durum bu. Şimdi fıkranın unsurlarına bir göz atalım: Fıkra ne kadar belirsiz de olsa birtakım unsurları havi. Olayımızda bu unsurların mevcudiyetini araştırmak, bu konuda iddianamenin neler söylediğini veya söylemediğini, söylediklerini sonra nasıl yalanladığını ortaya koymak ilginç olacaktır.

Fıkrayı bir daha anımsayalım:

«Bu kabil cemiyetlerin birkaçını veya hepsini sevk ve idare edenler hakkında ölüm cezası hükmolunur.»

Öyleyse:

a) *«Bu kabil cemiyetler»* olacak;
b) Bu cemiyetler en az *«birkaç»*, en çok da ne kadar varsa *«hepsi»* olacak;
c) Ve bu cemiyetler *«sevk ve idare»* edilecek.

Önce (a): Bu «kabil»in lügat karşılığı: «bu türlü». Birinci fıkradan sonra geldiğine göre, fıkra ona atıf yapmaktadır. Yani «sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerindeki tahakkümünü tesis etmeye... matuf» cemiyetler olacak; sonra (b) bu cemiyetler en az «birkaç» olacak. Burada bir an duralım. Nedir birkaç? Bir an düşünülsün. «Birkaç», bir hukuk terimi değil, günlük

dilden alınma. Buna göre, birkaç derken hepimiz acaba kaç tane, daha doğrusu kaçla kaç arasını kastederiz konuşma Türkçesinde. Düşünelim bir yol. Birkaç «1» olmadığı gibi, «2» de değildir; 1 ve 2 ayrıca belirtilir, belirsiz bırakıldığında da bir iki denir. Birkaç 2'yi aşan, çok da olmaması gereken bir miktardır, 3-5 arasıdır. Lügat da öyle demektedir birkaç karşılığında. Oysa olayımızda bu fıkranın uygulanmasını istemek, idam isteminde bulunmak için iki de birkaça dahil edilerek Türkçe zorlanmıştır. Buraya bir nokta koyalım. Ve üçüncü unsura geçelim. «Sevk ve idare edenler». İbare açık, kurulu bir cemiyet olacak ve o cemiyet sevk ve idare edilecek. Bunun önemi var; çünkü birinci fıkra konuya ilişkin kategorileri «veya» kelimesi ile ayırarak tek tek saymıştır. Nedir bu kategoriler? cemiyetleri her ne suret ye nam altında olursa olsun kurmaya tevessül edenler (a) veya kuranlar (b) veya bunların faaliyetlerini tanzim (edenler) (c) veya (bunların faaliyetlerini) sevk ve idare edenler (d) veya bu hususlarda yol gösterenler (e). Burada 5 ayrı kategori sayılmış bulunuyor ve hepsi de aynı biçimde cezalandırılıyor.

Oysa ikinci fıkrada söz konusu edilen yalnızca (d) kategorisidir, sevk ve idare edenler'dir. O halde unsurların incelenmesinden çıkan sonuç şudur: «En az üç adet, bir sınıfın diğer sınıflar üzerindeki tahakkümünü tesis etmeye... matuf cemiyeti aynı anda sevk ve idare edenler.»

Şimdi iddianamenin idam talebindeki unsurları inceleyelim: Birinci unsurla ilgili olarak iddianame benim için TİP ve TBKP'yi (Yağcı için de TKP ve TBKP' yi) zikretmektedir. Yani sayın savcılar için «birkaç»ın anlamı 2'dir. Bunu geçerek adı geçen partilerin bu türlü (bu kabil) cemiyetlerden olup olmadığı konusunda ne söylediğine bakalım: TİP için söylenen birkaç söz var; tartışmasını, daha sonra 141/1'in 1. fıkrasına geldiğim zaman yapacağım için burada ayrıca üzerinde durmayacağım. TBKP için ise bunun 141/1'in birinci

fıkrasındaki tanıma uygun olup olmadığı konusunda tek kelime mevcut değil. Aslında mevcut olmayan, mevcut olacağı anda da diğer ikisinin varlığı sona erecek olan bir cemiyet için söyleyebilecekleri bir şey de bulunmuyordu doğal olarak.

Dosyada her iki partinin birleşmesiyle oluşacak TBKP'nin, bu partilerin merkez komitelerince ortaklaşa hazırlanmış ve üyeleri, üyeleriyle birlikte ilgili kamuoyu nezdinde tartışmaya açılmış program taslağı bulunuyor. İnsan, sayın savcılar hiç değilse bu taslak üzerinde birkaç söz söylemek zorunda hisseder kendilerini, diye düşünüyor ama, nafile, 230 sayfada bu konuya ilişkin tek bir satır bile yok. Yalnızca «yasadışı» denerek TBKP'nin de bu kabil cemiyetlerden biri olarak kabulü isteniyor, o kadar.

Gelelim «sevk ve idare»ye. Sevk ve idare için, kurulması mutasavver bir cemiyet değil, kurulu bir cemiyet gerek. Sıkıntının savcılar da farkında. Bakın bu yüzden, örneğin benimle ilgili söylediklerine :

«Yasadışı TİP'in Genel Sekreteri ve TBKP'nin kurucularından olmak, Marksist-Leninist bir düzene bağlı devlet ve idare şeklinin Türkiye'de kurulmasını amaçlamak ve dolayısıyla;

1 — Sosyal bir sınıfın ... matuf yasadışı bir parti kurmaya tevessül etmek ve bu yasadışı partinin faaliyetlerini tanzim veya sevk ve idare etmek ve bu hususlarda yol göstermek suretiyle,

İki yasadışı partinin sevk ve idaresini üstlenerek,

a) Yasadışı TİP'in Genel Sekreterliği görevini sürdürmek,

b) Yasadışı TBKP'nin kurulmasına tevessül etmek,» (iddianame, sayfa 2)

Bu iddiaya göre önce TBKP'nin «kurucu»suyum yani parti kurulmuş, daha sonra «kurmaya tevessül» ediyorum (yani parti henüz kurulmamış); daha sonra bu partinin «faaliyetlerini tanzim veya sevk ve idare» ediyorum (yani parti kurulmuş); ve «bu hususlarda yol gösteriyorum» (yani henüz kurulmamış) ve bu suretle iki yasadışı partinin «sevk ve idaresini üstleniyorum» (yani her ikisi de kurulu); ve nihayet TBKP'nin kurulmasına «tevessül» ediyorum (yani hâlâ kurulmuş değil). Kuruldu mu, kurulmadı mı, papatya falından farksız. Yalnız bir cümlelik bu alıntı dahi iddianamenin nasıl bir sıkıntı ve zorlama içinde bulunduğunu göstermeye yeterli. Ama müsaade ederseniz, iddianamenin konuya ilişkin diğer satırlarını da tarayalım; daha da ilginç olgularla karşılaşacağız :

> «*A. Nihat Sargın, yasadışı TİP Genel Sekreteri ve TBKP'nin kurucusu olduğu ve bu partiler içindeki görevinin 'sevk ve idare edenler veya bu hususlarda yol gösterenler' şeklindeki sıfatı kapsadığı*» *(İddianame, sayfa 22, son paragraf)*

Yani burada TBKP gene kurulmuş oluyor, her iki partideki görevim de (birinci alıntıda olduğu gibi, birinci partide sevk ve idare, ikincide tevessül değil) sevk ve idare ile buna eklenen «yol gösterme» oluyor. Eğer biri, bir cemiyette sevk ve idare ediyorsa yani yönetici ise artık ayrıca «yol göstermesinin» söz konusu olamıyacağını bir yana bırakarak, okumaya devam edelim : Sanıkların özgeçmişleri bölümünde hakkımda söylenen şu :

«...Legal olmayan bir partinin genel sekreterliğini sürdürdüğü, halen de aynı görevin kendisinde olduğu... ve diğer sanık Nabi Yağcı ile Türkiye Birleşik Komünist Partisi'ni yasal olarak kurmak için yurda geldiği» (İddianame, sayfa 27, son satırlar). Aynı durum «Olayın Anlatımı»nın bölümünün başında da söz konusu. Bu söz-

leri daha önce aktarmıştık. Aynı bölümün son paragrafını okuyalım :

«Yasadışı TKP ve TİP programlarının müşterek düşüncesini sanık Nabi Yağcı ve A. Nihat Sargın'ın yurtdışında kurmayı tasarladıkları ve birleşik ortam içindeki TBKP programında görmekteyiz.» (İddianame, sayfa 47, paragraf 7)

Cümlenin anlamsızlaşmasına yol açan «ve birleşik ortam içindeki» ibaresine, belki de eski ve yeni dil farkından doğmuş olabilir düşüncesiyle bir kez de kelimeleri eskileriyle değiştirerek «mürekkep vasat içinde» biçiminde okumamıza karşın herhangi bir anlam veremediğimiz ve sayın savcıların bu ibare ile ne demek istediklerini kavrayamadığımız için, o ibare olmadan okuyoruz. Bu takdirde anlam açık; ama artık bir «tasarlama»dan söz açılıyor burada; yani yurtdışında «tevessül» dahi bahis konusu değil. Ama aynı sayfanın son iki satırında durum birdenbire ve bütünüyle değişmekte :

«Yasadışı TKP'nin 1919, yasadışı TİP'in 1980, kurulması tasarlanan TBKP'nin 1986 yıllarından bu yana faaliyette olduğu sezilmekte, görülmekte ve bilinmektedir.» (İddianame, sayfa 47, son satırlar)

Burada TİP ve TKP sürerken TBKP de 1986'dan beri faaliyette olarak gösteriliyor ve bu da (a) sezilmekte, (b) görülmekte, (c) bilinmekte'dir deniyor.

Sayın Savcı ve yardımcılarının «sezgi»leri üzerinde herhangi bir şey söyleyecek değiliz. Çünkü sezgi tamamen subjektif bir olgudur ve herkesçe de öyle algılanır. Ancak «görülmekte» denince, ortada herkesçe görülen nesnel bir olgu olması gerekir. (Meğer ki, mevcut olmayan şeyler halüsinasyon olarak görülmüş olsun.) Hele «bilinmekte» olması için, görülen nesnel olgunun artık

bilgi haline dönüşecek biçimde daha birçok olgu vs. ile desteklenmiş ve kanıtlanmış olması gerekir. Eğer sayın savcılar gördüklerini ve bilgilerine dayanak olan kanıtlarını baştan ortaya koysalardı, bütün bu mülahazalara gerek kalmayacaktı doğal olarak. Ama aslında ne böyle görünen bir olgu vardır, ne de herhangi bir kanıt. Yalnızca Sayın Savcı ve yardımcıları sezgi'den başlayıp bilgi'ye doğru, giderek daha kesin kelimeler kullanmak suretiyle kendi kendilerini iknaya çalışmaktadırlar, o kadar.

İddianamede daha sonra yeni bir iddia yer alıyor; her iki cemiyet için ayrım gözetmeksizin hem sevk ve idare, hem de kurmaya tevessül. Okuyorum :

> *«Yasadışı TKP ile yasadışı TİP'in birleştirilmesi düşüncesi içinde varsayılan ve yasadışı TBKP kuruculari safında görülen ve TCK'nın 141. maddesinin 1. fıkrasında işaret edilen tarzda 'her ne suret ve nam altında olursa olsun kurmaya tevessül edenler' ile 'bu kabil cemiyetlerin birkaçını sevk ve idare edenler' şeklindeki sıfatı taşıyan Nabi Yağcı ve A. Nihat Sargın» (İddianame, sayfa 48, paragraf 4)*

Bu dolaşık ifadede «varsayılan»ların bizler mi, partilerimiz mi olduğunu araştırmayı bir yana bırakarak iddianame TBKP için, artık kesinlikle «kuruldu» diye mi düşünüyor dersiniz? Hayır, yanılıyorsunuz. Birkaç sayfa ötede şöyle bir ibare yer alıyor :

> *«Bu anlayış karşısında sanıkların Türkiye'de kurmayı tasarladıkları parti programı içinde Marksist-Leninist görüşe ve kendi düşüncelerine göre bilimsel bir anlayışa bağlı partinin, esas görüşünün dolayısıyla komünizm olmasına göre...» (İddianame, sayfa 54, paragraf 4)*

Burada «dolayısıyla komünizm»den her ne kastediliyorsa bunun 141/1'in birinci fıkraya uygun olup olmaması bir yana, bu paragrafta yeniden «tasarlama»ya dönmekteyiz.

Yok yok, tasarlama da ne demek; bir sayfa sonra her iki parti de kurulur; gerçi biri diğer ikisinin bileşimidir ama, her üçü de birlikte kardeş kardeş ayrı birer tüzel kişilik olarak yaşamaktadırlar. Aynen okuyorum :

«Yasadışı TKP ve TİP ve bunların birleşimi TBKP'nin yöneticileri olan ve TKP'nin genel sekreteri görevini üstlenen ve halen sürdüren sanık Nabi Yağcı ile TİP'in genel sekreteri görevini üstlenen ve halen sürdüren sanık A. Nihat Sargın'ın fiil ve hareketlerinin...» (İddianame, sayfa 55, paragraf 3)

Bundan sonra gelen 150 küsur sayfa boyunca TBKP konusuna herhangi bir değinme yok. Ancak Yeni Yol dergisinden (ki «TBKP Program Tasarısı tartışmaları için TİP MK ve TKP MK tarafından ortak yayınlanmaktadır» diye yazmaktadır üzerinde), bahsedilirken söylenen şu :

«...ve Türkiye Birleşik Komünist Partisi'nin oluşturulması safhasında çıkarılan Yeni Yol...» (İddianame, sayfa 215, son paragraf)

Burada ise şimdiye kadar sözü edilmeyen bir kategori söz konusu edilmekte, «oluşturulma safhası». İki sayfa sonra oluşturulma safhası, safha olmaktan çıkmış ve «oluşturulma» olmuştur.

«TİP ve TKP Merkez Komiteleri tarafından oluşturulan Türkiye Birleşik Komünist Partisi'nin yayın organı olan... Yeni Yol dergisinin» (İddianame, sayfa 218, ilk paragraf)

Sayfa 227'de sayın savcılar kendilerini bizim (N. Yağcı ile benim) yerimize koyuyor, beynimizin içini okurcasına bizim ne söyleyebileceğimizi o engin sezgileriyle sezerek bizim adımıza konuşuyorlar; Türkçe bozukluğunu, sezginin flu olmasına verip bağışlanmasını dileyerek, biz de herkesle birlikte neler söyleyebileceğimizi keşfediyoruz :

«Sanık Nabi Yağcı ile sanık A. Nihat Sargın savunmalarında, 'Kendi siyasi düşüncemizin gerçekleştirilmesi için, bu eylemleri yaptık ve bu eylemleri her iki yasadışı partiyi birleştirip ve adı TBKP olan yasadışı bir parti ortamı içinde göstermeye çalıştık'... diyebilirler.» (İddianame, sayfa 227, son ve 228 ilk satırlar)

Ne diyebileceğimizi öğrenmekle müstefit olduk, ama biz hiçbir zaman «adı TBKP olan yasadışı bir parti ortamı içinde göstermeye» (ne demekse o) çalışmadık. Çünkü TKP ve TİP'in birleşmesinden oluşacak TBKP'yi daha baştan yasal olarak kurma olanaklarını araştırmak ve yaratmak üzere yurda döndük.

Konu ile ilgili olarak iddianamede birkaç atıf daha var; TBKP ile diğer sanıkların ilişkileri üzerine. Bunları da ayrı ayrı okuyalım ve iddianamenin TBKP ile ilgili bütün atıflarını tamamlayalım.

Diğer sanıklarla ilgili ilk iddia, iddianamenin 5 ile 12. sayfası arasında yer almakta ve sonuncu sıradaki R. Öz hariç bütün sanıklar için TKP üyesi olarak 141/5'in uygulanması istenmektedir. 23. sayfada bu iddia yinelenmekte, ancak buna TİP ve TBKP sempatizanlığı da eklenmektedir :

«İddianamede adları geçen ve sanıklardan Rasim Öz'ün dışında kalan diğer yukarda adları yazılı sanıkların yasadışı partilerin sempatizanı ve TKP'nin kayıtlı üyeleri oldukları» (İddianame, sayfa 23, paragraf 1)

Sayfa 47'de ise aynen şöyle deniyor :

«İddianamede adı geçen ve Türkiye'de yakalanan diğer sanıkların bugün için faaliyetlerinin yasadışı TBKP programı içinde olduğu görülmektedir.» (İddianame, sayfa 47, paragraf 6).

Şu ana kadarki alıntıları özetlersek bu kişiler önce TKP üyesi, daha sonra TKP üyeliği devam etmekle birlikte aynı zamanda TBKP (ve TİP'in) sempatizanı ve şimdi ise TBKP programının uygulayıcısıdırlar. Devam edelim :

«...diğer sanıkların ise TKP ve TBKP'nin üyesi oldukları hatta sorumlu görevleri üstlendiklerine ilişkin eylemlerinin de TCK'nın 141, 142 ve 312. maddelerinin ilgili fıkraları ile mütalaa edilmesi gerekmektedir.» (İddianame, sayfa 55, paragraf 3)

Önce TKP üyeliği, iddianamenin yazımı geliştikçe TKP üyeliği ile birlikte TBKP sempatizanlığına terfi, giderek aynı zamanda TBKP üyeliği, hatta sorumlu görevler üstleniş (yani ikinci fıkraya göz kırpma)...

(Geçerken belirteyim : Bir de 142 ve 312. Sanırsınız ki başka yerlerde de bu böyle. Yo, burada kalemin ucuna öyle geldiği için oracığa 5-10 yıl ağır hapis ile 1-3 yıl hapis istemi de eklenivermiş. Ve bu, yalnız burada ve yalnız bir kalem sürçmesi değil, deminden beri örneklerini gösterdim, bir örneğini de kendimden vereyim : «(Benimle ilgili olarak) Bu hareketleri için yine iddianamede görüleceği üzere TCK'nın 141/4 ve 142. maddesinin 3. fıkrasındaki fiillerin varlığı kabul edilmelidir.» (İddianame, sayfa 49, paragraf 5)
Burada iddianamede görüleceği üzere deniyor, ama 141/4, iddianamenin başka hiçbir yerinde iddia

edilmiyor, yalnız burada bu fiillerin varlığının kabul edilmesi isteniyor.)

Diğer sanıkların iddianameye göre durumlarını inceliyorduk. Önce TKP üyesi, sonra TKP üyesi ve TBKP sempatizanı, daha sonra TBKP programı uygulayıcısı, daha sonra TBKP üyesi, hatta bu partinin sorumlu görevlileri ve nihayet iddianamenin sonunda yeniden ilk iddiaya dönüş ve,

«Bu iki sanığın (N. Yağcı ile benim) dışında sanıklardan Rasim Öz hakkında iddianamede adları geçen diğer sanıkların yasadışı TKP üyesi oldukları...» (İddianame, sayfa 228, son paragraf)

ifadesi. Sanki arada geniş bir parantez açılmış ve... sonra kapatılmış. Bu kadar basit.

Ve de deminden beri aktarılmaya çalışıldığı üzere kendi partilerimiz TİP ve TKP dışında, iddianameye göre olayımızda «birkaç» unsurunu oluşturacak diğer parti durumundaki, ve gene iddianamenin birbirini izleyen iddialarıyla;

— tasarlanan,
— veya oluşma safhasında olan,
— veya oluşan,
— veya kurulmasına tevessül edilen,
— veya kurulan,
— veya 1986 yılından beri kurulmuş olan
ve
— üyesi olmayan,
— veya üyesi olmayan, ama sempatizanları olan,
— veya programının uygulayıcıları olan,
— veya üyeleri, hatta sorumlu görevler üstlenen üyeleri olan,
— veya gene üyesi olmayan
ve «yasadışı» ve «dolaylı komünist» olan bir partiyi yani TBKP'yi

— kurmaya tevessül ettiğimiz,
— veya sevk ve idare ettiğimiz,
— veya bu hususlarda yol gösterdiğimiz,
— veya bunların hepsini birden aynı zamanda yaptığımız iddiasıyla

idamımız talep edilmektedir.

Sormak gerekir, hukuk bu kadar ucuzladı mı bu ülkede?

«MİLLİ DUYGULARI YOK EDİCİ PROPAGANDA» İDDİASI

Sayın Yargıçlar,

İddianamenin yayınlarla ilgili olarak 142/3-6. maddesinin ihlali iddiasına geliyorum. Bu maddenin ayrı ayrı 13 kez uygulanması istenmekte, suçun oluşması ve kanıtı diye hepsinde ortak olarak gösterilen ise «Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğusunda Kürt halkının yaşadığı ve bu halkın anadilinin Kürtçe olduğu»nun belirtilmesinden ibaret bulunmaktadır. «Değerlendirme» lerden aynen okuyorum:

«...Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğusu Kürdistan olarak değerlendirilip burada yaşayanların da Kürt olduğu, ayrı bir dillerinin ve demokratik haklarının mevcut olduğu açıklanmak suretiyle Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde yaşayan Türk vatandaşlarının dışında ayrıca bir Kürt halkının yaşadığı ileri sürülmek suretiyle...» (İddianame, sayfa 160)

«...Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğusundan, Türkiye Kürdistanı diye bahsedilip bu yörede yaşayan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını da Kürt hal-

kı demek suretiyle...» (İddianame, sayfa 163)
«...bildirisinde Türkiye'nin Doğusunda yaşayan insanların ayrı bir millet ve Kürt halkı oldukları, bölgenin de Kürdistan olduğu açıklanmak suretiyle...» (İddianame, sayfa 167)
«...Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde yaşayan Türk vatandaşlarının dışında ayrı bir Kürt halkının varlığından ve Kürt halkının demokratik haklarından bahsetmek suretiyle...» (İddianame, sayfa 180)

Sırayla okuduğum ilk dört değerlendirme gibi diğerleri de aynı biçimde devam etmekte. Gene iddianamenin 49. sayfasında bu iddia daha açıklığa ve kesinliğe kavuşturuluyor :

«Türkiye'de Türk halkının dışında bir Kürt halkının olduğunu kabul ederek Türkiye'yi bölmek ve dolayısıyla bölücülük fiilinin işlendiğini kabul etmek durumu ortaya çıkmaktadır.»
(Geçerken belirteyim : Yasalarımızda «bölmek» veya «bölücülük» biçiminde bir suç yoktur. Bölmek'le ilgili olabilecek çok ağır yaptırıma bağlanmış bir suç TCK'nın 125. maddesinde zikredilmiştir. SEİA anlaşması ve Amerika'ya verilen üsler dolayısıyle belki söz konusu olabilecek böyle bir fiille olayımızın hiçbir ilgisinin bulunmadığına, iddianame de bu fiilden söz açmadığına göre, bölme ve bölücülük, Sayın Savcı N. Demiral ve yardımcılarının ve o düşüncede olanların icat ettiği, yasalarda yeri bulunmayan bir suçlamadır.)

O halde 142/3-6'nın ihlali olarak ileri sürülen iddia nedir? «Türkiye'de Türk halkının dışında bir Kürt halkının mevcut olduğunu söylemek.» Sayın savcılar bunun suç olduğunu iddia etmekte, ancak hiçbir yerde gerçekdışı bir beyan olduğunu da ifade etmemektedir-

ler. O bakımdan tereddüdümüz hoş görülsün. Acaba suç olduğu iddia edilen ifade bir gerçeklik olmakla birlikte açıklanması mı suç olmaktadır, yoksa gerçekte mevcut olmayan bir olgu gerçekmiş gibi gösterilerek mi suç işlenmektedir?

Bizim bildiğimiz kadarıyla bir gerçekliğin açıklanmasının suç teşkil edebileceği durumlar «devlet sırları» ile, yasanın deyimiyle «devletin emniyeti veya dahili veya beynelmilel siyasi menfaatleri icabından olarak gizli kalması lazım gelen malumat» ile ilgilidir. Buna «özel yaşamın gizliliği» ilkesini çiğneyen biçimde, üçüncü kişiler hakkındaki veya «genel adap ve ahlaka mugayır» açıklamaları da ekleyebiliriz. Bunların dışında, bir gerçeğin, yalnızca gerçek olarak açıklanmasının suç oluşturacağı bir durumu bilmiyoruz. Herhalde bu durumların hiçbiri de olayımızda söz konusu değil.

Öyleyse Sayın Demiral ve yardımcılarının «Türkiye'de Türk halkının dışında bir Kürt halkının yaşadığını» söylemeyi gerçekdışı olduğu için suç saydıklarını kabul etmek gerekecektir.

Bütün bunları özellikle ayrıntılı olarak belirtmek istedim. Çünkü doğrusu, Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğusunda Kürt halkının yaşadığını, anadillerinin Kürtçe olduğunu söylemenin nasıl gerçekdışı olarak nitelendirilebileceğini anlamış değilim. Kürt yoksa, Kürtçe yoksa dilimizdeki bu sözcüklerin, «alavere dalavere Kürt Mehmet nöbete» gibi deyimlerin anlamı ne olabilir ki?

12 Eylül sonrasında çok duyulan, en yetkili ağızlarca ifade edildiği gibi, yanılmıyorsam resmî yayınlarda da yer alan bir fıkra vardı, hâlâ sıkıştıkça kullanılıyor sanırım :

«Ülkenin dağlık ve kışları çok karlı geçen Doğu bölgesinde kışın karda yürürken ayakkabıların 'kırt kırt' diye ses çıkarmasından galat kalmıştır Kürt sözcüğü» diyor bu fıkra.

Yoksa sayın savcılarımız da bu fıkradaki gibi mi düşünmektedirler? Hemen belirteyim ki, ancak bir çocuk mizahı için elverişli bir malzeme oluşturabilecek bu fıkraya asgari bir ciddiyet atfetme olanağı yoktur. Yoksa çocukluğumuzda öğrenip akranlarımıza bilmece gibi sorduğumuz üzere «Amazon»un «amma uzun»dan, «Niagara»nın «ne yaygara»dan, «İngiliz»in de «encılız»dan gelmiş olduğunu pekâlâ iddia edip coğrafyamızı ve insanlarımızı kıtalar boyu genişletmek de mümkün olabilirdi.

Sanıyorum daha ciddi görünen bir iddia Anayasanın ilgili maddesini dayanak almaktadır : «Türk devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk'tür.» (Madde 66, birinci fıkra)

Bu madde, 61 Anayasasının 54. madde birinci fıkrasından aynen alınmıştır. Daha geriye gidersek Cumhuriyet döneminin ilk anayasası olan 24 Anayasasında bu fıkra şu biçimdeydi :

«Türkiye ahalisine din ve ırk farkı olmaksızın vatandaşlık itibariyle (Türk) itlâk olunur.» (Madde 88, birinci fıkra)

Aynı madde, Anayasanın Türkçeleştirilmesi sırasında şu biçimi almıştır :

«Türkiye'de din ve ırk ayırdedilmeksizin vatandaşlık bakımından herkese 'Türk' denir.»

Görüldüğü üzere 24 Anayasası daha geniş bir tanım yapmış, din ve ırk ayırdedilmeksizin, yani başka başka din ve ırklardan olan TC vatandaşlarına *vatandaşlık* bakımından Türk denileceğini belirtmiştir. Aslında 61 ve 82 Anayasalarında da aynı durum söz konusudur. Gerçi bu anayasaların alıntı yapılan maddelerinde «din ve ırk ayırdedilmeksizin» ibaresi yer almaz. Ancak nedeni bu konunun ayrı bir maddede daha ayrıntılı ola-

rak ele alınmış olmasıdır. O yüzden burada bir kez daha yinelenmesine gerek duyulmamıştır. Gerçekten, 61 ve 82 Anayasalarında da sırayla şu hükümler yer alır :

> «*Herkes, dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ayrımı gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.*» *(Madde 12, birinci fıkra)*
> (Buradaki «herkes» deyimi TC vatandaşlarını kapsamaktadır; «yabancılar» hemen sonraki maddenin konusudur.)
> 82 Anayasasında ise : «*Herkes dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayrım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.*» *(Madde 10, birinci fıkra)*

Böylece 24 Anayasası gibi 61 ve 82 Anayasaları da TC vatandaşları arasında dil, ırk vb. ayrımları olabileceğini, ama bunun yasa önünde eşitliğe engel olamayacağını gayet açık belirtmiştir.

Anayasaların bu kısa incelemesi de göstermektedir ki, 24 Anayasasının 88, 61 Anayasasının 54. ve yürürlükteki 82 Anayasasının 66. madde birinci fıkrasındaki «Türk» terimi etnolojik, sosyal vb. bir terim değil, bir «hukuk» teriminden ibarettir; yalnızca TC vatandaşı olunduğunu ifade eder ve «Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı» gibi uzun bir ibareyi tek bir sözcüğe indirgeyerek kısaltmış olur.

Başka türlüsü de düşünülemezdi. Bir an için bu metinlerdeki Türk sözcüğünün salt hukuk ötesindeki anlamlarda da kullanılmış olmasının kabulü halinde, dilimizdeki Türk sözcüğünü ancak TC devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olanlar ve sırf onlar için kullanmak gerekecek, böylece TC vatandaşı Türkiye Ermenileri, Rumları, Kürtleri... etnolojik olarak da Türk sayılacak, buna karşılık TC vatandaşı olmadıkları için, örneğin Kıbrıs Türkleri, Batı Trakya Türkleri, dış Türkler gibi deyimler kullanmaya olanak kalmayacaktı.

(Dikkatten kaçırılmamalıdır : Anayasanın ilgili maddesini böyle anlamsız biçimde yorumlamak isteyenler özellikle bu deyimleri bolca kullananlardır.)

Evet, tekrar etmek gerekir : Anayasadaki Türk sözcüğü yalnızca bir hukuk terimidir, ilgilinin TC vatandaşı olduğunu ifade eder, o kadar.

Oysa, TC vatandaşı olmakla birlikte Türkiye'de etnolojik olarak Türk kökenli olmayan birçok halk yaşamaktadır. Lozan Anlaşmasıyla azınlık statüleri belirlenmiş olan Rum, Ermeni ve Musevilere ek olarak herkesin bildiği Laz, Çerkez, Abhaz veya Abazalar, Süryaniler vb. ve bunların hepsinin ötesinde ve üstünde bir ağırlığa sahip olan, ülkenin muhtelif bölgelerine de dağılmış ve Konya'nın Kulu'sundan, Ankara'nın Haymana'sına kadar belli çevrelerde ağırlıklı olarak yerleşmiş olmakla birlikte, asıl Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da milyonlarcası birlikte yaşayan, birçok kesimde de tereddütsüz çoğunluğu oluşturan Kürt halkı mevcuttur Türkiye'de. Ve de Kürt halkının anadili Kürtçedir. Ve de bu dil ne bozulmuş bir Türkçedir, ne de başka bir dilin diyalektidir. Kendi içinde diyalektleri de olan özgün bir dildir.

(Kürtçenin Türkçeden, Arapçadan ve Ermeniceden birçok sözcüğü kapsadığı doğrudur. Yüzyıllar boyu içiçe yaşayan halklar arasında bu kaçınılmazdır, dilimizde de Rum, Arap ve Fars kökenli nice sözcük bulunduğu gibi...)

Kürtçe, Batılıların Hindu-Öropeen dediği, eskiden «ari» diye adlandırılan ve Urdu dilinden başlayıp Farsçadan geçerek Batıya uzanan ve Latin, Slav, Germanik bütün Batı dillerinin esasını oluşturan büyük dil ailesine mensuptur. Türkçe ise Ural-Altay dilleri arasındadır. Arapçaya gelince semitik (Hami-Sami) dillerdendir. Süryani yurttaşlarımızın kullandığı Aramelian (Sürya-

ni) dili de Arapça ve İbranice gibi semitik kökenlidir. Yani yurdumuzda, hele Güneydoğuda üç büyük dil ailesinin örnekleri bir arada yaşamaktadır. Ve bu her şeyden önce ülkemizin zenginliğidir.

Sayın Yargıçlar,

Herkesçe açık seçik bilinmesi doğal olacak bu derece «malum-u ilam» olan şeyleri yinelemek, yinelemekle kalmayıp kanıtlamak, ispatlamaktan dolayı gerçekten teeddüp ediyorum, hicap duyuyorum. Ama görünen o ki, bunu yapmaya gerek var. Öyle bir dönem geliyor ki, sanki bütün bilinenler bir anda yok oluyor, bir demagoji ve histeri dalgası alıp götürüyor hepsini. Ve işte o zaman bilinenlerin, bilinmekte devam ettiğini; bir dalgayla, bu dalga ne kadar kuvvetli ve karşı koyan, direnen için ne kadar tehlikeli olursa olsun kamu bilincinin sıfırlanamayacağını dosta düşmana tekrar tekrar göstermek, ortaya koymak gerekiyor.

Milli Eğitim Bakanlığı 40 küsur yıl önce «İslam Ansiklopedisi»ni yayınlamaya başladı. Dünyaca tanınmış şarkiyatçıların hazırlamış olduğu Doğu ve İslam dünyasıyla ilgili bu etnografya, tarih, coğrafya ve biyografya eserini tercüme ettirerek ve Türkiye ve Türklerle ilgili maddeleri tanınmış Türk bilim adamlarına ya tamamlattırarak, ya yeniden yazdırarak, bilimselliği su götürmez bu eseri bizler için daha da yararlı ve gelişmiş kılarak yayınlamaya başladı. Tanınmış bilim adamlarımızın sırayla genel sekreterliğini üstlendiği bu ansiklopedi yıllar sonra nihayet tamamlandı. Genç bir üniversite öğrencisi olarak ilk fasiküllerini almaya başlamıştım, orta yaşımda ciltlerin kütüphanemde sıralandığını görebildim.

Bütün bunları anlatmaktan maksadım, şimdi okuyacağım alıntının, bilimselliğinden kuşku duyulamayacak bir yayından, üstelik resmi devlet yayınından yapılmış olduğunu belirtmek ve histeri dalgasının bütün

çırpıntılarına karşın ulaşamayacağı yerler kaldığını ve kalmakta devam edeceğini göstermek içindir.

Büyük boy kitap boyutunda olan ve küçük punto ile dizilmiş bulunan bu ansiklopedide yalnızca genel olarak «Kürtler» maddesi, aslından tadilen alınmış biçimde tam 23 küsur sayfa yer tutuyor. Bunu bütünüyle okumama olanak yok. Ama, menşeleri ve dilleri ile ilgili bölümlerden bir iki küçük alıntıya müsaadenizi dilerim :

«Kürtlerin irani kavimlerden sayılması, ırki olmaktan ziyade, dil ve tarih mütalarına (verilerine) dayanmaktadır... Takriben M.Ö. 2000 tarihli iki Sümer eşik taşında bir Kar-da-ka memleketinin ismine tesadüf edilmiştir. Bu memleket Driver'in Van Gölü'nün cenubunda gösterdiği 'Su taifesinin' yanında bulunuyordu. Şerefnâme Bitlis bölgesinde bir Süy kalesi zikreder... Xenophon'un anlattığı 'onbinlerin ricati' (M.Ö. 401-400) Kardukların meşhur olmasına yol açtı. Bunların memleketi Bohtan (Botan) ırmağının şarkında bulunuyordu... Xenophon'a göre Karduk'lar ne kral Artaxertes'in, ne de Ermenilerin hâkimiyetini tanımıyorlardı. I. (M. Ö.) asırda Tigranes II. (Dikran), Korduene ülkesini ele geçirdiği zaman, memleketin kralı Zarlienos'u idam ettirmiş idi... Böylece Arap istilası devrine doğru Kurd (cemi akrad) tabiri irani veya iranlaştırılmış kabileler halitasına teşmil edilmeye başlanıyordu...

Kürtlerin menşei meselesinin hallini Kürt ananeleri ve İslam kaynakları kolaylaştırmamaktadır. Mesudi bunların zalim Zahkak (Dahhak)'ın elinden kurtulmuş İranlıların ahfadı olduğundan bahseder...

Bundan başka Morier 1812'de Zamavendde (31 Ağustos) İran'ın zalim Dahhak'tan kurtulmasını tesit eden Ayd-ı Kurdi (Kürt bayramı) isimli bir merasimden bahseder...

Kürtler hakkında Arap istilasından itibaren tafsilatlı malumat vardır. Hicretin ilk beş asrında Kürtler ekseriya vukuuna yol açtıkları hadiselerde ehemmiyetli bir rol oynadılar. Bu devirde birçok Kürt hanedanı ortaya çıktı. VI. ve X. hicri asırlar arasında Türk ve Moğol istila dalgalarının Kürtleri boğmuş gibi olduğu görülür. Fakat Osmanlı - Safevi mücadeleleri sırasında, Kürtler arasında derebeylik hayatının inkişafına müsait bir muhit çıktı. Şerefnâme (1003 = 1696) bunu doğru olarak tasvir etmektedir. Türk-İran hududu yavaş yavaş istikrar kesbetti ve İranlılar Zagros seddinin ve bu seddin cenuba doğru uzanan kollarının arkasına çekildiler. O sırada Osmanlı Devleti merkezi kuvvetin şark eyaletlerinde sağlamlaştırılması işine girişti. XIX. asrın ortalarına doğru Osmanlı Devletinde (Hakkari, Bitlis, Süleymaniye) ve İran'da (Ardalan) son Kürt beylikleri ortadan kalktı. Bununla beraber büyük kabilelerin bünyesi içinde, Kürt unsurunun içtimai ve kavmi vasıfları payidar olmakta idi.....

Farsça gibi Kürtçe de Garbi İran dillerinden olmakla beraber, menşei Farsçadan ayrılır Umumi heyeti ile Kürtçe Farsçadan tamamen ayrı bir mahiyet göstermektedir.

.....

Kürt hikâyeleri sahasında yapılan araştırmalar bunların hikâyecilik sanatı hakkında bir fikir vermektedir...

(Şair) Harirli Ali (1009-1078) Kürtçe bir divançe yazmıştır... Mala-i Bate (Molla Ahmet) Hakkari'de Bate köyünde doğmuş ve orada ölmüştür (1417 - 1494). Bir Divan ile bir Mevlid müellifidir...»

Okuduğum bu çok küçük alıntı da göstermektedir ki, Kürtlerin menşei bakımından, bugün dahi bulundukları yerlerin otokton halkı olarak daha M.Ö. 2000

yıllarına kadar çıkmak mümkündür. Türklerin Anadolu'ya göçü ve nihayet İmparator Romanos'un Malazgirt'te yenilerek bütün Doğu Anadolu'nun Alpaslan'a açılışı tarihini (1071) hatırlayacak olursak, arada 3000 yıllık bir fark görürüz. Kürtler 1071'den önce de, sonra da doğal asimilasyona, buna eklenen baskıya ve esas itibarıyle yazılı gelişmesine olanak verilmemesine karşın ana dillerini korumuşlar, günümüze kadar belli bölgelerin en yaygın dili olarak getirmişlerdir.

Galiba Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE)'nin kimi yayınları da Devlet sırrı kapsamına mı girdi nedir, nüfus sayımlarındaki anadil ve ikinci dil konusundaki istatistikler artık yayınlanmıyor veya çok dar bir çevreye sunuluyor, bu çevreye TBMM bile dahil değil. O yüzden benim şu sıralarda buldurabildiklerim, 1945 genel nüfus sayımı sonuçlarını veren 1950 yayını ile son tarih olarak 1956 Kasım'ını ele alan Aylık İstatistik Bülteni.

> 1945'te 16.598.313, yuvarlak olarak 16 buçuk milyon anadili Türkçe olan vatandaşımıza karşı anadili Kürtçe olan vatandaş sayısı 1.476.562, yuvarlak olarak bir buçuk milyon. Kürtlerden sonra yuvarlak sayılarla ve sırasıyla 250 bin ile Arapça (ve Süryanice?), 90 bin Rumca, 67 bin Çerkesçe, 56 bin Ermenice, 51 bin İdiş (Yahudice), 47 bin Lazca ve 40 bin Gürcüce geliyor; diğerleri çok daha düşük sayılar. Bültene göre ise 1950'de 18.255.000 Türkçeye, 1.855.000 Kürtçe düşmektedir.

Ama uzun alıntıları ve istatistikleri karıştırmaya ne hacet. Daha geçenlerde bir derginin TBMM'nin 97 milletvekiline yönelttiği «Anadiliniz nedir?» sorusuna büyük çoğunluğu Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden seçilmiş 29 milletvekilinin «Kürtçe» diye cevap verdiğini gazeteler yazdı. Bu milletvekillerinin 15'i SHP'li, 9'u ANAP'lı ve 4'ü de DYP'li, yani cevaplarda parti farkı göze batmıyor.

Öyleyse konuya ilişkin olarak şimdiye kadar söylenenler özetlenecek olursa, Türkiye Cumhuriyeti'nin Doğu ve Güneydoğu bölgesinde (ki bu bölgenin bir adı da Kürtlerin yaşadığı yer anlamına Kürdistan'dır, eskiden Trabzon havalisine Lazistan dendiği gibi); Doğu ve Güneydoğu bölgesinde yoğunluklu olmak üzere Kürtler yaşamaktadır. Bu yurttaşlarımız da Türkiye Cumhuriyetine vatandaşlık bağı ile bağlıdırlar; bütün vatandaşlık görevlerini yerine getirirler; ancak, onlara göre çok yakın zamanlarda Doğudan göç ederek Anadolu'ya yerleşen ve genel olarak nüfusun önemli çoğunluğunu oluşturan Türklerden ayrı bir etnolojik kimliğe ve Türkçe ile uzak yakın ilgisi bulunmayan ayrı bir dile sahiptirler.

Bu bir sosyal gerçekliktir. Ve bir sosyal gerçekliğin ifadesinin hiç bir zaman suç teşkil etmemesi gerekirdi ve gerekir.

Sayın Yargıçlar,

Gerçi bütün iddialarda ileri sürülmemekte, ancak bir bölümünde, yazılarda «self determination» hakkından bahsedilmiş olması da 142/3'ün ihlalinde genel suç kanıtına ek bir unsur olarak ele alınmakta iddianamede. Ondan dolayı bu hak üzerinde de kısaca durmak istiyorum.

İngilizce self determination, Fransızca autodetermination denilen, bizim de yazgıyı özgürce belirleme diye tercüme ettiğimiz bu terim, mutlak iktidarı elinde tutan bir derebeyi, bir krala bağlı olunmadığı, yasallıktan kurtulunduğu günümüzde halkların, halk olarak en doğal, vazgeçilmez hakkını ifade etmektedir. Ve de uluslararası sözleşmelerle, Birleşmiş Milletler'ce teyid ve tarsin edilmiştir. İkinci Büyük Savaş sonrası Asya ve Afrika'nın irili ufaklı birçok ülkesi bağımsızlıklarını, bu hakkın kullanımı ile referandumla sağlamıştır. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra da örneğin Finlandiya'nın ay-

rılıp bağımsız bir devlet oluşu da, buna karşılık Çarlık Rusyasında yer alan diğer halkların birlikte oluşturdukları SSCB'de birlik halinde yaşamaları da bu hakkın kullanılması ile olanaklı olmuştur.

Ama Birinci Dünya Savaşı yıllarına veya Asya ve Afrika'nın uzak ülkelerine gitmeye gerek yok. Bizzat Türkiye, kendisiyle ve Türklerle ilgili olarak bu hakkın kullanımına sahne oldu. Lozan anlaşmasında Suriye sınırları içinde kalarak Fransız mandası altında bulunan eski İskenderun sancağında çoğunluğu oluşturan Türkler, Fransız yönetimine kabul ettirdikleri referandumla önce bağımsız cumhuriyetlerini kurdular. Daha sonra bu cumhuriyet Türkiye'ye iltihaka karar verdi.

Ancak bu hakkın kullanılışı, kimi örneklerde de görüleceği üzere, mutlaka ayrılıp ayrı bir devlet kurma ile sonuçlanmaz elbet. Lenin'in çok tanınmış benzetmesiyle bu, boşanma hakkının kabulü gibidir. Bu hak kabul edildi diye çiftlerin hemen boşanması gerekmez; tam tersine. Boşanmayı engelleyen dış nedenlerden kurtulmuş olarak çiftlerin, kendi özgür iradeleriyle devamını istedikleri evlilikleri çok daha sağlam temeller üzerine oturmuş olur. Yaşamın doğruladığı da budur. Bizim arzumuz da budur. Gerçekçi ve geçerli olarak sağlamaya çalıştığımız da budur.

Şimdi ihlal edildiği iddia edlen 142. maddenin üçüncü bendine bir göz atmak istiyorum izninizle :

Ne diyor bu bend?

«3 - Anayasanın tanıdığı kamu haklarını ırk mülahazasıyla kısmen veya tamamen kaldırmayı hedef tutan veya milli duyguları yok etmek veya zayıflatmak için her ne suretle olursa olsun propaganda yapan...»

Dikkat edilmiş midir, bilmiyorum; bu bendin ihlalinden söz açıldığında her nedense ilk bölümü oluşturan «Anayasanın tanıdığı kamu haklarını ırk mülahazasıy-

la kısmen veya tamamen kaldırmayı hedef tutan» ibaresi hemen hiç yer almaz ve bend veya'dan sonraki bölümle «milli duyguları yok etmek veya zayıflatmak...» biçiminde zikredilir. Bizim iddianame de bu genel eğilimin dışında kalmamış. Benimle ilgili 13 ihlalden söz açılırken 13'ünde de suç bu biçimde yazılmış. Yalnız bir kez, evet bir kez, iddianamenin başında, yayın yoluyla ihlal ettiğim iddia edilen yasa maddelerini zikrederken 4. sayfada bu ibare de yer almış.

«(b) Anayasanın tanıdığı kamu haklarını ırk mülahazasıyla kısmen veya tamamen kaldırmayı hedef tutan veya milli duyguları yok etmek veya zayıflatmak için yayın vasıtaları ile bu yönde propagandalar yapmak,»

«Anayasanın tanıdığı kamu haklarını ırk mülahazasıyla... kaldırmayı hedef tutan... propaganda» ilginç değil mi? TİP'in yayınlarında acaba hangi yazının hangi bölümünde Anayasanın Kürtlere (veya Türklere) tanıdığı kamu haklarının ırk mülahazasıyla kaldırılması savunulmuş ve propagandası yapılmıştır, nerede, hani? Gerçekler bu kadar tersyüz edilemez.

Peki nedendir savcıların sıkıntısı? Ya görmezden gelmek durumunda olacak ilk bölümü, bendi bütünüyle belirttiğinde ise gerçeği tam tersyüz etmek zorunda kalacak. Belleklerimizi tazeleyelim isterseniz :

1944 yılı idi. Ben de lise son sınıftaydım. Savaşın seyri faşizmin aleyhine dönmüş, Stalingrad'da koca bir Alman ordusu esir düşmüş, cephe ortasında kilometrelerce boşluk teşekkül etmiş, ama Türkiye faşistleri hâlâ azgınlıklarından vazgeçmiş değil. 1944 3 Mayıs'ında (sonra bugünün yıldönümünü Türkçülük bayramı kabul ettiler) Ankara'da gerçekleştirdikleri büyük gösteriden sonra, savaşın sonucunu da kestiren «Milli Şef» İnönü eliyle ilk ve

son kez ırkçı-turancıların üzerine gidildi. Gizli örgütleri açığa çıkarıldı ve Nurullah Barıman'la genç teğmen Alpaslan Türkeş tutuklandı.

Tutuklananlar su yüzündeki küçük bölümdü. Gerek yüksek bürokratlar, gerekse tek parti CHP'nin milletvekilleri arasında hatırı sayılır bir grup kendileriyle birlikteydi; hele «Anadolucu» denen, ırkçı-turancılarla aynı idealleri benimsemiş, ancak Türkiye dışına göz dikmeyi macera sayan grup Parti'de ve Meclis'te önemli ağırlığa sahipti, «biz, azalan ve azaltan değil, çoğalan ve çoğaltan Türkçüyüz» diyen Başbakan Saraçoğlu'dan, H. Ali Yücel'den sonra Milli Eğitim Bakanı olan Reşat Şemsettin Sirer'e kadar.

Tabii gene sıkıyönetim vardı, tutuklananların duruşmaları İstanbul Sıkıyönetim Mahkemesinde yapıldı. Sonrası ilginçtir. Aklımda kaldığı kadarıyla mealen belirteyim; Mahkeme faşizmin suç olduğunu söylüyor; (o sırada, daha sonra Birleşmiş Milletler'i oluşturacak devletlerce faşizm insanlık suçu olarak ilan edilmişti) ancak bununla ilgili bir ceza maddesi bulunmadığından beraatlerine karar veriliyordu.

O «eksiklik» işte 1951'de tamamlandı ve bu ibare 141 ve 142'ye cemiyet ve propaganda olarak eklendi. Biz de bu insanlık suçunu ceza yaptırımına bağlamış, faşizme karşı savaşan diğer devletlerden geri kalmamış olduk. Ama, gene bildiğim kadarıyla ekleyeyim, o günden bu yana, Türkiye'de hiç faşist kalmamış ve yeniden de türememiş olacak ki, bu bend hiçbir faşiste karşı uygulanmadı.

1967 yazında ilk Doğu mitingi Silvan'da yapıldığı sırada ben de orada idim. Bütün partiler ve Doğulu milletvekilleri çağrılmış, davete icabet eden yalnızca genel sekreter eliyle TİP ve TİP'in çıkardığı tek Doğulu milletvekili olmuştu.

Mitinge yol açan olay neydi dersiniz? Kırk yıllık

turancı Nihal Atsız bir dergide «Kürtleri ülkeden kovmalı, yerlerine de Altay'lardan halis Türkleri getirmeli» mealinde bir yazı yazmıştı da, o protesto ediliyordu. Bundan dolayı o kişi hakkında bir işlem yapıldı mı? Ne gezer, buna karşılık mitingin davetiyelerini dağıtmaktan TİP Muş İl Başkanı mahkûm oldu.

Bu uzun hatırlatma ile fıkranın geçmişine ve gelmiş geçmiş iktidarların ikiyüzlülüğüne küçük bir ışık tutmak istedim. Aslında ırk mülahazasıyla kimi hakların engellenmesi ve ağır baskıların uygulanması bizzat iktidarlar eliyle gerçekleştirilmiştir. Zaten biraz düşününce hak verilecektir ki, azınlık ırkçılığı mümkün değildir, meğer ki büyük bir ırkçı devlete sırtını dayamış olsun; 2. Dünya Savaşı öncesinde Avusturya ve Sudet ırkçıları gibi.

Türkiye'de vaktiyle askeri okullara alınacaklar için «Türk olmak» koşulu aranırdı açık açık. TC vatandaşı olmak, TC vatandaşı olduğu için Türk sayılmak yetmiyordu, ayrıca Türk olmak gerekiyordu; etnik olarak Türk olmak gerekiyordu. Bugün aynı okullara girişte bu kadar açık bir ırk koşulu söz konusu değil; o sorun, gerektiğinde herhalde mülakatlarda filan çözülmekte.

Bendimize dönelim: İşte bütün bunlardan dolayı bendin başındaki ibare, bendi demokratik gelişmeye karşı silah olarak kullanmak isteyeceklerin işine gelmemekte, onu yok saymayı yeğ tutmaktadırlar. Ancak ibare bende girmiştir ve girmekle de bendin devamını oluşturan «milli duygular» bölümüyle, bu bölümü açıklayan bir bütün oluşturmuştur.

İlk önerildiği biçimde ikinci bende eklenmemesi, ayrı bir bend olarak da vazedilmemesi bunun kanıtıdır.

Böylece «milli duyguları» yok edici propaganda,

sosyal gerçekliği ifade etmekle değil, bu sosyal gerçekliği açıklasın veya gizlesin, adı geçen kitleyi, meşhur deyimiyle «ikinci sınıf vatandaş» saymakla, ayrım gözetmekle, demokratik haklarını kullanmasına engel olmayı istemek ve bunların propagandasını yapmakla mümkündür. 12 Eylül'den bu yana iktidarın daha ağırlaştırılmış biçimiyle uygulamaları da işte tastamam budur; sayın savcıların iddianameye yansıyan düşünceleri de budur. TİP'in yayınlarında 142/3 suçu işlendiğini iddia ederken, gerçekte bizzat iddianame aynı yasa maddesini ihlal etmektedir kanımızca.

Bir başka kanıt Anayasa'nın 17. maddesidir.

«Herkes yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.» (Madde 17, birinci fıkra)

Bu hak bütün modern anayasalarda yer almaktadır. Bizde de 61 Anayasasının 14. maddesi olarak tedvin edilmiş, oradan da 82 Anayasasına aktarılmıştır. Sormak gerekir sayın savcılara : Bir insanın manevi varlığı, bu varlığın en önemli birer öğesi olan etnik kimliği ve anadili yasaklanarak nasıl korunup geliştirilebilir acaba? Anadilinde konuşup yazamadıkça, okuyup yazma şöyle dursun bir türkü çağırıp dinleyemedikçe, hatta evladına bir ninni bile söyleyemedikçe bu hak nerede kalır?

Biliyorum, kanun denecektir. Kürtçenin kanunla yasaklandığı söylenecektir. Evet, daha yüzyıllar önce divançelerin yazıldığı Kürtçe, artık eski baskı usulleri filan bir yana konup düpedüz kanunla yasaklanmış bulunuyor 12 Eylül'den sonra. Ama bu yasa 82 Anayasasına bile aykırıdır. Bırakın anayasayı, anayasaların da üstünde olan sosyal gerçekliğin yasalarına aykırıdır öncelikle. Maksadı daha iyi belirtmek için bir uç örnek vereyim :

Bir gün biri çıkabilir. Kimileri için çok şikâyet konusu olan nüfus artışını önlemenin en kesin, «rasyonel» yolu evlenmeleri yasaklamak ve yasadışı birleşmeleri de çok ağır yaptırım altına almaktır, diyebilir. Ve böyle bir yasa taslağı hazırlanabilir; gerekli prosedürden geçip şeklen uyulması zorunlu bir yasa gibi de görünebilir. Ama bu gerçek bir yasa olabilir mi? Bu yasanın uygulama olanağı var mıdır? Yaptırımlar ne kadar ağırlaştırılırsa ağırlaştırılsın bu yasa yürüyebilir mi? Her şeyden önce doğaya aykırıdır bu istem.
İşte bugünkü Kürtçe yasağını öngören yasanın da, «Türkiye'nin doğusunda Kürtler yaşamaktadır» demeyi en az beş yıllık ceza tehdidi altına almaya kalkışmanın da yukarıdaki örnekten farkı yoktur.

Sayın Yargıçlar,

Sorun yalnız hukuksal boyutta değil elbet. Doğu ve Güneydoğu, Türkiye'nin ekonomik olarak da ortalamanın çok altında kaldığı geri kalmış bölgesidir. Ve de bu bir takdir-i ilahi değil, kapitalizmin «eşitsiz gelişme yasası»na eklenen bilinçli bir politikanın sonucudur. Makas kapanacağına giderek açılmaktadır : Daha geçen ay yayınlanan İstanbul Sanayi Odası'nın (İSO) araştırmasında şöyle deniyor :

«Sanayileşmenin en yoğun olduğu illerimizin başında gelen Kocaeli'de 1986 yılı rakamlarına göre kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hasılası (GSYİH) miktarı 2 milyon 463 bin 771 lira. Bunu 1 milyon 505 bin 371 lirayla İstanbul ... izliyor. Kişi başına GSYİH'in en düşük olduğu illerin başında 134 bin 126 lirayla yine Hakkâri geliyor.

.....

Yaratılan GSYİH'nın bölgelere göre sıralamasında da Marmara ve Ege başta geliyor. Bu iki bölgenin

toplam GSYİH içindeki payı 1979'da % 51,82 iken 1986'da % 57,03'e ulaştı.
...Toplam milli gelir içinde en düşük pay Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin. İki bölgenin payı sadece % 7,19.» (Ekonomideki Çarpıklık'tan, 13.5.1988, Hürriyet)

Bir başka alıntı Milliyet'ten :

«Boğaziçi Üniversitesi öğretim üyesi Doç. Dr. Süleyman Özmucur'un araştırmasına göre: 1965-1985 yılları arasında Türkiye'nin Doğu ve Batı bölgeleri arasında varolan gelişmişlik farkı, hızlı kalkınma ile dengeleneceğine, daha da arttı. Batı bölgeleri daha çok gelişti. Doğu bölgelerindeki iller daha da yoksullaştı.»...
«Doğu'da Umutsuz İller Var : Hızlı kalkınmadan hiç payını alamayan kentler Doğu Anadolu ile Güneydoğu Anadolu bölgesinde yığılmış durumda bulunuyor...» (26.1.1988, Milliyet)

Ve de doğal olarak gerek yol, su, elektrik gibi altyapı ve fabrika, işletme gibi tesisleri en az, gerek okul durumu, eğitim düzeyi görece en düşük bölge gene aynı. Üniversiteye giriş sınavlarında puan ortalaması en düşük il sırasında kaç yıldır Hakkâri demirbaş.

Ekonomik ve Sosyal Etüdler Konferans Heyeti'nce düzenlenen «Türkiye'de Bölgesel Politikalar» seminerindeki konuşmalardan bir alıntı :

«1 — Doğu bölgelerindeki eşitsizliğin temelinde eğitim yetersizliği var. Bu eşitsizlik doğuştan başlıyor. Yeterince ilkokul yok. Ortaöğrenimde dersler boş geçiyor. Bunun acısını üniversiteye giremeyen öğrenciler çekiyor. ... Ankara, İstanbul'da her üç öğrenciden birinin yüksek tahsil imkânı varken, Doğu'da bu rakam 15'te bire, 29'da 1'e çıkıyor.
2 — Batı Anadolu'da doğan her bin bebekten 81'i ölürken, bu rakam Doğu Bölgelerinde bin bebekte

118'e çıkıyor. Doğu Anadolu'da her 100 bebekten 44'ü, Güneydoğu Anadolu'da 48'i ishal sonucu hastalanırken, Batı Anadolu'da bu oran 100 bebekte 21'i bulmuyor.

3 — Okur yazar olmayan anneler ortalama 8 çocuk doğuruyorlar ve bunlardan ikisi ölüyor. Oysa yüksek tahsil görmüş Batılı anne 3 çocuk doğuruyor ve hepsi yaşıyor. Sağlık Bakanlığı, Doğu bölgelerinde lisan zorluğu yüzünden sağlık hizmetlerini yeterince veremiyor.» (25.1.1988, Milliyet)

Ve sonra olağanüstü hal bölgesinde «ayrılıkçı»lara karşı mücadele yaftası altında olup bitenler... Herhangi bir şey eklemeye gerek yok; yanından yöresinden gazetelere aksedenler yeterli fikir vermekte.

Sayın Yargıçlar,

Bir başka öğe, artık çok küçülmüş olan dışımızdaki dünyanın olaya bakışıdır; hesaba katmamazlık edemeyeceğimiz, elimizin tersiyle itemeyeceğimiz bakışı. Bu dünyada, «Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğusunda Kürt halkı yaşamaktadır» diyen TİP yayını değil, iktidarın tutum ve davranışıdır ağır eleştiri ve yargılama konusu olan; Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu'ndan ABD Dışişleri Bakanlığı'nın Kongre'ye sunduğu İnsan Hakları Raporu'na dek.

Ve sonra gazetelerde bir haber başlığı: «Avrupa Konseyi üyesi 20 ülke 'azınlık dilleri'ni onayladı.» Türkiye yine yalnız kaldı:

«Avrupa Konseyi Yerel Yöneticiler Toplantısına sunulan 'Azınlık Dilleri' ile ilgili rapor kabul edildi. Avrupa Konseyi'ne üye 21 ülkenin yerel yöneticilerinin katıldığı toplantıda Türkiye'yi temsil eden 6 kişilik heyet ise 'çekimser' oy kullandı.

...Alman heyetinden Herbert Kohn'un hazırladığı

rapor, azınlık dillerinin mahkemelerde, devlet dairelerinde ve meclislerde geçerli kılınmasını, Avrupa'daki azınlıkların dillerini yaşatmayı, eğitimin her aşamasında, sosyal ve ekonomik alanlarda sözlü ve yazılı kullanımını yaygınlaştırmayı amaçlıyor.» (18.3.1988, Hürriyet)

Daha önce insan hakları ve işkence yasağı ile ilgili sözleşmelerde de böyle olmamış mıydı?

Sayın Yargıçlar,

Bir politika, yönelişi ne olursa olsun her şeyden önce gerçeklik üzerine oturmak durumundadır. Gerçeği dışlayan bir politika da olamaz mı? Olabilir elbet, ama onun adı klasik deyimle «devekuşu politikası»dır, hüsranla sonuçlanmaya daha baştan mahkûmdur. İktidarın diğerlerinde olduğu gibi bu konudaki tutumu da işte böyle bir politikadır; ne gerçekçidir, ne de geçerli. Ve bu gidiş durmazsa, durdurulmazsa korktuklarına uğramaları kaçınılmazdır.

Olayımıza gelelim : İlgili bendin geçmişini, nasıl yorumlanması gerektiğini, Anayasanın konuyla ilgili maddelerini belirttim. Görüldüğü üzere Sayın Savcı Demiral ve yardımcıları hukukun değil, iddianamenin tümünde yapıldığı gibi burada da iktidarın politikasını, 12 Eylül'den sonra en had safhasına ulaşan, bugün demokratik kamuoyunda ve muhalefet milletvekilleri eliyle Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde durdurulması ve geriletilmesi için mücadele edilen politikanın savunuculuğunu üstlenmişlerdir bilinçle.

Gerçekçi ve geçerli olanın, onların da üstünde hukukun yanında yer almak veya savcıların yolunu izlemek...

Demokrat olmanın, demokratlığın da fizikteki ayıraçlar kadar şaşmaz, kesin ölçütleri vardır.

Sayın Yargıçlar,

İddianamenin yayın yoluyla 142. maddenin ihlali iddiası 142/3'le bitmiyor. Ayrıca 7 kez de 142'nin birinci bendine muhalefet edildiği iddia edilmekte. Yayınlardaki cezai sorumlulukla ilgili söylediklerimi yinelemeyeceğim; onlar tüm ihlal iddialarında geçerliliğini koruyor. Ancak bir başka noktaya dikkatinizi çekeceğim :

İddianame, «suçları» diye saydığı bölümde 1. fıkra parti konusunu işlerken, 2. fıkra «yayın yoluyla» demekte, fakat araya «toplantılar»ı da sıkıştırmaktadır. Şöyle ki :

«2 — Yayın yoluyla :
(a) Sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmek... için toplantılarda konuşmalar yapmak ve yurtdışında yayınlayıp... bu yönde propagandalar yapmak,» (İddianame, sayfa 3-4)

İlginç değil mi? Aslı aranırsa 11 klasör (galiba şimdi 12'ye çıktı) ve bilmem kaç karton tutan dosyada ve 230 sayfalık iddianamede toplantı konuşması olarak

hepsi hepsi bir tek yer var, o da Genel Başkanımız Boran'ı son yolculuğuna uğurlarken yaptığım konuşma ki, ayrıca yayınlandığı için onunla ilgili suçlama yayın konusunda ele alınmakta, başkaca da bir konuşma bulunmamaktadır. Öyleyse bu çoğul olarak yazılmış «toplantılarda konuşmalar yapmak» iddiası nedir, bilemiyorum. DGM'lerin göreve başladığı 1984'ten bu yana 3 yıl, veya yurtdışında geçirdiğim, 7 yıl, veyahut savcılık sorgusu sırasında 1977 B. Kongre Raporu da sorulduğuna göre 1975 1 Mayıs'ından 1987 16 Kasım'ına kadar 12 buçuk yıl boyunca kim bilir kaç toplantı yapılmıştır; benim de hazır bulunup konuştuğum. Yalnız şu 142/1'in ihlal edildiği iddia edilen konuşmalar ne ola ki...

Benzeri bir durum iddianamede 142/1'in ihlalinin ilk kez ele alındığı «1986 1 Mayıs bildirisi» ile ilgili iddiada da söz konusu : Bu yayınla ilgili «değerlendirme» nin 142/1'in ihlali iddiası paragrafında aynen şöyle diyor :

> *«TİP'in 1 Mayıs 1986 ile ilgili Merkez Komite bildirisinde Türkiye'de işçi sınıfının varlığı, mücadelesi ve iktidara gelmesini amaçlayan ve üretim araçlarının işçi sınıfı lehine kamulaştırılmasını belirten açıklamalar sebebiyle TCK'nın 142/1-6 maddesinde açıklanan yayın yoluyla komünizm propagandası yapmak...» (İddianame, sayfa 168, birinci paragraf)*

Burada «komünizm propagandası» deniyor, oysa yasa «izm»lerden hiç söz etmeden kendince bazı unsurları belirtmektedir; onun tartışmasını daha sonra, Parti ile ilgili bölümde yapacağımdan, şimdi üzerinde durmayacağım. Belirtmek istediğim şu :

Adı geçen bildiride işçi sınıfının varlığı ve mücadelesi doğal olarak yer almakta, ama ona eklenen «...ve iktidara gelmesini amaçlayan ve üretim araçlarının işçi sınıfı lehine kamulaştırılmasını belirten açıklamalar» tü-

müyle hayal mahsulü. Bildiride 12 Eylül rejiminin ağır eleştirisi var; ama söylenenler yok, üstelik bu bildiri iddianameye aynen alınmış, yanılmaya olanak yoktu. Benim, iddianameyi okurken dikkatimi çekti; çünkü 1 Mayıs geleneğine göre bugün güncel istemlerin ele alınıp öne çıkarıldığı, bu istemler etrafında kamuoyunun oluşturulacağı bir gün olarak değerlendirilir. O zaman 86 1 Mayıs bildirisinde bunlar bulunamazdı. Nitekim yoktu. O halde Sayın Savcı Demiral ve yardımcıları bu eklemeleri nasıl yapabildiler ve bu eklemelerle fazladan bir 7,5 yıl hapsimi daha nasıl isteyebildiler?

Köy kahvesinin meşhur fıkrasını hatırlamamak elde değil: Hani kahvenin gediklileriyle hesabını aydan aya gören, bunun için de her gün içilen çayları müşterinin adı hizasına tebeşirle yaptığı bir çizikle kaydeden kahvecinin, gece kahveyi kapatırken, «Filanca bugün kaç tane içti?» sorusuna çırağın «O bugün hiç gelmedi» demesi üzerine «Gelseydi kerata» deyip kafadan 2 çizgi eklemesini hatırlıyor insan. Toplantılarda konuşmalar mı yapmıştır, mutlaka; bu konuşmalarda 142'yi ihlal mi etmiştir, mutlaka; TİP'in 1 Mayıs bildirisinde işçi sınıfının iktidara gelmesi mi istenmiştir, mutlaka; üretim araçlarının kamulaştırılması mı belirtilmiştir, mutlaka; ve böylece 142/1'i ihlal mi, mutlaka ve mutlaka ve ilaahire.

Latife bir yana, baştan beri belirtmeye çalıştığım üzere, Sayın Savcı ve yardımcılarının zihniyetlerini ve olaya bakışlarını göstermede bir ek kanıttır bu da.

Sayfa 180'deki suçlamayı da «izm»ler üzerine oturtulduğu için geçiyor ve 183'tekine geliyorum. İşte diğer bir örnek:

> «... *Yaşasın işçi sınıfı, yaşasın proleter enternasyonalizmi sözleriyle ve diğer açıklamalarla, Türkiye'de işçi sınıfının diğer sınıflar üzerindeki tahakkümünü esas alan sömürüsüz ve özgür bir komünist düzen kurulması için TCK 142/1-6 maddesinde açıklanan...*»

«Yaşasın işçi sınıfı ve yaşasın proleter enternasyonalizmi» demek, yani işçi sınıfının ve onun uluslararası dayanışmasının yaşamasını istemekle işçi sınıfının diğer sınıflar üzerindeki tahakkümü nasıl tesis ediliyor; bırakalım bunu düşünmeyi, sayın savcılar elbet fazlasıyla düşünmüşlerdir; benim göstermek istediğim «ve diğer açıklamalar» bölümü. Gerçi iddianame bu diğer açıklamaları açıklamamış; ama yazının devamında ortaya çıkıyor, çünkü orada esas yazıdan kısmi bir alıntı var : Esas yazı şöyle :

> «... *Türkiye İşçi Partili olmak, tüm bu kötülüklerin ortadan kalkması için, insanların barış içinde, insanca, hakça, sömürüsüz ve özgür bir düzen içinde yaşayabilecekleri bir dünyaya kavuşabilmeleri için bilinçli, özverili, cesur ve aralıksız mücadele etmektir.*» *(İddianamenin «8 Ekim, Partimizin Onur Günü» yazısından yaptığı alıntıdan, sayfa 182, son paragraf).*

İddianamenin değerlendirilmesinde, belirttiğim üzere bu, «işçi sınıfının diğer sınıflar üzerinde tahakkümünü esas alan sömürüsüz ve özgür bir komünist düzen» biçimine bürünmüş. Doğrusu, Sayın Savcı «sömürüsüz ve özgür bir düzen» tanımı ancak «komünist düzen»i ifade edebilir diye düşünüp oraya bir komünist sözcüğü eklediyse, diyecek bir şey yoktur. İşin aslında, deminki örneklerden farksızdır bu da. Komünist sözcüğü geçmiyormuş yazıda, geçseydi canım.

İstenirse örnekler daha çoğaltılabilir. Hepsi de aynı zihniyeti vurgulayacaktır.

(İddiayı «izm»e veya «izmler»e dayandırma konusuna daha sonra değineceğimi söylemiştim.)

Böylece iddianamenin, yayın yoluyla ihlal edildiğini iddia ettiği sonuncu madde olarak 312 kalmaktadır geriye. 312/2 ile ilgili olarak tümüyle gayri ciddi olan iddialar üzerinde ayrı ayrı duracak değilim.

Sayın Yargıçlar,

Türkiye İşçi Partisi ilk olarak 13 Şubat 1961'de kuruldu. Yani 27 yıldan uzun bir zaman önce. Benim partiye girişim ise 62 sonbaharı, yani 26 yıl önce. Bu uzun zaman dilimi içinde gerek bir tüzelkişilik olarak Partim, gerekse o tüzelkişiliğin yöneticisi olarak bizzat ben, TCK'nın o maddesinin anlattığı tahriklerin her türlüsünü yaşadık, hemen hiçbir günümüz boş geçmeksizin. Mitinglerimiz, toplantılarımız basıldı; il ve ilçe merkezlerimiz yağma edilmeye kalkışıldı; tabelalarımız söküldü, merkezlerimiz kurşunlandı, bombalandı. Yüzlerce ve yüzlerce arkadaşımız, kardeşimiz yaralandı; onlarcasını yitirdik. Yapılan bütün saldırılarda ya yalnız tahrikçiler, bizzat kendileri, ya da kışkırttıklarıyla birlikte hücum ettiler. Neler denenmedi. Bizim ağzımızdan hazırladıkları bildirileri geceleyin kapı altından atıp sonra bizi lince kalkışmalar mı, milletvekili arkadaşlarımla birlikte bizzat benim başımdan geçtiği üzere Fatsa'da olduğu gibi, minareden salâ verip aleyhimize cihada davet mi, Akhisar'da olduğu gibi. Trabzon'da tahrikçileri, ellerinde matbaadan yeni aldıkları bildirilerle yakaladık. Bursa'da bir yürekli savcı, kongremizi basıp arkadaşlarımızı yaralayanların izini sürdü ve bir taraftan iktidar partisi AP'nin köy muhtarlarına, öbür taraftan da il yöneticilerine dayandı. (Türkiye'de savcılar da var.) Ama bu tahriklerin, saldırıların, yaralama, ölümlerin hilafsız yüzde doksan dokuzu idari makamlarca örtbas edildi, kapatıldı.

Uğradığımız bütün bu tahrikler, saldırılar, yaralama ve öldürmelere karşılık, bizim parti ve kişi olarak bırakın saldırıyı, en küçük bir tahriki olsun yönelttiğimiz iddiası hiçbir zaman ileri sürülemedi. Bu uzun yıllar içinde 12 Mart geldi geçti, 12 Eylül oldu, gene ileri sürülemedi. 27 yıl boyunca tüm tahrik ve kışkırtmalar, taşlı sopalı saldırılar, kurşunlamalar, cinayetler hep karşıtlarımızdan geldi. Biraz gerisi karıştırıldığın-

da ortaya çıktığı üzere, iktidarın doğrudan veya dolaylı etki ve katkısı ile oluşmuştu bütün bunlar. Dediğim gibi yüzde doksan dokuzu örtüldü, kapatıldı. Ama gene sözlerimizi doğrulamaya yetecek kadar belge var elimizde.

Zaten başka türlü de olamazdı. İktidarın doğrudan veya dolaylı teşvik ve yönlendirmesi olmasa, kendilerini bu kadar rahat hissetmeseler, maddenin deyimiyle «halkı tehlikeli bir şekilde kin ve adavete tahrik etmek» kimin haddine.

6/7 Eylül 1955 olaylarını, orta yaşı geçmiş herkes hatırlar sanırım. Ben iyi hatırlıyorum. Çünkü üç haftadan beri evimden dışarı adım atmamış olan beni de, olayları tahrik ve teşvik iddiasıyla sorgusuz sualsiz, fezlekesiz, hatta iki küsur ay tevkif müzekkeresiz, hâkimsiz, savcısız Harbiye Askeri Cezaevi'nin hücrelerine tıktılar. 43 solcu ile birlikte. Çünkü zamanın Başbakanı Menderes o gece, partilileri eliyle yarattığı kaosun vehametini görmüş, saldırıyı komünistlerin tahrik ve teşvikine yıkabilmek için bizzat Birinci Şubeye gelip emir vermişti 50 solcu yakalayın diye. Kıbrıs'a mukabil bir ağırlık olması için İstanbul'un Rumları ve bu arada bütün gayri müslimleri, hani Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olduğu için Türk olan vatandaşlarımız, eşi görülmedik bir saldırı ve yağma hedefi olmuşlardı o gece, DP'li ocak ve bucak başkanlarının riyasetindeki kafilelerce ve bir gün önceden dikkatle işaretlenmiş ev ve dükkânlar seçilmek suretiyle.

Olaya yol açan daha önceki göstermelik tahrik de neydi? Atatürk'ün Selanik'te doğduğu eve bomba konmuş olması. Yunanlıların olayla ilişkili olarak yakaladıkları Yunan uyruklu Türk gencinin, özel anlaşma ile Türkiye'ye gönderilmesinden sonra Emniyet mensubu olarak ulaştığı mevkii isteyen sorup öğrenebilir.

Hiçbir şey ilanihaye gizli kalmıyor. 1945'te gene İstanbul'da, gene gayri müslim vatandaşlarımıza karşı tahriklerin en ağırı Varlık Vergisi'nin encamını, zama-

nın iktidarının en üst yetkililerinden kimlerin ne deyip, ne istediklerini, bugün kitaplardan rahatlıkla okuyup öğrenebiliriz. Yassıada duruşmaları 6/7 Eylül'e, bütünüyle olmasa da, epey ışık tutmuştu. Görünüşe bakılırsa çok uzayacak değildir; 1980 öncesinde gerçekleştirilen ve 12 Eylül'ün başlıca gerekçelerini oluşturan K. Maraş'da, Çorum'da, vb. Alevi vatandaşlarımıza karşı girişilen soykırımı denemelerinin de gerçek tahrik ve teşvikçileri elbet gün ışığına çıkarılacaktır.

Tahriklerin üstüne gerçekten gitmek, içyüzlerini, karanlık ilişkilerini gerçekten ortaya çıkarmak istiyorsa, bir savcının, bugün de yapabileceği çok şey vardır. Fakat her şeyden önce bugünün ve dünün iktidarları ile ergeç ve kaçınılmaz olarak çatışacağını bilerek ve bunu göze almış olarak.

Tabii, bunları belirtirken, nasıl hazırlandığını sorgumun başında belirttiğim bu iddianameyi hazırlamış olan Sayın DGM Savcısı Nusret Demiral ve yardımcılarından söz açmıyorum.

TİP'LE İLGİLİ İDDİA — YASALAR KARŞISINDA 12 EYLÜL VE SONRASI

Sayın Yargıçlar,

Şimdi 141/1'le ilgili ikinci iddiaya, üyesi olmakla onur duyduğum Partimin, Türkiye İşçi Partisi'nin durumuna geliyorum.

İddianame önce TİP hakkında tarihsel bilgi veriyor; ama ne bilgi... Açılmış, kapatılmış; açılmış, kapatılmış. Onun için birkaç söz eklemem mazur görülsün.

Evet, Türkiye İşçi Partisi 1961 yılının 13 Şubat'ında on iki sendikacı tarafından kuruldu ve daha kurulurken özelliklerini sergilemeye başladı. 12 işçi lideri eliyle, yani aşağıdan, tabandan kurulmuş ilk legal partiydi bu, Türkiye'nin politik yaşamında. Türkiye İşçi Partisi aynı zamanda, hemen bütün yurt sathında örgütlenebilen ve de burjuvazinin tüm şimşeklerine karşın, daha öncekilerin altı aydan fazla olamayan ömürlerine karşılık, en fazla dayanabilen ilk legal sol parti oldu. Türkiye İşçi Partisi'ni kapatabilmek için her iki seferde de, bulunabilecek en hafif sözcükle olağanüstü dönem denilen dönemlerin gelmesi gerekti.

Türkiye İşçi Partisi kuruluşunun beşinci yılında on beş milletvekili ile parlamentoya giren dünyadaki ilk işçi

partisiydi. Türkiye İşçi Partisi'nin Meclis'e girmesiyle, daha önce «bir milletvekili bile soksa Meclis çalışamaz» diyenler, on beş milletvekillik grup karşısında ne yapacaklarını tümden şaşıranlar, daha sonra YTP Genel Başkanının içtenlikle itiraf ettiği gibi, 1920 ilk Meclisinden bu yana, ilk kez Meclis'in öncekilerle kıyaslanamayacak bir ağırlık kazandığını gördüler. Daha önceleri hiç tartışılmayan, aynı görüşte olunduğundan tartışılmasına gerek duyulmayan veya tartışılmasından çekinilen bütün konular ciddiyetle ele alınıp incelenir, tarafların ne dediği, hangi görüşü savunduğu açıkça ortaya çıkar oldu. Tabular bir bir yıkılmaya başlandı; dış politika, milli savunma sorunları, kalkınmanın yöntem ve öncelikleri gibi... O güne kadar esasta aynı görüşlerin savunucusu burjuva partilerinin ister istemez sen-ben düzeyinde kalan çekişmesine sahne olan Meclis'i ile yalnızca adda «çok partili parlamenter rejim» ilk kez gerçekten iktidar ve muhalefetine sahip oldu, adına bir ölçüde hak kazandı. Türkiye İşçi Partisi'ne hışımları bundandır.

Türkiye İşçi Partisi, Kurtuluş Savaşı Türkiye'sinin çoktan unutulmuş istem ve hedeflerine yeniden sahip çıktı. «İstiklal-i tam — tam bağımsızlık» dedi; ancak yurt savunması gereklerine göre örgütlenmiş ve konumlanmış bir milli savunma dedi. Kimisi hatta telefonla yapılmış «ikili anlaşma»ların, halktan gizli, kapalı kapılar ardında girilmiş ağır yükümlülüklerin, kapitülasyondan farksız kimi uygulamaların, üslerle ilgili olarak «üs yok, tesis var» diye geçiştirmeye çalışanların, yurt topraklarının 40 milyon metrekaresini *yabancı işgali* altında bulunuşunun üstüne gitti. Türkiye İşçi Partisi'ne hışımları bundandır.

Sıkışan iktidarlar bu ikili anlaşmaları bir çerçeve anlaşma tasarısında toplamak zorunda kaldılar, ama Meclis'e getiremediler; getirdiler, ama kamuoyunun haklı tepkisi karşısında gündeme alıp geçiremediler. Bu «onur» 12 Eylül'ün hemen ertesinde kendini Türkiye

Büyük Millet Meclisi yerine koyan Milli Güvenlik Konseyi'ne nasip olmuştur. Sayın generaller bu onurla ömürlerince övünebilirler.

Türkiye İşçi Partisi, milli bağımsızlık ateşini yeniden yaktı yüreklerde, bir daha küllenmemek üzere. Türkiye İşçi Partisi'ne hışımları bundandır.

Türkiye İşçi Partisi neredeyse çeyrek yüzyıl önce, daha ilk alevlendiğinde Kıbrıs tezini ortaya attı, tek gerçekçi ve geçerli olan tezi: «Üslerden, askerden arınmış, milletlerarası anlaşmalarla tarafsızlığı garanti edilmiş, bağımsız, federatif Kıbrıs.» O zamanlar «Kıbrıs Türk'tür, Türk kalacaktır; kahrolsun komünistler» diyenler, yıllar sonra ancak bugün '(NATO kodamanlarının işine gelmediği için üsler konusunda hâlâ yan çizilmekle birlikte) bu tezi savunma durumundadırlar, nice vakit yitirilip nerdeyse iş işten geçtikten sonra, Türkiye İşçi Partisi doğruları söyledi, gerçekleri dile getirdi, geçerli çözüm yollarını gösterdi. Türkiye İşçi Partisi'ne hışımları bundandır.

Türkiye İşçi Partisi toprak reformu dedi; bankacılığın, sigortacılığın, dış ticaretin kamulaştırılmasını istedi. Geri kalmışlığın, fakirliğin, boynu büküklüğün, işten atılmaların, devlet dairelerinden, hastane kapılarından kovulmaların alınyazısı olmadığını, halk ezgilerinin ana teması *kara baht, kör talihle* ilgisi bulunmadığını, bu durumdan kurtuluşun mümkün ve zorunlu olduğunu gösterdi. Yalnız göstermekle kalmadı; dünyada ilk kez bir muhalefet partisi olmasına karşın iktidar partisiymişçesine «5 yıllık plan» hazırladı. Böylece hem her yıl artan milli gelirden daha fazla pay sahibi olmanın, hem de yüksek bir kalkınma hızını sağlamanın mümkün olduğunu kanıtladı. Türkiye İşçi Partisi'ne hışımları bundandır.

Memleketin gözbebeği seçkin evlatlarını, bilimcisini, sanatçısını, satın alınamayan, tehdit ve zorla boyun eğdirilemeyenleri sinesinde topladı. Türkiye'nin dünyaya açılan penceresi oldu, bilimsel teknolojik devrimin ka-

zanımlarından yararlanmış, gereklerine uygun modern bir Türkiye dedi; bütün komşularıyla dostluk ilişkileri içinde, emperyalizmin barut fıçısı Ortadoğu'da barışın, kardeşliğin kalesi olsun ülkemiz, dedi. Kısaca barış dedi, dostluk dedi, kardeşlik dedi. Türkiye İşçi Partisi'ne hışımları bundandır.

Kim ki, Türkiye İşçi Partisi'nden söz açmak ister, yandaş veya karşıtı olsun, ister bir araştırıcı, ister makale yazarı, ister Meclis hatibi, isterse *Savcı* olsun, dikkatli olmak, kelimelerini dikkatle, itina ile seçmek zorundadır. Türkiye İşçi Partisi, daha ilk günlerinden ülkenin politik yaşamında ve kamu vicdanında nice emek, nice çilelerle elde ettiği vazgeçilmez yerini almış; yurtta ve dünyada Türkiye'nin yakın tarihini inceleyen her araştırma ve incelemenin, görüşlerini beğensin beğenmesin öncelikle yer verip belirtmeden geçemeyeceği konumu elde etmiştir. Fransa'daki doktora tezinden Amerika'daki kamuoyu oluşturma araştırmalarına kadar. Türkiye İşçi Partisi'ne hışımları bundandır.

Ve işte 12 Mart dönemi ve ancak o dönemde «istihsal» edilebilmiş bir kapatma kararı ve sıkıyönetim mahkemesinde ağır mahkûmiyetler. Artık «tamam» dendi, «rahat nefes alabiliriz». Oysa, «Biz halkız, yeniden doğarız ölümlerde» diyordu şair. 1975'te TİP yeniden örgütlendi ve bugünlere geldi. Hışım devam ediyor, çünkü korku devam ediyor. Ve işte ondandır efendim, bir yandan ölen Genel Başkana resmi tören, bir yandan da yaşayan Genel Sekretere idam talebi.

Sayın Yargıçlar,

İddianamenin Türkiye İşçi Partisi ile ilgili tek bir dayanağı var : 12 Eylül sonrasında sıkıyönetim mahkemesinde TİP yöneticilerinin 141/1'den mahkûmiyeti. İddianamenin ifadesiyle «30 Nisan 1975 tarihi ile 12 Eylül 1980 tarihleri arasında Marksist-Leninist ve bölücü bir

cemiyet olarak faaliyet gösterdiğinin tescil edildiği tespit edilmiş...» (İddianame, s. 150, 4-6. satırlar)

Bu kararı açıklamak üzere iddianamenin 150 ve 151. sayfalarında :

a) «*Türkiye İşçi Partisi'nin program ve tüzüğü ile buna temel olan görüşler ve partinin kuruluşundan sonra kongrelerde parti yöneticilerinin yaptıkları konuşmalar, alınan kararlar ve ayrıca düzenlenen çeşitli anma toplantıları ile gecelerde yapılan açıklamalar bir bütün olarak değerlendirildiğinde, partinin* bilimsel sosyalist bir kuruluş niteliğinde olduğu»;

b) «*...TİP Genel Başkanı Behice Boran'ın ... Çark Başak dergisinin 15.7.1979 tarihli sayısında yayınlanan konuşmasında; 'Günümüzde bir dünya kapitalist sistemi, bir de dünya sosyalist sistemi var. Birincisi geçen yüzyıllardan bugüne kalmış, tarih tarafından ölüme mahkûm edilmiş, geleceği belli olmayan bir sistem; ikincisi bu yüzyılımızdan geleceğe uzanan gelişip yeni aşamalara ulaşarak komünizme dönüşerek tarihsel işlevini yapacak olan sosyalizmdir' demek suretiyle, sosyalizm ile bilimsel sosyalizmden komünizmin anlaşılması gerektiğini ifade ettiği*»;

c) Gene Çark Başak'tan bir alıntı ile Marksizmin bir eylem kılavuzu olduğu belirtiliyor ve nihayet daha öncekilere ek olarak Haziran 1986 tarihli Çark Başak'tan yapılan bir alıntıda, «*...aynen 'TİP ve TKP Marksizmi-Leninizmi ve proletarya enternasyonalizmini temel alan partilerdir. Her ikisi de aynı ideolojik temel üzerindedir ve birbirlerini de öyle değerlendirmektedirler' demek suretiyle TİP'in komünist partisi olduğunun açıklandığı*» ileri sürülüyor.

Asıl konuya girmeden parantez içinde hemen belirteyim :

Boran'ın yaptığı konuşmada söz konusu edilen sistemlerdir, partilerin ad ve nitelikleri değil. Tarihte sosyal sistemler, formasyonlar nasıl birbirini izlediyse, böylece, yakın çağda derebeylik sistemi yerini kapitalizme terkettiyse, asrımızın başından bu yana da, yeni bir gelişimle kapitalizm devrini tamamlamış, Boran'ın deyişiyle «tarih tarafından ölüme mahkûm edilmiş» olarak sahneden çekilmekte, yerini sosyalist sistem almaktadır. Burada söz konusu edilen komünizm ise sosyalizmin gelişip yeni aşamalara ulaşarak dönüşeceği durumun adıdır; en son aşamasıdır.

Bugün dünyanın üçte birinde komünist ve işçi partileri iktidardadır. Bu devletlerin bir bölüğü bir sistem olarak sosyalizme eriştiklerini, devleti niteleyen adlarına «sosyalizm» sözcüğünü ekleyerek göstermişlerdir; fakat henüz dünyada hiçbir devlet yoktur ki komünizm aşamasına erişmiş olsun. Zaten kimsenin böyle bir iddiası da yoktur.

Hiçbir bilimsel ve hukuki değer taşımayan soğuk savaş deyimleriyle konuşmaya alışık olanlar «komünist devletler» deseler de bunun bir anlamı yoktur.

O halde Boran'ın ifade ettiği, sistemin adıdır, partinin değil. Hele bilimsel sosyalizmin bir yöntem, bir metot olduğunu bizzat iddianame yaptığı alıntı ile göstermişken bununla bir sosyal sistemi nasıl karıştırabilir?

Konumuza dönelim : Ancak dayanılan kararla ilgili incelemeden önce şu «izm ve izm'ler» hikâyesine değinmek istiyorum. Sayın Savcı ve yardımcıları «bundan şu anlaşılır, bu şu demektir vb.» ile ne yapıp yapıp «komünist» olduğumuzu, partimizin de «komünist par-

tisi» olduğunu ispata çalışıyorlar. Ve bunu yaparken de, biraz önceki örnekte belirttiğim gibi ayrı ayrı düzeylerdeki bütün izm'leri birbirine karıştırıp hallihamur ediyorlar.

Şunu gayet açık, kesin söylüyorum : Bir kişi olarak ben 12 Mart'ın meşhur tekerlemesi gibi «Marksist, Leninist, hatta Maoist» olabilirim; isterseniz diğer liderlerin adlarıyla Enverist, Titoist vb. de olabilirim; kendime bu sıfatlardan birini yakıştırabilirim veya başkaları beni böyle adlandırabilir. Aynı biçimde partim de bir tüzelkişilik olarak bu sıfatlardan biriyle nitelenebilir. Ama bu politik nitelemelerin hukuk, hele TCK açısından herhangi bir anlamı yoktur. Bu izm'lerin aralarındaki fark, hangisinin nerede başlayıp hangisinin nerede bittiği çok özel bilgi ve ihtisas gerektireceği gibi, bırakınız farklı izm'leri, aynı izm'leri taşıyan, kendilerine aynı sıfatı yakıştıran kişi ve kuruluşlar arasında kimi zaman ayrımlar görülmekte; dahası sürüp giden yaşamın her geçen gün önüne koyduğu sorun yumağını çözme uğraşı ile durmaksızın yeni arayışlar içinde, kimi ayrım noktalarının zamanla daha silikleştiği, kiminin ise daha belirgin görünüm kazandığı görülmektedir. Bu durum karşısında birbirlerini karşılıklı nitelemeler ve kendi kendini değerlendirmeler ancak ve ancak politik bir anlam taşır. Bir hukuk metni ise hukuk terimlerini kullanmak, hukuk tartışması yapmak zorundadır; soğuk savaş politikalarını hukuklaştırmaya çalışmak değil.

TCK'nın 141 ve 142. maddelerinin nereden alındığını, çıkış amacının faşist devlet düzenini korumak olduğunu, böylece ne derece çağdışı kaldığını, ülkenin demokratik gelişimi önünde yıllardır nasıl başlıca engel oluşturduğunu bilmeyen kalmadı artık. Bunları yinelemeyeceğim. Ama bu maddeler bile, izm'lerden, ist'lerden söz açmamakta, yasanın ihlali için kendince birtakım öğeler saymaktadır. Yapılacak iş, filan yazıda veya faaliyette filan veya falan izm'in yer aldığını, yahut filanca kişi veya kuruluşun filan veya falan «ist» olduğunu ile-

ri sürmek ve hemen arkasından «veya»larla ayrılmış bütün öğeleriyle maddeyi aynen kopya etmek değil; maddenin saydığı o öğelerin nerde, nasıl bulunduğunu, hangi ana metinde veya hangi çalışmada bu öğelerin nasıl gerçekleştiğini kanıtlarıyla ortaya koymaktır.

İnsanın gülesi geliyor. Türkiye İşçi Partisi'nin bilimsel sosyalist olduğunu ispatlamak için iddianamenin 150. sayfasında program, tüzük, kongre kararları, yöneticilerin konuşmaları, yapılan toplantılar vb. sıralanmış durmuş, koca bir paragraf. Oysa bunların hiçbirine gerek yoktu. Bu gizli saklı bir şey değildi ki, kanıtlamaya gerek duyulsun. 13 Şubat 1976'da yayınlanan ilk sayısından, dosyada yer alan son sayısına kadar Parti merkez organı Çark Başak dergisinin başlığının yanında şu slogan devamlı yer almıştır : «Kılavuzumuz *bilimsel sosyalizm*, silahımız partimizdir». Gene biraz önce belirttiğim üzere, iddianamenin 12 Eylül sonrasına ilişkin olarak eski karara yaptığı tek ekleme TİP ve TKP'nin aynı ideolojik temelde olduğunu ifade eden Çark Başak alıntısıdır. Böylece Parti'nin Komünist Partisi olduğu ispatlanmaya çalışılmaktadır. Oysa ideolojik temelde birlik ne kelime, bu iki parti bütünüyle birleşmeye karar vermişler, birleştiklerinde oluşacak partinin adının Türkiye Birleşik Komünist Partisi olacağını ilân etmişler ve daha ilk andan bu partinin legal çalışma olanaklarının yaratılması için her iki partinin genel sekreterlerini, yani bizleri görevlendirmişlerdir. Ötesi var mı?

Ama var, gerçekten var ki, iddianame bu bedahatı almıyor da, bin dereden su getirmeye çalışıyor; oluşacak bu partinin program taslağını incelemeye yanaşmıyor da Çark Başak'tan alıntılar arıyor ve nihayet, oluşacak bu partinin adı gayet açık, komünist olduğu halde bunu «dolaylı komünist» diye nitelendirebiliyor.

Niçindir bütün bunlar? Çünkü oyun bozulmuştur. TİP'in kısmen bozduğu, ancak hâlâ «ist'ler» ve «izm'ler» üzerinde oynanacak alanın kaldığı oyun, bizim adımızı ilan edip ortaya çıkışımızla tümüyle bozulmuştur. Artık

Parti'yi, ne olduğu bilinmeyecek, kişileri tanınmayacak biçimde bir gizlilik çemberi içine hapsedebilme ve istediği zaman da, böyle bir parti ile ilgisi olması imkânsız olay ve kişileri partiye maledebilme, böylece kamuoyunun da istediği gibi manipüle edebilme olanağı kalmamıştır. Parti'yi oluşturacak olanlar, en üst yetkilileri ortadadır ve artık bir komünist partisini adı komünisttir diye mahkûm edebilmenin olanaksızlığı ortadadır.

Artık ist'ler, izm'ler dönemi, bir daha geri dönmemek üzere kapanmıştır. Bundan sonra eğer hâlâ 141 ve 142 devam edecekse, onların ihlal edildiğini iddia edebilmek için, bunu, ana metinler ve yapılan faaliyetlerine bakarak o maddelerdeki öğeleri tek tek nasıl taşıdıklarını gösterip kanıtlamak gerekecektir. Ve de artık, düzmece iddialarla kamuoyu manipülasyonu da tarihe karışmıştır. Herkesin yakından tanıdığı, bildiği, bütün yaşamları transparan, şeffaflığın son kademesinde, açık kişilerdir karşılarındakiler. Oyun bozulmuştur.

Gelelim dayanılan mahkeme kararına : Demin özellikle alıntıyı büyük tuttum. Çünkü şu konu, sıkıyönetim mahkemesindeki duruşma sırasında büyük tartışmalara neden olmuştu. Yargılanan kimdi sıkıyönetim mahkemesinde : 'Parti mi, parti üyesi kişiler mi? Ve de, Parti'nin, ana metinleri ile, yani tüzük, program ve kongre kararları ile daha baştan 141/1'in kapsamına girdiği mi iddia ediliyordu, yoksa sonradan kimi yöneticiler yaptıkları bazı çalışmalarla Parti'nin ana metinleri dışına çıkmış, adeta parti içinde parti mi yaratmışlardı; bu takdirde yapılan çalışmaların ana metinlerden ayrıldıkları noktalar nelerdi ve bu ayrılan noktalar mı 141/1'i ihlal etmekteydi?

Duruşmalar ve sonraki Yargıtay safhası boyunca arkadaşlarım tarafından bu sorular devamlı soruldu ve her seferinde de yanıtsız kaldı. Çünkü parti içinde parti yoktu; ne türlü çalışma yapılmış olursa olsun, ister yayın, ister bir kapalı salon toplantısı, ister konuşma, ister alınan bir karar, büyük kongreden ilçe yönetim ku-

ruluna kadar, hepsi daha kuruluş sırasında benimsenmiş tüzüğün normları içinde ve programın gerçekleştirilmesi doğrultusundaydı.

Durum böyle olunca ileri sürülen iddia tümüyle anlamsızlaşıyordu. Çünkü bu parti, yürürlükteki SPK uyarınca 1975 30 Nisan'ında tüzük, program ve 50 kişilik kurucular kurulu kimlik listesini İçişleri Bakanlığı'na «alındı belgesi» karşılığında teslim ederek kurulmuştu. Ondan sonra da beş yıl boyunca yasaların aradığı bütün koşullar, istemler eksiksiz yerine getirilmiş; yapılan toplantılar, yayınlar için de ilgili yasaların koşullarına eksiksiz uyulmuştu.

Parti'nin tüzük ve programı İçişleri Bakanlığının, Başsavcılığın, hatta Anayasa Mahkemesi'nin denetiminden geçmiş; tüzükte ilçe ve il yönetim kurulları sayısı için yasanın gösterdiği 5-9 ve 7-11 rakamları ile yetinilip kesin sayılar belirtilmedi diye Anayasa Mahkemesinde dava açılmış ve istem ilk kongrede yerine getirilmişti. Yapılan kongreler hükümet komiserlerinin resmi ve kimbilir kaç Emniyet mensubunun gayrı resmi izlemeleriyle açık olarak ülkenin en büyük salonlarında yapılmış, sunulan raporlar, alınan kararlar, hatta 1977 kongresinin bütün tutanağı teypten çözülerek aynen yayınlanmıştı. Yapılan toplantı ve geceler de aynı izlemelere sahne olmuş, oralarda yapılan konuşmalar da aynen yayınlanmıştı. Partimiz bu beş yıllık dönemde üç süreli yayın, 50'ye yakın kitap ve broşür yayınlamıştı; ayrıca sayısız bildiri, basın açıklaması, seçim bildiri ve afişleri vb. Bunların da hepsi yetkili savcıların incelemesinden geçmişti. Bütün bu savcılar yasalara aykırı bir durum saptadıkları takdirde, bir yandan kişilerle ilgili kovuşturmayı başlatırken, diğer yandan parti tüzelkişiliğini ilgilendiren aykırılıklar için C. Başsavcılığına bildirimde bulunmakla yükümlü idiler. Ve nihayet, bir bütün olarak parti ana metin ve çalışmalarını inceleyecek Parti Yasaklarını İnceleme Kurulu vardı; SPK'ya göre Parti'nin yasadışına çıktığı izlenimini edindiği

takdirde Başsavcının Anayasa Mahkemesinde dava açma yetki ve görevi vardı; hükümetin, belli gelişmişlikteki diğer partilerin aynı davayı tahkik olanakları vardı.

Velhasıl, vardı, hepsi vardı ve bu beş yıl boyunca bu makam, merci ve tüzelkişiliklerin hiçbiri, Partinin yasaları ihlal ettiği konusunda bir iddiada bulunmadı.

Ama sonra ne hikmetse, bir an içinde sıkıyönetim savcılığı tüzüğümüzde, programımızda, parti çalışmalarında 141 ve 142'nin ardı ardına ihlallerini keşfetti ve zaten, önce faaliyetleri durdurulmuş, sonra da legal çalışma olanağı diğer bütün partilerle birlikte elinden alınmış olan Parti, yöneticilerinin kişiliğinde mahkûm edildi.

Peki, değişen neydi? Parti ve partililer 12 Eylül 1980 sabahına kadar ne idilerse sonra da öyle olmakta devam ettiler. Ama değişen bir şey gerçekten vardı; 12 Eylül 1980 sabahı ülkede teşekkül etmiş olan yeni rejim, 5 generalin oluşturduğu cuntanın dikta rejimi. Davanın tahriki, iddia ve karar işte bu rejimde gerçekleşti.

Sayın Yargıçlar,

Burada, 12 Eylül'le ilgili olarak iç ve dış, ekonomik, sosyal, politik nedenler üzerinde duracak değilim. O günleri hep birlikte gördük, yaşadık; bir bölümünü hâlâ yaşamaya devam ediyoruz. Bugün, geriye dönüp baktığımızda, gerek 12 Eylül öncesinde faşist tırmanışa dikkati çekerken, gerek 12 Eylül sonrası olaya ve olası gelişmelerine Türkiye İşçi Partisi'nin koymuş olduğu teşhislere yeniden bir kez daha ve bütünüyle katılıyorum ve daha önce de belirttiğim üzere, onların politik sorumluluğunu yeniden, bir kez daha ve tümüyle üstleniyorum.

12 Eylül'le birlikte büyük tekelci sermayenin, onun da en gerici, en saldırgan, en sömürücü kesimlerinin, emperyalizmin desteğinde eşi görülmemiş saldırısına tanık olduk. Uzun, çileli mücadelelerle elde edilmiş demokratik haklar, kazanımlar bir çırpıda gasbedildi. Gerilere, çok gerilere itildik; yasaları, uygulamaları, belki daha

da önemlisi bilinç köreltme girişimleriyle. Saklanıp gizlenmedi de, «Depolitizasyon»la, depolitizasyonda alınan mesafelerle övünüldü.

Daha darbenin birkaç ay sonrasında Genel Başkanımız Behice Boran, şimdi yapılmak istenenin, bu rejimin, üzerine parlamenter kılıf giydirilip örtülmeye çalışılarak aynen devamı olduğunu söylemişti. Eğer bu istek tümüyle gerçekleştirilemediyse, düşüncelerinin değişmiş olmasından değil, kitlelerin demokratik bilincini sandıkları gibi tümüyle kazımaya olanak olmadığından dolayıdır; aşağıdan yukarı doğru karşılaşılan büyük dirençten dolayıdır. 12 Eylül partilerinin çoğunun nasıl silinip gittiklerini, yok olduklarını gördük. Parlamenter kılıf, dikişlerini çabuk attı. Ve gene 12 Eylül'e karşın, 12 Eylülcülerin bütün olanaklarını seferber etmelerine karşın, 87 referandumu, halk bilincinin yok olmadığının, yok edilemeyeceğinin ifadesi oldu. Ve de o yüzde elli küsur oy, o küçücük küsurat oyları yok mu, ibrenin sıfırlanıp tersine dönebileceğinin işaretidir artık.

12 Eylül dönemi, yıl ay değil, her günü, her saati ayrı ayrı araştırılıp incelenecek, aradaki kopukluklar tamamlanacak, kapalı kapı ardı gerçekleri, gizli pazarlıklar, sorumluluklar bir bir ortaya dökülüp teşhir edilecek ve ilerisi için dersler çıkarılacak dönemdir, ülkemiz tarihinde. Ve bu yapılmaya başlanmıştır. Giderek artan bir ivme ile, giderek daha derinleşen, daha ilginçleşen belge ve bilgileriyle yetkinlikle yapılmaktadır. Boy boy kitaplar raflarımızda birbiri ardına sıralanıyor artık, daha nicelerinin sıralanacağı gibi...

Sayın Yargıçlar,

Konuya girerken de belirttim; benim maksadım ne yeni bir belge veya bilgi ile olayın bir yönüne ışık tutmak, ne de yayınlanmış belge ve bilgilerden yararlanıp bir inceleme yapmak. Asıl üzerinde durmak istediğim, 12 Eylül'ün, o iddianamenin iddiaları ile sınırlı olarak hukuksal yönü.

Ne olmuştu 12 Eylül 1980'de?
MGK Başkanının resmi ifadesiyle :

«...Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununun verdiği Türkiye Cumhuriyeti'ni koruma ve kollama görevini yüce Türk milleti adına emir ve komuta zinciri içinde ve emirle yerine getirme kararı almış ve ülke yönetimine bütünüyle el koymuştur...»

Açıklama bu.

Önce «Türk Silahlı Kuvvetleri» tanımı üzerinde duralım. Bu tanım, erden orgenerale kadar bütün ordu mensuplarını kapsar. Ve kuşkusuz bunun içinde en büyük sayısal ağırlık rütbesiz er ile erbaşlara aittir. Kendilerine anayasa uyarınca görev verilmediğine, bizzat «alınan karar»dan söz açıldığına göre, gerçekten Türk silahlı kuvvetlerinin böyle bir kararı, bütün ordu mensuplarının bu karara katılması veya en azından görüşlerinin alınması ile mümkün olabilirdi ancak. Bu ise kısa süre önce yapılmış seçim sonuçlarından çok farklı bir tablo ortaya çıkarmayacak, herhalde bir el koyma kararı hiçbir suretle bahis konusu olmayacaktı. Ordu kademelerine seçimle gelinmediğine göre, temsil de söz konusu değildir.

O halde burada olan, Türk silahlı kuvvetlerinin alınmış kararı değil, o kuvvetlerin başında bulunan birkaç general ile yandaşlarının Türk silahlı kuvvetleri adına ve astlarının başka türlü hareketine olanak vermeyecek biçimde «emir ve komuta zinciri içinde» ve *emirle* ülke yönetimine el koymasıdır.

İkinci dikkati çeken «İç Hizmet Kanununun verdiği görev» ibaresidir. Üzerinde bir an bile durmaya gerek yoktur ki, hiçbir yasa, anayasanın üstünde değildir ve anayasanın kimseye vermediği yetkileri, üstelik anayasanın ortadan kaldırılması için veremez. Nitekim, dayanılmaya çalışılan yasanın bizzat kendisi bunu şöyle ifade ediyor :

«Silahlı kuvvetlerin vazifesi, Türk yurdunu ve Anayasa ile tayin edilmiş olan Türkiye Cumhuriyetini kollamak ve korumaktır.» (TSK İç Hizmet Kanunu, Mad. 35)

O halde burada olan, Türk silahlı kuvvetleri adına hareket eden Genelkurmay Başkanı ve kuvvet komutanlarının, yani beş generalin hiçbir yasal dayanağı bulunmadan ülke yönetimine el koymasıdır.

Üçüncü dikkati çeken, el koymanın «emir ve komuta zinciri içinde ve emirle» yapılmış olduğunun belirtilmesidir. Bu, belki ilk anda, vaktiyle ettiği yemine sadık kalarak karşı çıkmak, direnmek isteyen ordu mensupları için zincirden ayrılmanın sakıncalarını düşündürebilir. Ama, işte bu yüzden, durumu hafifletmez, tersine en üst kademede bulunanların, yani emri verenlerin sorumluluklarını katmerlendirir.

Bu olaya dünyanın her yerinde «askeri darbe» denir. Çünkü darbeyi gerçekleştirenler yurt savunması için emirlerine verilmiş olan asker gücünden yararlanmışlardır. Nitekim 12 Eylül için de bütün dünya aynı deyimi kullanmıştır.

Eskiden Latin Amerika'da, şimdilerde onunla birlikte Afrika ve Asya'nın İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bağımsızlığına kavuşmuş geri kalmış ülkelerinde sıkça görülen bu darbelerde, darbeciler her zaman kendilerine Milli Selamet, Milli Birlik, Milli Güvenlik Konseyi, Kurulu, Komitesi gibi adlar vermekle birlikte, İspanyolcadan bütün dünya dillerine geçmiş sözcükle topluca *cunta* olarak anılır; nitekim bizdeki de öyle anılmıştır. (Avrupa'da bizim dışımızda en son görülen Yunanistan'daki «albaylar cuntası»ydı ve Türkçede de böyle adlandırılıyordu.)

Şimdi el koymanın gerekçe veya gerekçelerine bakalım. Resmi gerekçe şöyle :

«...Girişilen harekâtın amacı, ülke bütünlüğünü

korumak, milli birlik ve beraberliği sağlamak, muhtemel bir iç savaşı ve kardeş kavgasını önlemek, devlet otoritesini ve varlığını yeniden tesis etmek ve demokratik düzenin işlemesine mani olan sebepleri ortadan kaldırmaktır.»

Gerçekte bir iç savaş eşiğinde miydik, yoksa giderek daha daha tırmandırılan faşizm ile halk kitlelerinin nihayet bir kurtarıcıyı bekler duruma getirilmesi mi amaçlanmaktaydı? Sayın Cumhurbaşkanının son Trabzon konuşması sonrasındaki tartışmalarda sorulduğu gibi, 12 Eylül öncesi sıkıyönetim niçin başarılı olamamıştı veya olmamıştı?

Sorular artırılabilir. Ve her yeni araştırma olaya yeni bir ışık tutabilir, tutmaktadır da. İç, dış karanlık güçlerin rolleri, 1977'deki 1 Mayıs katliamının ve sonrasındaki birçok cinayet ve katliam denemelerinin niçin hâlâ aydınlanmadığı, sorumlularının ortaya çıkarılamadığı veya çıkarılmadığı sorulabilir, sorulmaktadır da.

Sayın Başbakan Özal'ın resmi gerekçe ile tümden ilgisiz, olgunun gerisinde ekonomik nedene dikkat çeken bir tezi var : Özal, dış ödemeler dengesinde zorluklarla karşılaşıldığı her zaman bir darbenin bunu izlediğini belirtiyor ve 1960, 71 ve 80'i örnek olarak gösteriyor. «Dış ödemeler dengesinde zorluk»; bunu günlük Türkçeye çevirirsek, emperyalist ülkelere borçlarımızı ödeyemez duruma gelmemiz demektir bu. Özal'ın düşüncesini aynı doğrultuda derinleştirdiğimizde varacağımız sonuç şudur : Bugünlerde, zamanında ödenemediği için protestolu senetleri tahsilde özel metodlara sahip «senet mafyası»ndan çok söz ediliyor ya gazetelerde, işte alacaklı ülkeler için darbecilerin de böyle bir rol oynamaları söz konusudur. Sayın Devlet Bakanı Kahveci'nin, şimdilerde yeniden karşılaştığımız ödeme darboğazından kurtulabilmek için kimi iktisatçıların bir süre için dış ödemeleri durdurma önerisine karşı «yapamayız, ihti-

lal olur» biçimindeki yanıtı da bu görüşü doğrulamaktadır.

Maksadımız Sayın Özal'ın düşüncelerini derinleştirmek değil elbet; 12 Eylül'ün resmi gerekçesinin dışında, üstelik gene resmi beyanlarla ve akla daha uygun gerekçelerin ileri sürülebildiğini göstermektir. Türkiye İşçi Partisi bizim görüşümüzü yıllar önce belirtmişti.

Ancak gerekçe ister öyle, ister böyle olsun, isterse düşünülebilecek en masumane, en hayırhah arzuların ifadesi olsun, Anayasa ve ceza yasamız bakımından durum değişmeyecektir.

Alıntılar yapılan ilk bildirinin devamını okuyalım :

«...Parlamento ve hükümet feshedilmiştir. Parlamento üyelerinin dokunulmazlığı kaldırılmıştır...» (12 Eylül sabah saat 04.00, ilk bildiri'den)

Ve şimdi bunu o zaman yürürlükte bulunan 61 Anayasasının ilgili maddesi ve TCK'nın 146, 147. maddeleri ile karşılaştıralım :

«Md. 4 — Egemenlik, kayıtsız şartsız Türk Milletinindir. Egemenliğin kullanılması, hiçbir suretle belli bir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamaz. Hiçbir kimse veya organ, kaynağını anayasadan almayan bir devlet yetkisini kullanamaz.»

Ve 146, 147. maddeler :

«Md. 146 — (Birinci fıkra) Türkiye Cumhuriyeti Teşkilatı Esasiye Kanununun tamamını veya bir kısmını tağyir ve tebdil veya ilgaya ve bu kanun ile teşekkül etmiş olan Büyük Millet Meclisini iskata veya vazifesini yapmaktan men'e cebren teşebbüs edenler, idam cezasına mahkûm olur»

«Md. 147 — Türkiye Cumhuriyeti İcra Vekilleri Heyetini cebren iskat veya vazife görmekten cebren

menedenlerle bunları teşvik eyleyenlere idam cezası hükmolunur.»
(Daha 1963 yılında idam cezasının kaldırılması için Anayasa Mahkemesi'ne başvuran Türkiye İşçi Partisi ve partililerin bu cezaya ilişkin görüşleri açıktır. Burada söz konusu edilmek istenen, ceza miktarı değil, madde metnindeki öğelerdir).

Görülüyor ki, cuntanın yaptığı ile, yasanın 146 ve 147. maddelerindeki öğeler, çok tanınmış deyimle birbirlerine bir eldivenin parmaklara uyduğu gibi uymaktadır. Yasa, gerekçe ne olursa olsun hiçbir istisnaya yer vermemekte, ayrım gözetmeksizin gayet kesin cezalandırmaktadır. Ve de yasanın ihlali, daha 1978 sonbaharında, Washington'da TÜSİAD heyetine «güçlü ve istikrarlı bir yönetime ihtiyacınız var» dedikleri sırada Genelkurmay'da kurdurulan iki kişilik özel ekibe darbe olanaklarına ilişkin karargâh etüdü yapma emri verildiği anda teşekkül etmiş bulunmaktadır. 12 Eylül 1980, ihlalin son noktası, zirvesidir.

Haziran 1978'de ABD Genelkurmay Başkanının davetlisi olarak Genelkurmay Başkanı Evren Amerika'ya gitmiş, Genelkurmay Başkanı ve Brzezinski ile görüşmüştü. O zaman da ABD yetkililerinin söyledikleri çok açık, netti. «...İstikrarlı bir Türkiye istiyoruz. Gelişmeler ise bu yönde gitmiyor.» (M. Ali Birand, 12 Eylül saat 04.00, sayfa 99-100)

Cunta ve destekçileri hakkında soruşturma açılmış, yargılanmış değillerdir. Tersine cunta bir süre ülke yönetimine doğrudan egemen olmuş, yasama, yürütme, hatta yargı erkini kullanmış; 1983'ten itibaren bu, daha dolaylı bir biçime bürünmüş, yeni ortaklara sahip olunmuştur.

Başarılmış bir darbe yöneticilerinin tutuklanıp yargılanmaması doğaldır. Erk onun elindedir. Ancak bu du-

rumun, bu de facto meşruiyetin, bir birey olarak vatandaşlar bir yana, özellikle bütün yargı mekanizmasını, hukuk normları açısından aşılması zorunlu sorunlarla karşı karşıya getirmesi de o denli doğaldır.

Ortada bir olgu vardır. 146 ve 147. maddeler hiçbir ikircim ve kuşkuya yer bırakmayacak açıklıkla ihlal edilmiştir. Diğer yandan bir koğuşturma söz konusu olmayacaktır. O zaman bu durumun, hukuk normlarına ters düşmeyecek ifadesi ne olacaktır? Bu maddelerle ilgili bir aftır gündeme gelen. Nitekim böyle bir darbeden sonra genellikle önce hapishanelerin boşaltılması, arkadan gelen affın her iki fiili durumu da resmileştirip hukuk çerçevesine oturtması boşuna değildir. Olayımızda bu yoktur, hâlâ da olmamıştır; olmamıştır ne kelime, politik suçlar için af çıkarılması önlenmiştir.

Ama ne olursa olsun olayın başka bir hukuki çıkışı yoktur. Bu açıkça ifade edilmiş olmasa da ihlalin takibatsız kalması ,ancak 146, 147 ve buna zemin teşkil eden suçlar için bir *zımni* genel af ilan edilmiş olmasıyla mümkündür. Bu durumda böyle ihlaller koğuşturma dışı kalır ve sorun, hukuk ve adalet düzeyinde çözülmüş olur. Oysa olayımızda bu da yapılmamıştır. Cunta yönetime el koyduktan sonra, çok daha büyük bir ağırlık ve şiddetle 146 ile ilgili koğuşturmalara geçilmiş, yüzlerce idam talepli davalar açılmış; çok ağır cezalar verilmiş, hatta idamlar gerçekleştirilmiştir.

Bu duruma söylenecek hiçbir söz yoktur. Bu, hukuku isyan ettirir. Ben gerçekten çok merak ediyorum ve o günlerden bu yana kendi kendime sorup duruyorum. Sayın Yargıçlar, sizlerden yanıt beklemiyorum; ancak benim durmaksızın sorduğum şu soruyu sizin de kendi kendinize içtenlikle sorup yanıtını aynı içtenlikle kendi kendinize vermenizi diliyorum; aynı biçimde, ilgilenecek herkesten de : Ortada bu maddenin açık, kesin ihlali dururken ihlalcileri bir yana bırakıp başkaları, gerçekte 146'yla ilintisi bile çok su götürür olaylar ve failleri için duruşma yapıp mahkûmiyet kararı veri-

lebilir mi, verilirse vicdanen rahat olunabilir mi? Ya herkesi serbest bırakmak veya öncelikle darbe liderlerini tutuklayıp mahkûm etmek... Bu ikilemden kurtuluş var mıdır? Ya bizzat darbeciler, kendi kendilerini TBMM yerine kaim kılarak idamları onaylayanlar; hele onlar, «asmayalım da besleyelim mi?» diyen zihniyetin sahipleri, bırakınız daha yaşın bile tutmaması, öğelerin bulunmadığı gibi olguları, karara düşen gölgeleri, maddenin ihlali yüzde yüz gerçek olsa dahi, bizzat o maddeyi ihlal ederek iktidar olanların, bir başkası aynı maddeyi ihlale yeltendi diye onun idamını onaylamaları nasıl olabilmiştir; bu insanların geceleri hiç uykuları kaçmaz mı, rüyalarında karabasanlar basmaz mı; gerçekten çok merak ediyorum.

Sayın Yargıçlar,

Durumun tek bir açıklaması vardır akla uygun. Bu olağanüstü dönem *hukukdışı* dönemdir, hukuksuz dönemdir. Görünüşte yasalar, yargı mercileri, mahkemeler vb. sanki hiç değişmemiş görünse de aslında yazılmamış özel yasalarla gerçekleştirilmiş, özel yargılamalar söz konusudur. Hatta «yargılama» sözcüğü yersiz; bütün bu mekanizma 12 Eylül'e direncin düşünülemeyeceği emir ve komuta zincirinin bir halkası olmuş, öyle algılamıştır kendini. Algılamanın ötesinde fiilen de, hâkimler heyetinin teşkilinden, savcılara gönderilen dava emirlerine kadar (TİP davası da böyle açılmıştır) mahkemelere doğrudan ve dolaylı her türlü müdahale yapılmış, sonunda partilerin kapatılması *şekli yasası*'nda olduğu gibi, yargı erkini bizzat kullanmaya geçilmiş, ancak Anayasa Mahkemesi'nin ve bir mahkeme olarak verebileceği karar istisnasız bütün partiler için verilip, gene bir mahkeme ilamının benzetmesiyle, bu tüzel kişilikler sorgusuz sualsiz idam edilmeye kalkışılmıştır.

Geçerken belirteyim, Partimiz haksız ve yetkisiz

alınmış bu idam fermanına uymamış, ancak kendini de sakınmıştır. Bunun adı iddianamenin iddiası hilafına illegal örgüt olma, ona dönüşme değil, en hafif deyimiyle, 12 Eylül fırtınasından kendini koruma, sakınma ile varlığını devam ettirme, yaşam hakkını kullanmadır.

Partimiz legalitesini yitirmiş değildir. İlk fırsatta da yeniden legal hayata tam anlamıyla dönmek, demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsuru olarak ülke politikasında yerini almak üzere, TBKP'nin iki bileşeninden biri sıfatıyla genel sekreterini görevlendirmiştir.

12 Eylül döneminin yargılama sonuçları, kesin hükümler görüntüde ne kadar bir mahkeme ilamı hüviyeti taşırsa taşısın, gerçekte olağanüstü dönemin olağanüstü hazin hatırasından ibarettir ancak.

Bir başka argüman, anayasa tasarısına bizzat cunta tarafından eklenmiş geçici maddedir; 1982 Anayasasının geçici 15. maddesi :

«12 Eylül 1980 tarihinden, ilk genel seçimler sonucu toplanacak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Başkanlık Divanını oluşturuncaya kadar geçecek süre içinde, yasama ve yürütme yetkilerini Türk milleti adına kullanan, 2356 sayılı Kanunla kurulan Milli Güvenlik Konseyinin, bu Konseyin yönetimi döneminde kurulmuş hükümetlerin, 2485 sayılı Kurucu Meclis Hakkında Kanunla görev ifa eden Danışma Meclisinin her türlü karar ve tasarruflarından dolayı haklarında cezai, mali veya hukuki sorumluluk iddiası ileri sürülemez ve bu maksatla herhangi bir yargı merciine başvurulamaz.

«Bu karar ve tasarrufların idarece ve yetkili kılınmış organ, merci ve görevlilerce uygulanmasından dolayı, karar alanlar, tasarrufta bulunanlar ve uygulayanlar hakkında da yukardaki fıkra hükümleri uygulanır.

«Bu dönem içinde çıkarılan kanunlar, kanun hükmünde kararnameler ile 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun uyarınca alınan karar ve tasarrufların Anayasaya aykırılığı iddia edilemez.»

Birinci fıkrayı biraz daha yakından inceleyelim : Ne demektir Milli Güvenlik Konseyinin, hükümetlerin, Danışma Meclisinin her türlü karar ve tasarruflarından dolayı *haklarında cezai, mali veya hukuki sorumluluk* iddiası ileri sürülememesi ve bu maksatla herhangi bir yargı merciine başvuru olamaması? Ne demektir bu? Bir yönetimin iktidardan çekilirken böyle bir yasayı, üstelik anayasa maddesi olarak çıkarması doğal mıdır? Bu madde ile güvenliğe alınmak istenen nedir? Cezai, mali, hukuki sorumluluğa yol açacak nelerin ortaya dökülmesinden, neden çekinilmektedir?

Bu *öncelikle bir itirafnamedir* Sayın Yargıçlar, bu fıkranın başka bir anlamı yoktur. O dönemde, yürürlükteki yasalar çerçevesinde cezai, mali, hukuki sorumluluklarına neden olacak işlemlerin yapıldığının peşinen kabulü ve itirafıdır bu fıkra. Ve arkasından da, bu işlemlerin cezai, mali, hukuki sorumluluğundan bir yasa maddesi ile sıyrılma, kendini güvenceye alma arzusunun ifadesidir.

Kendi deyimleriyle olağanüstü olan bu dönemin ne derece «olağanüstü» olduğunu gösteren bundan iyi bir kanıt olamaz. Yalnızca bu fıkra, anayasanın geçici 15. maddesinin birinci fıkrası dahi, *eşitlik* ilkesi uyarınca o dönem için herkesin; her vatandaşın doğal olarak öncelikle bütün politik yasa ihlallerinden dolayı cezai, mali ve hukuki sorumluluğu olmamasını gerektirir.

Sayın Savcı Nusret Demiral ve yardımcıları, o dönemde Partim hakkında alınmış kararı, örnek göstermeseler ve o dönemin 83 sonrası devamıyla ilgili yazılar hakkında ardı ardına dava açmasalardı, o döneme ilişkin hukuksal durumu bu ka-

dar açık ifade eder miydim, bilemiyorum. Yalnız şurası açık ki, o iddialar bu yanıtı zorlamıştır.

Partim ve partili arkadaşlarım hakkında alınan karar, o olağanüstü dönemin olağanüstü hazin sonuçlarından biridir. Ve görüntüde, yalnızca görüntüde bir «ilam»dır. Nitekim o dönem azıcık olağanlaşmaya yüz tuttuğunda gene aynı konuda, gene kesinleşmiş ilam olarak daha başka kararlar da alınmaya başlanmış bulunuyor.

İşte bir örnek : İzmir 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 2.7.1987 gün ve Esas No 987/81 ve karar No : 987/209 sayılı kararı. (Bu karar Yargıtay 9. Ceza Dairesince de 4.3.1988 gün ve Esas No : 1988/344 ve Karar No : 1988/242 sayılı kararıyla C. Savcısının yerinde görülmeyen temyiz itirazlarının reddiyle hükmün, tebliğnamedeki düşünce gibi, oybirliği ile aynen onanmış bulunuyor.)

Kesinleşen, özetle TİP'in 12 Eylül öncesi İzmir İl Yönetim Kurulu üyeleri hakkında açılan davada adı geçenlerin, işçi sınıfının iktidara gelmesi için kanundışı faaliyetlerde bulundukları iddiasını varit görmeyen kararıdır bu. Oysa bizim iddianamede yer alan karara göre tüzük, program, kongre kararlarını benimseyerek Türkiye İşçi Partisi üyesi olmak, olmakla kalmayıp Genel Merkezin direktifi altında İzmir İl Şubesini yönetmekten dolayı, daha baştan suçlu sayılmaları ve ayrı, ek kanıtlara gerek olmaksızın yalnızca bu üye ve yönetici sıfatlarından dolayı mahkûmiyetleri gerekirdi. İddianamenin dayanak yaptığı kararda üye arkadaşlarım sadece son Genel Yönetim Kurulu üyesi veya çeşitli il ve ilçe yönetim kurulu üyesi oldukları için ve sadece bu sıfatlarından dolayı, davayı tahrik eden Genelkurmay Sıkıyönetim Ask. Hizmet Koordinasyon Başkanlığının 24.10.1980 tarihli emri ile düzenlenen «suç» dosyası uyarınca mahkûm edilmişlerdi.

Bir başka örnek, daha yakın tarihli ve gene aynı konu ile ilgili ve bu kez Askeri Yargıtay'dan bir bozma

kararı. Bu kararda da özetle Hatay İl Başkanı ve yöneticilerinin bu sıfatlarından ve bu sıfatların gerektirdiği faaliyetlerinden dolayı mahkûmiyetleri cihetine gidilemeyeceği belirtilerek İstanbul Sıkıyönetim Mahkemesinin 1984/39 sayılı davada verdiği bütün mahkûmiyet kararlarının lehte bozulması, savcılığın bütün aleyhte itirazlarının reddiyle beraatlerin de onanması uygun görülmüştür. Kararda, Anayasa Mahkemesinin parti kapatma davasında önceliği ve ancak ondan sonra ceza soruşturmalarına gidilebileceği üzerindeki görüşler ayrıca dikkat çekicidir.

Bölümü özetlersek

— Artık «izm»lere dayalı olarak suçlama olanağı kalmamıştır. Bu oyun bozulmuştur.

— Bunun dışında iddianamenin, TİP'in 141/1'in ihlal edildiği bir parti olduğuna ilişkin tek dayanağı, hangi koşulların ürünü olduğunu belirttiğim bir «karar»dır. Suimisal misal olamaz. Üstelik o karara karşılık, başka kararlar, yeni kararlar vardır ve o kararda ki görüşleri reddetmektedirler.

Sırası gelmişken iddianamenin 140, 158 ve 159. maddelerin ihlali iddialarında 1983 rejiminin niteliğinin belirtilmesini suç sayması üzerinde de kısaca durmak istiyorum.

Olağanüstü dönem denilen dönemin niteliğini belirttim, hukuk çerçevesinde kalarak. Şimdi gene aynı sınırlar içinde Anayasanın kabulü ve sonrasını biraz daha yakından incelemeye çalışacağım.

Önce iddianamenin iddialarını hatırlayalım : İddianameye göre, bir yazıda 83 rejiminin niteliği söz konusu edilmiş ise, bu 140'a giren bir suç olmaktadır; eğer yazı Sayın Çumhurbaşkanı ve Başbakanın adını zikretmişse, o takdirde 158 ve 159'a girmektedir. İşte her üçünü de kapsayan ilk örnek :

«...seçimlerle işbaşına gelen çok partili, demokratik, hürriyetçi parlamenter rejim, faşist diktatörlük

ve cunta faşizmi diye tanımlanmak suretiyle... TCK'nın 140. maddesinde açıklanan...
«Seçimlerle işbaşına gelen cumhurbaşkanlığı makamına ve Sayın Cumhurbaşkanı Evren ile Sayın Başbakan Özal'ın şahsında Türkiye'deki yönetim Evren-Özal diktatörlüğü şeklinde nitelendirilerek TCK'nın 158/2-3 maddesinde açıklanan ... ve 159/1 maddesinde açıklanan...» (İddianame, sayfa 171, Değerlendirme'den)

O halde, önce «seçimlerle işbaşına gelen, demokratik, hürriyetçi parlamenter rejim» midir 1983 ve sonrasında söz konusu olması gereken, diğer bir deyişle 1983 rejimi, seçimlerle işbaşına gelen *demokratik, hürriyetçi parlamenter rejim* olarak adlandırılabilir mi, ona bakalım: Ama ondan da önce Anayasanın nasıl kabul edildiği üzerinde duralım bir nebze, gene hep hukuk çerçevesinde kalarak.

2707 sayılı Anayasanın Halkoyuna Sunulması Hakkındaki Kanun, 5. maddesinde şöyle diyor

«Madde 5 — Anayasanın halka tanıtılmasında:
a) 26.4.1961 gün ve 198 sayılı Kanunun, *propaganda serbestliğine ilişkin hükümleri uygulanmaz.*
b) *...Milli Güvenlik Konseyi'nin 5 Ağustos 1982 gün ve 70 sayılı kararı hükümleri çerçevesi içerisinde Anayasanın açıklanması ve tanıtılması serbesttir.*
c) 25 Ekim 1982 tarihinden itibaren Anayasanın çeşitli vasıta ve yollarla *halka tanıtılması ve açıklanmasına ilişkin esaslar Milli Güvenlik Konseyince belirlenir ve düzenlenir.*

Madde açık. Anayasanın halka tanıtılmasında propaganda serbestliği yok; anayasanın açıklanması ve tanıtılması serbest, ama yalnızca tek taraflı olarak ve an-

cak MGK'ca belirlenecek ve düzenlenecek esaslar çerçevesinde.

Atıfta bulunulan MGK'nın 70 sayılı kararı ise, kapatılan partilerin, *üst yönetim kademesi dışındaki partilerin* ve ancak «anayasanın halkoylamasında, halkın vereceği reyin nasıl olması gerekeceği yolunda» etki yapıp telkinde bulunmamak kaydıyla anayasa konusunda görüş açıklayabileceklerini belirtmekte.

Uygulama ise bu hükümleri de aştı.

Devlet Başkanı ve MGK Başkanı Sayın Evren, anayasayı tanıtma için çıktığı yurt gezisinde 1 Ekim günü «Bayram tebriklerinin altına, 'Anayasaya hayır' diyorlarmış... Bize bildirin ki bunları, aynı anarşistlerle mücadele ettiğimiz gibi bunlarla da mücadele edelim...» diyordu. Diğer yandan, Isparta konuşmasında, «Anayasaya Hayır» kampanyasını yürütenlerin «içeri girip çıkan uslanmamışlar» olduğunu söylemesi, örneğin Ankara'da polisin bu durumda olanları toparlayıp Emniyet'e götürmesi ve birkaç gün tutarak gözdağı vermesiyle sonuçlanıyordu.

Örnekleri uzatmayacağım. Halkoylaması bu koşullar altında yapıldı. Buradan cumhurbaşkanının seçilmesi konusuna geçmek istiyorum.

(Yapılan alıntıda her ne kadar «seçimlerle işbaşına gelen cumhurbaşkanlığı makamı» denmekte, bu ibare aynen 168. sayfadaki değerlendirmede de böyle olmakla birlikte, «seçimlerle işbaşına gelen... makamı» olamayacağından bunu zuhul kabul ediyor ve örneğin 174. sayfadaki değerlendirmede ve daha sonrakinde benimsenen «seçimlerle işbaşına gelen Cumhurbaşkanı» tanımını esas alıyoruz.)

Cumhurbaşkanının seçimlerle işbaşına gelip gelmediğini anlamak için bizzat anayasanın ifadesi yeterlidir

«Anayasanın, halkoylaması sonucu, Türkiye Cum-

huriyeti Anayasası olarak kabul edildiğinin usulünce ilanı ile birlikte halkoylaması tarihindeki Milli Güvenlik Konseyi Başkanı ve Devlet Başkanı, Cumhurbaşkanı sıfatını kazanarak, yedi yıllık bir dönem için, Anayasa ile Cumhurbaşkanına tanınan görevleri yerine getirir ve yetkileri kullanır...»
(Anayasa, Geçici Madde 1, birinci fıkra)

Ne kadar açık değil mi? Anayasanın halkoylamasına sunulup kabulünden sonra (bu sunuşun nasıl yapıldığını biraz önce belirtmiştim) MGK Başkanı ve Devlet Başkanı, maddenin deyimiyle Cumhurbaşkanı *sıfatını kazanarak* (hatta seçilmiş sayılarak bile değil) diyor madde ve anayasanın esas maddelerinde öngörüldüğü biçimde *seçilmiş olmadığı* için haklı olarak doğacak tereddütleri önlemek üzere ekliyor, yedi yıllık bir dönem için, Anayasa ile *Cumhurbaşkanına tanınan görevleri yerine getirir ve yetkileri kullanır*. Seçim bunun neresinde? Halkoylamasına sunulan metin içinde bu maddenin de yer almış olması durumu değiştirmez. Çünkü verilen evet-hayır oyları anayasa ile ilgilidir. Bir seçim ve seçme söz konusu olmamıştır.

Şimdi 1983 seçimleri arifesine ve seçimlerine bir göz atalım :

Önce Anayasanın ilgili geçici maddeleri :

«Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp göreve başladıktan sonra, Milli Güvenlik Konseyi altı yıllık bir süre için Cumhurbaşkanlığı Konseyi haline dönüşür ve Milli Güvenlik Konseyi Üyeleri, Cumhurbaşkanlığı Konseyi Üyesi sıfatını alırlar... Cumhurbaşkanlığı Konseyi Üyeleri, Anayasada Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin haiz bulundukları özlük hakları ile dokunulmazlığına sahip olurlar...»
(Geçici madde 2, üçüncü fıkra)

«1 — 16 Ekim 1961 tarih ve 2533 sayılı Kanunla

feshedilmiş bulunan siyasi partilerden, 11 Eylül 1980'den sonra gerek parti tüzelkişiliği, gerek bunların merkez yöneticilerinden veya parlamento üyelerinden herhangi biri hakkında Türk Ceza Kanununun ikinci kitabının birinci babında yer alan devletin şahsiyetine karşı işlenmiş cürümlerden herhangi biri ile ilgili olarak kamu davası açılmış olanlarla, 11 Eylül 1980 tarihinde iktidar partisi ve ana muhalefet partisi durumunda bulunan siyasi partilerin;

a) 1 Ocak 1980 ve daha sonraki tarihlerde; genel başkan, genel başkan yardımcıları veya vekilleri, genel sekreterleri, bunların yardımcıları ve merkez yönetim kurulu veya benzeri organların üyeleri; anayasanın halkoylaması sonucu kabulü tarihinden başlayarak on yıl süre ile siyasi parti kuramazlar; anayasa hükümlerine dayalı olarak kurulacak siyasi partilere üye olamazlar, bu partiler tarafından veya bağımsız olarak milletvekili genel ve ara seçimlerinde, mahalli seçimlerde aday gösterilemezler ve aday olamazlar. Siyasi partilerle herhangi bir şekilde bağlantı kuramazlar ve siyasi partilerde fahri olarak bile herhangi bir görev alamazlar.

b) 1 Ocak 1980 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisinde üye bulunan milletvekilleri ile senatörler, anayasanın halkoylaması sonucu kabulü tarihinden başlamak üzere beş yıl süre ile siyasi parti kuramazlar, kurulacak siyasi partilerin merkez yönetim kurullarında veya benzeri organlarda görev alamazlar.

2 — 1 Ocak 1980 tarihinde kontenjan senatörü veya Cumhuriyet Senatosunun tabii üyesi olanlar ile Türkiye Büyük Millet Meclisinin bağımsız üyelerinden, haklarında Türk Ceza Kanununun ikinci

kitabının birinci babında yer alan devletin şahsiyetine karşı işlenmiş cürümlerden herhangi biri ile kamu davası açılmış bulunanlar veya birinci fıkrada nitelendirilen siyasi partilerin birine girmiş olanlar birinci fıkranın (b) bendi hükümlerine tabi olurlar.» (Geçici madde 4)

Biraz önce söz konusu edilen Geçici 15. maddenin son fıkrasını, yani MGK'nın yasama ve yürütme erkini bizzat ve doğrudan kullandığı dönemde çıkarılan kanun, kararname, karar ve tasarrufların anayasaya aykırılığının iddia edilemeyeceğini de hatırlayalım ve sonra 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun geçici maddelerini gözden geçirelim :

«2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununun geçici dördüncü maddesinde, siyasi parti kurucuları üzerinde Milli Güvenlik Konseyinin incelemede bulunmak ve haklarında olumsuz karar alınanların değiştirilmesini talep etmek yetkisi, aynı kanunun geçici altıncı maddesine göre, bu kanunun yürürlüğe girmesini müteakip yapılacak ilk milletvekili genel seçimleri için siyasi partilerin kurucular kurulunca tespit edilecek milletvekili adayları hakkında da aşağıdaki esaslara göre uygulanır.

a) Milli Güvenlik Konseyi, siyasi partilerce hazırlanan milletvekili aday listelerini, Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığı tarafından geçici olarak ilan edildiği tarihten itibaren on iki gün içinde inceler.

b) Yukardaki (a) bendi hükümlerine göre yapılan inceleme sonunda Milli Güvenlik Konseyince hakkında olumsuz karar alınan milletvekili adaylarının isimleri ilgili siyasi parti listelerinden çıkartılmak üzere Yüksek Seçim Kurulu

Başkanlığına bildirilir. Milli Güvenlik Konseyinin adaylar hakkında aldığı bu karar kesindir.» (Milletvekili Seçimi Kanunu, Geçici 3. madde (a) ve (b) bendleri)

«Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra yapılacak ilk milletvekili genel seçiminde; Milli Güvenlik Konseyi, Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığı tarafından geçici olarak ilan edilen listedeki bağımsız adayların durumunu, ilan tarihinden itibaren on iki gün içinde inceler.

Hakkında olumsuz karar alınan bağımsız aday listeden çıkarılmak üzere Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığına bildirilir. Milli Güvenlik Konseyinin bağımsız adaylar hakkında aldığı bu kararlar kesindir.» (Milletvekili Seçimi Kanunu, Geçici 4. madde)

(Milletvekili Seçimi Kanunu geçici maddesinde Siyasi Partiler Kanunu geçici maddelerine atıfta bulunulduğu için ayrıca söz edilmedi.)

Bu maddeler yeteri kadar açık. Ardı ardına barajlar kurulmuş. Bunları aşabilmek ise yalnız ve yalnız MGK'nın iki dudağı arasında.

12 Eylül öncesi partileri tümüyle kapatılmış; o partilerde yönetici olanlar onar ve beşer yıllık yasak kapsamına alınmış; 12 Eylül öncesinin TBMM üyeleri de hakeza; bizzat kurdukları veya yeşil ışık yaktıkları partilere rakip olabilecek partilerin önceden seçim dışı kalması için kurucular kurulu üyeleri hakkında veto yetkisi konmuş; (BTP'nin kapatıldığı, SODEP ve DYP'nin ise nasil dışlandığı unutulmadı) bütün bunlardan sıyrılabilerek milletvekili adayı olanlardan gene istenmeyenler olursa, adaylıklarının veto edilmeleri sağlanmış vb. vb... Kısacası MGK ipleri bütünüyle elinde tutmaya devam etmektedir.

Sonra ne olmuş? Sonra, kurdurulan iki parti bir yasama dönemi bile dayanamamış, silinip gitmiş; seçimlere sokturulmayanlar ise yurt ölçüsünde gerçek bir ağırlık kazanmışlar, bunu yerel seçimlerde ispatlamışlar; daha genel seçimden kısa süre sonra Meclis'in halkın gerçek eğilimini yansıtmadığı ortaya çıkmış.

Demokrasi ki, en geniş katılım demektir öncelikle; yönetimin her safhasına katılım demektir; her safhada söz ve karar sahibi olabilmek; bunun için de serbestçe örgütlenebilmek demektir. Başta politik örgütlenmeler, onunla birlikte çıkar birliğine dayalı mesleki, sendikal örgütlenmelerden bir bataklığın kurutulması gibi, yerel veya kuşsevenler derneği gibi genel ekolojik bir konuda bir araya gelmeye varıncaya dek yaşamın her alanında serbestçe örgütlenebilme ve ortak düşünce ve görüşlerin kamuoyuna serbestçe aktarılabilmesi demektir; basın özgürlüğü, toplantı, gösteri vb. özgürlüğü demektir. «Demokratik, hürriyetçi» ancak böyle olunur.

Bütün bunlardan geçtik, yalnızca şu «geçici maddeler» lafzı bile ortada normalden farklı, olağandışı bir durum olduğunu ifade etmektedir. Anayasanın geçici maddeleri, seçim kanunu ve siyasi partiler kanunu gibi anayasadan hemen sonra gelen ana metinlerin geçici maddeleri ve bu maddelerin hepsi de, daha sonra vazgeçilecek kısıtlamalar, sınırlamalarla ilgili.

Yalnız alıntılarda gösterilen bu sınırlamalarla dahi nitelikleri belli olan bir rejime iddianamede tanımlandığı gibi «seçimlerle işbaşına gelen çok partili *demokratik, hürriyetçi* parlamenter rejim» denilebilir mi? Gerçekler böylesine altüst edilebilir mi? O takdirde, sayılan baraj ve yasakların olmadığı, referandum sonrası oluşan bugünkü rejime ne diyeceğiz? Bugünlerde çok kullanılan sıfatla «süper demokrasi» mi?

Ana muhalefet lideri geçenlerde, demokrasi yolunda önümüzdeki engeller Anayasanın kimi hükümleri ve MGK dönemi yasalarıdır, diyordu. Elbet onlar da kal-

kacak, TBKP serbestçe örgütlenecek; o zaman rejimimizin adı «süper üstün demokrasi» mi olacaktır?

Örnek olarak Batı demokrasisini, yani burjuva demokrasisini aldığımızı söylüyoruz, yani Batı'nın AET, NATO üyesi ülkeleriyle, bunların dışında kalan İsveç, İsviçre, Avusturya gibi ülkelerini... Onların rejimlerini tanımlamak için ise süper latife gerek yoktur. Demokrasidir adları. İddianamenin tanımına da uyarlar, ama yalnız onlar uyar. Uymuyorsa o demokrasi değildir. İddianameden başka böyle bir iddiada bulunan da yok zaten. En resmi ağızlar, hükümet sözcüleri, bugün, 87 sonrasında bile uluslararası forumlarda hep demokrasi yolunda eskiye göre katedilen mesafeden, adım adım ileri gidildiğinden söz açıyorlar. 83 ise katedilen mesafenin büyüklüğünü göstermek, nereden nereye gelindiğini belirtmek için kullanılıyor, o kadar.

Meşhur meseldir; kimse herkesi kör, âlemi sersem sanmamalıdır.

İDDİANAMENİN SOL HAREKETLERLE İLGİLİ SÖZLERİ ÜSTÜNE

Sayın Yargıçlar,

Sözlerimin başında belirttiğim üzere, iddianamede bir de, doğrudan bizlerle ilgisi bulunmaksızın, sol hareketin dünya ve Türkiye tarihine ilişkin bir bölümle, güya komünizmi ve komünist düşünceyi eleştiren alıntıları kapsayan bir bölüm de yer alıyor.

O alıntılarla ilgili olarak herhangi bir şey söylemek gereğini duymuyorum. Onlar bana basınımızın vazgeçemediği bir mizah sütunu olan ve «seçme saçmalar», «laf kıtlığında», «incir çekirdeği» gibi başlıklarla sunulan alıntıları hatırlattı. Gülümseyerek göz gezdirdim ve o düzeye inildikten sonra, içinde «kasket» hikâyeleri de yer almadığına şükretmek gerek diye düşündüm, o kadar.

Tarih bölümüne gelince, Sayın Savcı N. Demiral ve yardımcılarının bu bölüme neden gereksinme duyduklarını anlayabilmiş değilim. Çünkü böyle kuşbakışı bir tarih gezintisi bile, bu düşünce ve hareketlerin dünya yüzünde sınıflı toplumlar görülmeye başladığından bu yana mevcut olduğunu, iktidardaki sınıfların en ağır baskı ve şiddet uygulamalarına karşın böylesi görüşle-

rin ve savunucuların yok olmadığını, tersine giderek gelişme gösterdiğini, nihayet toplumların eriştiği belli bir aşamada sınıfsız topluma doğru yol alışta iktidar olduğunu, bu iktidarların giderek artan sayıda ülkelerde ortaya çıktığını, bugün dünyanın üçte birinden fazlasını kapsayacak kadar yaygınlaştığını gösterir ancak. Oysa sayın savcıların arzularının bunun tam tersi olduğunu sanıyorum. Ama arzu her ne olursa olsun ve ne kadar yanlışlarla ve gerçekdışı beyanlarla mahmul olursa olsun, iddianamede yer alan kısa tarih notları da bu gerçeği örtüp gizleyememiş, iddianamenin çok kullandığı sözcükle gözler önüne «serpiştirmiştir». Daha ilk çağlarda Platon (Eflatun)'dan söz açılması (s. 18), Türkiye'de 5,5 yüzyıl önce yaşamış Şeyh Bedreddin (s. 20) zikredilip 1920'de Ankara'da, milli kurtuluş mücadelesinin en muhataralı günlerinde resmi bir komünist partisinin (s. 21) kurdurulduğunun belirtilmesi buna kanıttır. Ayrıca iddianamede bu bölümün mevcudiyeti bana, gerek ülkemizde, gerekse dünyada sol düşünce ve hareketlerin tarihi ile güncel durumu hakkında —iddianamede dünyadaki bugünkü duruma da atıflar var (s. 18-19)— geniş bir özet yapma fırsatını kendiliğinden vermektedir. Ama merak buyurulmasın, bunu yapacak değilim. Sadece iddianamenin zikrettiklerinin ötesine geçmemeye çalışarak adı geçen kişi ve olgularla ilgili işin doğrusunu belirtmekle yetineceğim.

Sayın Yargıçlar,

İddianamede, görüşün tarihsel kökeni olarak Platon (Eflatun)'dan söz açıyor. Ama doğrusu Platon'un tasavvur ettiği ve tasvire çalıştığı *Devlet*'te kimi tomurcukları görülse de unutulmamalıdır ki, Platon her şeyden önce idealist, ideaları esas alan bir filozoftur. Materyalizmin karşısındadır. Ayrıca filozofların yöneteceğini tasavvur ettiği ideal devleti de köleci toplum üzerine kuruludur, köleciliği veri alır.

Eğer bugünkü diyalektik materyalizme doğru materyalizmin gelişimini öngörerek olaya bakılırsa eski Yunan'da Platon'un çağdaşı Demokritos (M.Ö. 460-370) gerçek bir öncü olarak ortaya çıkar. Ve eğer, hareketlerden söz açacaksak antik Roma'da eski bir gladyatör olan Spartaküs'ün esirlerle ve daha sonra onlara katılan yoksul köylü pleblerle birlikte yarattığı büyük dalgalanma ve Roma lejyonları tarafından yok edilinceye kadar, kendi içlerinde uygulamaya çalıştıkları düzen parlak bir örnek oluşturur.

Dönemlerinden çok ileride oldukları, ileri görüş ve düşünceleri savundukları için kral tarafından başı kesilerek öldürülme cezasına çarptırılan Thomas More (1478-1535), İtalyan engizisyonunun yaktığı Giordano Bruno (1548-1600) ve kaba işkencelerden sonra 27 yıl hapis cezasına çarptırılan Tomasso Campanella (1568-1639) eserlerinde ütopik sosyalizmi ifade ederken aynı sıralarda Thomas Munzer (1490-1525) bir anabaptist vaiz olarak Almanya'da asillere karşı büyük köylü savaşında Luther reformasyonunun radikal köylü-pleb rafizi kanadının ideologluğunu yapmaktaydı. Ortaçağ Hıristiyan rafiziliğinin bir ifadesi olan Anabaptizmde akılcı görüşler ön plana çıkarak, çocukluktaki vaftizin kıymeti olmadığı, asıl ergen olduktan sorna bizzat kendi arzusu ile yeniden vaftiz olunması öngörüldüğü için bu adı almıştı. Bu akılcı görüşler, köylüleri aşırı yoksulluktan kurtaracak yeni bir düzen arama düşüncesiyle birleşerek Munzer ve arkadaşlarında, İncil'de yazılı ilkel eşitlikçi görüşleri gerçekleştirmek istemeye kadar vardı. Munzer'e göre iman insanda aklın gelişiminin bir sonucuydu. Dinsel felsefesi ateizme yakın olduğu gibi, politik tasarıları da eşitlikçi ve ütopik sosyalizm ile benzerlik içinde bulunuyordu.

Ayaklanma çok kanlı biçimde bastırıldı.

Munzer'le ilgili bu kısa hatırlatmadan maksadım, ondan yaklaşık bir asır önce yaşamış olan Şeyh Bedreddin'in (1359-1420) görüşleriyle gösterdiği paralelizm-

den dolayıdır. Bedreddin'in kaynakları ise, daha gerilere gidilmezse, İslam akılcı felsefesine, mutezileye kadar uzanır.

VIII. asırda Vasıl bin Atâ ve onu izleyenler tarafından kurulan Mutezile, aklı esas alır. Ona aykırı olan dogmaları, kör inancı reddeder. Eğer büyük suçlu (müntekiri kebir)e ceza ölümünden sonra verilecekse, bu, cezayı ruh çekecek demektir. Oysa ruh ölümsüzse nasıl yanıp kül olacaktır? Bu haklı sorudan çıkar bütün temel felsefe ve kader, ceza, Tanrının nitelikleri üzerinde gelişir. «İrade-i külliye - irade-i cüziye konusu ciddi olarak incelenir ve kader reddedilir.» Çünkü eğer her şey külli iradeden doğuyorsa o zaman kulların cezalandırılmasının anlamı kalmaz. Cennet, cehennem, vahiy gibi bütün akıldışı tasavvurlar da yadsınır. Önceleri Abbasiler'in şaşaalı devrinde —ki birbiriyle ilintilidir— halifeler, özellikle Mamun tarafından korunan akım daha sonra gizemcilik ve tasavvufta gizlenerek sürüp gider.

Büyük Türk düşünürü Simavne (İddianamede yazıldığı gibi Kütahya'nın kazası Simav değil, Edirne civarında küçük bir kasaba olan Simavne) kadısı oğlu Şeyh Bedreddin'e geliyoruz. Bedreddin'in yaşadığı zamanı hatırlayalım : Osmanlıların *fetret* devri ve Anadolu'da yoksulluk en ileri haddinde.

Bedreddin'e göre Tanrının özüyle (zat) yaratılan (mahlukat) birdir; arada varlık ve oluş bakımından ayrılık yoktur. Evren yaratılmamıştır (kadimdir), yok da olmayacaktır. İlahi irade yanlış yorumlanan bir kavramdır. Çünkü gerçek Tanrı iradesi, bir varlığın özünde olanı, gerçekleşebilecek güç ve nitelik taşıyanı, Tanrının istemesinden başka bir şey değildir. Dünya ve ahreti iki ayrı varlık olarak görmemek gerekir. Ölümden sonra dirilme (haşr) olmadığı gibi dünyanın dışında da başka bir âlem yoktur. Cennet-cehennem birer kavram

olmaktan öteye geçemez. Her ikisi de insanın dünyadaki mutluluğu ve mutsuzluğu ile ilgili birer kavramdır. Dünyada mutlu olan cennette, mutsuz olan cehennemde yaşıyor demektir. Kuran'da geçen bütün kavramlar, buyruklar birer örnektir. Gerçek amaç, insanlara doğruyu, ayrı ayrı nitelikleriyle anlatmaktır. Bütün dünya malları, insanların ortaklaşa yararlanması içindir. Yeryüzünde doğal sınırlar, senin benim diye gerçekten bölünmüş toprak parçaları yoktur. İnsan yaşar, ölür. Doğumla başlayan hayat ölümle biter. Ruh bedenden ayrı, bağımsız bir varlık değildir. Bedenle ruh da göçer gider. Beden dışında ruhun özel bir hayatı yoktur. Bütün manevi varlıklar insan düşüncesinin özünden doğmuştur. Gerçek olan insandır.

Görüldüğü üzere, zamanından çok ileri görüşlere sahip olan ve sadece düşünce alanında kalmayıp bunları eylem alanına da sokan, Türk, Rum, Müslüman, Hıristiyan, Musevi, Anadolu'nun geniş bir yoksul kitlesini peşinden sürükleyen Bedreddin olayını iddianame bize «komünizmle cehaletin ve irticaın nasıl bağdaşabileceklerine güzel bir misal teşkil eder» (İddianame, sayfa 20, son satırlar) diye tanıtmaktadır. Sormak gerekir, cehalet ve irtica bunun neresinde? Eğer olayda mutlaka bir irtica, bir gericilik aranacaksa, onu Hünkâr Çelebi Mehmet'in emriyle Bedreddin'i sorguya çeken ve katline fetva veren kurulda aramak gerekir. Ama doğrusu o kuruldan da Bedreddin'in görüşlerini anlayabilmeleri beklenemezdi. Onlar, zamanından çok ileriye taşan düşünceleri ve hünkâr tahtını tehlikeye sokan eyleminden dolayı Padişahın kapı ve emirkulu olarak kulluklarının gereğini yerine getirmişlerdir.

Yok, eğer mutlaka irticadan söz açılmak isteniyorsa önce irtica sözcüğünü tanımlamak, yerli yerine oturtmak gerekir. İrtica «gericilik, geri dönücülük»

(TDK lügatı) demektir. Öyleyse bir gericilik örneği vermek için öyle çok uzaklara gitmeye gerek yok. 12 Eylül 1980 ve sonrası, Cumhuriyet döneminin en büyük irtica olayıdır, yasaları ve yasa ötesi eylemleriyle. En büyük gericilik, geri dönücülük olayıdır. Ve çok kez gerçek irtica ve mürtecileri gizlemek için kullanılan dini irticayla sınırlı tutulmak istendiğinde ve dinin politikaya âlet edilmesi açısından da bu böyledir. Rabıta'dan maaş alan devlet memuru imamları, laik Türkiye'de sonunda ortaokul ve liselerde de mecburi din derslerinin konulması, TV programları, yayınlar. vb.'yi unutacak kadar çok zaman geçmedi henüz.

İddianame Bedreddin'den sonra 1920'ye atlamakta ve milli mücadele günlerinin Ankara'sına geçmekte, resmi komünist fırkasından söz açmaktadır. Aynı sıralarda İstanbul'da faaliyette bulunan Türkiye Sosyalist İşçi ve Çiftçi Fırkası ve Anadolu'daki Halk İştirakiyun Fırkası ile dışardaki komünistlerin üç bileşenini oluşturduğu TKP çalışmalarını yürütmekteydi. Resmi komünist parti ise, TKP'ye karşı girişilen gizli açık önleyici hareketlerle birlikte kontrol altında bir gelişim sağlanabilir belki umuduyla çok yakın vade içinde Enternasyonal kongresine bu partinin katılmasını sağlamak için kurdurulmuştur. Kurucu ve üyeleri arasında mebus Yunus Nadi (Yunus Nadi Abalıoğlu), mebus Tevfik Rüştü (sonradan uzun yıllar Atatürk döneminin dışişleri bakanı olan Tevfik Rüştü Aras) beyler vb. ile kimi paşalar vardı. Ancak Enternasyonal kongresine başvurduğunda, program ve tüzüğüne göre değil komünist, bir işçi partisi olarak dahi sayılamayacağı gerekçesiyle başvurusu reddedildi. Diğer yandan Anadolu'nun muhtelif yörelerinde açılan şubelerde halkın olayı ciddiye alıp tehacümü ile kontrolün elde tutulamayacağının anlaşılması üzerine kısa sürede feshedildi.

Ancak bu resmi parti hikâyesi dahi böyle bir ihti-

yacın kendini nasıl dayattığının o günlerde dolaylı bir ifadesi olmaktadır.

İddianamede bundan sonraki ilk tarih 1946'dır. İddianameye göre :

«... 1924 Anayasası geliştirilerek 1946'da çok partili bir seçim sistemi benimsenmiştir.» (İddianame, sayfa 13, ikinci paragraf)

İddianamede bu cümleye mutlaka gerek olduğunu sanmıyorum; iddianamenin kendi mantığı içinde dahi. Ancak böyle bir cümle yazılınca —ki yazılmıştır— doğrusu yazılmak gerekirdi. Önce «anayasanın geliştirilmesi» : bununla ne kastedilmiş, bilmiyorum. Anayasada bir değişiklik yapıldığı anlatılmak isteniyorsa, hemen belirtmek gerekir ki 1946'da Anayasa değiştirilmiş değildir. Zaten aynı anayasa ile daha önceleri de Serbest Fırka ve Terakkiperver Fırka tecrübeleri yaşanmış, yeni dönemin ilk partisi olan Milli Kalkınma Partisi ise 1945'te kurulmuş bulunuyordu.

1946'da seçim yasalarında da bir değişiklik yapılmış değildir. 46 seçimlerine hile karıştırıldığı konusunda itiraz ve protestolar ayyuka çıkınca, sonradan seçimler hâkim teminatına bağlanmıştır. Nisbi sistem için ise 1961 Kurucu Meclisini beklemek gerekmiştir.

1946'da yapılan, Cemiyetler Kanunu'nun değiştirilerek «sınıf esasına müstenit» cemiyetler, yani sendika ve partilerin kurulmasına olanak sağlanmış olmasıdır. Bununla birlikte Üniversiteler Yasası gibi kimi yasalarda da yapılan değişikliklerle daha demokratik hükümlere yer verilmiştir.

Bunlar anlatılmaktadır. Çünkü savaş sonrası, gerek alttan gerek dıştan gelen ve tek parti CHP'yi demokrasi doğrultusunda adımlar atmaya zorlayan istemler öncelikle sol hareketin ekonomik ve politik alanda legal olarak örgütlenebilmesi olanağının tanınmasını dayatıyordu. Cemiyetler Kanunu bunun için değişti. Ancak

çok kısa sürede sendikal ve politik alanda, yurt düzeyinde adeta fışkırırcasına kurulup yayılan sendikalar ve sosyalist yahut sosyalizan partiler olarak öylesine bir gelişme kendini gösterdi ki, CHP attığı adımdan fazlasıyla ürktü. Ve sıkıyönetim eliyle bir gecede hepsini kapatıp susturdu.

İddianame daha sonra «İleri Jön Türkler»den ve «Vatan Partisi»nden söz açmaktadır (sayfa 22). Belirtelim ki, İleri Jön Türkler Birliği bir parti değil, Fransa'daki Türkiyeli öğrencilerin kurduğu bir öğrenci örgütüdür ve bir öğrenci örgütü olarak Uluslararası Öğrenci Birliği'ne üye olmuştur.

Vatan Partisi'ne gelince, iddianame bunu nasıl bir «gizli komünist partisi» olarak zikreder, anlaşılır gibi değildir. Vatan Partisi 1950'lerde yeniden kurulmuş, Türkiye Sosyalist Partisi, Demokrat İşçi Partisi gibi yürürlükteki yasalar çerçevesinde kurulmuş açık, legal bir örgüttü. Onun talihsizliği, kuruluşunun, ABD'den yeni bir yardım isteme arifesine tesadüf etmesidir. 1951 tutuklamalarından sonra, antikomünizmini ispat edecek yeni tutuklamaya olanak kalmadığı sırada ülkeye gelen ABD Dışişleri Bakanı John Foster Dulles'ın Türkiye'de komünizm tehlikesi olduğuna «ikna» edilmesi, Ankara'da Amerikan Haberler Merkezi arkasında bomba patlamasıyla sağlanmaya çalışılmıştı. (Tabii o bombayı kimin patlattığının, aradan geçen bunca yıla karşın hâlâ açıklanamamış olduğunu ilâveye gerek yok.) İkinci seferde ise el altında bir olanak vardı. Büyük yaygara ve manşetlerle Vatan Partililer toplandı ve mahkemeye sevkedildi.

Konuyu uzatacak değilim. Ancak herhangi bir konuda, yorum ne olursa olsun önce olguların doğru aktarılması gerektiği kuralı burada da geçerli olmak zorundaydı. Onun için bir iki noktaya değinme gereğini duydum.

İddianame aynı biçimde komünist partiler açısından dünyadaki bugünkü duruma değinmek ihtiyacını

hissediyor ve ABD, İngiltere, Fransa ve İtalya'daki durumu kendince yorumlayıp dünyada ancak böyle birkaç ülkede komünist partilerinin yasalarca serbest olduğunu, ama oralarda da mücadele edildiğini ifadeye çalışıyor (sayfa 18-19). Ve aynen şöyle diyor :

«Komünistliği kabul eden ve dünyaya bu sistemi yaymaya çalışan Devletin yakınında bulunan memleketlerde, komünist partilerin faaliyetlerine müsaade edilmediği aşikârdır.» (İddianame, sayfa 18, son paragraf)

Büyük harfle başlayan devlet kelimesiyle iddianamenin hangi devleti kastettiği belli değildir. İkincisi, daha önce belirttiğim üzere «komünistliği kabul eden» devlet henüz yoktur. Üçüncüsü, dünyaya bu sistemi yaymaya çalışan bir devlet de yoktur. Devrimin ihraç edilemeyeceği, Lenin'den bu yana herkesin bildiği bir mütearifedir artık. Ve nihayet, iddianamenin hangi devleti kastettiği açıkça belli olmamakla birlikte Sovyetler Birliği'nden başlayarak komünist ve işçi partilerinin iktidarda olduğu ülkelerin yakınındaki ülkelerde komünist partisine müsaade edilip edilmediğini haritayı gözümüzün önüne getirip yapacağımız cevelanla ve belleklerimizi tazeleyerek araştırabiliriz :

Sovyetler Birliği güneybatı sınırından başlayalım isterseniz : Burada Romanya bulunuyor. Romanya'da komünist partisi iktidardadır. Romanya'nın diğer komşuları Bulgaristan, Yugoslavya ve Macaristan. Bu üç ülkede de komünist ve işçi partileri iktidarda. Bunları ayrı ayrı görelim : Bulgaristan'ın komşuları Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya. Yunanistan'da komünist partisi serbestçe çalışıyor. Yugoslavya'nın komşuları ise, daha önce sözü edilen Macaristan, Romanya, Bulgaristan ve Yunanistan'dan başka Arnavutluk, İtalya ve Avusturya. Bu üç ülkeden Yugoslavya ve Yunanistan'a komşu olan Arnavutluk'ta da komünist partisi iktidar-

da. Diğer iki ülkede ise komünist partisi serbest. İtalya'da en önde gelen bir parti durumunda ve birçok önemli şehrin belediyesine sahip. Macaristan'ın komşuları daha önce sözü edilen Romanya, Yugoslavya, Avusturya'dan başka Çekoslovakya. Bu ülkede de komünist partisi yönetimde. Bu ülkenin komşuları da daha önce söz konusu olan ülkelerin dışında Federal Almanya, Demokratik Almanya ve Polonya. Federal Almanya'da komünist partisi serbest; Demokratik Almanya ve Polonya'da ise işçi partileri iktidarda.

Kuzeye doğru yolumuza devam edelim. Sovyetler Birliği'nin Polonya'dan sonraki komşusu Finlandiya ve daha kuzeyde de Norveç. Bu ülkelerde de komünist partileri serbestçe çalışmakta. Demokratik Almanya, Polonya ve Sovyetler Birliği'nin Baltık aracılığıyla komşusu olan diğer İskandinav ülkeleri Danimarka ve İsveç'te de komünist partileri serbest.

Kuzey Buz Denizi yoluyla doğuya dönüp doğuda Bering Boğazına geliyoruz. Boğaz aracılığı ile Sovyetler Birliği ABD ile komşu ve Kanada'nın da yakınında. Bu ülkelerde de komünist partileri legal olarak çalışabilmekte.

Kuzeydoğudan güneye iniyoruz. Yakındaki ülke Japonya. Burada da komünist partisi serbest.

Tekrar batıya yöneliyoruz. Yan yana iki komşu. Çin ve Moğalistan. Bu ülkelerde de komünist ve işçi partileri yönetimde. Daha batıda yakın ülke Hindistan, sonra Pakistan ve Afganistan. Hindistan'da komünist partileri serbestçe çalışmakta. Afganistan'da Halk Partisi iktidarda. Pakistan'da komünist partisi yasak. Buradan İran ve Türkiye'ye geliyoruz. Bu iki ülkede de yasak.

Böylece cevelanımız tamamlanmış oldu. Büyük harfle yazılı devletin hangisi olduğu açıkça belirtilmediğinden Sovyetler Birliği ve komşuları sayılırken komünist ve işçi partilerinin iktidarda olduğu diğer ülkeler ve komşuları da çoğunlukla sayılmış oldu. (Güneydoğu

Asya'da Vietnam, Laos, Kamboçya ile Orta Amerika'daki Küba ve Nikaragua ve Angola'dan Etyopya'ya kadar Orta Afrika'nın ilerici ülkeler kuşağı, dışında kaldı bu cevelanın.)

Bu kısa gezintide ortaya çıkan şudur: Komünist ve işçi partilerinin komşusu bulunan Yunanistan, Avusturya, Federal Almanya, İsveç, Norveç, Danimarka, Finlandiya, ABD, Kanada, Japonya, Hindistan'da da bu partiler serbestçe faaliyette bulunmaktadırlar; ancak üç ülkede, Pakistan, İran ve Türkiye'de henüz yasaktır.

Gerçek şu ki, Türkiye'nin üyesi bulunduğu Avrupa Konseyi ve üyesi olmak için kapısını çaldığı Avrupa Topluluğu ülkeleri ile birlikte bütün Avrupa'da komünist ve işçi partileri ya iktidardadırlar, ya da serbestçe çalışmaktadırlar. Bunun tek istisnası Türkiye'dir, bizim ülkemizdir. NATO'da da durum aynıdır. Bütün NATO ülkeleri içinde komünist partisi serbest olmayan tek ülke Türkiye'dir. Avrupa'da en son Salazar Portekiz'i, Franco İspanya'sı ve cunta Yunanistan'ında yasaktı. Sırayla o rejimler de devrildi, silindi ve artık Türkiye dışında komünist partisinin serbestçe çalışmasını engelleyen başka bir ülke kalmadı.

Herhalde Türkiye'yi bugünkü Pakistan ve İran'la aynı kefede göstermeye olanak yoktur; buna sayın savcıların da gücü yetmez. Türkiye bir Avrupa ülkesidir, Avrupa Topluluğu'na üye olmak için başvurmuştur. Görüşmeler ne kadar sürer, sonunda olumlu sonuçlanır mı, o ayrı meseledir. Ama Türkiye açısından bu başvurunun anlamı her şeyden önce Türkiye'nin kendini o topluluk içinde görmek istediği, kendini onlardan biri saydığı ve onların normlarını benimsediğidir. Öyleyse bunun gereklerini yerine getirme durumundadır.

Bütün bunların dışında, istersek kendimizi bir Avrupa ülkesi saymayalım, Ortak Pazar'a hiç başvurmamış olalım; biz demokratikleşme çabasında bir ülkeyiz. En gelişmiş, uygar ülkelerin düzeyine elbirliğiyle çıkabilmemiz, bunun için önümüzdeki sorunların çözümü, bu

çözümün herkesin karşılıklı hak ve menfaatlerini gözeterek bilinçli katkısının sağlanmasıyla ancak olanaklı. Bunun için demokratikleşme şart. Her on yılda bir darbe duvarına çarpmamak için de bu şart. Ve de demokratikleşmenin eskilerin deyimiyle lâzım-ı gayr-i mütariki, yani olmazsa olmaz koşulu ülkemizde de komünist partisinin serbestçe faaliyette bulunabilmesidir.

HALKIMIZIN YANITI OLUMLUDUR, BİZİM İÇİN ASLOLAN DA BUDUR

İddianame, içindeki fikir geliştirilmeden bırakılmış şöyle bir cümle kullanıyor :

> *«Türkiye'de komünist bir partinin kurulması lüzumu kabul edilir veya edilmez diye bir ortam var mıdır? Türk Milletinin bu partiyi benimseyip benimsemeyeceği durumu partinin kurulmasıyla anlaşılacağı tabii ki önem taşıyacaktır.» (sayfa 21, üçüncü paragraf)*

Gerçekten öyledir. Herhangi bir düşünce ve görüşün benimsenip benimsenmeyeceğinin anlaşılması için önce ortaya atılması gerekir. Parti için de bu böyledir. O halde şimdiden rahatlıkla söyleyebiliriz ki, gerek TKP gerekse TİP için sonuç olumludur. Her iki parti de kurulmuş ve çok ağır koşullarda olmalarına karşılık gereken desteği görmüşler, çalışmalarını bugüne dek sürdürmüşlerdir. Ve bugün, birleşerek oluşturacakları Türkiye Birleşik Komünist Partisi'nin daha baştan legal olarak kurulma olanaklarını sağlamak üzere milletimize başvurmuşlardır. Her iki genel sekreterin Türkiye'ye gelişlerinin anlamı budur.

Yedi ay önce ülkeye gelişimiz sırasında gördüğümüz yakın ilgi, basının olaya geniş şekilde eğilmesi, yetkililerin konuşmaları, geniş veya dar muhtelif çevrelerde yapılan anketler ilginç bir görünüm sergiledi. Bir kamuoyu anketi önemli bir vatandaş kesiminin partimizin serbestçe çalışmasına taraftar olduğunu belirtiyor, konu üzerinde şimdilik açık görüş belirtmeyenlerle birlikte —ki bu çekimserliğin nedeni çok açık— ağırlığı oluşturuyordu. Sanatkârlar arasında yapılan bir anket hemen hepsinin Partimizin serbestliğine taraftar olduğunu gösteriyor, büyük sanayici ve işadamları arasında yapılan bir soruşturma ise, nesnel olarak karşımızda yer alan bu kesimin dahi çoğunlukla taraftarlığını ortaya koyuyor, ancak bunu birkaç aydan birkaç yıla uzayan bir süre sonrasına erteleme eğilimi ağır basıyordu.

Ya Başbakanın sözleri: Sayın Turgut Özal, «Bana kalsa ben hemen serbest bırakırım, ancak böyle bir durumda dudağı uçuklayacaklar var.» biçiminde dile getiriyordu görüşlerini. Yani Türkiye Cumhuriyeti Başbakanına göre, (1) böyle bir suç yoktur; (2) derhal serbestçe faaliyette bulunabilmeleri gerekir; (3) ancak bu durumdan ürküntü duyarak dudağı uçuklayacak olanlar vardır, onları hesaba katmak durumundayız.

Ya muhalefet liderlerinin sözleri: Ana muhalefet partisi liderine göre derhal serbest olmalı, bütün görüşler serbestçe örgütlenebilmelidir. Meclisteki ikinci muhalefet partisi serbest olmasına karşı çıkmayacaklarını daha kapalı olarak belirtmektedir. Seçim sistemi dolayısıyla Meclis dışında kalan diğer bütün partilere göre ise serbestçe örgütlenme hakkı tanımak gerekir.

Ya Cumhurbaşkanı Evren'in konuşması:

«Bunların aklı şimdi mi başına geldi? Bunun altında kötü niyet yatar. Bunlar direktifi bir merkezden alırlar. Bir merkezden idare edilirler» diyen ve «bu tür partilerin dışarıdan değil, Avrupa'daki benzerleri gibi», «başka bir yerden direktif almadan», «ken-

di kendilerini idare edebilir duruma geldikleri zaman Türkiye'de de böyle partiler kurulabileceğini belirten» konuşması. (19 Kasım 1987, Tercüman)

Sırası gelmişken hemen belirteyim :

Hiçbir mevki, hiçbir merci kimseye böyle uluorta isnatta bulunma hakkını vermez. Ben bütün yaşamım boyunca görüşlerimin dışında kimsenin emir ve direktifiyle hareket etmedim; partim de tüzüğündeki yetkili organları dışında, üstelik emir ve direktif alacağı bir merkez tanımaz. Bu, bizim için böyle olduğu gibi, aynı biçimde Nabi Yağcı ve birleşeceğimiz TKP için de böyledir. Böyle isnatlar bumeranga benzer, sahibine geri döner.

Ama benim burada asıl belirtmek istediğim, konuşmanın altındaki ikinci bölümü. Sayın Cumhurbaşkanı da «başka bir yerden direktif almadan kendi kendilerini idare edebilir duruma geldikleri zaman Türkiye'de de böyle partilerin serbestçe çalışabileceğini» belirtiyor. Dışımızdaki merkez iddiasında ise kesin bir yanılgı içindedir. Kendisini yalanlayanlar da bizzat sayın savcılar ve hazırladıkları iddianamedir. İddianamede Cumhurbaşkanının bu mesnetsiz iddiasına kanıt teşkil edebilecek tek satır yoktur. O halde Sayın Cumhurbaşkanının sözlerini o rezerv ortadan kalkmış olarak değerlendirmek, kurulabilir diyor biçiminde algılamak gerekir.

O zaman sormak gerekmez mi? Bırakınız dışımızdaki dünyayı, ordaki uygulamaları, serbestliği, bizzat ülkemizde ne kamuoyu araştırmasına, ne ankete katılanların, ne muhalefet liderlerinin, ne de Türkiye'nin bugün en yetkili iki kişisinin, Cumhurbaşkanı ve Başbakanın suç saymadığı, ama sayın savcılarca idamımız istenen bu suç nasıl bir suçtur? Böyle bir suç olabilir mi? Yarın öbür gün ve ister istemez kesinlikle ortadan

kalkacak bir suçlamayı ciddi olarak kabul edebilir ve bunu toplum vicdanına kabul ettirebilir misiniz?

«Efendim, mevzuat» denmesin. TCK'nın ilgili maddeleri bakımından durumumuzu belirttim. Anayasa'ya gelince, burada uzun uzun Anayasa incelemesine girecek değilim. Bir iki noktanın altını çizmekle yetineceğim.

82 Anayasası'nın Ceza Yasasından kısmen kopya edilmiş 14. maddesi TCK'nın ilgili maddeleri ile aynı durumda. İddianamede zikredilen 10. maddeye nasıl dayanılmaktadır, belli değil. Çünkü bu maddenin alındığı 61 Anayasası'nın 12. maddesi yürürlükteyken de Partim, Türkiye İşçi Partisi yıllarca açık olarak çalışmalarını sürdürmüş, bu sürede Anayasaya aykırılık iddiası hiçbir yetkili organ tarafından ileri sürülmemiştir.

82 Anayasası ki, daha önce belirttiğim üzere eskiye göre adamakıllı geriletilmiş hükümlerle yüklüdür. Ancak bu Anayasa dahi, çağdaş görüntüyü tümüyle silemeyeceğinden modern anayasalarda yer alan ve 61 Anayasası'na da geçmiş olan birçok hükme aynen yer vermek zorunda hissetmiştir kendini.

İddianamenin unuttuğu bu maddelere kısaca bir göz atalım: Toprak reformunun öngörülmüş olması (madde 44), kamu yararının gerektirdiği hallerde kamulaştırmaya gidilebilmesi (madde 46) ve kamu hizmeti niteliği taşıyan özel teşebbüslerin devletleştirilebilmesi (madde 47), çalışanların korunması (madde 45, 50, 51...), çalışmanın herkesin hakkı ve ödevi olması (madde 49), ücrette adalet sağlanması (madde 55), sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama olanağının sağlanması (madde 56), konut ihtiyacının karşılanması (madde 57), sosyal güvenlik hakkı (madde 60) vb. Ve nihayet, 61 Anayasası'nın 36. maddesinden kopya edilmiş olan ve «*mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz*» diyen 35. madde. İlk iki fıkrasında mülkiyet ve miras hakkını belirten ve bu hakların kamu

yararı amacıyla ve kanunla sınırlanabileceğini belirten bu madde, üçüncü fıkrasında, dikkat buyurulsun, mülkiyet hakkının kullanılması toplum zararına olamaz, bile demiyor da, «toplum yararına aykırı olamaz» diyor. Taşınır-taşınmaz özel bir mülkün özel bir ihtiyaç için kullanılmasında dahi, Anayasa uyarınca «toplum yararı» aranacak demektir bu.

Örnekler çoğaltılabilir, gerek yok. Üstelik mevzuat da donmuş kalıplar değildir; değişir, değiştirilir, günün gereklerine uydurulur.

Deldirmem denilen 1982 Anayasası, koşullar zorlayınca daha ilk yıllarında hem de en biçimsiz yolla delinmiştir; maddenin görünüşte yürürlükte kalmasına karşın fiilen kadük olmasıyla delinmiştir. 84. maddedeki «partisinden istifa ederek başka bir partiye giren ... bir milletvekilinin üyeliğinin düşmesi» ile ilgili hükmün, 83 Meclisinden bu yana anlamı kalmamıştır.

Anayasa, 87 halkoylamasında halkın oylarıyla söke söke de değişmiştir. Yeni bir referandumun yeni sökükleri de beraberinde getireceği açıktır.

Sorun ne mevzuattadır, ne de bilgisizlikte. Bilinçle direnen bir zihniyettedir, özel olarak olayımızda ve genel olarak ülkemizin demokratikleşmesindeki engel. Başbakanın revişli deyişiyle birleşik partimizin serbestçe faaliyette bulunması düşüncesinden bile ürküp dudakları uçuklayanların zihniyetindendir. İddianameyi incelerken bu zihniyetin somut örneğini yeterince ortaya koydum sanırım.

Son bir söz: İddianame ilgili ilgisiz her konuya değiniyor da, 230 sayfa boyunca iki noktayı tümüyle görmezden geliyor. Birincisini daha önce belirtmiştim. TBKP olayı ile bizi suçlamaya kalkışıyor da, ilerde bu partinin ana metinlerini oluşturacak tüzük ve program taslakları elinin altında iken bunları inceleyip tartışmak şöyle dursun, tek kelime ile dahi değinmiyor. TBKP «dolayısıyla komünist»miş, işte hepsi bu kadar. Değinilmeyen ikinci nokta ise gelişimiz, gelişimizdeki özellik.

Kısacası amacımız ve davranışımız. İddianameyi yazanlar sorguda bana 1977'de, yani on küsur yıl önce Büyük Kongre'mize sunduğum Merkez Yönetim Kurulu raporu ile ilgili sorular yönelttiler de, TBKP metinlerine ilişkin tek bir soru sorulmadı.

Oysa hem o taslaklarla, hem de gelişimiz ve o sırada verdiğimiz demeçler ve basın toplantılarıyla düşündüklerimiz ve yapmak istediklerimizi açıkça ortaya koymuştuk. İddianamenin asıl ve öncelikle tartışması, sonuca varması gereken buydu. Bu yapılmamıştır. Bilinçle yapılmamıştır. İşe gelmediği için yapılmamıştır. Sözlerimin başından beri örnekleriyle sergilemeye çalıştığım zihniyetin sahipleri olarak yapılmamıştır.

Ve de, sadece bu örnek dahi, bütün iddianame boyunca ileri sürülen iddiaların nasıl havada kaldığına yeterli kanıttır.

Sayın Yargıçlar,

Biz gelişimizle başvurumuzu aziz halkımıza yaptık. Birleşerek oluşturacağımız Türkiye Birleşik Komünist Partisi'nin daha ilk andan legal, açık çalışmasını ve bütün sorunlarımızın temelinde yatan ülkemizin demokratikleşmesine, böylece elimizden gelen en büyük katkıyı sağlamayı arzuladığımızı açıkladık. Başvurumuzu yaptık.

Yanıt olumludur, Sayın Yargıçlar. Bizim için aslolan da budur.

İÇİNDEKİLER

SUNU

HAYDAR KUTLU SORGU

GİRİŞ 7
İDDİANAMEYE GENEL BAKIŞ 17
DAVANIN AÇILMASINI İSTEYEN BİZİZ 37
NİÇİN DÖNDÜK VE NE İSTİYORUZ? 49
EN BÜYÜK YALAN 59
İDDİANAMENİN ANATOMİSİ 63
VİCDANİ KANAAT 69
TERÖR VE SOL 77
POLİTİK REJİM BUNALIMI 85
DÜŞÜNSEL-KÜLTÜREL BUNALIM 111
ANAYASAL NİZAM 141-142 129
«İKTİSADİ NİZAM» 147
GÜNCEL POLİTİKA VE PROGRAM (140, 142, 158, 159, 312) 159
İDDİANAMENİN HAZIRLIK SAFHASI VE SONUÇ 199

NİHAT SARGIN SORGU

GİRİŞ 211
GÖZALTINDA ON DOKUZ GÜN 217
İDDİANAMENİN DÖKÜMÜ 245
YAYINLARLA İLGİLİ GENEL DURUM VE 140, 158-159'A MUHALEFET İDDİASI 251
TBKP İLE İLGİLİ İDDİA, İDAMIMIZ İSTENİYOR 275
«MİLLİ DUYGULARI YOK EDİCİ PROPAGANDA İDDİASI 289
142/1 VE 312. MADDELERİN İHLALİ İDDİASI ... 309
TİP'LE İLGİLİ İDDİA — YASALAR KARŞISINDA 12 EYLÜL VE SONRASI 317
İDDİANAMENİN SOL HAREKETLERLE İLGİLİ SÖZLERİ ÜSTÜNE 349
HALKIMIZIN YANITI OLUMLUDUR, BİZİM İÇİN ASLOLAN DA BUDUR 361

"Çağı ve geleceği kavramak, evreni ve insanı tanıyıp çözümlemek, (karanlığı yarıp aydınlığı yakalamak) doğruyu ve güzeli kurmak özgürce düşünmeden olanaksızdır. Biz bunların emekle, insanla olduğunu anlatıyoruz diye suçlanıyorsak, bu, düşüncenin yargılanmasından başka bir şey değildir."

Haydar KUTLU

"Biz gelişimizle başvurumuzu aziz halkımıza yaptık. Birleşerek oluşturacağımız Türkiye Birleşik Komünist Partisi'nin daha ilk andan legal, açık çalışmasını ve bütün sorunlarımızın temelinde yatan ülkemizin demokratikleşmesine, böylece elimizden gelen en büyük katkıyı sağlamayı arzuladığımızı açıkladık. Başvurumuzu yaptık.

Yanıt olumludur, Sayın Yargıçlar. Bizim için aslolan da budur."

Nihat SARGIN

AMAÇ